

PODR CZNIKI PRAWNICZE

Symulacja rozpraw s dowych jako metoda edukacyjna.
Materiały do przygotowania i przeprowadzenia symulacji

Symulacja rozpraw s dowych jako metoda edukacyjna

Materiały do przygotowania i przeprowadzenia symulacji

Łukasz Bojarski

Helsi ska Fundacja Praw Człowieka

dr Barbara Namysłowska-Gabrysiak

adiunkt na Wydziale Prawa UW

Fundacja Uniwersyteckich
Poradni Prawnych

FUNDACJA UNIWERSYTECKICH PORADNI PRAWNYCH
WARSZAWA 2008

Publikacja ukazała się dzięki finansowemu
wsparciu otrzymanemu od **MINISTERSTWA
POLITYKI SPOŁECZNEJ** w ramach
**Rz. nowego Programu
Funduszu Inicjatyw Obywatelskich**

Sponsor instytucjonalny
Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych:
FUNDACJA IM. STEFANA BATOREGO

Wydawca:
**FUNDACJA UNIWERSYTECKICH
PORADNI PRAWNYCH**

Poszczególne części opracowali:

Łukasz Bojarski: Cz. I, Rozdział 1, Cz. II, Symulacje 1, 2, 5, 8.

Barbara Namysłowska-Gabrysiak: Cz. I, Rozdział 2, Cz. II, Symulacje 3, 4, 6, 7, 9, 10.

Redakcja merytoryczna: Agnieszka Bojarska

Redakcja: Dagna Kordyasz

© **Łukasz Bojarski, Barbara Namysłowska-Gabrysiak**

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck
Druk i oprawa: P.W.P. Interdruk, Warszawa

ISBN 978-83-255-0117-4

Spis treści

Wykaz skrótów.....	VII
Wst p	IX
Cz I. Metodologia symulacji rozpraw s dowych	1
Rozdział 1. Metodologia rozpraw s dowych – uwagi ogólne	1
Rozdział 2. Metodologia przeprowadzania symulacji post powa s dowych w klinikach prawa.....	19
Cz II. Materiały do przeprowadzenia symulacji	29
Symulacja 1. „Rozbitkowie”. Materiały do inscenizacji rozprawy	29
Symulacja 2. „Morderstwo w pubie”. Materiały do inscenizacji rozprawy karnej	35
Symulacja 3. „Wypadek drogowy I”. Materiały do inscenizacji rozprawy karnej przed s dem I instancji	49
Symulacja 4. „Wypadek drogowy II”. Materiały do inscenizacji rozprawy karnej przed s dem I instancji	61
Symulacja 5. Oskar ony: Zenon Plytecki. Materiały do inscenizacji rozprawy	76
Symulacja 6. „Rozwód”. Materiały do inscenizacji rozprawy w post powaniu cywilnym	114
Symulacja 7. „Dyskryminacja ze wzgl du na płe ”. Materiały do inscenizacji w post powaniu cywilnym nieprocesowym.....	133
Sumulacja 8. „Ojczy wi ty nie daj si zwie obłud polityków”. Materiały do inscenizacji rozprawy	157
Symulacja 9. „Europejski Trybunał Praw Człowieka”. Materiały do symulacji rozprawy s dowej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	179
Symulacja 10. „Mi dzynarodowe i krajowe prawo antydyskryminacyjne”. Materiały do inscenizacji rozprawy s dowej przed s dem II instancji.....	196

Wykaz skrótów

Akty prawne

KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KP.....	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.)
KPC.....	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks post powania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
KPK.....	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks post powania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opieku czy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 ze zm.)
OchrLokU	ustawa z 21.6.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 ze zm.)
PolU	ustawa z 6.4.1990 r. o policji (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 ze zm.)
PrPras.....	ustawa z 26.1.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. Nr 5, poz. 24 ze zm.)
PrStow.....	ustawa z 7.4.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.)
TUE.....	traktat o Unii Europejskiej z 7.2.1992 r. (Dz.Urz. UE C Nr 325, poz. 5)

Inne

adw.	adwokat
art.	artykuł
Dz.U.	Dziennik Ustaw
ETPC.....	Europejski Trybunał Praw Człowieka
m.in.	mi dzy innymi
min	minuta
Nr	numer
NSA.....	Naczelný S d Administracyjny
r.	rok
pkt	punkt
poz.	pozycja
s.	strona
t.j.	tekst jednolity
tzw.	tak zwany

Wstęp

Ruch kliniczny w Polsce przeszedł już faz organizacyjną i rozwija się pryncypalnie jako ważny element programów nauczania na wydziałach prawa. Niewątpliwie problematyka metodologii nauczania i jej różnych form staje się obecnie jednym z podstawowych elementów funkcjonowania klinik prawa. Symulacja rozpraw jest natomiast tymi metodami edukacyjnymi, dzięki którym studenci w aktywny sposób mogą uczyć się wielu ważnych zagadnień prawnych, jak również zdobywać podstawowe umiejętności prawnicze.

Niniejsza publikacja poświęcona jest przeprowadzaniu symulacji postępowania sądowych. Ma ona do spełnienia kilka celów. Stanowi pierwszy krok w opracowaniu przykładowych materiałów, przeznaczonych przede wszystkim dla koordynatorów klinik prawa, ale również dla innych odbiorców: uczniów i nauczycieli, aplikantów, prawników, i nauczycieli akademickich. W książce przedstawiono sposób opracowania i przygotowania symulacji, opartej na stanie faktycznym wybranym przez prowadzącego symulację. Książka zawiera też wiele rad i wskazówek dotyczących opracowywania i koordynowania symulacji rozpraw, które mogą być wykorzystane przez wszystkich zainteresowanych.

Opracowanie składa się z dwóch części. W części pierwszej – metodologicznej – zostały omówione ogólne zasady przygotowania i prowadzenia symulacji. W punkcie pierwszym, będącym wprowadzeniem do symulacji jako metody edukacyjnej, omówiono różne rodzaje symulacji oraz wskazówki i rady dotyczące metod jej przygotowywania i przeprowadzania. Punkt drugi, nieco bardziej specjalistyczny, to uwagi metodologiczne na temat prowadzenia symulacji w ramach nauki prawa na wydziałach prawa i w studenckich poradniach prawnych. Jednak oba rozdziały, tak jak ten adresowany do klinik prawa, mogą być wykorzystane przez wszystkie osoby zainteresowane wykorzystaniem symulacji w procesie nauczania.

W części drugiej zamieszczono scenariusze 10 symulacji, które stanowiły wcześniej materiał do ich przeprowadzania. Z powodu ograniczonej objętości opracowania należało dokonać wyboru zamieszczonych przykładów symulacji. Kryterium wyboru stanowiła możliwość różnorodności symulacji – czy to ze względu na dziedziny prawa, której dotyczy, czy ze względu na sposób ich przeprowadzania. W celu przejrzystości i lepszego zrozumienia poszczególnych

materiałów ka da z symulacji zawiera dodatkowe instrukcje i informacje na temat przebiegu całego post powania. Przy okazji prezentacji poszczególnych materiałów umieszczono również dodatkowe informacje metodologiczne, które powinny pomóc czytelnikowi.

Zaprezentowany materiał mo e by wykorzystany wedle uznania ka dej osoby chc cej przeprowadzi symulację rozprawy. Mo e by inspiracją dla opracowania innego, własnego scenariusza. Mo e by wykorzystany w cz ci lub w cało ci, a mo e zosta uzupełniony o inne elementy. Przygotowanie i przeprowadzenie symulacji zawsze wymaga zaangażowania nauczyciela, trenera, koordynatora, wymaga przestudiowania materiału i dokonania jakich zmian, adaptacji – wedle zało onych celów edukacyjnych z punktu widzenia adresata zaj .

Przedstawione scenariusze symulacji b d tak e dost pne na stronie Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych (www.fupp.org.pl). Zach camy do umieszczania tam materiałów opracowanych przez Pa stwa. Dzi ki temu mo emy stworzy zbiór scenariuszy b d cy inspiracją i pomoc dla innych.

Na koniec autorzy chcieliby wspólnie podzi kowa Osobom, z którymi współpraca pozwoliła im na zdobycie do wiadzenia i mo liwo opracowania niniejszej publikacji. Podzi kowania nale si Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych i jej prezesowi Filipowi Czernickiemu za zaproszenie nas do poprowadzenia zaj na temat symulacji i propozycj wydania publikacji. Ponadto Barbara Namysłowska-Gabrysiak wyraża podzi kowania prof. Eleonorze Zieli skiej za Jej stałą pomoc naukow i wsparcie w realizacji ka dego klinicznego projektu. Łukasz Bojarski wyraża wdzi czno dr Monice Płatek, prof. Davidowi McQuoid-Mason i Bebs Chorak, z którymi organizował pierwsze symulacje procesów, oraz pani s dzi Annie Marii Wesołowskiej i radcy prawnemu Claudii Frendler-Bielickiej, z którymi przygotowywał i przeprowadzał niektóre symulacje zawarte w opracowaniu.

Lukasz Bojarski, Barbara Namysłowska-Gabrysiak
(L.Bojarski@prawaczlowieka.pl), (basia.iwo@wp.pl)

Cz I. Metodologia symulacji rozpraw s dowych

Rozdział 1. Metodologia rozpraw s dowych – uwagi ogólne

Wst p

Czym jest symulacja, inscenizacja rozprawy, procesu? To metoda edukacyjna, dzięki której możemy uczyć kandydatów – od ucznia i studenta po aplikanta i profesjonalistę. Możemy uczyć w aktywny i interesujący sposób tego, co uczynimy przedmiotem symulacji. Uczniów możemy uczyć, jak działa „teatr s dowych” i na czym polegają „role” s dowych – adwokata, prokuratora, sędziego, biegłego, świadka. Dziennikarzy możemy uczyć prawa prasowego, lekarzy zasad odpowiedzialności za błąd w sztuce. Studentów, aplikantów, prawników możemy uczyć poszczególnych instytucji prawa we wszelkich jego gałęziach – prawa cywilnego, administracyjnego, konstytucyjnego, praw człowieka, prawa karnego itd. Możemy skupić się także na procedurze i standardach rzetelnego procesu. Od nas i od potrzeb adresatów naszych zajęć zależy, na co położymy nacisk, czego przy okazji symulacji procesu będziemy chcieli uczyć.

Symulacja procesu jest ciekawym pomysłem na połączenie nauki z ciekawym, realnym doświadczeniem (czasem nawet zabawą). Każdy, kto brał udział w udanej inscenizacji czy symulacji procesu, wie, jak wiele dzięki temu zdobył umiejętności, jak wiele z poruszanych zagadnień pamięta, ile obrazów ma wci przed oczyma. To forma edukacji aktywnej, uczestnicy są współodpowiedzialni za powodzenie przedsięwzięcia, angażują w nie swoje różne talenty – wiedzę, pomysłowość, doświadczenia, umiejętności aktorskie, psychologiczne i wiele innych.

Uczenie poprzez symulację jest dynamiczne, nie nudzi, potrafi wciągnąć kandydatów. Nie poprzestajemy tu na przekazaniu teoretycznej wiedzy, ale uczymy wielu umiejętności, w tym analizy i interpretacji prawa, budowy strategii i taktyki

działania w konkretnej sprawie, występie publicznych, słuchania i komunikacji. Symulacja procesu pomaga zrozumieć „prawo w działaniu”, pozwala na przeżycie, do wiadczenie „prawdziwego” procesu s dowego. Ułatwia zrozumienie roli s dów w demokratycznym pa stwie i daje mo liwo poczucia ci aru odpowiedzialno ci, jaki spoczywa na uczestnikach post powania – s dziach, pełnomocnikach stron, obro cach, oskar zycielach. Organizowanie inscenizacji procesów daje wiele satysfakcji zarówno uczestnikom zaj , jak i prowadz cym. Z przyjemno ci obserwujemy, e uczenie poprzez symulacj rozpraw staje si coraz bardziej popularne.

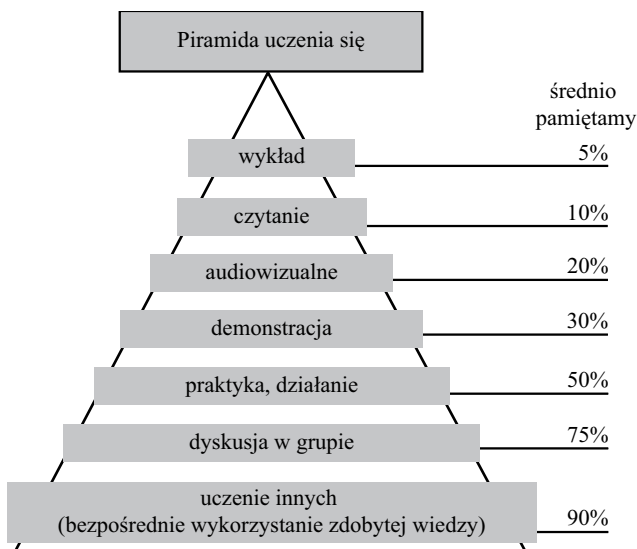
W niniejszym rozdziale omówimy symulacj jako metod edukacyjn . Przedstawimy gar informacji na temat historii tej metody i przykłady jej stosowania. Zaprezentujemy ró ne rodzaje symulacji z punktu widzenia celów, adresatów czy formy przeprowadzenia. Wska emy wreszcie, jak przygotowa symulacj krok po kroku.

Symulacja jako interaktywna metoda nauczania¹

Symulacja rozpraw s dowych nale y do tak zwanych interaktywnych metod nauczania. Zakładaj one nie bierne przyswajanie wiedzy, a aktywny udział w procesie dydaktycznym – uczenie si poprzez działanie, poprzez do wiadczenie. Od wielu lat prowadzi si w ró nych o rodkach naukowych na wiecie badania na temat najlepszych metod nauczania. Nie wchodz c w szczegóły dotycz ce poszczególnych bada , które ró ni si te nieco wynikami, wskaza mo na na pewn wyra n tendencj . Im bardziej aktywn metod nauczania zastosujemy, tym lepszy efekt edukacyjny osi gniemy. Przedstawiona poni ej tzw. „piramida uczenia si ” (*learning piramide*) znakomicie to obrazuje². Pokazuje ona, ile pami tamy po kilku dniach od zaj w zale no ci od zastosowanej metody nauczania (*average retention rate*).

¹ Na rynku polskim znajduje si coraz wi cej publikacji dotycz cych metodyki nauczania. Dla prawników zwłaszcza ciekawa jest pozycja *I. Mulak, M. Szeroczy ska, Jak uczy prawników dobrej komunikacji z klientem, Warszawa* . W ró d innych mo na wymieni *Poradnik edukatora*, pod red. *M. Owczarz*, Centralny O rodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 5; *M. Kostera, A. Rosiak, Zaj cia dydaktyczne*, Gda sk 5.

² ró dło National Training Laboratories, Bethel, Maine, USA.

Pierwsze cztery metody – wykład, czytanie, metody audiowizualne i demonstracja¹ s metodami biernymi – uczestnik zaj przysłuchuje si , czyta, przygl da temu, co prezentuje prowadz cy zaj cia. Cho po kilku godzinach od takich zaj pami tamy nawet 7 –8 % materiału, to ju po kilku dniach znacznie mniej (co pokazuje „piramida”). Wida jednak, e zastosowanie dodatkowych pomocy, jak metody audiowizualne (na przykład prezentacje multimedialne) czy przeprowadzenie demonstracji (na przykład reakcji chemicznej) zwi ksza ilo zapami tywanych wiadomo ci. Kolejne trzy metody maj charakter interaktywny – dyskusja w grupie, praktyka (działanie, uczenie innych) bezpo rednie wykorzystanie zdobytej wiedzy². Wida wyra nie, e w przypadku metod aktywnych nasze zapami tywanie znacznie si zwi ksza. Symulacja ł czy w sobie wszystkie trzy metody interaktywne – zawiera prac w grupach, jest metod polegaj c na działaniu, praktyce, ale tak e na natychmiastowym wykorzystaniu zdobytej wiedzy – jej przydatno edukacyjna jest wi c ogromna. Pozwala ona na przyswojenie konkretnej wiedzy, ale dodatkowo tak e na zdobycie szeregu umiej tno ci.

¹ W oryginale *lecture, reading, audio-visual, demonstration*.

² W oryginale *discussion group, practice by doing, teach others/ immediate use of learning*.

Symulacja procesów – dotychczasowe do wiadczenia

W anglosaskiej nauce prawa symulacja procesów jako metod nauczania wykorzystuje się od dawna i jest to jeden z elementów zdobywania przez studentów prawa umiejętności zawodowych. Często symulacje mają charakter powa nych konkursów, zawodów, gdzie mierzą się współzawodniczące zespoły. Na wiecie¹ od lat są to popularne konkursy międzynarodowe organizowane między innymi przez Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa (rozprawa przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości)², Instytut Międzynarodowego Prawa Handlowego³ czy Amerykańskie Stowarzyszenie Prawa Międzynarodowego (ASIL) i Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Prawa (ILSA)⁴.

Takie w Polsce od dawna wykorzystuje się ten metod. W polskich szkołach nauczyciele organizują czasem co na kształt procesu w ramach zaję z języka polskiego, historii czy filozofii. Tematami bywają procesy historyczne Sokratesa, Galileusza, czy bazujące na literaturze, jak proces Antygony (Sofokles), czy spór o mur graniczny znany z Zemsty (A. Fredry). Nie są to pełne symulacje rozpraw, lecz mają charakter dyskusji i nauki argumentacji, jednak zawierają pewne elementy omawianej metody.

Z symulacjami mamy też do czynienia w innych środowiskach i z innych powodów. Redakcja „Tygodnika Powszechnego” zorganizowała na przykład w 1976 r., odegrany przed tysiącami publiczności „Sąd nad XX wiekiem”. W tym sądowym był ks. Adam Boniecki, obrońcą adw. Krzysztof Piesiewicz, oskarżał o. Jan Andrzej Kłoczowski, trybunałowi przewodził prof. Andrzej Zoll, a wśród świadków znaleźli się między innymi prof. Barbara Skarga i Ryszard Kapuściński⁵.

Przykładem wykorzystania tej metody na dużą skalę jest serial telewizyjny „Sądzia Anna Maria Wesołowska”, którego każdy odcinek przedstawia symulację sprawy s dowej na inny temat. I choć główna bohaterka jest prawdziwym s dzią (a prawników grają często zawodowi adwokaci i prokuratorzy), to jednak program jest reżyserowany i występują w nim w większości aktorzy i tzw. naturalszczycy. Serial szerzy wiedzę na tematy prawne, uwiadamia i stara się wychowywać.

¹ Zob. U. Kalata-Gryko, M. Kukło, Symulacja rozprawy s dowej jako źródło praktyki studentów w **klirikach**, *Klinika*, Nr (5), s. .

² ELSA Moot Court Competition, zob. <http://www.elsa.org>

³ Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot, zob. <http://www.cisg.law.pace.edu/vis.html>.

⁴ The Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition, zob. <http://www.ilsa.org/jessup/>.

⁵ Zob. <http://www.tygodnik.com.pl/sadxx/index.html>.

Przykłady te pokazują, że symulacja rozpraw wychodzi poza krąg prawniczy i jest wykorzystywana w celach edukacyjnych także przez inne środowiska (choć w wymienionych przykładach jesteśmy tylko biernymi słuchaczami, a nie uczestnikami, jak w symulacjach, do których prowadzenia zachęcamy w książce).

Coraz więcej do wiadzenia w prowadzeniu symulacji mają także polskie wydziały prawa a ostatnio zwłaszcza kliniki prawa (studenckie poradnie prawne). Na początku lat dziewięćdziesiątych konkursy i symulacje (takie międzynarodowe) organizowało Centrum Prawa Brytyjskiego i Prawa Europejskiego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Symulacje wykorzystuje także kliniczny program „Prawo na co dzień” (*Street law*), w ramach którego studenci uczą za pomocą symulacji m.in. uczniów szkół rednich czy osoby w zakładach zamkniętych¹. Symulacje już wiele lat temu prowadziła działająca od 1971 r. pierwsza polska Uniwersytecka Poradnia Prawna (klinika prawa) na Uniwersytecie Jagiellońskim (proces trwał cały rok akademicki i na bieżąco, jak w życiu, pojawiały się w nim materiały procesowe, ekspertyzy biegłych itp.). Takie Kliniki na Uniwersytecie Warszawskim mają bogate do wiadzenia w tej mierze, czego dowodem są materiały zawarte w niniejszej publikacji². Powoli i inne kliniki wprowadzają te metody, na przykład Klinika Uniwersytetu w Białymstoku³.

Metoda symulacji jest również wykorzystywana przez organizacje pozarządowe, jak Helsińska Fundacja Praw Człowieka. W ramach działań Fundacji Łukasz Bojarski przygotowuje i przeprowadza symulacje oraz uczy innych, jak to robi – w Polsce i za granicą – na zlecenie wielu organizacji i dla różnych adresatów – uczniów, studentów, nauczycieli, koordynatorów klinik prawa, dziennikarzy, działaczy organizacji pozarządowych, prawników, adwokatów i sędziów. W ostatnich latach robi to, m.in. w ramach szkolenia, w wielu krajach, obserwatorów rozpraw s dowych, którzy uczą się obserwacji rozpraw z punktu widzenia przestrzegania standardów rzetelnego procesu, między innymi poprzez symulacje.

¹ Program został zainicjowany przez Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej, zob. <http://www.psep.pl/>.

² Zob. także B. Namysłowska-Gabrysiak, A. Zientara, Metodologia nauczania klinicznego w sekcji „Dyskryminacja ze względu na płeć”, *Klinika*, Nr (5), s. 7.

³ Zob. U. Kalata-Gryko, M. Kukło, Symulacja rozprawy s dowej jako źródło praktyki studentów w klinikach, tamże, s. 10.

Rodzaje symulacji rozprawy (procesu)

Istnieje wiele możliwości zastosowania metody symulacji, różnej jest jej rodzaje i cele. Ponieważ metoda ta przyszła do nas z krajów anglojęzycznych, często posługujemy się w Polsce nazwami zaczerpniętymi z tego języka – *mock trial* i *moot court*. Poniżej przedstawiamy podstawowe rodzaje symulacji.

Symulacja rozprawy przed sądem pierwszej instancji (ang. *mock trial*). To symulacja, w której obok sądu i pełnomocników występują także świadkowie, biegli, zbiera się, przedstawia i ocenia dowody. Można ją przeprowadzić na wiele sposobów.

Symulację można poprzedzić scenką – uczestnicy, wedle szczegółowego i bardziej zarysowanego scenariusza, odgrywają scenkę, która będzie podstawą późniejszego procesu – na przykład scena popełnienia przestępstwa. W takiej sytuacji, najbliższej rzeczywistości, mamy do czynienia ze stronami, świadkami, którzy podczas procesu zeznają na temat tego, co rzeczywiście widzieli i przeżyli. Symulację można także przeprowadzić bez scenki, na podstawie opracowanych materiałów zawierających opis stanu faktycznego, zeznania stron, opinie biegłych. Można zorganizować symulację jednej rozprawy i zamknąć w niej całe materiały, można także przeprowadzić dłuższy proces, w ramach którego odbędzie się więcej rozpraw. W symulacji rozprawy przed sądem pierwszej instancji skupiamy się na procedurze postępowania sądowego oraz na postępowaniu dowodowym, ustaleniu faktów oraz ich interpretacji w świetle prawa.

Symulacja rozprawy przed sądem odwoławczym (ang. *moot court*). W tej symulacji znacznie mniej koncentrujemy się na faktach – zeznaniach i innych dowodach. Podstawowe fakty uznajemy za dane i ustalone, dzięki czemu możemy skupić się na zagadnieniach prawnych. W symulacji najczęściej występują tylko pełnomocnicy (nie strony), nie ma świadków. Skupiamy się na zagadnieniach związanych z prawidłową oceną dowodów przez sąd (lub sądy) niższej instancji, prawidłowym zastosowaniem prawa, interpretacją prawa czy na jego konstytucyjności lub zgodności z prawem międzynarodowym. W zależności od założonych celów edukacyjnych i opracowanych materiałów można przeprowadzić symulację rozprawy odwoławczej przed sądem okręgowym bądź apelacyjnym, Sądem Najwyższym, Trybunałem Konstytucyjnym czy sądem międzynarodowym, jak Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu.

Symulacja przed sądem odwoławczym wymaga od uczestników większej wiedzy prawnej. Można jednak także tak przygotować materiały, by i uczestnicy bez doświadczenia sobie z nimi poradzili. Dla zobrazowania roli sądu konstytucyjnego można na przykład przeprowadzić nieskomplikowaną rozprawę przed Trybunałem Konstytucyjnym – zadaniem uczestników będzie argumentowanie

czy przedstawiony przez nas (prawdziwy lub wymy lony) przepis, na podstawie którego zapadł wyrok, jest zgodny z konkretnym danym przepisem Konstytucji, czy nie.

W drugiej cz ci ksi ki znajduj si materiały do przeprowadzenia wymienionych symulacji – przed s dem pierwszej instancji (zarówno ze scenk jak i bez) oraz przed s dem odwoławczym. Istniej jednak tak e inne rodzaje symulacji, którymi si nie zajmujemy, ale do których scenariusz mo na tak e opracowa , korzystaj c z zawartych w publikacji materiałów.

Moot court competition – to znana pod t angielsk nazw forma symulacji konkursowej przed s dem odwoławczym. Jest stosowana najcz ciej na wydziałach prawa i w ród młodych prawników, organizuje si tak e wspomniane wy ej konkursy mi dzynarodowe. Polega na tym, e mierz si ze sob zespoły prawników – staj c w tej samej sprawie „po dwóch stronach barykady”. Materiały procesowe przygotowuj eksperci w ten sposób, by sprawa była wywa ona i obie strony sporu miały mo liwo argumentacji. Materiały najcz ciej zawieraj opis sprawy i wyrok s du pierwszej instancji, zespoły przygotowuj argumenty do rozprawy odwoławczej. Korzystaj przy tym b d z prawa i orzecznictwa zawartego w przekazanych im materiałach, bywa te tak, e poszukiwanie orzecznictwa pozostawia si uczestnikom. Rol s du pełni najcz ciej eksperci (profesorowie prawa czy prawdziwi s dziowie), którzy wyrokuje i oceniaj jako przygotowania i wyst pie dru yn. Konkurs mo na zorganizowa dla dwóch zespołów, ale mo na i dla wielu. W drugim przypadku w ramach tej samej sprawy (lub ró nych) odbywaj si eliminacje, zespoły prawników losuj , po której stronie wyst puj (w ramach konkursu mog reprezentowa raz jedn , raz drug stron), zespoły uznane za lepsze przechodz do dalszych rund, najlepsi spotykaj si w fnale.

Proces pokazowy polega na tym, e kto odgrywa rozpraw , a inni si temu przygl daj i przysłuchuj . Najcz ciej osoby odgrywaj ce rozpraw („aktorzy”) posługuj si do szczegółowym scenariuszem. Tak mo na zainscenizowa proces historyczny, wykorzystuj c autentyczne akta, czy przekaz historyczny, mo na te przedstawi ciekaw i wa n spraw aktualn . Dla publiczno ci taka rozprawa jest rodzajem teatru. Osoby odgrywaj ce rozpraw na podstawie scenariusza czy podanych faktów odczytuj b d wypowiadaj swoimi słowami okrelone role. Poniewa argumenty oraz wyrok znane s z góry, aktorzy koncentruj si na odpowiednim ich przekazaniu, na umiej tno ciach wyst pie publicznych, klarownego formułowania my li itp. Publiczno jest biernym obserwatorem i uczy si , przygl daj c si pracy innych.

Elementy symulacji. W zale no ci od naszych celów edukacyjnych i czasu, którym dysponujemy w ramach zaj , mo na tak e zastosowa tylko poszcze-

gólne elementy symulacji. Mo na si skupi na wybranych jej cz ciach – tylko na mowach oskar ycielskiej czy obro czej, mo na jedynie na wydaniu wyroku z uzasadnieniem na podstawie przygotowanych materiałów, czy na analizie sprawy i przygotowaniu pism procesowych (np. apelacji i odpowiedzi na apelacj) itd. Tak b dzie tak e w przypadku „symulacji” post powania nieprocesowego. Cho nie ma jej kulminacyjnego elementu – jakim jest odgrywanie rozprawy – to dla celów edukacyjnych, zwłaszcza w przypadku studentów prawa, tak e takie symulacje si przeprowadza (w cz ci drugiej znajduje si scenariusz takiej symulacji).

Uczenie poprzez symulacj – adresat, przedmiot, cele

Jak zaznaczano ju wcze niej, za pomoc symulacji mo emy uczy wszelkich adresatów, przedmiotem nauki mo emy uczyni w zale no ci od naszych celów ró ne zagadnienia. W przypadku prawników¹ – studentów prawa, aplikantów czy wykonuj cych zawód symulacje s znacznie bardziej specjalistyczne, powinny jak najdokładniej odzwierciedla rzeczywisty przebieg post powa s dowych. Uczestnicy zaj ucz si dzi ki symulacji ywego prawa, prawa w działaniu, zdobywaj niezbdne prawnikom umiejtnoci. Przygotowuj c symulacj dla innych ni prawnicy adresatów mo emy j w zale no ci od tego, czego chcemy nauczy , znacznie upro ci . Odpowiednio planuj c zaj cia, mo emy si skoncentrowa na ró nych wybranych przez nas kwestiach.

„**Teatr s dowy**”. Udział w symulacji pomaga oczywi cie zrozumie rol s du w pa stwie prawa. Ale jednym z celów zaj mo e by pokazanie, jak działa „teatr s dowy”, na czym polegaj role poszczególnych aktorów s dowych – s du, stron i ich pełnomocników (adwokata, radcy prawnego, prokuratora, oskar yciela prywatnego, wiadków, biegłych itp.). Uczymy te , jak wygl da geografa sali rozpraw i jej „psychologia”. Tego rodzaju wiedza potrzebna jest ka demu obywatelowi, tak e po to, by je li w swoim yciu zetknie si z s dem, lepiej rozumiał jego prac . Poniewa takich zaj nie ma, ci gle w ród wielu osób (tak e studentów prawa) pokutuje przekonanie, e procedura w polskich s dach wygl da tak, jak w procesie ameryka skim przedstawianym w wielu filmach. Prócz wiedzy uczestnicy, wcielaj c si w poszczególne role, zdobywaj tak e ró ne umiejtnoci – argumentacji, formułowania my li, wyst pie publicznych, zadawania pyta , komunikacji (słuchania siebie nawzajem) itp.

Procedura. Ka da symulacja jest nauk procedury s dowej – ukazuje, jakie s jej poszczególne elementy, porzdek wyst powania. Dana procedura zale y

¹ Na temat symulacji dla studentów prawa zob. Cz. I. Rozdział .

oczywi cie od rodzaju sprawy i s du, przed którym j prowadzimy. Inna b dzie przed krajowymi s dami ró nych instancji, inna przed Trybunałem Konstytucyjnym itp. Uczestnicy ucz si wi c procedury i jej elementów, ale znów, nie tylko poznaj c prawo (przepisy odpowiednich post powa), ale poprzez własne do wiadczenie, co znacznie łatwiej utrwala wiedz i dodatkowo pozwala na zdobycie umiej tno ci zwi zanych z udziałem w post powaniu.

Za cel edukacyjny mo na tak e wybra nauk standardów sprawiedliwego/rzetelnego procesu s dowego (bezzstronno s du, prawo do obrony/pomocy prawnej, domniemanie niewinno ci, równo stron itp.). W takim przypadku symulacja ma charakter procesu pokazowego (inscenizacji na podstawie scenariusza). Naley j zaplanowa tak, aby aktorzy procesu (uczestnicy zaj lub zaproszeni go cie/eksperci) w swojej inscenizacji zawarli zarówno elementy pozytywne, jak i naruszenia standardów. Zadaniem uczestników zaj (którzy pełni rol obserwatorów procesu) jest w takiej sytuacji przygotowanie raportu z obserwacji, w którym wskazuj na to, co było dobre, oraz wyłapuj bł dy i naruszenia procedury i standardów.

Prawo materialne. Symulacj procesu mo emy przeprowadzi w ramach ka dej dziedziny prawa. Od nas zale y te , na jakich i na jak wielu instytucjach prawa materialnego chcemy si skoncentrowa . Temat, poziom jego trudno ci, ilo poruszanych elementów musimy dostosowa do adresata oraz naszych celów edukacyjnych. W ród zawartych w cz ci drugiej ksi ki materiałów s scenariusze symulacji dotycz ce prawa karnego, pracy, konstytucyjnego, antydyskryminacyjnego itp. Ka dy prowadz cy zaj cia mo e w ramach swojej dziedziny prawa zaplanowa symulacj . A oto kilka przykładów.

Je li uczymy praw człowieka, dobre rezultaty daje symulacja przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Na przykład organizowane dla polskich s dziów symulacje rozpraw przed ETPC wietnie si sprawdziły. Ale praw człowieka mo na tak e uczy przez symulacj przed innym s dem. Młodzi ludzie na przykład lubi sprawy, które dotycz ich samych, st d mo na zaplanowa proces na podstawie akt prawdziwej sprawy w zwi zku z tzw. „akcj małolat” (wojewoda warszawski wydał rozporz dzenie wprowadzaj ce „godzin policyjn ” dla osób niepełnoletnich, rozporz dzenie do Naczelnego S du Administracyjnego zaskar ył Rzecznik Praw Obywatelskich, NSA uchylił rozporz dzenie, przeprowadzaj c m.in. ciekaw analiz przepisów konstytucyjnych dopuszczaj cych ograniczenie praw i wolno ci obywatelskich).

Uczy prawa konstytucyjnego i roli s dów konstytucyjnych mo na, organizuj c symulacj rozprawy przed Trybunałem Konstytucyjnym – wystarczy wybra i odpowiednio opracowa autentyczn spraw , której przedmiot jest wa ny z punktu widzenia adresata zaj . Mo na te opracowa spraw , która znajduje

si w kalendarzu prac Trybunału (dost pnym na jego stronie internetowej) i potem porówna wyrok Trybunału z wyrokiem, jaki zapadł podczas symulacji.

Je li uczymy prawa karnego, przedmiotem sprawy mo emy uczyni ka de przest pstwo i uczy wybranych instytucji. Zawarty w drugiej cz ci ksi ki scenariusz sprawy „Oskar ony Zenon Płytecki” powstał z my l o dziennikarzach. Dlatego zawiera elementy stawiaj ce problem m.in. obrony koniecznej i jej granic, jako e ta problematyka zawsze media interesuje, oraz – przynajmy – jest cz sto powodem nieporozumie . Dodatkowo, bior c pod uwag adresata, umieszczono w scenariuszu elementy zwi zane z prawem prasowym i udziałem mediów w post powaniu.

Je li naszym adresatem b d lekarze, tematem procesu mo na uczyni odpowiedzialno za bł d w sztuce (mo emy zorganizowa zarówno proces cywilny, jak i dyscyplinarny). Podobnie w ka dej innej dziedzinie prawa mo emy dobra interesuj ce nas zagadnienia. Mo emy zorganizowa proces cywilny (np. o ochron dóbr osobistych, o odszkodowanie z tytułu niewywi zania si z umowy itd.), proces z zakresu prawa pracy (np. wykorzystuj c stosunkowo nowe przepisy antydyskryminacyjne), proces gospodarczy, administracyjny, dyscyplinarny itp.

Wreszcie, co ju wy ej sygnalizowali my, tre ci symulacji mo emy uczyni proces historyczny czy proces, którego ródłem jest literatura. To, w zale no ci od wyboru tematu, dobry sposób na poł czenie nauki o procesie z nauk literatury, historii, filozofii, teologii itp. Zorganizowa mo na proces np. Sokratesa, Galileusza, Antygony z dramatu Sofoklesa, Jeana Valjeana – bohatera „N dzników” Wiktora Hugo (kradzie bochenka chleba), lub znane procesy s dowe, jak proces R. Gorgonowej. Warto tak e zaznaczy , e w ramach tego samego scenariusza (odpowiednio go adaptuj c) mo emy w zale no ci od naszych celów edukacyjnych skoncentrowa si na ró nych zagadnieniach.

Umiej tno ci. Tak e w przypadku nauki umiej tno ci wybór zale y od prowadz cego zaj cia. Mo na poda cał palet ró nych umiej tno ci, które mo emy nabywa poprzez symulacj na jej poszczególnych etapach. Mog to by umiej tno ci zwi zane z prac indywidualn czy prac w grupie i komunikacj , sluchaniem, wymian pogl dów, współprac , dochodzeniem do porozumienia, krytycznym my leniem i formułowaniem s dów, publicznym wypowiedaniem si , retoryk , formułowaniem pyta , podejmowaniem decyzji. Mog to by umiej tno ci prawnicze – analiza i interpretacja prawa, ocena dowodów, rozumowanie i argumentacja prawnicza, opracowanie pism procesowych, ogólnie stosowanie prawa. Je li doł czymy odegranie scenki, dochodz umiej tno ci aktorskie, ale tak e te zwi zane z organizacj całego przedsi wzi cia, jako e uczestnicy zaj bior odpowiedzialno za jego powodzenie razem z prowadz cym.

Symulacja – trzy etapy nauczania

Z punktu widzenia edukacyjnego wyodrębni mo na trzy etapy, wszystkie równie wa ne przygotowanie uczestników do symulacji, odegranie symulacji, omówienie symulacji. Etapy te odnosz si do uczestników zaj , lecz przygotowanie samego prowadz cego zaj cia musi je oczywi cie poprzedza .

Przygotowanie symulacji przez prowadz cego

Proces przygotowania symulacji zaczyna si od pracy prowadz cego, który musi podj szereg decyzji i opracowa odpowiednie materiały. Znaj c adresata zaj , prowadz cy okre la cele edukacyjne (zarówno co do wiedzy, jak i umiej tno ci) oraz dopasowuje do nich formuł symulacji. Innych przygotowa wymaga symulacja przed s dem pierwszej instancji, a innych przed s dem odwoławczym.

W przypadku symulacji przed s dem pierwszej instancji mo liwe s dwa warianty. Je li poprzedzamy proces scenk , sporo materiału dowodowego powstanie w jej ramach. Mo emy wi c ograniczy si do opracowania scenariusza oraz wskazówek, jak odegra scenk ¹. Scenariusz i instrukcje s potrzebne po to, by sprawa nie wymkn ła si spod kontroli, i nie zmieniła naszych celów. Przy odegraniu scenki mo liwe s oczywi cie zachowania spontaniczne, ale w ramach scenariusza. Znaj c scenariusz, mo emy opracowa cz dodatkowych materiałów procesowych, jak np. opinia biegłego. Je li nie odgrywamy scenki, przygotowany przez nas materiał procesowy musi by oczywi cie bogatszy i zawiera zeznania wiadków².

W przypadku symulacji przed s dem odwoławczym musimy przygotowa tak e wyrok(i) s du(ów) poprzedniej(ych) instancji (opracowa lub zaadaptowa z autentycznej sprawy). Je li zadaniem uczestników jest tylko odegranie rozprawy, musimy dodatkowo przygotowa pisma stron procesu (np. apelacj i odpowied na apelacj), lepiej jednak, gdy uczestnicy sformułuj je sami (bez naszych instrukcji przy zachowaniu pełnej samodzielno ci uczestników, lub wedle danej instrukcji, w której zwracamy uwag na najwa niejsze zagadnienia i zadajemy pytania, na które trzeba w trakcie analizy materiału odpowiedzie). Zawsze opracowany materiał powinien by wywa ony, by dawał pole do popisu i argumentacji obu stronom post powania, a dla s dziów stanowił wyzwanie. Naley unika opracowywania spraw oczywistych, a warto dawa prawdziwie kontrowersyjne.

¹ Patrz np. proces Oskar ony – Zyga Cyga ski w Cz. II.

² Patrz np. proces Oskar ony – Zenon Płytecki w Cz. II.

Opracowuj c materiały, je li wykorzystujemy spraw autentyczn , warto rozwa y utajnienie (zmian) danych osób wyst puj cych w sprawie (cho sprawy s jawne, to nie oznacza to zgody wyst puj cych w nich osób na wykorzystanie ich w celach edukacyjnych, zwłaszcza e podlegaj one zmianom i adaptacjom). Mo na, wzorem niektórych z zał czonych w Cz. II materiałów, wprowadzi elementy dowcipne – jak nadanie „aktorom” nazwisk zwi zanych z ich rol w procesie. To pomaga uczestnikom zaj zorientowa si w sprawie i zapami ta jej głównych bohaterów. Trzeba jednak uwa a , by nie przesadzi z elementami humorystycznymi, by proces dydaktyczny nie zamienił si w zabaw (zob. tak e uwagi na temat przeprowadzania symulacji, poni ej).

Prócz materiałów sprawy warto przygotowa wybór przepisów prawnych oraz orzecznictwa, z których mo na korzysta podczas pracy. To zaw zi obszar poszukiwa i analiz i pozwoli na sprawniejsze przeprowadzenie symulacji. W przypadku zaj dla prawników, w zale no ci od czasu, jakim dysponujemy (na przykład kilka spotka), wybór prawa i orzecznictwa mo emy pozostawi im samym (umo liwiaj c skorzystanie z kodeksów, baz zawieraj cych prawo, orzecznictwo, komentarze czy literatur prawnicz). Trzeba przy tym zawsze zwraca uwag na aktualno przepisów (tak e korzystaj c z zawartych w Cz. II materiałów). Je li sprawa jest historyczna, mo emy j przeprowadzi zarówno opieraj c si na przepisach historycznych, jak i obowi zuj cych w danej chwili.

Dodatkowym materiałem do przeprowadzenia symulacji mog by wszelkiego rodzaju instrukcje (tak e ustne, cho dobrze, je li przygotowujemy je na pi mie, zwłaszcza gdy zaczynamy dopiero „przygod ” z symulacjami). Mog to by instrukcje co do zachowania podczas scenki, co do zeznawania przed s dem, pytania, na które nale y szuka odpowiedzi, wskazówki itp. Cz instrukcji (na przykład na tematy prawne) mo e odnosi si do wszystkich uczestników, cz tylko do niektórych (jak instrukcje dla grupy s dziów czy poszczególnych wiadków). W materiałach przeznaczonych dla nieprawników warto dodatkowo zawrze mniej lub bardziej uproszczone instrukcje co do prowadzenia rozprawy i jej poszczególnych faz (zob. niektóre symulacje w cz. II).

Przygotowania musz tak e uwzgl dnia liczb uczestników zaj . Ideałem jest bowiem sytuacja, kiedy ka dy ma rol do odegrania. Symulacj mo na zorganizowa dla ró nych grup, od do –4 osób. Je li uczestników jest wi cej, pomaga zorganizowanie scenki, w której w cz ci bior udział inne osoby ni wyst puj cy w procesie. eby zaanga owa w proces wi cej osób, mo na stworzy wi kszy ni w rzeczywisto ci skład s dowy (np. trzech, czy pi ciu s dziów zamiast jednego), przeznaczy rol adwokata czy prokuratora nie jednej osobie, a grupie trzech osób. Jest poza tym, prócz wiadków i bieglých, wiele innych ról do obsadzenia, jak np. oskar yciel posiłkowy czy prywatny, przedstawiciel

organizacji społecznej, obserwator rozprawy z ramienia organizacji pozarządowej, dziennikarze, fotoreporter itp. Przed przystąpieniem do zajęć musimy znać liczbę uczestników i zaplanować przydzielenie im poszczególnych ról i podział na grupy robocze.

Po podjęciu tych decyzji i przygotowaniu materiałów należy opracować szczegółowy scenariusz zajęć uwzględniający wspomniane trzy elementy – przygotowanie się uczestników, odegranie symulacji i omówienie jej. Wszystko zależy od czasu, jakim dysponujemy. Inaczej będzie wyglądał scenariusz jednorazowych zajęć kilkugodzinnych, podczas których musimy zmieścić wszystkie elementy, a inaczej scenariusz kilku spotkań. Jeśli czasu jest mało (na przykład jedno dwugodzinne spotkanie), sprawa nie może być zbyt skomplikowana, a nasze cele zbyt ambitne. W takiej sytuacji trzeba opracować krótki scenariusz (stan faktyczny), jeden lub kilka przepisów prawa i krótkie instrukcje co do procedury¹. Istnieją scenariusze symulacji dla uczniów w szkołach, które można przeprowadzić (takie ze scenek) w trakcie jednej lekcji (tzw. *instant mock trial*). Oczywiście taka symulacja ma znacznie mniejszy „ciężar gatunkowy” i uczy tylko kilku wybranych elementów.

Wreszcie warto z góry zadbać o przygotowanie miejsca pracy – im bardziej zaaranżowana sala słuchowa przypomina prawdziwą, im więcej różnego rodzaju gadarek procesowych uwzględnimy (jak togi, narządzie zbrodni itp.), tym wiarygodniejsza i bardziej prawdziwa będzie reakcja na uczestnikach z całej symulacji.

Przygotowanie uczestników do symulacji

Po przygotowaniu materiałów przez prowadzącego rozpoczyna się praca uczestników. Początek zajęć powinien obejmować przedstawienie celów edukacyjnych (wiedza i umiejętności) oraz procedury pracy (scenariusz zajęć). Potem może nastąpić wstąpienie na wietlenie zagadnień, które będą przedmiotem pracy. W zależności od adresata będzie to wyglądało różnie, może być to krótkie wprowadzenie i dyskusja, a może dogłębna analiza. Trzeba przedstawić uczestnikom materiały sprawy oraz wyjaśnić, co się w sprawie dotychczas działo.

Kolejny krok to przydzielenie ról i podział zadawany wśród uczestników. Po tym następuje etap pracy indywidualnej (np. zadanie domowe) i w małych grupach – w zależności od rodzaju symulacji będzie to analiza stanu faktycznego i materiałów sprawy, analiza prawa, opracowanie strategii działania, przygotowanie pism procesowych, wystąpienie, pytania itp. Warto dokonać takiego podziału, aby jak największa liczba uczestników zajęć mogła przenieść pracę indywidualną pra-

¹ Zob. materiały do Symulacji „Rozbitkowie” w Cz. II.

cowa w małych grupach (np. s dziowie, protokolant, wo ny s dowy razem; adwokaci razem; prokuratorzy i inni oskar yciele razem; biegli razem itp.). Oczywi cie nie wszyscy aktorzy post powania mog pracowa w grupach, ale warto da t mo liwo jak najwi kszej ich liczbie (niektórym nawet bez prawa głosu). Zadania dla grup musz by sformułowane jasno – uczestnicy musz wiedzie , na czym polega ich zadanie i ile maj na nie czasu.

Przygotowanie uczestników do symulacji jest kluczowe dla jej powodzenia, inaczej wi cej b dzie amatorszczyzny i bł dów ni rzeczywistej nauki.

Rozprawa

Odegranie samej rozprawy powinno poprzedza przedstawienie szczegółowe go scenariusza symulacji (z rozpisaniem, ile minut przewiduje si na poszczególne jej cz ci). Z praktyki wynika, e tego czasu jest cz sto zbyt mało, co warto wzi pod uwag i zaplanowa pewien margines.

Trzeba tak e ustali reguły symulacji. Bardzo wa ne jest, by podkre li jej powa ny charakter – cz sto (zwłaszcza podczas zezna wiadków) pojawiaj si elementy humorystyczne (niektórzy „aktorzy” lubi dodawa kolorytu swoim postaciom), co mo e rozbi proces dydaktyczny. Trzeba wprowadzi tak atmosfer , by odegranie rozprawy było nie zabaw , a prze yciem. By poszczególne osoby poczuły ci ar odpowiedzialno ci, jaki na nich spoczywa, by wcieliły si jak najgł biej w swoje role.

W zale no ci od przyj tych zało e symulacj mo na przerywa dla omówienia poszczególnych zagadnie (rozwi zanie stosowane na przykład w niektórych klinikach prawa – zob. Cz. I, Rozdział). Mo na j tak e, co jest rozwi zaniem lepszym w przypadku nieprawników, przeprowadzi bez przerw (cho zawsze potrzebne s co najmniej dwie – przed wygłoszeniem mów ko cowych i przed wydaniem przez s d wyroku). Wszelkie przerwy rozbijaj bowiem dynamik rozprawy, wybijaj uczestników z rytmu. Wszelkie komentarze, zauwa one bł dy warto zapisywa dla wykorzystania tych uwag podczas omówienia rozprawy.

W symulacji, jak w yciu, bardzo wa n rol odgrywa przewodnicz cy składu s dziowskiego, w du ej mierze powodzenie przedsi wzi cia zale y od tej osoby. Je li jest nim uczestnik zaj (a nie na przykład zaproszony ekspert), warto wybra do tej roli osob zdecydowan , by potrafa zapanowa nad sal i zwlaszcza w przypadku problemów (jak zbytνια wesoło) odpowiednio zareagowa . Przewodnicz cy powinien tak e mie przed sob scenariusz rozprawy i pilnowa upływaj cego czasu.

Generaln zasad symulacji jest jak najbardziej równomierne rozło enie zada i danie jak najwi kszej liczbie uczestników mo liwo ci udziału. Je li

zatem jedna osoba prowadzi rozpraw , to wyrok powinien ogłasza kto inny. Tak samo adwokaci i prokuratorzy powinni podzieli si zadaniami, kto inny mo e wygłasza słowo wst pne, kto inny zadawa pytania, a kto inny wygłasza mow ko cow .

Szeroko stosowan praktyk jest zapraszanie do udziału w symulacji eksper-tów w dziedzinie prawa. Mog to by np. s dziowie, adwokaci, prokuratorzy. Ekspertci mog odgrywa ró ne role. Mog poprowadzi rozpraw w charak-terze przewodnicz cego składu s dziowskiego (takie rozwi zanie zapewnia wyeliminowanie ryzyka np. zbytnej wesoło ci i wła ciwe poprowadzenie procesu). Mog asystowa i pomaga w pracy poszczególnym grupom (s dzia – s dziom, adwokat – adwokatom itd.). W takiej sytuacji warto ich poprosi , by nie zast powali uczestników, a jedynie im pomagali odpowiadaj c na pytania, wskazuj c kierunki poszukiwa itp. Nie powinni narzuca swojej opinii nawet wtedy, gdy uczestnicy dokonuj złych wyborów, poniewa to uczestnicy powinni poczu ci ar odpowiedzialno ci za swój prac . Ekspertci mog wreszcie pomóc w przeprowadzeniu kolejnego etapu pracy – w omówieniu symulacji.

Omówienie symulacji

Omówienie symulacji jest równie wa nym elementem nauki co przygotowa-nie si do niej i jej odegranie. Niestety czasami jest to element zaniebdwany. Wydanie przez s d wyroku jest cz sto traktowane jak wielki finał, emocje si gaj zenitu, spraw rozstrzygni to, kto j „wygrał”, kto „przegrał”, symulacja zosta-ła zako czona. Cz sto te , je li le zaplanujemy zaj cia, na omówienie po prostu brakuje czasu. To powa ny bł d, którego nale y unika .

Do omówienia symulacji prowadz cy powinien si przygotowa , najlepszym sposobem jest opracowanie pyta , które pomog nam poprowadzi dyskusj . Ten etap mo emy podzieli na trzy elementy – omówienie psychologiczne, merytoryczne (prawne) i metodologiczne, cho w rzeczywisto ci dwa pierwsze elementy si zaz biaj (w ramach omówienia psychologicznego zaczynamy tak e omówienie merytoryczne).

Omówienie psychologiczne. Od niego powinni my zacz . Je li nie ma wystarczaj co du o czasu, to przynajmniej ten element powinien si odby bezpo rednio po symulacji. Pozwoli to uczestnikom na „wyj cie z odgrywanej roli”, uspokojenie emocji, które si cz sto w zwi zku z wyrokiem pojawiaj po stronie pełnomocników. Mo na zacz od zmiany miejsc, tak by strony i s d nie pozostawały w swoich rolach, najlepiej usi w kółku, w którym „wszyscy s równi”. Warto da wszystkim uczestnikom symulacji mo liwo podzielenia si swoimi do wiadczeniami zaczynaj c od najwa niejszych s d, pełnomocnicy,

strony, wiadkowie, biegli i inni. Mo na zacz od s dziów, zadaj c pytanie, czy trudno było im wyda wyrok i doj do porozumienia, czy i jakie mieli w tliwo-ci. Czy wyrok był jednogło ny? Jak czuli si w roli s dziów – czy łatwo im było panowa nad materi sprawy i jednocze nie nad porz dkiem na sali rozpraw? Kolejno poszczególni „aktorzy” powinni mie szanse opowiedzenia o swoim osobistym do wiadczeniu, jak czuli si w przydzielonych rolach. Co było łatwe, co było trudne? Dla kontynuacji procesu „wychodzenia z roli” mo na zapyta pełnomocników stron o to, jakie argumenty podniesione przez stron przeciwn były najlepsze (pytanie pozwala na zmian perspektywy, jest te testem na to, czy uczestnicy słuchaj drugiej strony). Wreszcie mo na spyta innych aktorów (wiadków, biegłych, strony, oskar onego, przedstawiciela społecznego itp.) o ich do wiadczenie – jak si czuli w swojej roli i czy chc si czym podzieli z grup . W tej cz ci, przechodz c powoli do oceny merytorycznej, mo na tak e spyta uczestników procesu o ocen wyroku, który zapadł. Czy mo liwe były ich zdaniem inne wyroki. Warto tak e stworzy mo liwo ci zadawania pyta uczestników do siebie nawzajem. Prowadz c ten etap omówienia pami ta nale y, e symulacja si zako czyła i wszyscy uczestnicy powinni skupi si na problemie, a ju nie na odgrywanych przez siebie wcze niej rolach.

Omówienie merytoryczne – prawne. Po wst pnym omówieniu psychologicznym, które pozwala na zdystansowanie si uczestników od odgrywanej podczas procesu roli, czas na analiz merytoryczn (cho najcz ciej pewne jej elementy pojawiaj si ju wcze niej). Na podstawie przygotowanych pyta mo na punkt po punkcie omówi najwa niejsze zagadnienia danej sprawy. Jakie były zało enia wyj ciowe – co poszczególne strony powinny były udowodni ? Jak inn , dodatkow , argumentacj mo na było zastosowa ? Omawiane zagadnienia zale oczywi cie od przedmiotu rozpatrywanej sprawy, osobno mo na skupi si na problemach proceduralnych i materialnych. Je li w procesie wyst pował „obserwator z ramienia organizacji społecznej”, mo na go spyta o ocen sposobu prowadzenia sprawy z punktu widzenia rzetelnego procesu.

Mo na porówna symulacj procesu do rzeczywistej praktyki w s dach, wskazuj c na podobie stwa i ró nice. To tak e czas na wyja nienie w tliwo-ci, poprawienie ewentualnych bł dów. Wreszcie, je li sprawa jest autentyczna, mo na przedstawi wyrok, jaki w niej zapadł i argumentacj s du. Je li w symulacji bierze udział zaproszony ekspert, to czas na przedstawienie przeze opinii i uwag.

Omówienie metodologiczne. Ten element nie jest niezb dny, ale dobry prowadz cy zaj cia z niego nie zrezygnuje. W tej cz ci pytamy uczestników zaj o to, jak oceniaj symulacj z punktu widzenia metodologicznego. Przykładowe pytania to co si uczestnikom podobało, czego si nauczyli? co si uczestni-

kom nie podobało, co sprawiło trudno ci? co uczestnicy by zmienili, ulepszyli? w jakich warunkach uczyło by si im lepiej? jakie dodatkowe materiały byłyby przydatne? czy czas przeznaczony na poszczególne etapy był wystarczaj cy? itp. To tak e moment na to, by prowadz cy zaj cia powtórzył swoje cele edukacyjne i zastanowił si z uczestnikami, czy udało si je zrealizowa . By ocenił symulacj i zaangażowanie uczestników. Przeprowadzenie omówienia metodologicznego z jednej strony daje prowadz cemu mo liwo ci głęego doskonalenia si , ulepszenia kolejnych symulacji, z drugiej pokazuje uczestnikom, e s tak e w tej mierze aktywnymi współtwórcami procesu dydaktycznego, e ich opinie s wa ne i brane pod uwag . Pozwala na przekazanie przez obie strony tak zwanej informacji zwrotnej.

Je li w procesie wyst powali dziennikarze, których zadaniem było napisanie relacji z procesu, omówienie mo na zako czy odczytaniem relacji dziennikarskiej (mo na ten element wple tak e wcze niej, podczas omówienia merytorycznego – na przykład wtedy, kiedy chcemy nie tylko wysłucha relacji, ale i dokona jej oceny).

Planowanie symulacji s dowej

Poni ej zamieszczamy tabelk , która w skrócie pokazuje, na jakie elementy nale y zwróci uwag podczas planowania symulacji. Jest ona dobrym punktem wyj cia dla ka dego prowadz cego zaj cia i ułatwia przygotowanie dobrej symulacji.

Planowanie symulacji procesu	
Adresat (kogo uczymy) – liczba uczestników	
Cele symulacji (czego uczymy) – wiedza – umiej tno ci – postawy	
Rodzaj symulacji – która instancja – przed jakim s dem – ze scenk lub bez – ilo rozpraw itp.	

Planowanie symulacji procesu	
Scenariusz zaj (i potrzebny czas) – przygotowanie symulacji przez prowadz - cego – przygotowanie do symulacji uczestników – symulacja – omówienie	
Potrzebne materiały – dla prowadz cego – dla uczestników (materiały sprawy, prawo, orzecznictwo, dodatkowe instrukcje itp.) – gad ety procesowe (narz dzia zbrodni, dowody, togi, aparat fotogra fczny itp.) – lista aktorów (podział na grupy robocze) – rozpisany scenariusz symulacji – pytania do omówienia	
Miejsce symulacji (warunki lokalowe) – potrzebne pomieszczenia – mo liwo zaaran owania sali rozpraw – mo liwo odegrania scenki	
Zaproszeni go cie, eksperci	
Inne	

Na koniec warto zaznaczy , e cho przygotowanie symulacji (zwłaszcza skomplikowanej) wymaga sporo pracy i zachodu, to jednak daje wiele satysfakcji zarówno prowadz cemu zaj cia, jak i uczestnikom. Z punktu widzenia celów edukacyjnych symulacja rozpraw s dowych przynosi znakomite efekty, jest te form nauki bardzo lubian przez uczestników. Najtrudniejsze s pocz tki, opracowanie pierwszych scenariuszy, z czasem zdobywamy do wiadzenie, dysponujemy swoimi materiałami, których mo emy u ywa wielokrotnie, odpowiednio adaptuj c je do potrzeb.

Rozdział 2. Metodologia przeprowadzania symulacji post powa s dowych w klinikach prawa

Wst p

Podstawowe cele dziaalnoci klinik prawa to podnoszenie efektywnoci nauczania na wydziałach prawa, wstpne przygotowanie studentów do wykonywania zawodu prawnika oraz kompetentne wiadczenie bezpłatnej pomocy prawnej osobom niezamo nym.

Realizacji pierwszego celu w **klinice prawa słu ró nego rodzaju zaj cia** kształcimy umiejtnoci prawnicze oraz poznajemy podstawowe warto ci zawodów prawniczych. Zaj cia te powinny odbywa si w **ramach ka dej sekcji działajcej w klinice według wspólnie opracowanego przez wszystkich koordynatorów, oraz indywidualnie przez ka dego z nich, programu nauczania klinicznego**. Program ten powinien mie na celu wprowadzenie studenta przez koordynatora w rol **prawnika, wyposa enie go w wiedz na temat przepisów reguluj cych wykonywanie ró nych zawodów prawniczych i praktyki ich stosowania, wyrobienie w nim umiejtnoci krytycznej re eksji na ten temat, odpowiednie przygotowanie studenta do pracy z klientem przy uwzgl dnieniu zasad etyki zawodowej, a tak e przygotowanie studenta do wyst powania w ró nych post powaniach przed s dami**.

Seminarium sekcyjne, prowadzone w **ka dej sekcji w klinice prawa, powinno odbywa si według opracowanego przez koordynatora programu nauczania, zapewniaj cego wła ciwe i rzetelne przygotowanie studentów do prowadzenia spraw z zakresu danej dziedziny prawa. Naley uwzgl dni ró ne dodatkowe zagadnienia problematyki mediacji, negocjacje, a tak e uwra liwi studentów na problemy społeczne, np. dyskryminacja, kłopoty osób ubiegaj cych si o status uchod cy**.

Bardzo wa ne jest dokładne ustalenie planu wszystkich zaj , aby studenci mogli zapozna si z **całoci problematyki, z jak mog zetkn si podczas roku akademickiego, pracuj c w okrelonej sekcji w klinice prawa**.

Jedn z aktywnych metod przekazywania studentom tej wiedzy i umiej tno ci jest symulacja post powa s dowych. Sposobów przeprowadzenia takiej symulacji jest wiele¹. Mo na przygotowa rozpraw przed s dem pierwszej instancji, rozpisuj c dla wszystkich studentów okre lone role. Mo na przeprowadzi rozpraw przed s dem odwoławczym, przygotowuj c wcze niej wyrok s du pierwszej instancji, mo na tak e przeprowadzi symulacj wybranego fragmentu post powania s dowego, np. symulacj posiedzenia w sprawie tymczasowego aresztowania czy symulacj w sprawie warunkowego zwolnienia skazanego.

Niezale nie od wybranego rodzaju przeprowadzanej symulacji jest to metoda zapewniaj ca studentom mo liwo najpełniejszego zdobywania umiej tno ci zawodowych prawnika. W trakcie przeprowadzanej symulacji studenci dokładnie poznaj przepisy prawne danej dziedziny w praktyce, jednocze nie ucz si zasad rzetelnego i sprawiedliwego procesu, analizuj c dokładnie orzecznictwo s dów polskich i mi dzynarodowych oraz doktryn prawa, a tak e zdobywaj c umiej tno ci wyst powania w post powaniach s dowych w okre lonych rolach. Dodatkowo ucz si tak e do wiadczenia sytuacji granej przez siebie roli.

Wszystkie powy sze argumenty w poł czeniu z brakiem, jeszcze wci , mo liwo ci reprezentowania w Polsce klienta przez studenta przed instytucjami wymiaru sprawiedliwo ci skłaniaj do uznania ogromnej merytorycznej przydatno ci organizowania symulacji rozpraw na wydziałach prawa, zwłaszcza w ramach nauczania klinicznego.

W niniejszym rozdziale zostanie omówiona metodologia przeprowadzania symulacji w klinikach prawa. Szczególn uwag po wi cimy metodom opracowywania symulacji przez koordynatorów. Omówione zostan równie trzy etapy przeprowadzania symulacji odnosz ce si do jej uczestników. Nie sposób wi c nie unikn pewnych powtórze wynikaj cych z zakresu Cz. I, Rozdział . Z tego te wzgl du omówienie tych etapów w niniejszym punkcie jest bardziej ogólne i zawiera odesłania do Cz. I, Rozdział .

Opracowanie symulacji przez koordynatora

Podejmuj c decyzj o przeprowadzeniu w klinice prawa symulacji, koordynator powinien opracowa scenariusz cao ci zaj oraz przygotowa dla studentów materiały do jej przeprowadzenia². Pierwsz kwesti jest podj cie decyzji, jaki cel czy cele powinno spełni odegranie przez studentów przygotowanej symulacji.

¹ Zob. dokładne omówienie ró nych rodzajów symulacji w Cz. I, Rozdziale .

² Zob. w Cz. II przykłady ró nych symulacji do wykorzystania w klinice prawa.

Powyższa decyzja determinuje bowiem odpowiednie opracowanie materiałów. Przeanalizujmy kilka możliwych wersji.

Przeprowadzenie symulacji może mieć np. na celu przybliżenie studentom toku całego post powania przed sądem pierwszej instancji (ang. *mock trial*)¹, karnym lub cywilnym. Wówczas stan faktyczny sprawy nie powinien zawierać skomplikowanego problemu prawnego, a może jedynie różne wersje zaistniałego zdarzenia, przedstawiane przez wszystkich uczestników post powania. W takiej sytuacji w materiałach nie trzeba przygotowywać skrótego planu przebiegu post powania, natomiast wyjątki uczestnikom, i podstaw odgrywania przez nich ról są odpowiednie przepisy kodeksu post powania karnego czy cywilnego.

Kolejną możliwością to symulacja spełniająca jednocześnie dwa podstawowe cele. Po pierwsze, przybliżenie studentom toku całego post powania przed sądem pierwszej instancji i **po drugie, przybliżenie możliwości i zakresu stosowania określonych, często kontrowersyjnych, różnie interpretowanych w orzecznictwie i doktrynie, instytucji prawnych.** Wówczas stan faktyczny sprawy może zawierać wiele skomplikowanych problemów prawnych, które powinny stać się przedmiotem analizy uczestników symulacji. Przygotowując materiały do takiej określonej symulacji, można zdecydować się, ze względu np. na krótki czas do jej przeprowadzenia, na umieszczenie w materiałach skrótego opisu przebiegu post powania². Ułatwi to studentom prowadzenie rozprawy, a także da im większą możliwość skupienia się na kwestiach problemów prawnych sprawy.

Jeżeli naszym celem będzie przede wszystkim ocena prawidłowego zastosowania prawa i/lub dowodów zebranych przez sąd, możemy zdecydować się na przeprowadzenie symulacji przed sądem drugiej instancji³. Przeprowadzenie takiej symulacji może dotyczyć wielu zagadnień i **w zależności od ich wyboru symulacja może być przeprowadzona przed sądem drugiej instancji (określonym lub apelacyjnym) lub przed Trybunałem Konstytucyjnym albo przed wybranym sądem międzynarodowym, jak np. Europejski Trybunał Praw Człowieka.** Decydując się na przeprowadzenie tego rodzaju symulacji, należy dobrze wybrać problematykę prawną, stanowiącą podstawę opracowanych materiałów. Można zdecydować się na przybliżenie uczestnikom problematyki polskiego i europejskiego prawa antydyskryminacyjnego, a także **stosowania tego prawa w praktyce**⁴. Można wybrać jedno zagadnienie dotyczące Europejskiej konwencji praw człowieka i **na tej podstawie przygotować odpowiednio materiały**⁵.

¹ Zob. w Cz. I, Rozdziale 2, omówienie symulacji przed sądem pierwszej instancji (ang. *mock trial*).

² Zob. w Cz. II skrócony opis przebiegu post powania w kilku symulacjach.

³ Zob. w Cz. I, Rozdziale 2, omówienie symulacji rozprawy przed sądem odwoławczym.

⁴ Zob. Cz. II, Symulacja 2.

⁵ Zob. Cz. II, Symulacja 3.

Przy przygotowaniu symulacji przed s dem drugiej instancji (ang. *moot court*) wskazane jest, jeszcze przed jej rozpocz ciem, poprowadzenie (aktywnymi metodami) kilku zaj wprowadzaj cych uczestników do tematyki zawartego w symulacji problemu prawnego, a tak e struktury i funkcjonowania danego s du. Na przykład odno nie do problematyki polskiego i europejskiego prawa antydyskryminacyjnego jedne zaj cia mo na po wi ci merytorycznemu przybli eniu (aktywnymi metodami) regulacji zawartych w **Kodeksie pracy, w dyrektywach Unii Europejskiej** (dotycz cych problemu dyskryminacji) lub/i nast pne rozwi zywanie, przygotowanych przez koordynatora, krótkich stanów faktycznych dotycz cych dyskryminacji, a tak e np. **funkcjonowania Europejskiego Trybunału Sprawiedliwo ci**.

Z kolei – przeprowadzaj c symulacj maj c za zadanie przybli y studentom wiedz i umiej tno ci w **opracowywaniu skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka** – przed rozpocz ciem jej odegrania wskazane jest poprowadzenie (aktywnymi metodami) kilku zaj wprowadzaj cych uczestników do tematyki podstaw prawnych opracowywania skargi oraz opracowywania odpowiedzi pa stwa na skarg , a tak e **wykładni odpowiednich przepisów Europejskiej konwencji praw człowieka**. Jedne zaj cia mo na po wi ci merytorycznemu przybli eniu regulacji zawartych w **Europejskiej konwencji praw człowieka** lub/i nast pne rozwi zywanie, przygotowanych przez koordynatora, krótkich stanów faktycznych dotycz cych problematyki odpowiednich regulacji zawartych w **przepisach Konwencji, a tak e jedne zaj cia strukturze i funkcjonowaniu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka**.

Przeprowadzane w **kllinikach prawa symulacje** mog dotyczy nie tylko rozpraw s dowych, ale równie innych post powa prowadzonych przez ró ne instytucje wymiaru sprawiedliwo ci. Przykładem takiej symulacji mo e by posiedzenie s du w **sprawie zastosowania tymczasowego aresztowania**. Decyduj c si na ten rodzaj symulacji, koordynator mo e odegra z **wybran grup** studentów scenk dotycz c popełnienia przest pstwa (np. danie łapówki przez policjanta w **zamian za umorzenie prowadzonego post powania karnego**) i **nagra j** . Nast pne zapis flmu mo e stanowi dowód w **posiedzeniu s du o zastosowanie wobec policjanta tymczasowego aresztowania**.

Jak wida , wybór odpowiedniej symulacji zale y od decyzji koordynatora podyktowanej celem lub celami, które ta symulacja ma spełnia . Jest to podstawowa i **najwa niejsza decyzja, jak musi podj koordynator, decyduj c si na przeprowadzenie symulacji w swojej sekcji klinicznej**. Determinuje ona bowiem wszystkie pó niej podejmowane działania – przygotowania i przeprowadzenie wybranej symulacji.

Kolejnymi kwestiami, po podj ciu decyzji o **wyborze rodzaju symulacji**, s rzetelne opracowanie materiałów, przygotowanie sali lub sal, w **których**

symulacja si rozegra, opracowanie planu dla koordynatora poprowadzenia symulacji.

Przygotowuj c materiały dla studentów, koordynator powinien bra pod uwag szereg elementów. Po pierwsze, cele, jakie ma spełnia symulacja, po drugie, obowi zuj cy stan prawny z **istniejącym w tym zakresie orzecnictwem i doktryn** . Kolejn wa n kwestia jest (zwłaszcza przy symulacji przed s dem drugiej instancji) wywa enie sytuacji prawnej obu stron post powania – tak aby miały one podobne szanse w **uzasadnianiu swojego stanowiska**. Ponadto przygotowuj c materiały, koordynator powinien zwróci uwag na podział ról w danej grupie. **W zale no ci od rodzaju symulacji i ilo ci przewidywanych ról, mo na przyj** ró ne kryteria ich przydzielania, tzn. mo na wcze niej wypyta grup , jak rol ka dy z jej uczestników chciałby odgrywa . **Mo na te samemu przydzielili role** studentom, oceniaj c, po wcze niejszym zaj ciach, predyspozycje studentów do odgrywania okre lonych ról. Przeprowadzaj c w ci gu roku akademickiego kilka symulacji, nale y zawsze pami ta o tym, aby studenci zmieniali role, a tym samym mieli mo liwo wypróbowania swoich umiej tno ci zwi zanych z ró nymi zawodami prawniczymi.

Równie wa na jest kwestia przygotowania sal do poprowadzenia symulacji. Oczywi cie najlepszym rozwi zaniem jest posiadanie przez klinik prawa autentycznej sali, wygl daj cej tak samo, jak sale s dowej¹. Je eli jednak klinika nie dysponuje tak sal , mo na na potrzeby symulacji odpowiednio j do tego przystosowa , ustawiaj c stoły w taki sposób jak w s dzie. **Przy przeprowadzaniu symulacji przed s dem drugiej instancji nale y pami ta , i studenci, podzieleni na trzy grupy, powinni pracowa w trzech ró nych salach, wyposa onych co najmniej w jeden komputer z pełnym wyposa eniem w programy prawnicze**. Dodatkowo wa ne jest, aby tak symulacj , prowadziło trzech koordynatorów, eby ka dy nadzorował prac jednej grupy. Koordynatorzy powinni przed poprowadzeniem symulacji ustali dokładnie mi dzy sob cały jej strukturalny i merytoryczny przebieg. Nale y jednak doda , e praca koordynatorów ma polega na asystowaniu studentom w ich pracy, a nie na rozwi zywaniu za nich zawartych w sprawie problemów prawnych.

Przygotowuj c si do poprowadzenia symulacji, koordynator sam lub w grupie (je eli w symulacji bierze udział np. trzech koordynatorów) powinien przygotowa scenariusz jej nadzorowania. Do wa nych kwestii nale y np. to, czy w trakcie prowadzenia symulacji rozprawy przed s dem pierwszej instancji

¹ Zob. omówienie przeprowadzonej w klinice prawa na Uniwersytecie w Białymstoku symulacji rozprawy w sali s dowej wyposa onej tak jak sale w s dzie, U. Kalata-Gryko, M. Kukło, Symulacja rozprawy s dowej jako ró dło praktyki studentów w klinikach, *Klinika* , Nr (5).

koordynator b dzie j przerywał i, po określonych etapach, krótko je omawiał, czy te omówi cało po jej zakończeniu, robi c sobie w trakcie obszernie notatki. Mo na tak e, w przypadku krótkich symulacji, np. posiedzenie w sprawie tymczasowego aresztowania, po jej zakończeniu bardzo szczegółowo j omówi , a następnie jeszcze raz j przeprowadzi , daj c studentom mo liwo uwzgl dnienia wszystkich krytycznych uwag.

Jak wida , mo liwo ci przeprowadzania ró nych symulacji w klinikach prawa jest du o. Wybór odpowiedniej zale y od koordynatora i od wytyczonych przez niego celów.

W celu ułatwienia opracowania przez koordynatora przeprowadzenia zaj , zako czonych odegraniem symulacji przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka¹, poni ej przedstawiono przykładowy plan kilku zaj .

Zaj cia 1. Prawo krajowe w teorii i praktyce

Cz pierwsza omówienie prawa krajowego dotycz cego zawartej w symulacji problematyce.

Cz druga rozwi zywanie przez studentów, w cztero , pi cioosobowych grupach, przygotowanych przez koordynatora stanów faktycznych zwi zanych z omawian problematyk .

Cz trzecia przedstawienie przez ka d grup swoich rozwi za wraz z uzasadnieniem.

Cz czwarta dyskusja.

Zaj cia 2. Prawo mi dzynarodowe w teorii i praktyce – zaj cia ogólne

Cz pierwsza ogólne omówienie prawa mi dzynarodowego dotycz cego zawartej w symulacji problematyce.

Cz druga rozwi zywanie przez studentów, w cztero , pi cioosobowych grupach, przygotowanych przez koordynatora stanów faktycznych zwi zanych z omawian problematyk , na podstawie regulacji mi dzynarodowych.

Cz trzecia przedstawienie przez ka d grup jej rozwi za wraz z uzasadnieniem.

Cz czwarta dyskusja.

Metodologia przeprowadzania zaj Nr i jest podobna, ró nica dotyczy analizy przygotowanych przez koordynatora stanów faktycznych na podstawie prawa krajowego lub prawa mi dzynarodowego. Przed przyst pieniem do zaj koordynator mo e przygotowa studentom materiały do pracy zawieraj ce akty prawne, wybrane orzecznictwo i pogl dy doktryny dotycz ce omawianego zagadnienia. Oczywiście nale y wskaza studentom, i jest to ogólny wybór, który

¹ Zob. Cz. II, Symulacja .

ich nie zwalnia od dalszego poszukiwania innych praktycznych i teoretycznych rozwi za . Przygotowuj c konkretne stany faktyczne, mo na równie oprze si na sprawach prowadzonych ju wcze niej w klinice prawa. Podczas tych zaj przedstawiane przez studentów problemy oraz próby ich rozwi zania s omawiane przez wszystkich uczestnicz cych studentów, co stwarza mo liwo dyskusji w wi kszym gronie i wymiany zdobytej wiedzy oraz do wiadcze .

Zaj cia te maj na celu kształcenie umiej tno ci dokładnego poznania przepisów prawnych z danej dziedziny, wła ciwego zastosowania wykładni prawnej z powołaniem si na judykatur i orzecznictwo prawa krajowego lub mi dzynarodowego, rozwi zywania problemów prawnych oraz opracowania cało ci koncepcji post powania z problemem.

Zaj cia 3. Prawo mi dzynarodowe w praktyce – konkretne stany faktyczne

W trakcie tych zaj koordynator mo e odpowiednio opracowany i przygotowany, np. na podstawie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, stan faktyczny przedstawi studentom do analizy prawnej. W zale no ci od liczby osób w sekcji studenci powinni pracowa w cztero , pi ciosobowych grupach (nie wi kszych).

Przeprowadzenie powy szych zaj ma przede wszystkim na celu poznanie przez studentów mo liwo ci zastosowania ró nych instrumentów prawa mi dzynarodowego w praktyce. Studenci – poza kształceniem umiej tno ci dokonywania prawidłowej wykładni przepisów prawa oraz pracy zespołowej – nabywaj umiej tno korzystania z orzecznictwa mi dzynarodowego i stosowania go.

Zaj cia 4. Symulacja rozprawy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka

Podsumowaniem pracy, przedstawionej w powy szym schemacie, jest przygotowanie przez koordynatora stanu faktycznego w celu przeprowadzenia symulacji rozprawy s dowej przed Trybunałem w Strasburgu. Studentów nale y podzieli na trzy grupy (z tak sam liczb uczestników) s d (ETPC) – opracowanie orzeczenia z uzasadnieniem, pełnomocnicy strony skar cej – opracowanie skargi, reprezentacja pa stwa – opracowanie odpowiedzi na skarg . Po rozdzieleniu wszystkich ról nale y ogólnie przedstawi studentom cały plan symulacji, a nast pnie ka da grupa powinna uda si do oddzielnej sali, w której b dzie pracowała do czasu rozpocz cia rozprawy przed s dem. W miar mo liwo ci danej kliniki prawa dobrze jest zapewni ka dej pracuj cej grupie studentów jeden komputer z dost pem do aktualnego stanu prawnego wraz z orzecznictwem i pi miennictwem. Dodatkowo w przypadku tej symulacji studenci powinni mie dost p do strony internetowej ETPC. Je eli jest to niemo liwe, koordynator powinien w materiałach uwzgl dni wszystkie potrzebne studentom do pracy

akty prawne i orzecznictwo. W trakcie przeprowadzanej symulacji studenci dokładnie poznają przepisy prawne danej dziedziny w praktyce, jednocześnie uczą się zasad rzetelnego i sprawiedliwego procesu, analizują dokładnie orzecznictwo sądów polskich i międzynarodowych oraz doktryny prawa, a także zdobywają umiejętności występowania w postępowaniach międzynarodowych. Po przeprowadzeniu symulacji należy dokładnie omówić pod kątem prawnym, psychologicznym i metodologicznym.

Przygotowanie studentów do odegrania symulacji

Kolejnym etapem jest przygotowanie studentów do odegrania symulacji¹. W tej części koordynator rozdaje studentom przygotowane materiały i dokładnie je omawia, przedstawiając cały plan symulacji. Po omówieniu wszystkich jej elementów koordynator przydziela uczestnikom ich role. W zależności od liczby studentów w danej sekcji przy podziale ról powinno się brać pod uwagę możliwość wzajemnej pracy co najmniej dwóch studentów w ramach jednej grupy. W zależności od przeprowadzanej symulacji (*moot court* czy *mock trial*) ról nie powinien się kształtować podział studentów na grupy, w których przygotowują się oni do swoich ról.

Oznacza to np., że w sprawie karnej przed sądem pierwszej instancji co najmniej dwóch studentów powinno otrzymać rolę prokuratora, dwóch studentów rolę obrońców pracujących w grupie z oskarżonym, dwóch studentów powinno być w grupie oskarżycieli posiłkowych (np. oskarżyciel posiłkowy wraz z pełnomocnikiem). Co do określenia składu sądu to najlepiej, jeżeli jest to skład taki sam, jaki wystąpiłby w rzeczywistej sprawie. Jeżeli jednak jest to niemożliwe, należy zawsze pamiętać, aby omówić ze studentami zagadnienie składu sądu w kontekście danej sprawy w rzeczywistym świecie. Role wiadców można przydzielić jednej osobie, pamiętając, aby w ciągu całego roku każdy student miał możliwość uczestniczenia w każdej roli w przeprowadzanych symulacjach. Po rozdzieleniu wszystkich ról należy, w zależności od objętości przygotowanych materiałów, ustalić czas na przygotowanie się wszystkich, w tym przypadku, do rozpoczęcia rozprawy.

W przypadku przeprowadzania symulacji przed sądem drugiej instancji (*moot court*) praca w grupach zajmuje większość czasu. Dopiero na samym końcu odbywa się rozprawa przed sądem. Jeżeli przygotowujemy symulację rozprawy odwoławczej przed sądem karnym, studenci, podzieleni na trzy grupy, pracują nad przygotowaniem apelacji, odpowiedzi na apelację oraz

¹ Zob. ogólne omówienie tego etapu symulacji w Cz. I, Rozdział 1.

opracowaniem orzeczenia. Jak wskazano już powyżej, ten rodzaj symulacji powinien być przeprowadzany przez trzech koordynatorów. Przeprowadzenie takiej symulacji przez jednego koordynatora jest możliwe, ale przy określonym stanie faktycznym albo wówczas, gdy koordynator przygotowuje się sam bardzo rzetelnie do symulacji, a także przygotowuje wcześniej studentów do tematyki w niej zawartej¹.

Przeprowadzenie symulacji

Kolejnym etapem w przeprowadzaniu symulacji jest jej odegranie². Jeżeli przeprowadzamy symulację przed sądem karnym w pierwszej instancji, sąd otwiera rozprawę, przesłuchuje oskarżonego, następnie przeprowadza postępowanie dowodowe: przesłuchanie świadków i biegłych. **Wszystkie czynności należy przeprowadzać w trybie kodeksu postępowania karnego. W trakcie przeprowadzania symulacji koordynator może zatrzymywać jej bieg i omawiać krótko najważniejsze elementy, omawiając przeprowadzony etap (co było dobrze, jakie błędy zostały popełnione i co można było przeprowadzić lepiej).** Oczywiście można również omówić całość po przeprowadzonej symulacji, sięgając do robionych w trakcie symulacji notatek. **Po zamknięciu przewodu sądowego następuje wygłoszenie mów końcowych. W zależności od liczby osób wygłaszających mowy końcowe można podzielić odpowiednio cały czas zajęć wszystkich uczestników, zostawiając jeszcze po 5 minut dla każdego.** Przed ogłoszeniem wyroku z **uzasadnieniem należy wyznaczyć swój określony czas na jego przygotowanie.** Jeżeli przeprowadzamy symulację na kilku kolejnych zajęciach, wygłoszenie wyroku może nastąpić na ostatnich zajęciach. Wówczas studenci odgrywają rolę sądu mającego na jego opracowanie

Jeżeli przeprowadzamy symulację przed sądem drugiej instancji, ta czynność jest przeprowadzana na końcu po kilku godzinach (lub kilku zajęciach) opracowywania stanowisk każdej ze stron. Wówczas dopiero następuje przeprowadzenie rozprawy odwoławczej, następnie przerwa i **grupa się dzisiaj przygotowuje wyrok z uzasadnieniem.**

¹ Dokładne propozycje przygotowania grupy do symulacji zob. w Cz. II, w częściach przykładowy scenariusz zajęć, opracowanych do każdego zajęcia symulacji.

² Zob. dokładne omówienie w Cz. I, Rozdziale 1.

Omówienie symulacji

Omówienie symulacji jest bardzo ważnym jej elementem¹, niestety często jest przeprowadzane bardzo szybko, albo wcale, ze względu na brak czasu. Pamiętaj jednak należy, a ta część symulacji daje jej uczestnikom możliwość wypowiedzenia się co do wszystkich zaistniałych podczas jej odgrywania sytuacji. Studenci mogą wówczas, oddzielając się od granych przez siebie ról, przeanalizować i ocenić przeprowadzoną symulację i sposób odegrania przez siebie i innych przydzielonych im ról. Również koordynator, na końcu tego omówienia, powinien przedstawić swoją ocenę uczestników, nie zapominając również o ocenie swojego udziału w symulacji.

Podsumowanie

Przedstawiona w niniejszym rozdziale metodologia przeprowadzania symulacji postpowania s dowych ma na celu ułatwienie nauczycielom klinicznym realizowanie zadań stawianych w klinikach prawa. Niewątpliwie, zrealizowanie przedstawionych tutaj założeń wymaga od koordynatorów szczególnego zaangażowania i poświęcenia czasu. Niemniej jednak, stosując metodę symulacji w procesie nauczania klinicznego, mamy niepowtarzalny szans przekazania studentom wiedzy i umiejętności potrzebnych do wykonywania przyszłej pracy prawnika.

¹ Zob. dokładne omówienie wszystkich jej elementów w Cz. I, Rozdziale .

Cz II. Materiały do przeprowadzenia symulacji

Symulacja 1. „Rozbitkowie”. Materiały do inscenizacji rozprawy

Opracowanie: *Lukasz Bojarski*

Scenariusz sprawy pochodzi z książki *Street Law. A Course in Practical Law*¹. Materiał tam zawarty stał się inspiracją dla niniejszego opracowania.

I. Uwagi wprowadzające

Przedstawiony scenariusz bazuje na prawdziwej sprawie z sądu angielskiego. Sprawa ta, Królowa kontra Dudley i Stephens (*Regina v. Dudley and Stephens*) pochodzi z 1842 r. Scenariusz jest często wykorzystywany do przeprowadzenia prostej i krótkiej symulacji. Symulacja może na potraktowanie jako swego rodzaju wstęp, rozgrzewkę, także po to, by pokazać uczniom, studentom, uczestnikom zajęć, na czym polega symulacja i przejść następnie do zadań trudniejszych.

Symulacja nie wymaga adnego przygotowania prawnego uczestników. Jest okazją do zobrazowania, w bardzo dużym uproszczeniu, roli oskarżenia, obrony i sądu, a także jednego czy kilku przepisów prawa. Jednak jest to dobry okaz do dyskusji na temat wielu zagadnień, w tym relacji prawo – moralność.

Symulacja, w wersji podstawowej, jest przewidziana na trzy osoby, jednak może się odbyć kilka (kilkanaście) trzyosobowych symulacji równoległe – w zależności od liczby uczestników zajęć. Na przeprowadzenie zajęć wraz z symulacją wystarczy jedno zajęcie, choć można na oczywiste powiactwa i wiecej czasu (zob. informacje metodologiczne i przykładowy scenariusz zajęć niżej).

Aktorzy

Wersja podstawowa:

– sześcioro

¹ West Educational Publishing, wyd. 2007.

- prokuratorzy
- adwokaci

Wersja poszerzona – dodatkowo

- oskarżeni
- biegli lekarze
- marynarze

II. Materiały w sprawie

1. Stan faktyczny – scenariusz

Rozbitkowie. Trzech marynarzy z frachtowca oceanicznego – Jan Mapski, Karol Eglański i Piotr Badaniec, po tym jak podczas sztormu na Oceanie Atlantyckim zatonił ich statek, znalazło się w szalupie ratunkowej. Statek utonął tak gwałtownie, że nie było czasu na nadanie sygnału SOS. Z tego co wiedzieli marynarze, byli jedynymi, którzy ocalili. W szalupie nie mieli wody ani jedzenia. Nie mieli wódki ani innego sprzętu, za pomocą którego mogliby zdobyć żywność.

Po ochłonięciu z szoku po wypadku marynarze zaczęli rozmawiać o sytuacji, w jakiej się znaleźli. Jan Mapski, nawigator statku, uważał, że są oddaleni od najbliższego lądu co najmniej o 50 kilometrów i że sztorm zepchnął ich daleko od tras jakichkolwiek statków. Piotr Badaniec, lekarz okrętowy, stwierdził, że bez jedzenia nie przeżyją dłużej niż 3 dni. Jedyne pokarmy, na jakie mogli liczyć, to woda z deszczu padająca co jakiś czas. Badaniec jednak dodał, że gdyby któryś z nich zmarł pierwszy, to pozostała dwójka mogłaby przeżyć trochę dłużej, jedząc jego ciało.

Po 5 dniach trzeci marynarz, Karol Eglański, który był już skrajnie wyczerpany, zasugerował, że wszyscy powinni się poddać, ten, który przegra, zostanie zabity i zjedzony przez pozostałych. Mapski i Badaniec zgodzili się. Następnego dnia cięgnięci, przegrał Eglański. Jednak natychmiast się wycofał i nie zgodził na realizację planu. Jednak Eglański i Badaniec stwierdzili, że Eglański i tak niedługo umrze, więc mogą to równie przyspieszyć. Obaj zgodzili się, co do tego, po czym zabili i zjedli Eglańskiego.

Po pięciu dniach Badaniec i Mapski zostali uratowani przez przepływający statek i zabrani do portu. Wytłumaczyli władzom, co się stało z Eglańskim. Po kuracji i nabraniu sił zostali obaj oskarżeni o popełnienie morderstwa.

III. Wybrane przepisy

KK

Art. 148

. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 (do lat 5), karze 5 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. [...]

4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5.

Art. 69

. Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nie przekraczającej lat 5, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobiegania powrotowi do przestępstwa.

. Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwość i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa.

Art. 70

. Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który wynosi od 1 do 5 lat.

IV. Informacje metodologiczne

Czego możemy na sobie nauczyć, rozpatrując te sprawy? Przy założeniu, że organizujemy krótką symulację na trzy osoby (sędzia, prokurator, adwokat), ograniczamy zakres wiedzy i umiejętności, które mogą zdobyć uczestnicy. Dzięki odegraniu roli prawników uczymy się interpretacji prawa pod kątem konkretnego stanu faktycznego, uczy się roli adwokata, prokuratora i sędziego, w tym zakresie uczymy się strategii i taktyki procesowej oraz występie publicznego.

Z punktu widzenia wiedzy prawnej od prowadzącego zależy, jakie przepisy włączy w scenariusz. W szkołach amerykańskich, na przykład nauczyciele ograniczają się do jednego prostego przepisu o treści „Kiedy ktoś z premedytacją odbiera życie drugiej osobie jest winny popełnienia morderstwa”. W przypadku zajęć dla innych odbiorców, takich jak studenci, możemy włączyć więcej przepisów zwiastujących. W przypadku studentów prawa należałoby poszerzyć zakres wiedzy o elementy przestępstwa, winy, zasady wymiaru kary itp.

W trakcie dyskusji pojawią się wiele innych elementów, na które najczęściej zwracają uwagę uczestnicy tej symulacji, na przykład

- problem, czy rozbitkowie stworzyli na szalupie ratunkowej swoje własne prawo. Czy byli zwi zani umow , któr zawarli, czy ta umowa była wa na, czy mo na zawiera takie umowy?
- problem ograniczonej poczytalno ci, działania pod wpływem emocji, silnego wzburzenia usprawiedliwionego okoliczno ciami;
- problem eksterytorialno ci wód i jurysdykcji, jakiej podlegaj oskar eni w takich przypadkach.

V. Przykładowy scenariusz zaj

Wst p do zaj (5 minut)

Przedstawienie sprawy (przeczytanie jej na głos i upewnienie si , e uczestnicy rozumiej fakty jednakowo). Sformułowanie podstawowych pyta , które jawi si po zapoznaniu si ze scenariuszem. Przedstawienie i wyja nienie przepisów prawnych.

Praca w grupach (15 minut)

Podział uczestników na trzy równe grupy przyszłych s dziów, prokuratorów i obro ców. Naley sformułowa zadania dla grup – w wersji najprostszej mogłyby one brzmie tak

- **grupa prokuratorów** – omówi spraw z punktu widzenia oskar enia, co prokuratora powinna udowodni (jakie elementy), jakiej obrony mo emy si spodziewa i jak si powinni my przygotowa na argumenty obrony, aby je zbi ;
- **grupa adwokatów** – omówi spraw z punktu widzenia obrony, jak argumentacj mo na zastosowa , na jakie elementy powinna zwróci uwag obrona, by podwa y oskar enie, jakich argumentów po stronie oskar enia mo emy si spodziewa , czy i jak mo emy je zbi ;
- **grupa s dziów** – omówi spraw z punktu widzenia s du, co powinno udowodni oskar enie, by s d mógł uzna oskar onych za winnych, co powinna udowodni obrona, by mo na było uniewinni oskar onych, jakie pytania s d powinien zada stronom.

W wersji rozbudowanej (na przykład dla studentów prawa) zadania te mo na znacznie poszerzy (dostarczaj c odpowiednie przepisy, a tak e orzecznictwo) o problematyk poszczególnych typów przest pstw, które mog wchodzi w gr , i ich elementów.

Praca indywidualna (10 minut)

Uczestnicy przygotowywali si do swych ról, dyskutuj c w grupach, po zako czeniu tej pracy powinni mie kilka minut na przygotowanie indywidualne.

Symulacja

Następnie należy podzielić uczestników na trójki (trójki te powinny wyglądać tak, by z jednej strony był sędzia, z drugiej strony oskarżyciel i adwokat). Symulacja może się odbywać na siedząco, strony mogą też wstawać. Uczestnikom trzeba przedstawić procedurę i czas na symulację (najlepiej przygotować to wcześniej na tablicy).

Proponowany przebieg rozprawy (razem ok. 15 minut)

- sędzia – wywołanie sprawy
- oskarżyciel oskarża – 5 minut
- obrońca broni – 5 minut
- sędzia zadaje pytania
 - oskarżenie – 1 minut
 - obrona – 1 minut
 - oskarżyciel odpowiada na argumenty obrońcy – 1 minut
 - obrońca odpowiada na argumenty oskarżenia – 1 minut
- przerwa – 5 minut
- sędzia wydaje wyrok i uzasadnia – 5 minut.

Omówienie (co najmniej 15 minut)

Prowadzący może przygotować tabelkę wyników z poszczególnych symulacji

	Winni	Niewinni	Wymiar kary	Przepis
grupa 1	×		5 lat pozb. woln.	art. 48.
grupa 2		×	–	–
grupa 3	×		rok pozb. woln. w zawiesz. na 2 lata	art. 48.4 art. 7
grupa 4

Oprócz zestawienia wyników, można także przeprowadzić głosowanie wśród uczestników: kto uważa, że oskarżeni są niewinni, kto, że są winni, kto zgadza się z poszczególnymi wymiarami kary. Można wyrazić opinie pomimo tego, że uczestnikom na wyjście z roli, by przestali argumentować wedle wcześniej przyznanych ról, a zaczęli formułować własne zdanie.

Teraz można przejść do dyskusji na temat przyczyn takich, a nie innych, wyroków. Po pierwsze, sędziowie powinni uzasadnić swoje wyroki, jaka argumentacja ich przekonała. Wtedy można omówić całą sprawę wedle wcześniej

przygotowanych pytań (punkt po punkcie) i wykorzystaj omówienie do głębszej refleksji. Oprócz tematów *stricte* prawnych pojawią się pytania bardziej ogólne, jak czy Mapski i Badaniec powinni zostać w ogóle oskarżeni o popełnienie zabójstwa? Czy powinni zostać ukarani? Jeśliby zostali skazani, jakie cele zostałyby w ten sposób osiągnięte? Jaka jest tu relacja między prawem i moralnością? czy zachowanie oskarżonych było moralnie złe? Czy czyn może być zgodny z prawem, a niemoralny, czy może być moralny, ale niezgodny z prawem?

Po zakończeniu dyskusji można poinformować uczestników o tym, jak ta sprawa zakończyła się w rzeczywistości. Oskarżeni (w sprawie *Regina v. Dudley and Stephens*) zostali przez sąd uznani za winnych popełnienia morderstwa i skazani na karę śmierci. Sąd stwierdził między innymi „Jesteśmy często zmuszeni do ustanawiania standardów, które trudno nam samym osiągnąć, i stanowienia zasad, które nas samych nie satysfakcjonują. Jednak człowiek nie ma prawa traktować pokusy jako wymówki, ani pozwolić, aby współczucie dla przestępcy zmieniło lub osłabiło definicję prawną przestępstwa”. Niedługo po ogłoszeniu wyroku Królowa zamieniła „karę śmierci” na karę więzienia pozbawienia wolności.

Wersja rozszerzona

Przewodzący zajęcia może rozszerzyć symulację o dodatkowe osoby – oskarżonych, biegłych itp. i zorganizować ją jako jedną symulację zamiast kilku małych odgrywanych równolegle.

Symulacja 2. „Morderstwo w pubie”.

Materiały do inscenizacji rozprawy karnej

Opracowanie: *Lukasz Bojarski, Claudia Frenkler-Bielicka*

Inspiracją dla opracowanej sprawy był kazus „Morderstwo w pubie” (*The Pub Murder Case*) zawarty w niepublikowanym opracowaniu *Davida Mcquoid-Mason* pt. *The Street Law Mock Trial Manual*.

I. Uwagi wprowadzające

Poniższe materiały pozwalają na organizację rozprawy poprzedzonej scenką (odegraniem rzeczywistej życiowej sytuacji). Można je jednak także wykorzystać do odegrania samej symulacji rozprawy.

Założeniem scenariusza jest stworzenie sytuacji i warunków jak najbardziej zbliżonych do życia (choć wszystko odbywa się w ekspresowym tempie). Zaczynamy od odegrania scenki w barze (który należy zaaranżować), według scenariusza (zob. stan faktyczny). W odegraniu scenki bierze udział tylko cztery uczestników, inni, którzy będą grali role prawników w sprawie, poznają sytuację z akt sprawy i przesłuchania świadków. Po odegraniu scenki i przeprowadzeniu przesłuchania (a zatem przynajmniej częściowo zajmujemy się także postępowaniem przygotowawczym) odgrywamy symulację rozprawy, podczas której świadkowie zeznają o tym, czego rzeczywiście byli świadkami. A zatem materiał do rozprawy ma dwójaki charakter: z jednej strony mamy cztery wymyślone materiały (dany stan faktyczny określa pewne ramy), a z drugiej strony pozostała część materiału dowodowego jest tworzona, budowana podczas zajęć.

Symulacja ta była wielokrotnie organizowana zarówno dla nieprawników, jak i prawników, między innymi w ramach zajęć Szkoły Praw Człowieka Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. W przypadku prawników większy akcent można położyć na wybrane elementy prawne (np. szczegółowa analiza instytucji „obrony koniecznej” czy „błędu usprawiedliwionego”), można też dodać więcej wybranych przepisów, wzbogacić materiały orzecznictwem. W przypadku nieprawników ilość przepisów można ograniczyć i skupić się na kilku wybranych elementach, procedurze i przebiegu rozprawy.

W symulacji (scenka, rozprawa) s, je li trzeba, role dla du ej grupy uczestników, do ok. 4 . Czas potrzebny na przeprowadzenie cało ci programu to co najmniej 7 godzin (zob. informacje metodologiczne i przykładowy scenariusz zaj ni ej).

Aktorzy

W zale no ci od liczby uczestników zaj mo e by od do ok. 4 osób.

Pierwsza grupa: aktorzy w barze (min. osób + dodatkowi go cie baru)

- Michał Ostry – ofara
- Zyga Cyga ski – oskar ony
- Sylwia Znajoma – znajoma oskar onego
- Leon Spokojny – znajomy oskar onego
- Gra yna Kieliszek – barmanka
- Lech Kole ka – znajomy ofary
- Katarzyna Bywalec – znajoma ofary
- Jan Klata – ochrona baru – „bramkarz”
- Krzysztof Dzielnicowy – policjant
- Danuta Mundurowa – policjant
- pracowników pogotowia ratunkowego
- go cie w barze

Druga grupa: inni aktorzy s dowi (do 5 osób)

- s dziów
- ławników
- prokuratorów
- obro ców
- Pelagia Ostra – oskar yciel posiłkowy, matka ofary
- adw. Paweł Rychliwy – pełnomocnik oskar yciela posiłkowego
- Roman/a Czepliwy/a – przedstawiciel społeczny
- Marian/na Uwa ny/a – obserwator procesu, raport dla organizacji pozarz dowej
- protokolant s dowy – pilnuje czasu
- konwojenci
- Kazimierz/a Skalpelski/a – biegły medycyny s dowej
- Zygmunt/a Depresyjny/a – biegły psycholog
- ewentualnie szef frmy zatrudniaj cej oskar onego (dobra opinia oskar onego)
- dziennikarz – tabloid, relacja z procesu (dla nieprawników)
- dziennikarz – „Rzeczpospolita” (ólte strony) – relacja z procesu (dla prawników)
- dodatkowo mo liwi inni dziennikarze (agencyjni, prasowi, radiowi, telewizyjni); fotoreporterzy

Trzecia grupa: eksperci

- ewentualni eksperci dla s du, oskar enia i obrony

II. Materiały w sprawie

1. Stan faktyczny – scenariusz

Do baru „Tina”, w którym znajduje się kilkanaście osób wchodzi Rom (Zygański) w towarzystwie znajomej (Sylwia Znajoma) i znajomego (Leon Spokojny). Siadają przy barze i zamawiają drinki. Przy jednym ze stolików siedzą trzy podchmielone osoby – Michał Ostry ze znajomym (Lech Koleka) i znajomą (Katarzyna Bywalec). Michał Ostry od momentu wejścia Cygańskiego ze znajomymi zaczyna bardziej interesować się otoczeniem niż, jak dotychczas, własnym kieliszkiem i współbiesiadnikami. Jest niespokojny, przypatruje się przybyszom, wodzi wzrokiem, mruczy i zlorzeczy pod nosem.

Kiedy Cygański zostaje obsługiwany przez barmankę (Gracyna Kieliszek) Ostry coraz głośniej wyraża swoje niezadowolenie – „a ten tu co, niech się gdzieś zniknie, takich nam tu nie trzeba, uważajcie na portfele...” itp. Barmanka stara się uspokajać klienta – Ostrego – prosząc, by zostawił go w spokoju. Cygański i znajomi nie zwracają uwagi na zaczepki, które stają się coraz bardziej prowokujące i głośnie, tak że niektórzy klienci w barze obracają się i komentują sytuację.

Coraz bardziej podпиты Ostry wyraża swoje niezadowolenie, a nauczyciel Cygańskiego, gdzie jego miejsce, wstaje i chce ruszyć w jego kierunku, ale znajomi od stolika sadzają go i proszą, żeby dał Cyganowi spokój, bo narobi kłopotów. Znajomy Cygańskiego – Spokojny podchodzi do bramkarza (Jan Klata), który stoi przy drzwiach i prosi go o uspokojenie prowokującego klienta. Klata mówi, że wszystko jest w porządku i żeby się nie gadaniem nie przejmował, bo Ostry nie jest groźny, a poza tym nie jest wstawiony. Spokojny wraca, a Ostry sprowokowany interwencją bramkarza, wstaje od stolika i mówi głośnie, a nauczyciel Cygańskiego, gdzie jego miejsce, idzie w bojowej postawie w jego kierunku. Za Ostrym idzie Koleka. Podchodzą do odwracającego się w jego stronę Cygańskiego, Ostry wkłada rękę do kieszeni. Znajomy Cygańskiego – Spokojny, widząc to, krzyczy – uważaj on ma broń! Cygański się podnosi, a Ostry rzuca się?/zatacza?/potyka? w kierunku Cygańskiego. Cygańskiego zasłaniają nam plecy Ostrego – słyszymy krzyk i Ostry pada na podłogę z nosem wbitym po rękę w pierś.

Na miejsce przybywa policja – sierżant Krzysztof Dzielnicy i aspirant Danuta Mundurowa oraz pogotowie ratunkowe, które zabiera konającego Ostrego. Policja aresztuje Cygańskiego, pobiera odciski palców, fotografuje miejsce zdarzenia, spisuje dane świadków. Ostry umiera w szpitalu. Cygański zostaje oskarżony o zabójstwo. Cztery świadków zeznaje, że w momencie, gdy Ostry się do niego zbliżył, Cygański wyciągnął nóż i pchnął nim Ostrego w pierś. Cygański wyjaśnia, że widząc napierającego Ostrego, był pewien, że Ostry ma w kieszeni

bro (okazało się, że w kieszeni nic nie miał) i dla obrony wyciągnął nóż, na który Ostry się nadział, potykając się (zataczając) i upadając na Cygańskiego. Członywiadków potwierdza, że Cygański bronił się przed napadnięciem.

2. Opinia sądowa

Zakład Patomorfologii i Medycyny Sądowej
Akademia Medyczna w Warszawie

Opinia z sądu lekarskiej sekcji zwłok

Nazwisko i imię zmarłego **Michał Ostry**
Wiek lat

Okoliczności zgonu w postanowieniu Prokuratury nie podano okoliczności doznania obrażeń.

Dokumentacja lekarska [...]

Oględziny zewnętrzne. Zwłoki mające prawidłowej budowy ciała, dobrze odżywiony, o wadze 7 kg, długości 78 cm, lat około , zidentyfikowano na podstawie dokumentacji [...].

Oględziny wewnętrzne [...]. Oględziny i sekcja zwłok wykazały w obrębie klatki piersiowej, po lewej stronie, rana kluta o szerokości 5 cm, długości cm, głębokości cm, o równych i gładkich brzośnach przenikająca do wnętrza. Uszkodzenie mięśnia sercowego w obrębie lewej komory o rozmiarach , na ,7 oraz tętnicy, znaczna ilość krwi wskazująca na krwotok będący wynikiem tych obrażeń.

Wnioski

- 1. Przyczyną śmierci stały się wymienione wyżej obrażenia. Uszkodzenie mięśnia sercowego i tętnicy doprowadziło do rozległego krwotoku wewnątrz i wstrzaśnu hipowolemicznego.
- 2. Obrażenia te powstały przez uderzenie w wyniku działania przedmiotu twardego, ostrego, godziącego ze znaczną siłą [...].
- 3. Charakter obrażeń i ich rozmieszczenie wskazują, iż powstały najprawdopodobniej w wyniku pchnięcia nożem w okolice lewej strony klatki piersiowej, oznaczone na rysunku [...].
- 4. Badanie na zawartość alkoholu wykazało , % alkoholu we krwi.

Biegły medycyny sądowej
podpis

prof. Kazimierz Skalpelski

Warszawa, w czasie przed rozprawą

prof. Zygmunt Depresyjny
biegły psycholog s dowy

Konkluzje opinii biegłego psychologa

Na wniosek obrony w post powaniu przygotowawczym powołano biegłego psychologa prof. Zygmunta Depresyjnego w celu udzielenia odpowiedzi na pytanie czy podejrzany Z. Cyga ski działał w chwili czynu pod wpływem silnego wzburzenia emocjonalnego b d strachu charakterystycznego dla ludzi znajduj cych si w sytuacji zagro enia?

Biegły po przeprowadzeniu testów osobowo ci, intelektu oraz wywiadów stwierdza, co nast puje

Osobowo podejzanego jest w normie, inteligencja przeci tna, reakcje prawidłowe.

Mo na przyj , i w sytuacji wielokrotnie ponawianych obelg i gró b podejrzany mógł w działaniu kierowa si strachem i działa w stanie emocjonalnego wzburzenia, zwłaszcza wedle słów podejzanego w momencie „fzycznej agresji napastnika”.

Z wywiadu wynika, e w przeszło ci podejrzany stał si kilkakrotnie ofar szykan i pobicia z powodu swego pochodzenia – podejrzany jest Romem.

Nie mo na jednak wykluczy rozmy lnego działania podejzanego kieruj cego si ch ci ukarania osoby, która go publicznie poni yła.

prof. Zygmunt Depresyjny
biegły psycholog s dowy

3. Przebieg rozprawy¹

Rozprawa zaczyna si od wywołania sprawy przez protokolanta. Staje on przed drzwiami sali, w której odbywaj si rozprawy, i dono nym głosem informuje, jaka sprawa b dzie rozpoznawana, np. *przeciwko Z. Cyga skiemu o czyn z art. 148 § 1 KK*, i prosi osoby oczekuj ce o wej cie do sali rozpraw. Wywołanie sprawy jest elementem cz ci wst pnej. Po wej ciu ludzi do sali slycha d wi k dzwonka – wszyscy wstaj , a s dziowie zajmuj miejsca.

¹ Cz „Przebieg rozprawy” została opracowana na podstawie materiałów do inscenizacji rozprawy „Oskar ony Zenon Płytecki”.

Przewodnicz cy składu informuje ponownie o tym, co b dzie przedmiotem rozpoznawania przez S d *Otwieram rozpraw przed S dem Okr gowym. B dzie rozpoznana sprawa przeciwko Z. Cyga skiemu o czyn z artykułu 148 § 1 KK.*

S d sprawdza, czy wszyscy wezwani do stawienia si s obecni, kolejno odczytuje nazwiska oskar onego, obro ców i wiadków. Uzyskane informacje dyktuje do protokołu *Stawił si oskar ony Zyga Cyga ski doprowadzony z aresztu oraz jego obro ca adwokat X z urz du (z wyboru); stawili si wiadkowie X Y Z...; stawili si biegli... Wszystkich wiadków prosz o opuszczenie sali rozpraw. Informuj pokrzywdzon , e mo e Pani pozosta na sali.* Biegli pozostaj na sali rozpraw.

Przewodnicz cy pyta oskar onego o jego dane osobowe – imiona, nazwisko, imiona rodziców, nazwisko panie skie matki, dat i miejsce urodzenia, stan cywilny, o miejsce pracy, stan rodzinny, dochody i uprzedni karalno .

Przewodnicz cy pyta *Czy która z osób obecnych na sali chcialaby zło y jaki wniosek przed otwarciem przewodu s dowego?* Mo liwe jest np. zło enie wniosku o dopuszczenie do udziału przedstawiciela społecznego.

Pokrzywdzona składa o wiadczenie w trybie art. 54 § KPK *O wiadczam, e b d działała w charakterze oskar yciela posiłkowego.* Pełnomocnik składa pełnomocnictwo do akt sprawy.

Nast pnie Przewodnicz cy otwiera przewód s dowy i prosi Prokuratora o odczytanie aktu oskar enia. Prokurator odczytuje akt oskar enia. *Otwieram przewód s dowy, udzielam głosu Pani Prokurator/Panu Prokuratorowi.*

Przewodnicz cy poucza oskar onego o jego prawach – o prawie do milczenia, odmowie odpowiedzi na pytania. Pyta, czy zrozumiał pouczenie. Nast pnie Przewodnicz cy pyta, czy oskar ony zrozumiał zarzuty z aktu oskar enia i czy chce w tej sprawie zło y wyja nienia, czy b dzie odpowiadał na pytania. *Pouczam oskar onego, e przysługuje Panu prawo do składania wyja nie przed S dem, mo e Pan równie bez podania przyczyny odmówi składania wyja nie , b d odmówi odpowiedzi na poszczególne pytania. Czy oskar ony otrzymał odpis aktu oskar enia, czy rozumie tre stawianych zarzutów, czy chce zło y wyja nienia?*

Oskar ony wyja nia, co oznacza, e opowiada swojej wersj wydarze . Nast pnie zadaj oskar onemu pytania kolejno Prokurator, inni Oskar yciele, Obro ca i S dziowie.

Przewodnicz cy otwiera post powanie dowodowe. *Zarz dzam post powanie dowodowe, pouczam oskar onego, e przysługuje mu prawo do zadawania pyta oraz składania wyja nie co do ka dego dowodu.*

Do sali protokolant kolejno wzywa wiadków. Najpierw przeprowadzane s dowody wnioskowane w akcie oskar enia przez Prokuratora. Przesłucha-

nie wiadka rozpoczynaj pytania Przewodnicz czego o imi , nazwisko, wiek i stosunek do oskar onego (obcy lub krewny). Jest to niezbdne, gdy bliskim krewnym przysługuje prawo do odmowy składania zezna . Konieczne jest tak e pouczenie wiadków o odpowiedzialno ci karnej za składanie fałszywych zezna (art. § KK – kara do lat pozbawienia wolno ci). Przewodnicz cy zapytuje strony o stanowisko co do składania przez wiadka przyrzeczenia. Naley od tego odst pi , je li strony si nie sprzeciwiaj (norma). W innym przypadku przyrzeczenie mo na odebra (w polskich s dach rzadko), tre – art. 88 KPK, wszyscy wstaj .

Nast pnie wiadek opowiada, co wie w sprawie. Po fazie zezna spontanicznych odpowiada na pytania stawiane wg wcze niejszej kolejno ci (Prokurator, Oskar yciel posiłkowy, Pełnomocnik oskar yciela posiłkowego, Obro ca, Oskar ony i S dziowie).

Przewodnicz cy mo e uchyli pytanie, je eli zawiera ono sugesti tre ci odpowiedzi lub jest niestosowne, czuwa te nad utrzymaniem porz dku i spokoju na sali obrad, wydaj c stosowne zarz dzenia; mo e usun publiczno , która zakłóca prawidłowy przebieg rozprawy lub ukara grzywn .

Po przesłuchaniu wszystkich osób, w tym biegłych, S d ujawnia inne dowody – odczytuje dokumenty, ogl da dowody rzeczowe, odtwarza nagrania audio i wideo itp. Strony mog zło y do chwili zamkni cia post powania dowodowego wnioski o przeprowadzenie jeszcze jaki innych dowodów – dlatego Przewodnicz cy przed ogłoszeniem zamkni cia post powania dowodowego pyta, czy s takie wnioski, a w przypadku ich zło enia S d zastanowi si , czy dowody te dopu ci.

Obro ca mo e zło y wniosek o dopuszczenie dowodu z zezna (opinii) pracodawcy Zygi Cyga skiego na okoliczno dotychczasowej postawy, warunków osobistych oraz charakteru i sposobu ycia oskar onego.

Po przesłuchaniu wiadków i biegłych S d zamyka post powanie dowodowe. *Zamykam przewód s dowy, udzielam głosu panu Prokuratorowi.*

Wówczas nast puj przemówienia, kolejno Prokuratora, innych Oskar ycieli, Przedstawiciela społecznego, Obro cy i Oskar onego.

Po wysłuchaniu głosów S d udaje si na narad , gdzie najpierw dyskutuje kwestie winy i kwalifikacji prawnej, a na zako czenie – kary. Wyrok zostanie sporz dzony na pi mie i publicznie ogłoszony. Przewodnicz cy ustnie poda motywy wyroku, zapyta oskar onego, czy zrozumiał wyrok i pouczy o sposobie jego zaskar enia.

III. Wybrane przepisy

KPK

Art. 5

§ . Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu.

§ . Nie daje się się usunąć w tym celu rozstrzygnięcia na korzyść oskarżonego.

KK

Zabójstwo

Art. 148

§ . Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 5 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. [...]

§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5.

Nieumyślnie spowodowanie śmierci

Art. 155

Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od miesiąca do lat 5.

Wina umyślna i nieumyślna

Art. 9

§ . Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo, przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi.

§ . Czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że mógł przewidzieć.

Obrona konieczna

Art. 25

§ . Nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpodstawnie bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem.

§ . W razie przekroczenia granic obrony koniecznej, w szczególności gdy sprawca zastosował sposób obrony niewspółmierny do niebezpieczeństwa zamachu, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ . Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli przekroczenie granic obrony koniecznej było wynikiem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu.

Bł d usprawiedliwiony

Art. 29

Nie popełnia przest pstwa, kto dopuszcza si czynu zabronionego w usprawiedliwionym bł dnym przekonaniu, e zachodzi okoliczno wyl czaj ca bezprawno albo win ; je eli bł d sprawcy jest nieusprawiedliwiony, s d mo e zastosowa nadzwyczajne złagodzenie kary.

Zasady wymiaru kary

Art. 53

§ . S d wymierza kar według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustaw , bacz c, by jej dolegliwó nie przekraczała stopnia winy, uwzgl dniaj c stopie społecznej szkodliwó ci czynu oraz bior c pod uwag cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osi gn w stosunku do skazanego, a tak e potrzeby w zakresie kształtowania wiadomo ci prawnej społecze stwa.

§ . Wymierzaj c kar , s d uwzgl dnia w szczególno ci motywacj i sposób zachowania si sprawcy, popełnienie przest pstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopie naruszenia ci cych na sprawcy obowi zków, rodzaj i rozmiar ujemnych nast pstw przest pstwa, wła ciwo ci i warunki osobiste sprawcy, sposób ycia przed popełnieniem przest pstwa i zachowanie si po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zado uczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwó ci, a tak e zachowanie si pokrzywdzonego.

§ . Wymierzaj c kar s d bierze tak e pod uwag pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomi dzy pokrzywdzonym a sprawc albo ugod pomi dzy nimi osi gni t w post powaniu przed s dem lub prokuratorem.

Art. 58

§ . Je eli ustawa przewiduje mo liwo wyboru rodzaju kary, s d orzeka kar pozbawienia wolno ci bez warunkowego zawieszenia jej wykonania tylko wtedy, gdy inna kara lub rodek karny nie mo e spełni celów kary.

Nadzwyczajne złagodzenie kary

Art. 60

§ . S d mo e zastosowa nadzwyczajne złagodzenie kary w wypadkach przewidzianych w ustawie [...].

§ . Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzeniu kary poni ej dolnej granicy ustawowego zagro enia albo kary łagodniejszego rodzaju według nast -puj cych zasad

-) je eli czyn stanowi zbrodni , s d wymierza kar pozbawienia wolno ci nie ni sz od jednej trzeciej dolnej granicy ustawowego zagro enia,
-) je eli czyn stanowi występ ek, przy czym doln granic ustawowego zagro enia jest kara pozbawienia wolno ci nie ni sza od roku, s d wymierza grzywn , kar ograniczenia wolno ci albo pozbawienia wolno ci.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary

Art. 69

§ 1. Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nie przekraczającej lat, kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobiegania powrotowi do przestępstwa.

§ 2. Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwość i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa.

Art. 70

§ 1. Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia i wynosi

-) od do 5 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności,
-) od roku do lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania grzywny lub kary ograniczenia wolności.

KPK

Oskarżyciel posiłkowy

Art. 53

W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego pokrzywdzony może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego obok oskarżyciela publicznego lub zamiast niego.

Art. 54

§ 1. Jeżeli akt oskarżenia wniosł oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony może a) do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć oświadczenie, że b) gdzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Przedstawiciel społeczny

Art. 90

§ 1. W postępowaniu sądowym do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego udział w postępowaniu może zgłosić przedstawiciel organizacji społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub ważnego interesu indywidualnego, objętego zadaniami statutowymi tej organizacji, w szczególności ochrony wolności i praw człowieka.

§ 2. W zgłoszeniu organizacja społeczna wskazuje przedstawiciela, który ma reprezentować organizację, a przedstawiciel przedkłada sądowi pisemne upoważnienie.

§ 3. Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, jeżeli leży to w interesie wymiaru sprawiedliwości.

Art. 91

Dopuszczony do udziału w post powaniu s dowym przedstawiciel organizacji społecznej mo e uczestniczy w rozprawie, wypowiada si i składa o wiadczenia na pi mie.

Udział w rozprawie przedstawicieli mediów**Art. 357**

§ . S d mo e zezwoli przedstawicielom radia, telewizji, flmu i prasy na dokonywanie za pomoc aparatury utrwale obrazu i d wi ku z przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia, dokonywanie tych czynno ci nie b dzie utrudnia prowadzenia rozprawy, a wa ny interes uczestnika post powania temu si nie sprzeciwia.

§ . S d mo e okre li warunki, od których uzale nia wydanie zezwolenia przewidzianego w § .

IV. Informacje metodologiczne

Spraw kluczow dla powodzenia całego przedsi wzi cia jest aran acja scenki w barze. W tym celu nale y zaaran owa prawdziwy, na ile to mo liwe, bar, z muzyk , przygaszonym wiatłem, barkiem z napojami i stolikami (z łatwo ci mo na to zrobi nawet w sali lekcyjnej).

Instrukcje wynikaj ce ze stanu faktycznego przekazujemy tylko cz ci aktorów (tylko tym, którzy maj w stanie faktycznym przypisane główne role). Ka dy powinien pozna tylko swój rol lub tylko sytuacj , w której bierze udział – tak by zachował si zgodnie ze scenariuszem, ale jednocze nie by w innych sprawach reagował naturalnie. Stan faktyczny okre la elementy niezbdne, ale w ich ramach poszczególne zachowania aktorów zale od nich samych i od okoliczno ci, aktorzy nie mog zmienia scenariusza, ale w ramach scenariusza maj pewn dowolno zachowa . Dzi ki temu, e poszczególne osoby nie znaj całego stanu faktycznego, a niektórzy (jak go cie w barze) nie znaj go wcale, wiele osób, jak wezwani policjanci, pracownicy pogotowia czy inni wiadkowie zeznaj to, co rzeczywi cie widzieli, wi c sytuacja jest zbli ona do rzeczywistej.

W ramach scenki kluczowym momentem jest moment opisany w stanie faktycznym nast puj co Cyga ski si podnosi a Ostry **rzuca si /zatacza/potyka** w kierunku Cyga skiego. Cyga skiego zaśnaniaj nam plecy Ostrego – słyszymy krzyk i Ostry pada na podłog z no em wbitym po r koje w pier . Scenka jest „niedookre lona” specjalnie. Za ka dym razem scenka ta wygl da inaczej. Tak naprawd nikt, poza głównymi aktorami (Ostry i Zyga), nie wie dokładnie, co

si stało, tak e koordynator. Dowiadujemy si tego (lub nie) podczas rozprawy. Nie wiemy, czy Zyga pchn ł no em, by zabi , czy trzymał nó , na który wpadł Ostry.

W trakcie przygotowa i odgrywania scenki grupa s dowia studiuje stan faktyczny i inne materiały w sprawie, przygotowuj c si do niej. Szczegóły pozna pó niej, z wyja nie i zezna wiadków odegrania scenki.

Czego mo na uczy za pomoc tej sprawy?

Je li chodzi o prawo to na pewno takich zagadnie jak zabójstwo, nieumy lne spowodowanie mierci, wina umy lna i nieumy lna, obrona konieczna, bł d usprawiedliwiony, zasady wymiaru kary (je li oskar ony zostanie uznany za winnego).

Uczymy oczywi cie, jak zawsze, procedury s dowej, zawarli my w sprawie dodatkowy materiał pomocniczy nt. przebiegu rozprawy, potrzebny zwłaszcza dla nieprawników, ale i studenci prawa lubi go wykorzystywa . W ramach procedury mo emy uczy tak e o roli oskar yciela posiłkowego, roli przedstawiciela społecznego w procesie, o zasadach udziału w rozprawie przedstawicieli mediów. Dzi ki temu, e sprawa zaczyna si od scenki, mo emy skupi si tak e na post powaniu przygotowawczym, roli policji, prokuratury.

Sprawa ta wreszcie nadaje si wietnie do pokazania pewnych elementów psychologicznych. Jak w yciu, nasi wiadkowie cz sto widz to, co dzieje si w barze, inaczej, inaczej to oceniaj , zwracaj uwag na pewne elementy, cz sto, zaj ci sob , nie widz wcale kluczowej sceny lub zapominaj , co widzieli.

Do przeprowadzenia zaj potrzebujemy równolegle dwóch sal – w jednej, barze, odbywa si scenka, w drugiej spotkanie z uczestnikami graj cymi rol prawników.

V. Przykładowy scenariusz zaj

(co najmniej 7 godzin)

Wst p do zaj (godz.)

Wst p do procesu pokazowego (rodzaje, cele) – 5 minut. Podział ról – 5 minut. Wst p do procesu karnego z punktu widzenia praktyka – ekspert – etapy sprzed rozprawy – dochodzenie, post powanie przygotowawcze – rola policji, prokuratury, s du – minut.

Wst pne spotkanie w grupach (minut)

Grupa 1 – trener A spotyka si z „aktorami”. Indywidualne instrukcje dot. scenki – oskar ony, znajomi oskar onego – kole anka i kolega, barmanka,

znajomi ofary – kolega i koleżanka, bramkarz, policjanci, inni klienci baru. Przygotowanie miejsca scenki.

Grupa 2 – trener P spotyka się z „prawnikami”. Instrukcje ogólne dot. rozprawy – sędziowie, ławnicy, prokuratorzy, obrońcy, oskarżyciel posiłkowy, pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego, przedstawiciel społeczny, konwojenci, protokolant sądowy.

Scenka (do 10 minut)

W tym czasie osoby nieobecne na sali otrzymują scenariusz do zapoznania się (stan faktyczny) oraz opinie biegłych.

Przygotowanie do procesu (minimum 1 godz.)

Trenerzy A i P asystują. Prawnicy otrzymują akt oskarżenia; stan faktyczny; wytyczne z przepisów prawa karnego; list wiadków i dowodów; opinie biegłych.

Praca w podgrupach. Sędziowie pracują w jednej grupie; adwokaci pracują w drugiej grupie; prokuratorzy pracują w trzeciej grupie (takie oskarżyciel posiłkowy i jego pełnomocnik). Wiadkowie osobno przygotowują swoje indywidualne zeznania. Biegli zapoznają się z opiniami, które mają przedstawić. Przez ostatnie np. 10 minut prawnicy mogą się kontaktować ze wiadkami (dla poznania zeznań – nie ustalania ich treści). Obrona może ustalić linię obrony z oskarżonym.

Proponowany przebieg rozprawy (ok. 1 godz.)

- wywołanie sprawy, sprawdzenie obecności – 5 minut
- odczytanie aktu oskarżenia – 5 minut
- o wiadczenie oskarżonego – 10 minut
- przesłuchanie wiadków – każdy przesłuchiwany przez oskarżenie, sędziów i obrońcę – 10 minut na wiadka – 50 minut (oskarżony; 5 wiadków; biegłych)
- mowy końcowe – 10 minut; repliki – 5 minut
- obrady sądu – ok. 10 minut
- ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem – ok. 10 minut.

Podsumowanie zajęć (minimum 1 godz.)

Omówienie symulacji procesu (psychologiczne, prawne, metodologiczne).

Przykładowe pytania do podsumowania zajęć

Uzasadnienie sędziów – czy trudno było wydać wyrok i dojść do porozumienia, czy i jakie w tym tliwiło ci mieli sędziowie?

Jak poszczególne „aktorzy” czuli się w swoich rolach? Kolejno, każda osoba powinna mieć szansę wypowiedzenia o swoim osobistym doświadczeniu.

Obrona – jakie argumenty podniesione przez oskarżycieli były najlepsze? Pytanie pozwala na zmianę perspektywy, rozpoczęcie wychodzenia ze swojej roli, jest to testem na to, czy uczestnicy słuchają drugiej strony.

Oskarżenie – jakie argumenty podniesione przez obrońców były najlepsze?

Czy to był rzetelny proces? Ocena sposobu prowadzenia sprawy z punktu widzenia rzetelności procesu.

Ocena praktyków (ekspertów) – czy i co było inaczej niż w rzeczywistości, jak aktorzy wypełnili role swoje, oskarżenie i obrony?

Ocena wyroku wydanego przez uczestników procesu.

Relacje dziennikarskie.

Opinia obserwatora z ramienia organizacji społecznej.

Pytania uczestników do siebie nawzajem.

Sprawdzenie realizacji założonych celów edukacyjnych, np. pytanie do kolejnych osób prosz wymieni jedną rzecz, której się Państwo nauczyli podczas zajęć.

Ewaluacja zajęć, informacja zwrotna od uczestników dla trenerów i od trenerów dla uczestników.

Dodatkowe zadania dla koordynatora

Przygotowanie *fip-chartów* – opracowana wcześniej lista aktorów i rozpisanie scenariusza procesu; przygotowanie gadeł procesowych – notki, gady medyczne (pogotowie), mundurowe (policja), sędziowskie (togi) itp.; podział uczestników na grupy z przyporządkowaniem ekspertów.

Proces – propozycja wiadków

wiadkowie oskarżenia policjant, znajomy ofiary, barman, biegły medyczny, gość baru.

wiadkowie obrony znajomy oskarżonego, „bramkarz”, biegły psycholog, szef firmy, w której pracował Zyga Cygański, gość baru.

Symulacja 3. „Wypadek drogowy I”.

Materiały do inscenizacji rozprawy karnej przed sędziem I instancji

Opracowanie: *Barbara Namysłowska-Gabrysiak*

I. Uwagi wprowadzające

Poniższe materiały zostały opracowane na podstawie autentycznego stanu faktycznego. Pewne elementy zostały jednak zmienione dla potrzeb niniejszej symulacji. Była ona wielokrotnie organizowana dla studentów Sekcji Prawa Karnego Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Przeprowadzenie niniejszej symulacji ma na celu przybliżenie studentom (uczestnikom) toku całego postępowania przed sędziem karnym pierwszej instancji. Z tego powodu stan faktyczny sprawy nie dotyczy skomplikowanego problemu prawnego. Sędzię to jedynie różnicę w wersji zaistniałego zdarzenia, przedstawiane przez świadków i oskarżonego. Ze względu na cel dydaktyczny nie ma w materiałach skróտowego planu przebiegu postępowania karnego. W trakcie symulacji podstawą dla wszystkich uczestników są odpowiednie przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Przed rozpoczęciem odegrania niniejszej symulacji wskazane jest zorganizowanie studentom uczestnictwa w autentycznej rozprawie w sądzie karnym.

W symulacji może wziąć udział wiele osób (do 10). Czas potrzebny na przeprowadzenie całej symulacji to około 8 godzin (zob. przykładowy scenariusz zajęć).

Aktorzy

Oskarżony

– Jan Kowalski

świadkowie

– Marcin Olejnik

– Anna Olejnik

– Michał Grabowski

- Katarzyna Piechowicz
- Funkcjonariusz policji Monika Turek
- Biegli sędziowie**
- Biegły ds. ruchu drogowego Jakub Czajkowski
- Sędziowie**
- skład osobowy
- Protokolant**
- Oskarżeni**
- – osoby
- Obrona**
- – osoby
- Ewentualnie:**
- Oskarżyciel posiłkowy
- Przedstawiciel społeczny
- Obserwator
- Dziennikarze

II. Materiały w sprawie

1. Akt oskarżenia

Warszawa, 5.4. 2017 r.

Prokuratura Rejonowa
Warszawa – Śródmieście
Sygn. akt 4 Ds 54 / 2017 / V

Akt oskarżenia

przeciwko

Janowi Kowalskiemu – osk. o czyn z art. 77 § 1 KK w zw. z art. 78 § 1 KK w zb. z art. 78 § 1 KK w zw. z art. 78 § 1 KK

Oskarżony:

Jana Kowalskiego s. Krzysztofa i Wandy z d. Nowak, ur. . . . 7 r. w Warszawie, zamieszkałego Warszawa, ul. Jagiellońska m. 4, obywatela polskiego, o wykształceniu wyższym, samotnego, posiadającego jedno dziecko, mającego rodzinę na utrzymaniu, o zawodzie wyuczonym inżynier elektryk, pracownik administracji Spółdzielni „DOMHUT”, mieszczący się na ulicy Sieromskiego,

uzyskuj cego miesi czn pensj w wysoko ci złotych, posiadaj cego mieszkanie i samochód marki Subaru Legacy, niekaranego s downie, odpowiadaj cego z wolnej stopy

o to, e

w dniu .4. r. około godziny . 5 na Mo cie Grota Roweckiego umy Inie naruszył dyspozycj art. ustawy z . . 7 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz.U. z r. Nr 58, poz. 5 5) w ten sposób, e b d c pod wpływem alkoholu i jad c powy ej 5 km/h, uderzył w tył samochodu Fiat Tempra o Nr rej. WIL 7777, w wyniku czego pasa erka samochodu Fiat Tempra doznała złamania w kolanie prawym, a nast pnie wysiadł z samochodu i zbiegł z miejsca wypadku, nie udzielaj c pomocy pokrzywdzonej,

tj. o czyn z art. 77 § KK w zw. z art. 78 § KK w zb. z art. § KK w zw. z art. § KK.

Uzasadnienie

Prokuratura Rejonowa Warszawa ródnie cie nadzorowała ledztwo, o sygn. akt 4 Ds. 54 / /V przeciwko Janowi Kowalskiemu podejrzanemu o czyn z art. 77 § KK w zw. z art. 78 § KK w zb. z art. § KK w zw. z art. § KK, w toku którego ustalono nast puj cy stan faktyczny.

W dniu .4. r. około godziny . 5 na Mo cie Grota Roweckiego doszło do wypadku drogowego. Pokrzywdzony Marcin Olejnik jechał lewym pasem ruchu samochodem Fiat Tempra o nr rej. WIL 7777 przez most Grota Roweckiego od ulicy Potockiej w kierunku ulicy Jagiello skiej. B d c nad ulic Wybrze e Gdy -skie został uderzony z tyłu przez samochód marki Subaru Legacy o Nr rej. WZE przez m czyzn (wła ciciel samochodu Jan Kowalski). W wyniku uderzenia pokrzywdzony stracił panowanie nad pojazdem, który uderzył w barier rozdzielaj c kierunki jazdy, odbił si od bariery, a nast pnie ponownie został uderzony od tyłu przez samochód podejrzanego i sam ponownie uderzył przodem w barier , a nast pnie zatrzymał si w poprzek jezdni na lewym pasie. Po zatrzymaniu samochodu pokrzywdzony udał si do samochodu sprawcy. Sprawca był nietrze wy i pocz tkowo chciał wzywa Policj , ale gdy pokrzywdzony zatrzymał taksówkarza i prosił o wezwanie funkcjonariuszy, sprawca zaczą ucieka w kierunku salonu Hondy. W tym momencie pokrzywdzony Marcin Olejnik udał si w po cig za sprawc . Niestety po chwili usłyszał za sob głos „stój, policja”. Został zatrzymany przez przeje d aj cych funkcjonariuszy prze wiadczonych, i to on jest kierowc samochodu Subaru Legacy. Po wyja nieniu nieporozumienia nie udało si ju Policji złapa sprawcy wypadku.

Nast pnego dnia Jan Kowalski udał si do Komisariatu Policji Warszawa Bielany. Po uprzedzeniu go o odpowiedzialno ci karnej z art. 8 KK zło ył zawiadomienie o kradzie y z włamaniem jego samochodu marki Subaru Legacy Nr rej. WZE

dokonanej pomiędzy godz. . . .4. . . r. a godz. 8. 5 4.4. . . r. z parkingu przy ulicy Wrzeciono 8 w Warszawie. Następnie po uprzedzeniu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań Jan Kowalski zeznał, że .4. . . r. około godz. . . . zaparkował swój samochód przy ulicy Wrzeciono 8 w Warszawie zamykając go na zamki fabryczne, zaś w dniu 4.4. . . r. ok. godz. 8. 5 stwierdził kradzież pojazdu.

Następnego dnia podczas konfrontacji na komisariacie, w której uczestniczyli pokrzywdzeni Marcin i Anna Olejnik oraz Jan Kowalski, Marcin Olejnik rozpoznał Jana Kowalskiego jako tego, który prowadził samochód Subaru Legacy, uczestnicząc w wypadku drogowym jako sprawca. Anna Olejnik również rozpoznała w Janie Kowalskim sprawcę wypadku drogowego.

Powyższy materiał dowodowy oparty jest na spójnych i logicznych zeznaniach świadków Marcina Olejnika, Anny Olejnik, Katarzyny Piechowicz, Moniki Turek oraz biegłego Jakuba Czajkowskiego.

Wyjaśnienia podejrzanego Jana Kowalskiego, nieprzyznającego się do winy, nie są wiarygodne i są przyjęte przez Jana Kowalskiego linia obrony. Tak samo wyjaśnienia świadka Michała Grabowskiego są niewiarygodne i nie zasługują na uwzględnienie.

W związku z powyższym skierowanie aktu oskarżenia z przyjętą w sentencji kwalifikacją prawną jest w pełni zasadne.

Podejrzany Jan Kowalski nie był karany sędziwnie.

Prokurator

Lista osób podlegających wezwaniu na rozprawę główną

Oskarżony:

- Jan Kowalski wraz z obrońcami z wyboru

Świadkowie:

- Marcin Olejnik
- Anna Olejnik
- Michał Grabowski
- Katarzyna Piechowicz
- funkcjonariusz policji Monika Turek

Biegły sądowy:

- biegły ds. ruchu drogowego Jakub Czajkowski

2. Wytyczne dla aktorów post powania (wyja nienia, zeznania, opinie)

Wyja nienia Jana Kowalskiego

Jan Kowalski nie przyznał si do zarzucanych mu czynów i wyja nił, i .4. r. w ci gu dnia pojechał na ulic Wrzeciono 8 w celu sprawdzenia kosztorysów na budowie. Poniewa wypił tam alkohol, zdecydował si zostawi samochód. Nast pnie około godz. 8. poszedł po pracy ze znajom Katarzyn Piechowicz do baru Bistro mieszcz cego si koło siedziby administracji przy ulicy eromskiego. Tam wypił lub piwa, a nast pnie wrócił do administracji na ulic eromskiego, sk d zadzwonił po znajomego Michała Grabowskiego, który odwiózł go do domu. Jan Kowalski wyja nił, i pocz tkowo chciał jecha jeszcze po kosztorysy do znajomego, jednak po pewnym czasie rozmy lił si i poprosił koleg o odwiezienie go od razu do domu. Nast pnego dnia około godziny 8. rano wiadek Michał Grabowski przyjechał po Jana Kowalskiego pod dom i odwiózł go na ulic Wrzeciono 8, gdzie – jak twierdził Jan Kowalski – zostawił poprzedniego dnia swój samochód. Jan Kowalski wyja nił, i nast pnego dnia po przyjechaniu na ulic Wrzeciono i stwierdzeniu kradzie y samochodu udał si na Policj .

Zeznania wiadka Michała Olejnika

Pokrzywdzony Michał Olejnik zeznał, i jechał tego dnia około godziny .45 z on Tras Toru sk . W pewnym momencie w lusterku wstecznym zobaczył samochód jad cy prosto na niego z ogromn pr dko ci . Pokrzywdzony zeznał, i samochód ten uderzył w jego samochód w trakcie jazdy. Oba samochody odbiły si od barierki i zatrzymały na przeciwległych pasach ruchu. Pokrzywdzony zeznał, i po sprawdzeniu, czy z on jest wszystko w porz dku, udał si do samochodu Subaru, gdzie zobaczył pijanego człowieka. Nast pnie w trakcie wzywania Policji zobaczył, i kierowca samochodu Subaru ucieka z miejsca zdarzenia. Pokrzywdzony zeznał, i nie udało mu si uj kierowcy, poniewa sam został wcze niej omyłkowo zatrzymany przez Policj . Pokrzywdzony Włodzimierz Olejnik rozpoznał Jana Kowalskiego w % . Rozpoznał go po wzro cie, postawie, karnacji, włosach. Pokrzywdzony zeznał „z kierowc samochodu Subaru byłem około 5 minut bardzo blisko. Cały czas kr cił si , jakby chciał zbiec, bełkotliwa mowa i całe zachowanie kierowcy Subaru wskazywały na spo ycie alkoholu”.

Zeznania wiadka Anny Olejnik

Anna Olejnik zeznała, i wracała z m em tego dnia z zakupów i nagle naocie Grota Roweckiego m powiedział do niej „zobacz, jak kto szybko jedzie za nami”. wiadek zeznała, i nie zd yła si nawet obejrze , gdy ten samochód uderzył w ich samochód. Po zatrzymaniu si samochodów m wysiadł, a nast p-

nie ona. wiadek zeznała „doszłam do niego, on był pijany, czułam od niego wo alkoholu. Rozmawiałam z nim w odległości m. Rozpoznaj Jana Kowalskiego”. wiadek Anna Olejnik podczas okazania rozpoznania oskarżonego w %.

Zeznania wiadka Michała Grabowskiego

wiadek Michał Grabowski zeznał, iż .4. r. skończył pracę o godz. 7. i udał się do znajomej. Około godziny zadzwonił do niego Jan Kowalski i poprosił o pomoc w odwiezieniu go do domu spod administracji. Wiadek zeznał, iż przyjechał od razu po znajomego. „Kolega poprosił, aby podwieźć go do domu, ponieważ jest po alkoholu. Trochę było widać, że jest po kielichu. On chciał jechać załatwił jakieś koszty. Przejechaliśmy mostem I skraj Dąbrowskim, wtedy Jan rozmyślił się. Ja byłam temu przeciwna, aby jechać w sprawie kosztorysu, mówiłam, że może na to przełoży, bo jest trochę za późno”. Wiadek zeznał, iż następnego dnia rano przyjechał po Jana Kowalskiego pod dom i odwiózł go na ulicę Wrzeciono.

Zeznania wiadka Katarzyny Piechowicz

wiadek Katarzyna Piechowicz zeznała, iż .4. r. pojechała razem z Grzegorzem Urbanem na ulicę Wrzeciono w celu sprawdzenia kosztorysów. Wiadek zeznała „Ja kupiłam brandy i sprawdzaliśmy koszty, potem Jan Kowalski kupił drugą brandy. Piliśmy dwie butelki brandy i herbatę”. Wiadek zeznał, iż około godz. 8. namówił jeszcze Jana Kowalskiego na piwo w barze Bistro. Około godz. rozstali się, wiadek poszła do autobusu, natomiast Jan Kowalski powiedział, iż idzie do administracji zadzwonił po znajomego.

Zeznania funkcjonariusza policji

Funkcjonariusz Policji Monika Turek zeznała, iż kolumna kierownicy samochodu Subaru była w całości ciwny, wyjechała stąd była bez uszkodzeń naruszenia. Skrzynia biegów była już ustawiona na pozycji „park”.

Opinia biegłego ds. ruchu drogowego

Biegły sądowy Jakub Czajkowski, w swojej opinii, stwierdził, że z wyliczeń opartych na zeznaniach wiadka, który spotykał się z oskarżonym alkoholem, i w oparciu o opis stanu klinicznego podany przez wiadka kolizji może na w przybliżeniu wyliczyć, iż w chwili zderzenia się samochodów zawarto alkoholu etylowego we krwi Jana Kowalskiego wynosiła około 0,57‰. Ponadto biegły sądowy stwierdził, iż uruchomienie samochodu Subaru Legacy, bez użycia oryginalnych kluczyków jest możliwe jedynie poprzez zniszczenie tzw. stacyjki lub poprzez odcięcie tej stacyjki od kolumny kierowniczej (co wymagało również zdemontowania lub zniszczenia osłony kolumny kierowniczej) i dokonanie prowizorycznych połączeń instalacji elektrycznej.

III. Wybrane przepisy

KK

Art. 1

§ . Odpowiedzialno ci karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod gro b kary przez ustaw obowi zuj c w czasie jego popełnienia.

§ . Nie stanowi przest pstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwo jest znikoma.

§ . Nie popełnia przest pstwa sprawca czynu zabronionego, je eli nie mo na mu przypisa winy w czasie czynu.

Art. 4

§ . Je eli w czasie orzekania obowi zuje ustawa inna ni w czasie popełnienia przest pstwa, stosuje si ustaw now , jednak e nale y stosowa ustaw obowi - zuj c poprzednio, je eli jest wzgl dniejsza dla sprawcy.

§ . Je eli według nowej ustawy czyn obj ty wyrokiem zagro ony jest kar , której górna granica jest ni sza od kary orzeczonej, wymierzon kar obni a si do górnej granicy ustawowego zagro enia przewidzianego za taki czyn w nowej ustawie.

§ . Je eli według nowej ustawy czyn obj ty wyrokiem nie jest ju zagro ony kar pozbawienia wolno ci, wymierzon kar pozbawienia wolno ci podlegaj c wykonaniu zamienia si na grzywn albo kar ograniczenia wolno ci, przyjmuj c, e jeden miesi c pozbawienia wolno ci równa si stawkom dziennym grzywny albo miesi com ograniczenia wolno ci.

§ 4. Je eli według nowej ustawy czyn obj ty wyrokiem nie jest ju zabroniony pod gro b kary, skazanie ulega zatarciu z mocy prawa.

Art. 9

§ . Czyn zabroniony popełniony jest umy lnie, je eli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełni albo przewiduj c mo liwo jego popełnienia, na to si godzi.

§ . Czyn zabroniony popełniony jest nieumy lnie, je eli sprawca nie maj c zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak os skutek niezachowania ostro no ci wymaganej w danych okoliczno ciach, mimo e mo liwo popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzie .

§ . Sprawca ponosi surowsz odpowiedzialno , któr ustawa uzale nia od okre lonego nast pstwa czynu zabronionego, je eli nast pstwo to przewidywał albo mógł przewidzie .

Art. 11

§ . Ten sam czyn mo e stanowi tylko jedno przest pstwo.

§ . Je eli czyn wyczerpuje znamiona okre lone w dwóch albo wi cej przepisach ustawy karnej, s d skazuje za jedno przest pstwo na podstawie wszystkich zbiegaj cych si przepisów.

§ . W wypadku określonym w § s d wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego tego karę najsurowszą, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu innych rodzajów przewidzianych w ustawie na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów.

Art. 53

§ . S d wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania wiadomości prawnej społeczeństwa.

§ . Wymierzając karę, s d uwzględnia w szczególności motywację i sposób zachowania się sprawcy, popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopień naruszenia prawnych interesów sprawcy, obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, właściwość i warunki osobiste sprawcy, sposobu życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości, a także zachowanie się pokrzywdzonego.

§ . Wymierzając karę, s d bierze także pod uwagę pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą albo ugodę pomiędzy nimi osiągniętą w postępowaniu przed sądem lub prokuratorem.

Art. 69

§ . S d może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat, kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobiegania powrotowi do przestępstwa.

§ . Zawieszając wykonanie kary, s d bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwość i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa.

§ . Zawieszenia wykonania kary nie stosuje się do sprawcy określonego w art. 4 § , chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami; zawieszenia wykonania kary, o którym mowa w art. 4 § –5, nie stosuje się do sprawcy określonego w art. 4 § .

Art. 70

§ . Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia i wynosi

-) od do 5 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności,
-) od roku do lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania grzywny lub kary ograniczenia wolności.

§ . W wypadku zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności wobec sprawcy młodocianego lub określonego w art. 4 § , okres próby wynosi od do 5 lat.

Art. 71

§ . Zawieszaj c wykonanie kary pozbawienia wolno ci, s d mo e orzec grzywn w wysoko ci do 8 stawek dziennych, je eli jej wymierzenie na innej podstawie nie jest mo liwe; zawieszaj c wykonanie kary ograniczenia wolno ci s d mo e orzec grzywn w wysoko ci do 8 stawek dziennych.

Art. 85

Je eli sprawca popełnił dwa lub wi cej przest pstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chocia by nieprawomocny, co do któregokolwiek z tych przest pstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegaj ce ł czeniu, s d orzeka kar ł czn , bior c za podstaw kary z osobna wymierzone za zbiegaj ce si przest pstwa.

Art. 86

§ . S d wymierza kar ł czn w granicach od najwy szej z kar wymierzonych za poszczególne przest pstwa do ich sumy, nie przekraczaj c jednak 54 stawek dziennych grzywny, 8 miesi cy ograniczenia wolno ci albo 5 lat pozbawienia wolno ci; kara ł czna grzywny okre lonej w art. 7 § nie mo e przekracza 8 stawek dziennych – je eli jest ona zwi zana z zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolno ci oraz nie mo e przekracza 8 stawek dziennych – je eli jest ona zwi zana z zawieszeniem wykonania kary ograniczenia wolno ci.

Art. 162

§ . Kto człowiekowi znajduj cemu si w poło eniu gro cym bezpo rednim niebezpiecze stwem utraty ycia albo ci kiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mog c jej udzieli bez nara enia siebie lub innej osoby na niebezpiecze - stwo utraty ycia albo ci kiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolno ci do lat .

§ . Nie popełnia przest pstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie si zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których mo liwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

Art. 177

§ . Kto, naruszaj c, chocia by nieumy lnie, zasady bezpiecze stwa w ruchu l do- wym, wodnym lub powietrznym, powoduje nieumy lnie wypadek, w którym inna osoba odniosła obra enia ciała okre lone w art. 57 § , podlega karze pozbawienia wolno ci do lat .

§ . Je eli nast pstwem wypadku jest mier innej osoby albo ci ki uszczerbek na jej zdrowiu, sprawca podlega karze pozbawienia wolno ci od miesi cy do lat 8.

§ . Je eli pokrzywdzonym jest wy ł cznie osoba najbli sza, ciganie przest pstwa okre lonego w § nast puje na jej wniosek.

Art. 178

§ . Skazuj c sprawc , który popełnił przest pstwo okre lone w art. 7 , 74 lub 77 znajduj c si w stanie nietrze wo ci lub pod wpływem rodka odurzaj cego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, s d orzeka kar pozbawienia wolno ci przewidzian za przypi- sane sprawcy przest pstwo w wysoko ci od dolnej granicy ustawowego zagro enia zwi kszonego o połow do górnej granicy tego zagro enia zwi kszonego o połow .

Art. 178a

§ . Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat .

§ . Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi na drodze publicznej lub w strefie zamieszkania inny pojazd niż określony w § , podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. 238

Kto zawiadamia o przestępstwie, lub o przestępstwie skarbowym organ powołany do badania wiedzy, a przestępstwa nie popełniono, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat .

KPK**Art. 5**

§ . Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

§ . Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.

Art. 53

W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego pokrzywdzony może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego obok oskarżyciela publicznego lub zamiast niego.

Art. 54

§ . Jeżeli akt oskarżenia wniosł oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony może a) do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć o wiadczenie, a b) gdzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

§ . Odstąpienie oskarżyciela publicznego od oskarżenia nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego.

Art. 90

§ . W postępowaniu sądowym do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego udział w postępowaniu może zgłosić przedstawiciel organizacji społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub własnego interesu indywidualnego, objętego zadaniami statutowymi tej organizacji, w szczególności ochrony wolności i praw człowieka.

§ . W zgłoszeniu organizacja społeczna wskazuje przedstawiciela, który ma reprezentować organizację, a przedstawiciel przedkłada sądowi pisemne upoważnienie.

§ . Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, jeżeli łączy to w interesie wymiaru sprawiedliwości.

Art. 91

Dopuszczony do udziału w postępowaniu sądowym przedstawiciel organizacji społecznej może uczestniczyć w rozprawie, wypowiada się i składa oświadczenia na piśmie.

Art. 355

Rozprawa odbywa się jawnie. Ograniczenia jawności określa ustawa.

Art. 356

§ 1. Na rozprawie oprócz osób biorących udział w postępowaniu mogą być obecne tylko osoby pełnoletnie, nieuzbrojone.

§ 2. Przewodniczący może zezwolić na obecność na rozprawie małoletnim oraz osobom obowiązującym do noszenia broni.

§ 3. Nie mogą być obecne na rozprawie osoby znajdujące się w stanie nielicyjnym z powagą sądową.

Art. 357

§ 1. Sąd może zezwolić przedstawicielom radia, telewizji, filmu i prasy na dokonywanie za pomocą aparatury utrwałych obrazów i dźwięku przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia, dokonywanie tych czynności nie będzie utrudniać prowadzenia rozprawy, a w inny interes uczestnika postępowania temu się nie sprzeciwia.

§ 2. Sąd może określić warunki, od których uzależnia wydanie zezwolenia przewidzianego w § 1.

Art. 358

Jeżeli nie przemawia przeciw temu względna na prawidłowość postępowania, sąd na wniosek strony wyraża zgodę na utrwalenie przez nią przebiegu rozprawy za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięki.

IV. Przykładowy scenariusz zajęć z uwagami metodologicznymi

(co najmniej 5 zajęć akademickich po 45 minut, koordynator)

Zajęcia 1

Rozdanie wszystkim uczestnikom symulacji przygotowanych materiałów, podział ról, a następnie praca w grupach nad przygotowaniem do rozprawy karnej. W zależności od liczby studentów w danej sekcji przy podziale ról powinno się brać pod uwagę możliwość wzajemnej pracy co najmniej dwóch studentów w ramach jednej grupy. W omawianej symulacji oznacza to np., że co najmniej dwóch studentów powinno otrzymać rolę prokuratora, dwóch studentów rolę adwokata, pracujących później w grupie z oskarżonym, dwóch studentów po-

winno by w grupie oskar ycieli posiłkowych (np. oskar yciel posiłkowy wraz ze swoim pełnomocnikiem). Co do okre lenia składu s du najlepiej, je li jest to skład taki sam, jaki wyst piłby w rzeczywistej sprawie, je li jednak jest to niemo liwe, nale y zawsze pami ta , aby omówi ze studentami zagadnienie składu s du w kontek cie danej sprawy w rzeczywistym s dzie. Role wiadków mo na przydzieli jednej osobie, pami taj c, aby w ci gu całego roku ka dy student miał mo liwo uczestniczenia w ka dej roli w przeprowadzanych symulacjach. Po rozdzieleniu wszystkich ról nast puje około godziny pracy w grupach (adwokaci razem, ustalaj c równie lini obrony z oskar onym, prokuratorzy razem, s dziowie razem, biegli zapoznaj si z opiniami, wiadkowie przygotowuj swoje zeznania).

Zaj cia 2, 3 i ewentualnie 4

Przeprowadzenie symulacji przed s dem karnym – I instancja, otwarcie rozprawy, przesłuchanie oskar onego, przesłuchanie wiadków i biegłych. Wszystkie czynno ci w trybie Kodeksu post powania karnego. W trakcie przeprowadzania symulacji koordynator mo e zatrzymywa jej bieg i omawia krótko najwa niejsze elementy, omawiaj c przeprowadzony etap (co było dobrze, jakie bł dy zostały popełnione i co mo na było przeprowadzi lepiej). Oczywi cie mo na równie omawia przeprowadzony fragment symulacji pod koniec ka dych zaj , si gaj c do robionych w trakcie symulacji notatek.

Zaj cia 5

Wygłoszenie mów ko cowych. W zale no ci od liczby osób wygłaszaj cych mowy ko cowe mo na podzieli odpowiednio cały czas zaj mi dzy wszystkich uczestników, zostawiaj c jeszcze po 5 minut dla ka dego na repliki i na omówienie cao ci.

Zaj cia 6

Ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem. Podsumowanie całej symulacji procesu (psychologiczne, prawne i metodologiczne).

Symulacja 4. „Wypadek drogowy II”.

Materiały do inscenizacji rozprawy karnej przed sędzią I instancją

Opracowanie: *Barbara Namysłowska-Gabrysiak*

I. Uwagi wprowadzające

Poniższe materiały dotyczą faktycznego stanu faktycznego. Symulacja ta była wielokrotnie organizowana dla studentów Sekcji Prawa Karnego Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Ma spełniać dwa podstawowe cele. Po pierwsze, ma za zadanie przybliżyć studentom (uczestnikom) toku całego postępowania przed sędzią I instancji. Po drugie, chodzi o przybliżenie możliwości w zakresie stosowania instytucji stanu wyjątkowej konieczności, jak i szerokiej problematyki spowodowania wypadku drogowego. Stan faktyczny sprawy zawiera wiele skomplikowanych problemów prawnych, które powinny stać się przedmiotem analizy prowadzonej przez uczestników symulacji. Dodatkowo materiały zawierają różne wersje zaistniałego zdarzenia. Ze względu na pierwszy cel dydaktyczny w materiałach nie zawarto skrótowego planu przebiegu postępowania karnego. Jeżeli jednak koordynator uzna, że taki skrótowy plan rozprawy ułatwiłby studentom jej prowadzenie, należy wprowadzić go do treści symulacji (zob. np. Materiały do inscenizacji rozprawy „Morderstwo w pubie”). Oczywiście w trakcie symulacji podstawą jej odgrywania są dla wszystkich uczestników przepisy zawarte w Kodeksie postępowania karnego.

Przed rozpoczęciem odegrania niniejszej symulacji wskazane jest umożliwienie studentom uczestniczenia w autentycznej rozprawie w sądzie karnym.

W symulacji może wziąć udział wiele osób (do około 10). Czas potrzebny na przeprowadzenie całej symulacji to 8 godzin (zob. przykładowy scenariusz zajęć).

Aktorzy

Oskarżony

- Jan Kowalski
- **wiadkowie**
- Ewa Kowalska
- pokrzywdzona Elżbieta Laskowska
- Michał Staszewski (siostrzeniec oskarżonego)
- Alicja Marcinkowska (siostra oskarżonego)
- Piotr Rychlicki (pieszy)

Biegli sądowi

- biegły ds. ruchu drogowego
- biegły położnik
- biegły ortopeda

Sąd

- skład osobowy

Protokolant

Oskarżenie

- – osoby

Obrona

- – osoby

Ewentualnie

- oskarżyciel posiłkowy
- przedstawiciel społeczny
- obserwator
- dziennikarze

II. Materiały w sprawie

1. Stan faktyczny

7. 1994 r. Jan Kowalski wraz z żoną Ewą spędził wieczór w swoim mieszkaniu przy ulicy Nowy Świat m. 4 w Warszawie. Żona Ewa była w ósmym miesiącu ciąży. Małżeństwo Kowalskich bardzo długo starało się o dziecko, zanim Ewa Kowalska zaszła w ciążę. Na początku ciąży była zagrożona i Ewa Kowalska musiała leżeć w szpitalu przez trzy miesiące. Poza zagrożeniem życia płodu, cały czas istniało niebezpieczeństwo, że po poronieniu Ewa Kowalska nie będzie mogła już zajść w kolejną ciążę. Od około czwartego miesiąca stan Ewy Kowalskiej ustabilizował się, ciąża nie była już

Symulacja 4. „Wypadek samochodowy II”

zagro ona. Ewa Kowalska mogła ju wróci do domu, z tym e lekarz zalecił jej spokojny tryb ycia. W siódmym miesi cu podczas badania USG okazało si , e dziecko uło one jest po ladcowo i wobec tego, oraz ze wzgl du na pocz tkowe zagro enia i problemy z samym zaj cciem w ci prawdopodobnie poródb dzie przez cesarskie ci cie. Jednocze nie lekarz poinformował pa stwa Kowalskich, i w razie rozpocz cia si wcze niej akcji porodowej natychmiast musz przyjecha do szpitala. Termin porodu był wyznaczony na dzie lipca. Dnia czerwca podczas badania ginekologicznego lekarz uznał, e wszystko jest w porz dku i nie przewiduje, eby poródb nast pił wcze niej ni za – tygodnie. Feralnego dnia (7 czerwca) o godz. . . . rozpocz ł si mecz piókarSKI w telewizji. Jan Kowalski podczas meczu wypił piwa. Okoóo godziny . . . nagle Ewie Kowalskiej odeszły wody płodowe. Nast pnie oboje szybko zacz li si zbiera do szpitala. Jan Kowalski zdecydował si sam zawie on do szpitala. Po minutach oboje wybiegli i wsiedli do samochodu. Jan Kowalski ruszył ulic Nowy wiat w kierunku ronda de Gaulle’a do szpitala na In anckiej. Na rondzie wjechał na przeje cie dla pieszych, nie widz c czerwonego wiatła. Nagle zobaczył starsz kobiet , któr , pomimo hamowania, potr cił. Kobieta upadła na jezdni . Nast pnie Jan Kowalski odjechał w kierunku Krakowskiego Przedmie cia. Pokrzywdzona Janina Bukowska trafiła do szpitala, w którym okazało si , e ma złaman ł kotk w kolanie. W tym czasie Jan Kowalski odwiózł on do szpitala poóo niczego, gdzie lekarze dokonali cesarskiego ci cia. Oskar ony pozostał w szpitalu do momentu otrzymania od lekarzy informacji o stanie zdrowia ony i dziecka. Kilka godzin po jego narodzeniu Jan Kowalski stawil si na komisariacie celem zło enia wyja nie w sprawie wypadku drogowego.

2. Wytyczne dla aktorów post powania (wyja nienia, zeznania, opinie)

Wyja nienie oskar onego

Jan Kowalski zeznał, i 7 czerwca przyszedł z pracy okoóo godziny 8. Wracaj c z pracy, wst pił do sklepu i kupił sobie dwa piwa ze wzgl du na wieczorny mecz piókarSKI. Mecz zacz ł si o godz. . . . W trakcie meczu Jan Kowalski wypił dwa piwa. Okoóo godziny . . . Ewie Kowalskiej odeszły wody płodowe. Jan Kowalski wyja nił, i zacz ł wóóczas dzwoni po taksówk . Najpierw zadzwonił do korporacji Volfra kilka razy, ale nikt nie odpowiadał. Nast pnie dzwonił do Radio Taxi z podobnym skutkiem. Poniewa czas uciekał, a ona wpadła w panik , pobiegł do s siada Michała Staszewskiego. Niestety s siad był pod wpływem alkoholu i nie móół pomóc. Jan Kowalski zeznał, e spróbował

jeszcze zadzwoni do s iadki Alicji Marcinkowskiej, która powiedziała, e nie ma prawa jazdy, a ponadto ma gryp i wysok temperatur . Wobec powy szego Jan Kowalski uznał, e nie mo e ju czeka i sam musi zawie on do szpitala poło niczego przy ul. In anckiej. Jan Kowalski jechał Nowym wiatem w kierunku ronda de Gaulle'a, nie jechał szybko, wiedz c, i wcze niej pił alkohol. Jan Kowalski wjechał na rondo, nie widz c czerwonego wiatła. Nagle zobaczył kobiet , któr potr cił. Jan Kowalski zeznał, i kobieta upadła, ale zaraz podniosła si z powrotem. Jan Kowalski wyskoczył wówczas z samochodu, złapał pierwszego napotkanego przechodnia, szybko wyja nił mu, e spieszy si z on do szpitala, dał swoj wizytówk i poprosił, aby si ni zaj . Nast pnie wsiadł do samochodu i ruszył do szpitala. Lekarze błyskawicznie dokonali cesarskiego ci cia. Po porodzie Jan Kowalski dowiedział si , i dziecko prawdopodobnie uduśioby si , poniewa było owini te p powin .

Zeznania Ewy Kowalskiej

Ewa Kowalska zeznała, e razem z m em starali si o dziecko kilka lat. Niestety po udanym zaj ciu w ci okazało si , e ci a jest zagro ona. Stan ten poprawił si dopiero od około czwartego miesi ca. Wtedy Ewa Kowalska mogła ju wróci do domu ze szpitala, z tym e lekarz zalecił jej spokojny tryb ycia i kazał bardzo o siebie dba . W siódmym miesi cu ci y podczas badania USG okazało si , e dziecko uło one jest po ladkowo i wobec tego, oraz ze wzgl du na pocz tkowe zagro enia i problemy z samym zaj cciem w ci , prawdopodobnie poród zostanie odebrany przez cesarskie ci cie. Jednocze nie lekarz poinformował, e w razie rozpocz cia si wcze niej akcji porodowej natychmiast nale y przyjecha do szpitala. Termin porodu został wyznaczony na lipca. Dnia czerwca podczas badania ginekologicznego lekarz uznał, e wszystko jest w porz dku i nie przewiduje eby poród nast pił wcze niej ni za dwa–trzy tygodnie. Ewa Kowalska zeznała, e 7 czerwca jej m ogł dał mecz piłkarski, a ona ju troch zm czona dniem le ała w sypialni i czytała ksi k . Nagle poczuła przeszywaj cy ból, a krótko potem odeszły jej wody płodowe. Ewa Kowalska zaczę ła krzycze i panikowa , a w tym czasie jej m gdzie dzwonił, ale gdzie, tego Ewa Kowalska nie wie. Nie pami ta te o której to wszystko si wydarzyło. Była tak przera ona tym, e poród nast pił tak wcze nie i bała si o swoje dziecko, niewiele wi c pami ta. Po krótkich czasie oboje z m em wybiegli do samochodu i ruszyli do szpitala. Ewa Kowalska zeznała, e nie wie któr dy ani jak szybko jechali, kiedy nagle uderzyli w co samochodem. Wówczas m zatrzymał si i wysiadł. Ewa Kowalska widziała tylko jak m podbiegł do jakiego m czynny stoj cego na chodniku i zamienił z nim par słów. Ewa Kowalska jednak niewiele pami ta z tego, co si wtedy działo, gdy skurcze nast powały w coraz krótszych odst pach czasu, a ból był

coraz silniejszy. Po dojechaniu do szpitala lekarze bardzo szybko się zajęli i dokonali cesarskiego cięcia. Po porodzie lekarz po prostu stwierdził, że jeszcze kilka minut i dziecko najprawdopodobniej udusiłoby się, ponieważ jego szyjka okrężnica była przepięta.

Zeznania pokrzywdzonej Janiny Bukowskiej

Pokrzywdzona Janina Bukowska zeznała, że 7 czerwca, około godz. 18.00 wracała od córki do domu i nagle przechodząc przez rondo de Gaulle’a na zielonym świetle, poczuła bardzo silne uderzenie i ból w nodze. Przez kilka sekund, może minutę, leżała na ziemi, po czym podszedł do niej jeden z przechodniów Piotr Malewski i pomógł jej wstać. Janina Bukowska pamięta, że została uderzona w prawy bok, nie pamięta jednak, jak wyglądał samochód. Po uderzeniu ból był bardzo silny, ale pokrzywdzona była przytomna cały czas. Natomiast kierowca samochodu nie zatrzymał się i nie skontaktował się z pokrzywdzoną nigdy potem. Pokrzywdzona do szpitala zawiózł Piotr Malewski. Pokrzywdzona przeszła rehabilitację, ale ból w nodze odczuwa do tej pory.

Zeznania Michała Staszewskiego (siostrzeniec oskarżonego)

Michał Staszewski zeznał, że 7 czerwca 2014 r. chyba był w domu. Niestety dokładnie nie pamięta. Ostatnio ma problemy z pracą. Wydaje mu się, że któregoś dnia na początku czerwca jego siostrzeniec przyszedł do niego i poprosił o pomoc w zawiezieniu siostry do szpitala.

Zeznania Alicji Marcinkowskiej (siostra oskarżonego)

Alicja Marcinkowska zeznała, że zna parę parów Kowalskich, odkąd razem mieszkają w jednym bloku na tym samym piętrze. Alicja zeznała, że pan Kowalski jest dobrym mężem dla pani Ewy i że wiedziała, że po długim czasie starania się o dziecko pani Ewa zaszła w ciążę. Dzień 7 czerwca Alicja Marcinkowska trochę pamięta, ponieważ w tym czasie była poważnie chora. Tego wieczora Jan Kowalski przyszedł do jej mieszkania i pytał, czy mogłaby odwieźć go do szpitala na porodówkę, bo on jest po piwie i nie wie, czy nie przekroczył dozwolonej ilości alkoholu, żeby prowadzić samochód. Niestety Alicja Marcinkowska musiała odmówić. Po pierwsze dlatego, że bardzo źle się czuła i nie mogła zbić gorączki. A po drugie, jej prawo jazdy straciła w jakiś czas temu i nie była już uprawniona do prowadzenia pojazdu. Alicja Marcinkowska nie wie, co działo się potem. O całym zdarzeniu dowiedziała się dopiero kilka tygodni później.

Zeznania Piotra Malewskiego (pieszak)

Piotr Malewski zeznał, że 7 czerwca około godz. 18.00 był wiadkiem wypadku drogowego przy rondzie de Gaulle’a. Wracał właśnie do domu od kolegi,

z którym wspólnie oglądał mecz piłkarski w telewizji. Kiedy dochodził do przejazdu dla pieszych przy rondzie, zobaczył, jak na przejeździe wjeżdżony samochód. Wiadek nie potrafił dokładnie stwierdzić, z jakiego kierunku jechał samochód, w każdym razie szybko, światło na przejeździe było zielone dla pieszych. Samochód wpadł na przejeździe i uderzył w starszą kobietę, która była na pasach. Piotr Malewski usłyszał krzyk kobiety i po chwili zobaczył, jak ona na jeźdźni. Kiedy do niej podbiegł, była przytomna. Chciał jej pomóc wstać, ale pokrzywdzona nie mogła się ruszyć. Wyglądało na to, że doznała poważnych obrażeń. Krzyczała, że boli ją noga. Pokrzywdzony zeznał, że auto, które potrąciło panią, natychmiast odjechało. Kierowca na pewno widział, że uderzył człowieka, ale pomimo tego nie zatrzymał się. Wszystko wydarzyło się bardzo szybko. Wiadek miał komórki, więc zadzwonił po pogotowie. Niedługo potem pogotowie przyjechało i zabrało pokrzywdzoną do szpitala.

Opinia biegłego położnika

Po zapoznaniu się z aktami sprawy oraz dokumentacją medyczną Ewy Kowalskiej stwierdzam

Ewa Kowalska urodziła dziecko bledne w 8 miesiącu ciąży. Przyczyna przedwczesnego porodu pozostaje nieznana.

Ewa Kowalska zaszła w ciążę po około latach leczenia, w tym po 8 miesięcznej terapii hormonalnej (podawano w różnych dawkach – w zależności od wyników, progesteron i estrogen). Niemniej w ciąży była spowodowana niewykrytymi wcześniej zaburzeniami hormonalnymi. Brak defektów fizycznych w budowie narządów rodnych.

Z powodu leczenia ciąży zakwalifikowano prawidłowo jako zagrożoną (możliwość poronienia z powodu zaburzeń w tzw. hormonach ciąży i ciąży łożyskowej oraz możliwość ciąży mnogiej jako efektu dojrzewania w nadmiarze pcherzyków Graffa).

Ponadto około szóstego miesiąca ciąży, badanie USG wykazało, że powłoki owinięte wokół szyi dziecka. W takim przypadku istnieje wysokie prawdopodobieństwo urodzenia martwego dziecka z powodu uduszenia w trakcie porodu. Jedynym bezpiecznym методом jest wówczas wydobycie dziecka poprzez cesarskie cięcie. Zabiegu należy dokonać jak najwcześniej po rozpoznaniu pierwszych objawów porodu.

Opinia biegłego z zakresu ruchu drogowego

Przedmiotem niniejszej opinii jest udzielenie odpowiedzi na pytanie o prawdopodobieństwo, z jakim poruszał się samochód osobowy marki Renault Laguna o numerze rejestracyjnym WGC 78 w momencie potrącenia pokrzywdzonej Janiny Bukowskiej 7. 4 r.

Ogl dziny miejsca zdarzenia dokonane w ci gu 48 godzin po zdarzeniu, jak równie zdj cia policji, wykonane bezpo rednio po zdarzeniu ujawniły, e przed przejezdem dla pieszych przy skrzy owaniu ulic Nowy wiat z Alejami Jerozolimskimi rozpoczynaj si lady hamowania zostawione przez samochód osobowy o rozstawie kół odpowiadaj cym rozstawowi kół samochodu marki Renault Laguna. lady rozpoczynaj si m przed przejezdem i ci gn na odległo m za przejezdem. Nie maj one charakteru ci głego, lecz na całej długo ci przerywany. Na wysoko ci samego przejezdu dla pieszych odnaleziono odpryski szkła, nast pnie zidentyfikowane jako pochodz ce z klosza kierunkowskazu samochodu Renault Laguna.

Ogl dziny granatowego samochodu osobowego Renault Laguna, o numerze rejestracyjnym WGC 78 , ujawniły, e samochód ma uszkodzony klosz kierunkowskazu prawego, jak równie niewielkie wgniecenie na prawym błotniku, niepowi zane jednak z uszkodzeniem lakieru, co wskazuje, e zostało wywołane przez kontakt ze stosunkowo mi kki i elastyczn powierzchnią . Sam samochód nale y do tzw. pierwszej generacji samochodów Renault Laguna, produkowanej w latach – , masa własna kg, samochód standardowo wyposa ony jest w wentylowane hamulce tarczowe na kołach przednich oraz hamulce b bnowe na kołach tylnych, posiada tak e układ zapobiegaj cy blokowaniu si kół podczas hamowania, tzw. ABS.

Analiza ladów hamowania i pozostałych ladów pozostawionych na miejscu zdarzenia powa nie utrudniaj wydanie jednoznacznej opinii odno nie do pr dko ci pojazdu w momencie zdarzenia. Samochód standardowo wyposa ony jest w układ ABS, który powinien zapobiega blokowaniu si kół podczas hamowania, a tym samym, je li system działałby prawidłowo, w przypadku nawet bardzo gwałtownego wykonywania tego manewru na miejscu zdarzenia nie powinny pozosta adne lady. Fakt, e lady pozostawione przez samochód maj charakter przerywany, wskazuje, e albo system działał nieprawidłowo, na przemian blokuj c i odblokowuj c koła, albo te nie działał wcale, a kierowca hamował pulsacyjnie, na przemian wciskaj c i zwalniaj c pedał hamulca. Przeprowadzone ogl dziny pojazdu wykazały pełn sprawno zarówno całego układu hamulcowego, jak i samego układu ABS. Wyja nienie dziwnych ladów pozostawionych na miejscu zdarzenia przynosz ogl dziny nawierzchni jezdni. Na odcinku kilkunastu metrów przed przejezdem zaczyna si odcinek poprzecznie pofałdowanej nawierzchni, tzw. tarki. Jak wykazuj przeprowadzone testy, „bicie” wywołane przez poło one blisko siebie poprzeczne nierówno ci, potrafi wprowadzi w bł d poło one przy kołach czujniki układów ABS starszych generacji, skutkiem czego, w zale no ci od przypadku nast puje całkowite zablokowanie lub odblokowanie kół. Uwzgl dniaj c powy sze zakłócenia działania systemu, uszkodzenia

pojazdu, pozostawione ludy hamowania, jak również fakt, że w dniu zdarzenia nawierzchnia była sucha, mo na z du doz prawdopodobie stwa stwierdzi , e pojazd poruszał si z pr dko ci około km/h.

Opinia biegłego ortopedy

U Janiny Bukowskiej stwierdzono nast puj ce obra enia

-) złamanie ł kotki w kolanie,
-) otarcie naskórka na obu ko czynach dolnych i obu górnych, otarcie naskórka policzka,
-) liczne podbiegni cia krwawe na obu ko czynach dolnych i obu górnych oraz na biodrze prawym.

Złamanie ł kotki, otarcia naskórka i podbiegni cia krwawe s niew tpliwie efektami wypadku samochodowego z 7. . 4 r., który pacjentka odniosła jako piesza.

Po zapoznaniu si ze zdj ciem Roentgena stwierdzam, i ł kotka ta była ju powa nie złamana przed wypadkiem, około miesi cy wcze niej (dokładnej daty nie jestem w stanie okre li). Poprzednie złamanie nie było wyleczone całkowicie, nie nast piło całkowite zro ni cie tkanki kostnej. W tym miejscu ko była jeszcze cie sza ni w innych miejscach (po całkowitym wyleczeniu powinno powsta zgrubienie). Wypadek samochodowy spowodował ponowne przerwanie zrastaj cej si ju tkanki.

Tak powa ne złamanie kwalifkuje si do rehabilitacji. Jej czas trudno okre li – wynika to z **ponownego naderwania tkanki kostnej oraz jest to wypadkow** wielu innych czynników takich jak ogólny stan zdrowia pacjentki, wiek, stan szpiku kostnego, ilo tkanki chrz stnej, zawarto ci witamin, mikro i makro-elementów we krwi.

III. Wybrane przepisy

KK

Art. 1

§ . Odpowiedzialno ci karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod gro b kary przez ustaw obowi zuj c w czasie jego popełnienia.

§ . Nie stanowi przest pstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma.

§ . Nie popełnia przest pstwa sprawca czynu zabronionego, je eli nie mo na mu przypisa winy w czasie czynu.

Art. 4

§ . Je eli w czasie orzekania obowi zuje ustawa inna ni w czasie popełnienia przest pstwa, stosuje si ustaw now , jednak e nale y stosowa ustaw obowi - zuj c poprzednio, je eli jest wzgl dniejsza dla sprawcy.

§ . Je eli według nowej ustawy czyn obj ty wyrokiem zagro ony jest kar , której górna granica jest ni sza od kary orzeczonej, wymierzon kar obni a si do górnej granicy ustawowego zagro enia przewidzianego za taki czyn w nowej ustawie.

§ . Je eli według nowej ustawy czyn obj ty wyrokiem nie jest ju zagro ony kar pozbawienia wolno ci, wymierzon kar pozbawienia wolno ci podlegaj c wykonaniu zamienia si na grzywn albo kar ograniczenia wolno ci, przyjmuj c e jeden miesi c pozbawienia wolno ci równa si stawkom dziennym grzywny albo miesi com ograniczenia wolno ci.

§ 4. Je eli według nowej ustawy czyn obj ty wyrokiem nie jest ju zabroniony pod gro b kary, skazanie ulega zatarciu z mocy prawa.

Art. 9

§ . Czyn zabroniony popełniony jest umy lnie, je eli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełni albo przewiduj c mo liwo jego popełnienia, na to si godzi.

§ . Czyn zabroniony popełniony jest nieumy lnie, je eli sprawca nie maj c zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostro no ci wymaganej w danych okoliczno ciach, mimo e mo liwo popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzie .

§ . Sprawca ponosi surowsz odpowiedzialno , któr ustawa uzale nia od okre lonego nast pstwa czynu zabronionego, je eli nast pstwo to przewidywał albo mógł przewidzie .

Art. 11

§ . Ten sam czyn mo e stanowi tylko jedno przest pstwo.

§ . Je eli czyn wyczerpuje znamiona okre lone w dwóch albo wi cej przepisach ustawy karnej, s d skazuje za jedno przest pstwo na podstawie wszystkich zbiegaj cych si przepisów.

§ . W wypadku okre lonym w § s d wymierza kar na podstawie przepisu przewiduj cego kar najsurowsz , co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu innych rodków przewidzianych w ustawie na podstawie wszystkich zbiegaj cych si przepisów.

Art. 26

§ . Nie popełnia przest pstwa, kto działa w celu uchylenia bezpo redniego niebezpiecze stwa gro cego jakimukolwiek dobru chronionemu prawem, je eli niebezpiecze stwa nie mo na inaczej unikn , a dobro po wi cone przedstawia warto ni sz od dobra ratowanego.

§ . Nie popełnia przest pstwa tak e ten, kto, ratuj c dobro chronione prawem w warunkach okre lonych w § , po wi ca dobro, które nie przedstawia warto ci oczywi cie wy szej od dobra ratowanego.

§ . W razie przekroczenia granic stanu wyszej konieczności, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ 4. Przepisu § nie stosuje się, jeżeli sprawca popełnił czyn, który ma szczególny obowiązek chronić nawet z narazem siebie na niebezpieczeństwo osobiste.

§ 5. Przepisy § – stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy z czynnych na sprawcy obowiązki złożył tylko jeden może być spełniony.

Art. 53

§ . Sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania wiadomości prawnej społeczeństwa.

§ . Wymierzając karę, sąd uwzględnia w szczególności motywację i sposób zachowania się sprawcy, popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopień naruszenia czynnych na sprawcy obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, właściwość i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości, a także zachowanie się pokrzywdzonego.

§ . Wymierzając karę, sąd bierze także pod uwagę pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą albo ugodę pomiędzy nimi osiągniętą w postępowaniu przed sądem lub prokuratorem.

Art. 69

§ . Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat, kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.

§ . Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwość i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa.

§ . Zawieszenia wykonania kary nie stosuje się do sprawcy określonego w art. 4

§ , chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami; zawieszenia wykonania kary, o którym mowa w art. § –5, nie stosuje się do sprawcy określonego w art. 4 § .

Art. 70

§ . Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia i wynosi

-) od do 5 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności,
-) od roku do lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania grzywny lub kary ograniczenia wolności.

§ . W wypadku zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności wobec sprawcy młodocianego lub określonego w art. 4 § , okres próby wynosi od do 5 lat.

Art. 71

§ . Zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd może orzec grzywnę w wysokości do 8 stawek dziennych, jeżeli jej wymierzenie na innej podstawie nie jest możliwe; zawieszając wykonanie kary ograniczenia wolności, sąd może orzec grzywnę w wysokości do stawek dziennych.

Art. 85

Jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łącznemu, sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa.

Art. 86

§ . Sąd wymierza karę łączną w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 54 stawek dziennych grzywny, 8 miesięcy ograniczenia wolności albo 5 lat pozbawienia wolności; kara łączna grzywny określonej w art. 7 § nie może przekraczać 8 stawek dziennych – jeżeli jest ona związana z zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności oraz nie może przekraczać stawek dziennych – jeżeli jest ona związana z zawieszeniem wykonania kary ograniczenia wolności.

Art. 162

§ . Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu groźnym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat .

§ . Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

Art. 177

§ . Kto, naruszając, chociażby nieumyślnie, zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, powoduje nieumyślnie wypadek, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała określone w art. 57 § , podlega karze pozbawienia wolności do lat .

§ . Jeżeli następstwem wypadku jest śmierć innej osoby albo ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od miesięcy do lat 8.

§ . Jeżeli pokrzywdzonym jest wyłącznie osoba najbliższa, ciganie przestępstwa określonego w § następuje na jej wniosek.

Art. 178

§ . Skazuj c sprawc , który popełnił przest pstwo okre lone w art. 7 , 74 lub 77, znajduj c si w stanie nietrze wo ci lub pod wpływem rodka odurzaj cego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, s d orzeka kar pozbawienia wolno ci przewidzian za przypisane sprawcy przest pstwo w wysoko ci od dolnej granicy ustawowego zagro enia zwi kszonego o połow do górnej granicy tego zagro enia zwi kszonego o połow .

Art. 178a

§ . Kto, znajduj c si w stanie nietrze wo ci lub pod wpływem rodka odurzaj cego, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu l dowym, wodnym lub powietrznym, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolno ci albo pozbawienia wolno ci do lat .

§ . Kto, znajduj c si w stanie nietrze wo ci lub pod wpływem rodka odurzaj cego, prowadzi na drodze publicznej lub w strefe zamieszkania inny pojazd ni okre lony w § , podlega grzywnie, karze ograniczenia wolno ci albo pozbawienia wolno ci do roku.

Art. 238

Kto zawiadamia o przest pstwie, lub o przest pstwie skarbowym organ powołany do cigania wiedzy c, e przest pstwa nie popełniono, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolno ci albo pozbawienia wolno ci do lat .

KPK**Art. 5**

§ . Oskar onego uwa a si za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

§ . Nie daj ce si usun w tpliwo ci rozstrzyga si na korzy oskar onego.

Art. 53

W sprawach o przest pstwa cigane z oskar enia publicznego pokrzywdzony mo e działa jako strona w charakterze oskar yciela posiłkowego obok oskar yciela publicznego lub zamiast niego.

Art. 54

§ . Je eli akt oskar enia wniósł oskar yciel publiczny, pokrzywdzony mo e a do czasu rozpocz cia przewodu s dowego na rozprawie głównej zło y o wiadczenie, e b dzie działał w charakterze oskar yciela posiłkowego.

§ . Odst pienie oskar yciela publicznego od oskar enia nie pozbawia uprawnie oskar yciela posiłkowego.

Art. 90

§ . W post powaniu s dowym do czasu rozpocz cia przewodu s dowego udział w post powaniu mo e zgłosi przedstawiciel organizacji społecznej, je eli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub wa nego interesu indywidualnego, obj tego zadaniami statutowymi tej organizacji, w szczególno ci ochrony wolno ci i praw człowieka.

§ . W zgłoszeniu organizacja społeczna wskazuje przedstawiciela, który ma reprezentować organizację, a przedstawiciel przedkłada s dowi pisemne upoważnienie.

§ . **S d dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, jeżeli to w interesie wymiaru sprawiedliwości.**

Art. 91

Dopuszczony do udziału w postępowaniu sądowym przedstawiciel organizacji społecznej może uczestniczyć w rozprawie, wypowiada się i składa oświadczenia na piśmie.

Art. 355

Rozprawa odbywa się jawnie. Ograniczenia jawności określa ustawa.

Art. 356

§ . **Na rozprawie oprócz osób biorących udział w postępowaniu mogą być obecne tylko osoby pełnoletnie, nieuzbrojone.**

§ . **Przewodniczący może zezwolić na obecność na rozprawie małoletnim oraz osobom obowiązującym do noszenia broni.**

§ . **Nie mogą być obecne na rozprawie osoby znajdujące się w stanie nielicyjnym z powagą sdu.**

Art. 357

§ . **S d może zezwolić przedstawicielom radia, telewizji, filmu i prasy na dokonywanie za pomocą aparatury utrwalającej obrazu i dźwięku z przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia, dokonywanie tych czynności nie będzie utrudniać prowadzenia rozprawy, a w przeciwnym razie interes uczestnika postępowania temu się nie sprzeciwia.**

§ . **S d może określić warunki, od których uzależnia wydanie zezwolenia przewidzianego w § .**

Art. 358

Jeżeli nie przemawia przeciw temu wzgląd na prawidłowość postępowania, s d na wniosek strony wyraża zgodę na utrwalenie przez niego przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

IV. Przykładowy scenariusz zaj z uwagami metodologicznymi

Uwagi ogólne

Co najmniej pięć zajęć akademickich po minucie, jeden koordynator. W niniejszej symulacji, ze względu na przygotowane w materiałach rozbiene wyjaśnienia oskarżonego i świadków, koordynator powinien przed przystąpieniem do jej poprowadzenia, odpowiednio przygotować wszystkich uczestników do

granej przez nich roli. Jedną z możliwości jest przyjęcie przez koordynatora przedstawienia przez niektórych świadków nieprawdziwej wersji zdarzenia, ale ze względu na obiektywność, np. niepamięć świadka. Drugą możliwością jest uznanie, że niektórzy uczestnicy mają interes w takim przedstawieniu zaistniałego zdarzenia. Po przyjęciu jednej z wybranych wersji koordynator podczas pierwszych zajęć powinien odpowiednio przygotować uczestników, instruując ich, jak było naprawdę, a jak wersję mają przedstawiać przed sądem i dlaczego.

Zajęcia 1

Rozdanie wszystkim uczestnikom symulacji przygotowanych materiałów, podział ról, a następnie praca w grupach nad przygotowaniem do rozprawy karnej. W zależności od liczby studentów w danej sekcji przy podziale ról powinno się brać pod uwagę możliwość wzajemnej pracy co najmniej dwojga studentów w ramach jednej grupy. W omawianej symulacji oznacza to np., że co najmniej dwoje studentów powinno otrzymać rolę prokuratora, dwoje studentów rolę adwokata, pracujących później w grupie z oskarżonym, dwoje studentów powinno być w grupie oskarżycieli posiłkowych (np. oskarżyciel posiłkowy wraz ze swoim pełnomocnikiem). Co do określenia składu sądu najlepiej, jeśli jest to skład taki sam, jaki występowałby w rzeczywistej sprawie karnej. Jeśli jednak jest to niemożliwe, należy zawsze pamiętać, aby omówić ze studentami zagadnienie składu sądu w kontekście danej sprawy w rzeczywistym świecie. Role świadków można przydzielić jednej osobie, pamiętając, aby w ciągu całego roku każdy student miał możliwość uczestniczenia w każdej roli w przeprowadzanych symulacjach. Po rozdzieleniu wszystkich ról następuje około godziny pracy w grupach (adwokaci razem, ustalając linię obrony z oskarżonym, prokuratorzy razem, ustalając główne podstawy aktu oskarżenia wraz z uzasadnieniem, sądziowie razem, biegli zapoznają się z opiniami, świadkowie przygotowują swoje zeznania). W zależności od przeznaczonego czasu na przeprowadzenie symulacji koordynator może zdecydować o zakresie przygotowania aktu oskarżenia z uzasadnieniem, tzn. można wybrać opcję w sensie czyli dokładne opracowanie przez studentów zarzucanych czynów Janowi Kowalskiemu z ogólnym uzasadnieniem lub wersję szerszą polegającą na tym, iż studenci (mającej tydzień do kolejnych zajęć) mają opracować prawidłowy akt oskarżenia z uzasadnieniem jak w autentycznym postępowaniu karnym. W tym celu można przygotować dla tej grupy kilka wzorów aktów oskarżenia zaczerpniętych np. z archiwalnych aktów sądowych.

Zajęcia 2, 3 i ewentualnie 4

Przeprowadzenie symulacji przed sądem karnym – I instancja, otwarcie rozprawy, przesłuchanie oskarżonego, przesłuchanie świadków i biegłych.

Wszystkie czynności w trybie Kodeksu postępowania karnego. W trakcie przeprowadzania symulacji koordynator może zatrzymać jej bieg po określonym czasie i omawia krótko najważniejsze elementy przeprowadzonego etapu (co było dobrze, jakie błędy zostały popełnione i jak można było pewne elementy przeprowadzić lepiej). Oczywiście można również omawiać przeprowadzony fragment symulacji pod koniec każdej z zajęć, zapisując sobie w trakcie trwania symulacji wszystkie uwagi.

Zajęcia 5

Wyłoszenie mów końcowych. W zależności od liczby osób wyłoszajcych mowy końcowe można podzielić odpowiednio cały czas zajęć między wszystkich uczestników, zostawiając jeszcze po 5 minut dla każdego na repliki i na omówienie całości.

Zajęcia 6

Ołoszenie wyroku z uzasadnieniem. Podsumowanie całej symulacji procesu (psychologiczne, prawne, metodologiczne).

Symulacja 5. Oskarżony: Zenon Płytecki.

Materiały do inscenizacji rozprawy

Opracowanie: *Lukasz Bojarski, Anna Maria Wesółowska*

Materiały do inscenizacji rozprawy zostały opracowane w ramach programu Fundacji im. Stefana Batorego „Dziennikarz w Sądzie”.

I. Uwagi wprowadzające

Poniższe materiały opracowano na podstawie autentycznych akt sądowych. Niektóre elementy zostały zmienione, jednak istota sprawy pozostała taka jak w rzeczywistości. Materiały przygotowano w ramach programu „Dziennikarz w Sądzie” i były wykorzystywane w trakcie seminariów dla dziennikarzy i sędziów w kilkunastu okręgach sądowych w Polsce. Koncepcją zajęła się była taka, która brała w nich udział 5 sędziów i 5 dziennikarzy różnych mediów, którzy podczas symulacji zamieniali się rolami. Dziennikarze odgrywali role aktorów sądowych sędziów, obrońców, oskarżycieli, świadków, biegłych, oskarżonego, bliskich ofiary itp. Z kolei sędziowie wcielali się w rolę dziennikarzy i przygotowywali relacje medialne z procesu – dla telewizji, radia i prasy. Po symulacji i opracowaniu relacji nastąpiła dyskusja i ocena, w jaki sposób dwie grupy dały sobie radę z innymi niż na co dzień zadaniami. Taka zamiana ról pozwala lepiej rozumieć rolę zawodowców drugiej grupy i lepiej współpracować w przyszłości.

Z powodu opisanego celu spraw dobrano tak, by była podobna do spraw, które zawsze wzbudzają zainteresowanie mediów. Porusza mianowicie problem obrony koniecznej (choć z lektury sprawy zorientujesz się Państwo, że nie jest to wcale oczywiste). Położono także akcent na udział mediów w rozprawie i przepisy ten udział regulują. Sprawa nadaje się jednak oczywiście do wykorzystania dla innych adresatów – studentów, aplikantów itp., była już zresztą tak wykorzystywana wielokrotnie.

W symulacji jest wiele ról i sprawa nadaje się dla dużej grupy uczestników (do ok. 15). Sprawa jest skomplikowana i wymaga przestudiowania dużej ilości materiałów, więc jej porządne poprowadzenie może zająć dużo czasu. Udaje się

j jednak przeprowadzi w ci gu jednego dnia – ok. 8 godzin zaj . Oczy-
wi cie na potrzeby konkretnych zaj spraw mo na w łatwy sposób upro ci ,
rezygnuj c z cz ci akt i niektórych wiadków (zob. informacje metodologiczne
i przykładowy scenariusz zaj ni ej).

Aktorzy

Oskar ony

– Zenon Płytecki

wiadkowie

– Adam Płytecki – syn oskar onego

– Piotr Oferski – syn ofary

– Katarzyna Płytecka – ona oskar onego

– Józef Posłuszny – policjant interwenuj cy

– Władysław Szybki – lekarz Pogotowia Ratunkowego

– Karolina Skalpelska – dr nauk medycznych, patomorfolog

S d

– skład trzyosobowy/pi ciosobowy

Protokolant

Oskar enie

– – osoby

Obrona

– – osoby

Ewentualnie

– oskar yciel posiłkowy

– przedstawiciel społeczny

– obserwator

– dziennikarze (prasowi, radiowi, agencyjni, telewizyjni, fotoreporter).

II. Materiał w sprawie

1. Akt oskarżenia

Miasto, 5. . . r.

[...]

Akt oskarżenia

przeciwko

Zenonowi Płyteckiemu – osk. o przestępstwo z art. 5 § KK

Oskarżony:

Zenona Płyteckiego – [...] o wykształceniu zasadniczym, z zawodu hydraulika, samotnego, posiadającego czworo dzieci w wieku od 4 do 4 lat, właściciela nieruchomości [...] niekaranego, na wolności [...]

o to, że

5. . . r. w Mieście, bijąc Artura Oferskiego po głowie i całym ciele oraz rzucając nim o latarnię i stertę płyt, spowodował ciężki uraz wieloobjawowy i wielonarządowy, ciężki uraz czaszkowo-mózgowy z rozległym uszkodzeniem i obrzękiem mózgu oraz licznymi złamaniami kości czaszki i twarzoczaszki połączone z krwawieniem podpajaczkówką i krwakiem podtwardówkowym, potłuczenie uogólnione, szczególnie barku prawego, stawu łokciowego prawego i krwaka uda lewego, złamanie skośne okolicy przynasadowej wyrostka barkowego prawego, skutkujące powikłaniami pourazowymi, stanowiące chorobę realnie zagrażającą życiu, której następstwem była śmierć pokrzywdzonego . . . r.

tj. o przestępstwo z art. 5 § KK.

Uzasadnienie

Prokuratura Rejonowa Miasto przeprowadziła śledztwo przeciwko Zenonowi Płyteckiemu pozostającemu pod zarzutem spowodowania u Artura Oferskiego choroby realnie zagrażającej życiu, której następstwem była śmierć pokrzywdzonego. Podstawą sformułowania takiego zarzutu stanowił materiał dowodowy zgromadzony w toku postępowania przygotowawczego.

. . . r. do Prokuratury Rejonowej Miasto ze szpitala w Mieście wpłynął telefonogram z informacją o zgonie w dniu . . . r. pacjenta Artura Oferskiego. Z jego treści wynikało, że Artur Oferski przywieziony został do tej placówki 5. . . r. przez Pogotowie Ratunkowe z ul. Wypadkowej w Mieście. Rozpoznano uraz wielomiejscowy, liczne złamanie twarzoczaszki, złamanie kości pokrywy czaszki, rany głowy, krwiak ródzczaszkowy, obrzęk i stłuczenia mózgu, złamanie kości promieniowej

prawej, wstrząs urazowy i niewydolność naczyniowa. Umieszczony został na Oddziale Intensywnej Opieki Medycznej.

Ustalono, iż zdarzenie, w wyniku którego Artur Oferski doznał obrażeń ciała, zgłosił w tym samym dniu Zenon Płytecki, który podał, iż został zaatakowany pistoletem przez, jak się później okazało, Artura Oferskiego i, broniąc się, zadał mu szereg ciosów. [...]

Sekcja zwłok Artura Oferskiego wykazała, iż przyczyną zgonu były stwierdzone obrażenia czaszkowo-mózgowe. Obrażenia ciała Artura Oferskiego powstały przy uderzeniu, na kilka dni przed śmiercią, przedmiotem twardym, takim jak kamień lub twardy przedmiot, godziącym szczególnie w obręb głowy, z bardzo dużą siłą. [...]

Przebieg zdarzenia ustalony został, przynajmniej w zakresie jego pierwszej fazy, a więc przyczyny zachowania sprawcy, w związku z brakiem innych rodków dowodowych, na podstawie wyjaśnień podejrzanego Zenona Płyteckiego i zeznań jego syna Adama Płyteckiego.

Z ich treści wynikało, co następuje:

5. r. około godz. . Zenon Płytecki wychodził z bramy swojej posesji przy ul. Ciemnej w Mieście. Za nim podążał syn Adam Płytecki. Nieznany mężczyzna (Artur Oferski) przystawił mu pistolet do skroni. Ze względu na zagrożenie swoje i syna Zenon Płytecki zadał Arturowi Oferskiemu ciosy pięścią w głowę, a następnie rzucił nim o stojący w pobliżu słup latarni. Dopiero wówczas Artur Oferski upuścił broń (jak następnie ustalono, pistolet gazowy). [...] Ponieważ napastnik próbował sięgnąć po upuszczony pistolet, Zenon Płytecki odkopnął broń. Wówczas Artur Oferski podniósł się i próbował chwycić Zenona Płyteckiego, który odrzucił go na lewo przy ulicy stertą płyt chodnikowych. Następnie, wyciągnął Artura Oferskiego spomiędzy płyt, gdzie upadł, rzucił nim twarzą o ziemię, po czym, odwróciwszy, przycisnął nogą jego klatkę piersiową.

Wyjaśnienia podejrzanego Zenona Płyteckiego, który przyznaje się do winy, twierdząc, iż działał w obronie własnej, nie w pełni zasługują na wiarę. Ich treść stoi w sprzeczności ze stwierdzonymi u pokrzywdzonego rozlicznymi obrażeniami całego ciała sugerującymi zadanie wielu ciosów z bardzo dużą siłą oraz faktem złamania kości gnykowej, co było wynikiem dławienia. Nie można zatem przyjąć, aby zachowanie Zenona Płyteckiego miało charakter wyłącznie obronny. Tezie takiej przeczy zażalenie ewentualnego zagrożenia broniącej w pierwszej fazie życia. Zenon Płytecki uprzednio trenował boks, a z zawodu jest hydraulikiem. Miał znaczną przewagę siły nad pokrzywdzonym, którego organizm był wyniszczony. Artur Oferski w momencie rzucenia go na stertę płyt i dławienia nie stanowił zagrożenia dla Zenona Płyteckiego, a użycie przez podejrzanego siły nie może być w danym przypadku uznana za niezbędna do odparcia zamachu.

Pogląd ten znajduje umocowanie w przyjętej doktrynie oraz orzecznictwie [...].

Powyższe rozważania uprawniają w pełni stanowisko, i Zenon Płytecki dopuścił się przestępstwa wyczerpującego znamiona art. 5 § KK.

Prokurator [...]

Lista osób podlegających wezwaniu na rozprawę główną :

Oskarżony

Zenon Płytecki [...]

i jego obrońca z wyboru [...]

wiadkowie

- Piotr Oferski
- Adam Płytecki
- Józef Posłuszny
- Władysław Szybki

Biegły

- Karolina Skalpelska

2. Notatki urzędowe i zawiadomienie o przestępstwie

Miasto, 5. . . r.

Sierżant sztab. Józef Posłuszny

[...]

Notatka urzędowa

5. . . r. w Mieście o godz. . . z polecenia dyrektora MSK udaliśmy się na ul. Ciemną, róg Wypadkowej, gdzie miało miejsce użycie broni.

Na miejscu zastaliśmy mordercę, którym po wylegitymowaniu okazał się Płytecki Zenon. Ww. oświadczył, że gdy wyszedł z posesji ul. Wypadkowej [...] wraz z synem Płyteckim Adamem, do niego podszedł nieznany morderca i wymierzony w jego stronę broni. Zgłaszając odrzucił broń na ziemię, uniemożliwiając jej użycie, następnie za pomocą chwytów obezwładniających położył go na ziemi. Na miejsce przybył lekarz PR, który zabrakł sprawcę do szpitala. Na oświadczenie ustne ustalono, że morderca, który usiłował użyć broni, to Artur Oferski [...] zam. Miasto, ul. Betonowa [...] (sprawdzony, w Kartotece niefiguruje). Nadmieniam, że w/w miał widoczny uraz głowy i został zabrany do

szpitala [...]. Broń kalib. mm oraz kajdanki z kabur przekazano dy. celem dalszego wykorzystania.

Notatkę przekazano dy. Kom. Nadmieniam, że wraz z nami do Komisariatu przywiozłem poszkodowanego celem przesłuchania.

Artur Oferski znajduje się na OIOM w Szpitalu – bez kontaktu.

Dyrektor Komisariatu
Komendy Miejskiej Policji w Mieście

Miasto, . . . r.

St. post. [...]
Komisariat KMP w Mieście

Notatka Urzędowa

W dniu dzisiejszym skontaktowałam się telefonicznie z Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej Szpitala [...], gdzie w dniu wczorajszym, po interwencji został przewieziony Artur Oferski, ur. 4 r., [...] w celu ustalenia stanu zdrowia ww. W rozmowie z lekarzem dyżurnym [...] ustaliłam, iż ww. ma bardzo ciężki uraz czaszkowo-mózgowy, złamane przedramię i inne stłuczenia, pacjent jest w stanie krytycznym, bez kontaktu i praktycznie w każdej chwili może nastąpić zgon. Notatkę załączam do materiałów sprawy.

podpis

Uwaga: Zgodnie z treścią art. 33 § 2 KPK wolno odczytywać zawiadomienia o przestępstwie, które stanowi dowód tylko tego: kto, kiedy i o jakim czynie zostało zawiadomienie. Pozostałe informacje nie są dowodem w sprawie.

**Protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie
Złożenie wniosku o ściganie karne**

Miasto, 5. r., godz. 8.

Sierż. sztab. [...] z Komisariatu KMP w Mieście przyjęło ustne zawiadomienie o przestępstwie. [...] Następnie p. Zenon Płytecki złożył następujące zawiadomienie:

Uprzedzony o odpowiedzialności karnej z art. 8 KK składam za siebie zawiadomienie. 5. r. około godz. 7. wychodząc z terenu posesji w Mieście przy ul. Wypadkowej, wejście od ul. Ciemnej, zauważyłem nieznanego mężczyznę, który przystawił mi do głowy pistolet. Nie jestem w stanie określić, czy była to broń gazowa, czy ostra. Z racji tego, że byłem czynnym zawodnikiem sekcji boksu klubu w Mieście, złapałem tego mężczyznę za rękę, w której była broń, próbując mu ją wyrwać. Mężczyzna zaczął się ze mną szarpać, w wyniku czego uderzyłem go dwa do trzech razy w okolice głowy, nie jestem w stanie określić czy pięścią, czy ręką otwartą, zależało mi tylko na tym, aby go obezwładnić i odebrać mu broń. Po wytrąceniu mu broni, która upadła koło niego, mężczyzna upadł na beton w pozycji na wznak. Widząc, iż z głowy leci mu krew, przez telefon komórkowy wezwałem karetkę pogotowia. Nie znam tego mężczyzny, widziałem go kilka razy wczoraj, jak chodził koło mojej posesji. Nie obawiam się go, jak również nie domagam się jego ukarania i nie biał uczestniczył w żadnych czynnościach procesowych dotyczących tej sprawy. To wszystko, co mam do powiedzenia w tej sprawie.

Na tym przyjęcie zawiadomienia zakończono 5. r. o godz. 8.4 .

ml. asp. [...] Miasto, . . . r.
Komisariat Policji w Mieście

Notatka urzędowa

W dniu dzisiejszym w toku wykonywanych obowiązków służbowych w sprawie [...] dotyczącej zdarzenia w dniu 5. . . r. [...] udałem się na ulicę Betonową [...] celem przesłuchania rodziny poszkodowanego [...]. Na miejscu nikogo nie zastałem, pozostawiłem wezwanie dla rodziny ww. na 7. . . r. na godz. . . .

W sprawie wykonano telefon do Izby Przyjaciół [...], gdzie ustalono, że Artur Oferski został przywieziony do szpitala nieprzytomny, jego stan określono jako krytyczny. Lekarz z Oddziału Intensywnej Opieki Medycznej stwierdził, iż Artur Oferski ma zasinienia na całym ciele. Mogły powstać na skutek uderzenia nieznanym narzędziem i kopania. [...]

Ustalono, iż poszkodowany Artur Oferski [...] jest nienotowany przez Komisariat Policji w Mieście, sędziowie stwierdzili, iż ww. jest osobą spokojną, przestrzegajacząc zasad współżycia i porządku prawnego.

Notatkę przedkładam celem dalszego wykorzystania.

podpis

Uwaga: Zgodnie z treścią art. 333 § 2 KPK zawiadomienie o przestępstwie stanowi dowód tylko tego: kto, kiedy i o jakim czynie złożył zawiadomienie.

Protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie Złożenia wniosku o ciganie karne

Miasto, 7. . . r. godz. . . 5

St. post. [...] Komisariatu KMP przyjął ustne zawiadomienie o przestępstwie następującej treści

Piotr Oferski złożył zawiadomienie/wniosek o ciganie karne

W dniu wczorajszym, tj. . . . r. zostałem powiadomiony przez policję, iż mój ojciec Artur Oferski, [...] w stanie ciężkim przebywa na OIOM Szpitala w Mieście [...]. W dniu dzisiejszym, gdy zgłosiłem się do Komisariatu, dowiedziałem się, iż trafił tam w związku z tym, iż 5. . . r. został pobity. Kto tego pobicia dokonał, gdzie i dlaczego, nie wiem, bo wiadkiem zdarzenia nie byłem, ale z uwagi na ciężki stan zdrowia ojca jako osoba najbliższa składam zawiadomienie o przestępstwie. To wszystko, co mam do zeznania.

Protokół przesłuchania wiadka

Miasto, 7. . . r. godz. . . St. post. [...] przesłuchał [...] wiadka [...]

Piotr Oferski [...] wykształcenie rednie, zam. [...]. Karalno za fałszywe zaznania wg o wiadczenia niekarany. Syn Artura Oferskiego.

Uprowadzony o odpowiedzialno ci karnej z art. § KK zeznaj , co nast puje [...] Tata pracował w firmie ochroniarskiej, a po mierci mamy przeszedł na rent rodzinn po mamie. Od kilku lat, dokładnej daty nie pami tam, tata posiadał pistolet gazowy. Bro ta była w pełni legalna, tzn. miał na ni pozwolenie z policji. Z tego, co pami tam, tata niedawno wspomniał, e musi i przedłu y to pozwolenie, bo ko czy si termin. Kajdanki te chyba tata nabył w tym samym czasie co pistolet. Tata nigdy nie leczył si psychiatrycznie. Był on wła ciwie zawsze osob impulsywn i czasami drobna rzecz mogła wyprowadzi go z równowagi. S dz , e niedawna mier mamy wywołała u niego depresj , zagubienie. Ja nie mog jednak za wiele na temat jego stanu psychicznego powiedzie , bo tak jak ju wcze niej mówiłem, od przeszło roku nie mieszkam z ojcem, a nasze kontakty ograniczyły si do rozmów telefonicznych. Z tego, co wiem, tata chyba nigdy nie strzelał ze swojego pistoletu; wiem, e pistolet ten w ogóle był uszkodzony, a nie wiem, czy tata go naprawił. Ostatni raz rozmawiałem z ojcem przedwczoraj, tj. 5. . . r. około godz. . . , kiedy to ojciec do mnie zadzwonił. Zamienili my kilka słów, m.in. e b dzie wychodził z domu do sklepu. Nic mi nie wiadomo o tym, eby ojciec miał z kim jakie zatargi. Ojciec nigdy nic takiego nie mówił. Bardzo zdziwiło mnie to, e, jak si dowiedziałem na policji, ojciec w szpitalu znalazł si w wyniku pobicia. Nic mi nie mówi nazwisko Płytecki Zenon, ja takiej osoby nie znam i nie s dz , aby był to znajomy ojca, chyba e z ostatniego czasu ta znajomo i ja o tym nic nie wiem. Tak jak mówiłem, ojciec był impulsywny i nerwowy, ale zawsze si kontrolował i nie s dz , aby bez adnego powodu wyj ł i wycelował w kogo bro , a wiem, e wła nie w wyniku takiego zaj cia podobno ojciec został pobity. Z tego co wiem, ojciec jest w bardzo ci kim, wr cz krytycznym, stanie. To wszystko, co mam do zeznania w tej sprawie.

Protokół przesłuchania nieletniego

Miasto, 7. . . . r. godz. .45. St. post. [...]. Przy udziale [...] Zenona Płyteckiego – ojca przesłuchał ni ej wymienion osob w charakterze wiadka. **Adam Płytecki**, syn Zenona i Katarzyny, ur. [...] 87 w Mie cie, [...] ucze . **Uprowadzony o obowi zku mówienia prawdy i zapoznany z tre ci art. 8 § KPK, zeznaje**, co nast puje

Zamieszkuj w Mie cie [...] wraz z rodzicami i trójk rodze stwa. 5. . . . r. wspólnie z ojcem Zenonem wychodzili my z mieszkania przy ul. Wypadkowej, brama naszej posesji prowadzi na ul. Ciemn . Było wtedy około godz. Tata wychodził pierwszy przez furtk , a ja za nim. Bior c pod uwag , e brama jest osłoni ta, gdy ojciec wychodził przede mn przez furtk , ja ulicy nie widziałem. Ja szedłem za tat jakie – kroki z tyłu. W pewnym momencie, tata stał wtedy jeszcze w furcie, na ulicy miał tylko głow , jak ja z tyłu zobaczyłem, e robi on jakie uniki, dziwacznie si wygina, wi c przyspieszyłem, eby zobaczy , co si dzieje. Gdy wyszedłem z furki, zobaczyłem, e ojciec jedn r k chwycił r k jakiego m czynny, który trzyma w niej bro , a drug chyba uderzył go w okolic głowy. W ogóle to bardzo szybko si wydarzyło, tak e wła ciwie nie przytocz zbyt wielu szczegółów, tym bardziej, e gdy po wyj ciu z bramy zobaczyłem bro , sam si wystraszyłem i przez moment wła ciwie nie wiedziałem, jak si mam zachowa , tzn. czy gdzie si schowa, czy obserwowa dalej sytuacj . Pozostałem jednak za plecami taty. Po tym jak tata tego m czynn dwa lub trzy razy uderzył, upadł on na latarni , praktycznie przy samej bramie, ale nie wiem, czy upadek był spowodowany uderzeniami, czy innym działaniem taty, tym bardziej, e były to dosłownie ułamki sekund. Wówczas wypadła temu m czy nie bro z r ki. Jednak tata dalej si z tym m czynn w jaki sposób szarpał, ale nic bli szego nie mog powiedzieć , bo ja stałem z tyłu, za taty plecami, on zaślańiał mi napastnika. W ko cu obydwa znale li si na ziemi przy stercie płyt chodnikowych. W tym czasie na ulic wyszła z podwórka mama, nie wiem, czy wyszła całkiem przypadkiem, czy kto j powiadomił o zaj ciu, a wówczas tata kazał jej natychmiast wezwa policj i pogotowie. W czasie całego zaj cia napastnik nie odzywał si do ojca. Ojciec oprócz tego, e tak jak mówiłem dwa czy trzy razy uderzył tego m czynn i szarpał si z nim przy latarni i stercie płyt, to nic wi cej mu nie zrobił. Nie miał przy sobie adnego przedmiotu, którym mógłby go uderzy , ani go nie kopał. Widziałem jeszcze tylko, jak m czynna upadaj c na ziemi , uderzył głow o beton. Tata stał cały czas przy tym m czy nie i nog opart o klatk piersiow przytrzymał go, aby si nie podnosił. M czynna był przytomny, bo gdy przyjechało pogotowie, podawał swoje dane. Ja tego m czynny nie znam, widziałem go pierwszy raz w yciu. To wszystko, co mam do zeznania.

Uwaga: Zgodnie z treścią art. 38 §1 KPK wolno ujawnia tylko protokoły złożonych przez oskarżonego wyjaśnień w charakterze oskarżonego, a contrario, w charakterze świadka nigdy nie

Protokół przesłuchania świadka

Miasto, 7. . . . r. godz. . . . 5 . St. post. [...].

Zenon Płytecki [...] wykształcenie zasadnicze, zatrudniony – nie pracuje, właściciel nieruchomości, [...] wg oświadczenia niekarany. Uprowadzony o odpowiedzialności karnej z art. § KK i zapoznany z treścią art. § KPK zeznaje co następuje [...]

5. . . . r. około godz. . . . wyszedłem z mieszkania przy ul. Wypadkowej wraz z synem Adamem, lat 4. [...] Z bramy na ulicę wychodzi się przez furtkę, cała brama wykonana jest z pełnej blachy, także nie widać ulicy. Ja przez furtkę wychodziłem pierwszy, syn szedł za mną. Właściciel jeszcze nie zdecydował się wyjść przez furtkę, a jedynie wysunął głowę, gdy zobaczyłem z mojej lewej strony wycelowany w moją twarz, w odległości około 4 m od niego, pistolet. Pistolet ten w prawej ręce trzymał jakiś nieznany mi mężczyzna. Ja, czując się zagrożony, nie usiłowałem nic słownie wyjaśnić, tylko natychmiast podjąłem kroki w celu usunięcia zagrożenia. To wszystko działo się bardzo szybko, także dokładnie nie mogę opisać, jak to po kolei było, ale na pewno dwa razy uderzyłem go ręką, nie pamiętam czy otwartą dłoń, czy pięścią w okolice głowy, w wyniku czego wypadł mi z ręki pistolet, a później złapałem go jako za ubranie i rzuciłem nim o latarnię. [...] Gdy mężczyzna upadł na latarnię, niedaleko od niego na ziemi leżała broń. On usiłował jechać pod nogi. Wówczas ja ponownie złapałem go za ubranie i znów nim rzuciłem, tym razem na stert płyt chodnikowych tuż za latarnią. Podczas całego tego zamieszania mężczyzna w ogóle się do mnie nie odzywał, a ja go o nic nie pytałem. Po tym jak rzucony przeze mnie mężczyzna upadł na stert płyt, zobaczyłem, że stracił przytomność, a z głowy leci mu krew.

W tym czasie koło mnie znalazła się kobieta. Nie wiem, w jaki sposób dowiedziała się o zajściu, a może wyszła na ulicę przypadkiem w jakim celu. Gdy ją zobaczyłem, natychmiast kazałem zadzwonić jej do policji i pogotowia. Ja cały czas stałem przy tym mężczyźnie na ulicy, zanim nie przyjechało pogotowie i policja. Mężczyzna przed przyjazdem pogotowia odzyskał przytomność i co bełkotał pod nosem, ale ze mną na temat zajścia nie rozmawiał. Policja po przyjeździe zabezpieczyła broń, która leżała na ziemi, a oprócz tego zabezpieczyła u tego mężczyzny skórzany pas, kajdanki, nie wiem, co jeszcze, a pogotowie po przeprowadzeniu ustnego wywiadu z tym mężczyzną – był on przytomny, podał swoje dane – podjął decyzję o zabraniu go do szpitala. Ja udałem się na terenowy komisariat w celu złożenia zeznań w tej sprawie.

Oprócz wyżej opisanego sytuacji nic więcej z tego mężczyźni nie zrobiłem, nie udało mi się w stosunku do niego żadnego przedmiotu, jak również go nie kopałem.

Gdy zobaczyłem wycelowany we mnie pistolet, nie mogłem ocenić, co to za broń, czy ostra czy jakaś inna, a wiem, że praktycznie każdą broń można przystosować do ostrej amunicji. Ja działałem jedynie w obronie własnej i nie było innej możliwości ci postąpienia z tym mordercą. Gdyby po tym, jak upadł na latarni, nie usiłował tej broni podnieść, ja już bym nim nie rzucił po raz kolejny. Gdy wypadła mu broń i podnosił się, ja miałem nadzieję, że morderca ten coś mi wyjaśni odnośnie do swojego zachowania, ale on tego nie zrobił, tylko ponownie sięgnął po broń. Tak jak mówiłem, jest to dla mnie obcy morderca, choć z widzenia kojarzę, że go w okolicy wielokrotnie widywałem. Jednak nigdy ze sobą nie rozmawialiśmy, a więc nie było między nami żadnej niezgody, która mogłaby spowodować takie jego zachowanie w stosunku do mnie. Był mocno uderzyłem tego mordercę, tym bardziej, że kiedy uprawiałem boks, ale nie wywalałem swoich ciosów, a myślałem jedynie o obronie własnej, tym bardziej, że za mną siedział syn, a więc i jego życie mogło być zagrożone. To wszystko, co mam do zeznania w tej sprawie.

Miasto, 7. . . r.

Biegły sędzyna w dziedzinie chirurgii ogólnej
dr nauk medycznych **Janina Wstępna** [...]

Protokół [...] wstępnej opinii biegłego

[...] wykonano opinię biegłego na podstawie akt sprawy i dostępnej dokumentacji medycznej celem udzielenia odpowiedzi na postawione biegłemu pytania

- jakiego rodzaju i stopnia uszkodzenia ciała doznał p. Artur Oferski w wyniku zdarzenia z 5. . . r.?
- jaka jest kwalifikacja prawna tych uszkodzeń ciała w rozumieniu KK? [...]

Opinia

Na podstawie akt sprawy i dostępnej dokumentacji medycznej należałoby stwierdzić, że p. Artur Oferski w wyniku zdarzenia z 5. . . r. doznał następujących uszkodzeń ciała

- ciężkiego urazu wielomiejscowego i wielonarazowego,
- ciężkiego urazu czaszkowo-mózgowego z rozległym uszkodzeniem i obrzękiem mózgu oraz licznymi złamaniami kości czaszki i twarzoczaszki – potłuczonych z krwawieniem podpajaczkowym i krwiakiem podtwardówkowym,
- potłuczenia uogólnionego, szczególnie barku prawego, stawu łokciowego prawego i krwiaka uda lewego,
- złamania skroniowej okolicy przynasadowej kości promieniowej prawej,
- nadłamania wyrostka barkowego prawego.

W wyniku powyższych uszkodzeń ciała u Artura Oferskiego doszło do rozwinięcia „wstrząsu krwotocznego, wstrząsu pourazowego i narastania obrzęku mózgu w przebiegu ciężkiego uszkodzenia struktur mózgu”, które to wszystkie i łącznie z osobną powikłania pourazowe stanowi „chorobę realnie zagrażającą życiu” w rozumieniu art. 5 § pkt KK.

Uwaga: Zdaniem biegłego wydanie ostatecznej opinii biegłego stwierdzającej precyzyjne określenie rodzaju i stopnia uszkodzenia ciała doznanych przez pokrzywdzonego będzie możliwe w przypadku jego przeżycia, dopiero po uzyskaniu pełnej dokumentacji medycznej, lub w przypadku zgonu pokrzywdzonego na podstawie zewnętrznych i wewnętrznych oględzin sądowo lekarskich wykonanych przez lekarza biegłego Zakładu Medycyny Sądowej.

biegły sądowy
w dziedzinie chirurgii ogólnej
Janina Wstępnia

Uwaga. Dowód zawiera pewne dane dotyczące stanowiska oskarżonego przed postawieniem go w stan oskarżenia. Informacje te nie mogą być podstawą ustalenia tak samo jak zeznania oskarżonego w charakterze świadka.

Postanowienie

o umorzeniu dochodzenia w trybie art. 180 § 1 pkt 1 KK

[...] St. post. z Komisariatu [...]

Po rozpoznaniu materiałów w sprawie groźby użycia broni na szkodzenie Zenona Płyteckiego z art. 153 § 1 KK na podstawie art. 179 § 1 pkt 1, 2 KK

postanowił

umorzyć dochodzenie w sprawie groźby użycia broni dokonanej 5. 10. 2018 r. w Mieście [...] na szkodzenie Zenona Płyteckiego, [...] tj. o czyn z art. 153 § 1 KK – z powodu braku wniosku o ściganie.

Uzasadnienie

5. . . . r. Komisariat został powiadomiony przez Zenona Płyteckiego [...] o fakcie groby uycia broni w stosunku do Jego osoby. Nieznany m czyzna 5. . . . r. w Mie cie na ul. [...] bez adnej przyczyny wycelował do ww. pistolet, jednak zgłaszaj cy natychmiast podj ł akcj obronn i wytr cił m czy nie bro z r ki. Bior c pod uwag , i pokrzywdzony w wyniku groby nie doznał adnej szkody, gro cy mu m czyzna jest dla niego obc , przypadkow osob , ww. nie obawia si go, nie zło ył wniosku o jego ciganie i ukaranie, jak równie odmówił udziału w dalszych czynno ciach w tej sprawie, postanowiono jak na wst pie.

. . . . r.

podpis

Prokurator Prokuratury Rejonowej postanowił zatwierdzi powy sze postanowienie [...]

Miasto, r.

Zakład Patomorfologii i Medycyny S dowej
Karolina Skalpelska, dr nauk medycznych

Opinia

[...] z s dowo-lekarskiej sekcji zwłok

Nazwisko i imi zmarłego Oferski Artur
Wiek 57 lat [...]

Okoliczno ci zgonu. W postanowieniu Prokuratury nie podano adnych okoliczno ci doznania przez Artura Oferskiego obra e .

Dokumentacja lekarska [...]

Ogl dziny zewn trzne

. [...] Zwłoki m czyzny prawidłowej budowy ciała, miernego od ywienia, długo 8 cm, lat z wygl du około 57, zidentyfikowano na podstawie dokumentacji lekarskiej [...].

Ogl dziny wewn trzne [...]

Ogl dziny i sekcja zwłok wykazały

Stan po chirurgicznym usuni ciu wieloodłamowego złamania ko ci czołowej, usuni ciu krwiaka podtwardówkowego z okolicy czołowo ciemieniowej lewej oraz

zaopatrzeniu ran tłuczonych powłok twarzy i głowy. Złamanie kości sklepienia podstawy czaszki po stronie prawej. Wtórny krwiak podtwardówkowy na sklepieniu i podstawie lewej półkuli mózgu. Nieckowate zagłębienie powierzchni płata czołowego i skroniowego w miejscu krwiaka. Obfity krwiak podpajęczynówkowy obejmujący obydwie strony płaty czołowej, ciemieniowej i skroniowej. Ogniska stłuczenia kory mózgu w obrębie lewego płata czołowego. Makroskopowe wykładniki masywnego obrzęku mózgu. Rozmięknięcie mózgu w całości. Obrzęk i ogniska krwotoczne w obrębie mostu. Zakrzep w świetle zatoki strzałkowej. Obfite podbiegnięcia krwawe w powłokach miękkich głowy.

Rozległe zasinienie obejmujące prawie całą twarz. Podbiegnięcia krwawe pod oczodół wargi górnej i wokół zębodołu. Stan po wybitciu zębów i złamanie koron zębów. Wylewy podspojówkowe w obrębie obu gałek ocznych.

Złamanie kości gnykowej. Ogniskowe podbiegnięcia krwawe w mięśniach podgnykowych po obu stronach kraniotomii. Podbiegnięcia krwawe pod torebką lewego płata tarczycy.

Wieloodłamowe złamanie wyrostka barkowego łopatki prawej. Bardzo obfite podbiegnięcia krwawe w powłokach i mięśniach prawego barku. Obrzęk powłok. Obfite, rozległe podbiegnięcia krwawe w powłokach i mięśniach grzbietu. Złamanie wyrostków kolczystych kręgów piersiowych V i VI. Złamanie żeber III po stronie prawej w linii pachowej przedniej.

Skośne złamanie trzonu kości promieniowej prawej w pobliżu jej nasady dalszej. Podbiegnięcia krwawe w tkankach miękkich wokół złamania. Rozległe zasinienia na kościach czynnych górnych.

Podbiegnięcia krwawe w mięśniach lewego podłaskawca.

W związku z czterodniowym okresem przebycia w szpitalu od badania chemicznego krwi na zawartość alkoholu odstąpiono.

Wnioski

I. Na podstawie wyniku sekcji zwłok oraz ocenianej dokumentacji lekarskiej przyjmujemy, że przyczyną śmierci Artura Oferskiego stały się wymienione wyżej obrażenia czaszkowo-mózgowe.

II. Stwierdzone sekcyjnie u Artura Oferskiego obrażenia powstały przy uderzeniu, na kilka dni przed śmiercią, pod działaniem przedmiotu twardego, tępego lub tępkawo dzistego, godzącego, szczególnie w obrębie głowy, z bardzo dużymi siłami i mogły one powstać w różnorodnych okolicznościach.

III. Rodzaj, ogniskowy charakter i rozmieszczenie obrażeń (na różnorodnych powierzchniach ciała) jest taki, jak często spotykany w wyniku pobicia. Ogniskowe podbiegnięcia krwawe w mięśniach i narządach szyi oraz złamanie kości gnykowej, takie jak stwierdzono u zmarłego, najczęściej powstają w wyniku dławienia, czyli ucisku rękoma na szyję. [...]

Protokół przesłuchania podejrzanego

Miasto, 7. . . . r. godz. . . . [..]. Prokurator Prokuratury Rejonowej [..] przesłuchał ni e j wymienionego jako podejrzanego o czyn z art. 5 § KK. [..]

Zenon Płytecki [..], ur. [..] 57, [..], wykształcenie – zasadnicze, [..] liczba dzieci – czworo, stan zdrowia – dobry psychicznie, neurologicznie, odwykowo nie leczył si ; zawód wyuczony – hydraulik. [..] Stan majątkowy – właściciel nieruchomości, samochód.

Tre przedstawionego mi w dniu dzisiejszym zarzutu zrozumiałem i wiem, o co jestem podejrzany. Nie przyznaj si do zarzucanego mi czynu. Faktem jest, e doszło do opisanego (przeze mnie) zdarzenia, ale nie czuj si winny, gdy zostałem napadnięty, chc zło y w sprawie wyjaśnienia.

5. . . . r. około godz. . . . przyjechałem do domu [..]. Wszedłem do mieszkania po syna, aby pomógł mi załadować samochód płytami chodnikowymi, które zamierzałem przewieć. Wszedłem z mieszkania i skierowałem si w stronę wyjścia na ul. Ciemną. W pewnej odległości za mną szedł mój syn. Gdy zbliżyłem si do bramy i wychodziłem znajdującym si w niej wyjściem, zauważyłem poczułem przystawiony do mojej skroni po lewej stronie pistolet. Ktem oka zauważyłem szczupłego, wysokiego mężczyznę. Poczułem si zagrożony, gdy nie wiedziałem, czy jest to straszak, czy broń ostra. Poczułem w tej sytuacji również obawę o życie swojego czternastoletniego syna Adama. Nie przypominam sobie, jaka była moją pierwszą reakcją. Z tego, co pamiętam, uderzyłem tego napastnika dwa razy pięcioma palcami w głowę – nie wiem, w jakiej okolicy jego głowy. Pomimo tych ciosów atakujący mnie mężczyzna trzymał w dalszym ciągu broń w ręku. Wtedy chwyciłem go za ubranie i rzuciłem nim w kierunku latarni. On padł twarzą na latarnię, uderzył o nią głową. Osunął si na ziemi i dopiero w tym momencie wypadł mu pistolet z ręki. Zauważyłem, e leżąca na ziemi szybkim ruchem stara si się ponownie po broń. Podbiegłem do tego mężczyzny i kopnąłem go na ziemi pistoletem dalej, aby nie mógł go dosięgnąć. W tym momencie mężczyzna ten zerwał si z ziemi i wykonał w moim kierunku dwa kroki – trzymał ręce wyciągnięte na wysokość swoich barków i wyglądał, e chce mnie złapać. Wówczas, stojąc do siebie twarzą, chwycili my si wzajemnie za odzież. Próbowałem si od niego oderwać i zrobiłem razem z nim obrót o trzysta sześćdziesiąt stopni i odrzuciłem go od siebie na stert płyt chodnikowych. Mężczyzna wpadł do rowka między dwiema płytami. Wyciągnąłem go stamtąd, cięgnąc za ubranie, chwyciłem go następnie za kołnierz kurtki na karku i pas wojskowy brezentowy, którym był opasany, a przy którym przyczepione były kajdanki i jakieś pokrowce oraz kabura. Rzuciłem go na ziemię. Wówczas zauważyłem, e ma zakrwawioną twarz. Mężczyzna upadł na twarz, a ja przekręciłem go na wznak, eby zobaczyć, kto to w ogóle jest i zorientować si, o co mu chodzi. W tym momencie nadbiegła moja siostra Katarzyna, do której krzyknąłem, aby dzwoniła do Policji i Pogotowia.

W czasie bardzo krótkiego oczekiwania na te słu by przytrzymałem lewego na ziemi napastnika w ten sposób, a jedną nogę trzymałem na jego klatce piersiowej. Jednocześnie swoim telefonem komórkowym, który miałem przy sobie, telefonowałem na Policję. W tym czasie mężczyzna nadal szarpał się, był przytomny. Mężczyzna ten w czasie całego zajścia w ogóle się do mnie nie odzywał. Gdy ja spytałem go w momencie oczekiwania na Policję, skąd się wziął i o co mu chodzi, tylko głupawo się uśmiechał. Ja tego mężczyzny nigdy w życiu nie widziałem. Nie wiem dlaczego zostałem przez niego zaatakowany. Ja tego mężczyzny nie dusiłem. Nie wiem, co robił syn w czasie całego zajścia i gdzie się znajdował. Nie było go przy mnie. Kontakt wzrokowy z synem miałem jedynie w momencie dochodzenia do bramy, bezpośrednio przed atakiem ze strony tego mężczyzny. Policjant, który przyjechał na interwencję, próbował podniebro napastnika i w tym momencie, aby Policjant ten nie zatarł śladów na tej broni, próbowałem go kopnąć w rękę i w konsekwencji odkopnąłem tę broń dalej. Wtedy podszedł inny Policjant – starszy rangą i podniósł go na długopisie, umieszczając w reklamówce.

Nie przypominam sobie, abym w którymkolwiek momencie dotykał tę broń, chociaż nie mogłem wykluczyć, abym w czasie szarpaniny nie chwycił jej za lufę. Na pewno nie chwyciłem tej broni za rękojeść.

Syn w ogóle nie dochodził do tego mężczyzny, nawet w momencie, gdy już leżał na ziemi. Moje zachowanie wobec tego mężczyzny wynikało z zagrożenia, jakie stworzył i dla mnie, i mojego syna.

Ja bezpośrednio po zdarzeniu wraz z interweniującym Policjantem udałem się do Komisariatu w celu złożenia zeznań. Od razu miałem wiadomość, że będą w sprawie musiałem złożyć zeznanie, więc z Policjantami doszedłem do wniosku, i należało to zrobić niezwłocznie.

3. Materiały dotyczące aresztu tymczasowego i protokoły przesuch

7. . . r.

Do Sądu Rejonowego
[...]

Prokurator Prokuratury Rejonowej
[...]

wnosi

o zastosowanie **tymczasowego aresztowania** na okres trzech miesięcy wobec Zenona Płyteckiego. [...]

Uzasadnienie

Zenon Płytecki pozostaje pod zarzutem popełnienia przestępstwa z art. 5 § 3 KK. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje na duże prawdopodobieństwo, iż podejrzany jest sprawcą tego czynu, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat. Groźba podejrzanemu surowa kara uzasadnia potrzebę zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, tym bardziej, że w chwili obecnej nie udało się ustalić wiadków zdarzenia. [...]

Postanowienie

7. . . r.
Sąd Rejonowy w Mieście [...]

postanawia

zastosować wobec Zenona Płyteckiego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na czas do .5. . . r.

Uzasadnienie

[...] W opisanym stanie rzeczy Sąd uznał, iż zachodzi potrzeba zastosowania wobec podejrzanego izolacyjnego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania zarówno ze względu na groźbę podejrzanemu surowej kary, jak i z uwagi na konieczność zapewnienia prawidłowego toku procesu poprzez uniknięcie podejrzanemu kontaktu z nieprzesłuchanymi dotychczas wiadkami zdarzenia. [...]

Kancelaria Adwokacka

I.

Za alenie

na postanowienie S du Rejonowego [...] o tymczasowym aresztowaniu. [...]

Jedn z osób, która spowodowała, e czyn ten został ujawniony organom cigania oraz e ustalone zostały osoby bior ce w nim udział, był podejrzany, który nakazał wezwa policj i po jej przybyciu zło ył wyja nienia dotycz ce zdarzenia.

Tre wniosku Prokuratora oraz uzasadnienie postanowienia przez S d Rejonowy wskazuj , e obie te instytucje pomin ły w swych decyzjach przepis art. 5 § KK. Nie ma adnej wzmianki w tre ci zaskar onego orzeczenia wskazuj cej chocia by na wzi cie pod uwag mo liwo ci zastosowania tego przepisu w stosunku do podejrzanego. Tymczasem stan faktyczny zdaniem obrony tego wymagał.

Reakcja podejrzanego była odpowiedzi na realn gro b u ycia wobec jego osoby broni palnej. Przez znaczny okres trwania zdarzenia istniała mo liwo u ycia pistoletu przez Artura Oferskiego. Pokrzywdzony, jak wykazało dotychczasowe post powanie, był dotkni ty defektami psychicznymi. Fakt, e w zdarzeniu u yta została bro gazowa, ustalony został dopiero przez interwenuj cych funkcyjna-riusz y policji.

Znalezione przy pokrzywdzonym policyjne kajdanki i pas wiadcz o zamiarze wyrz dzenia krzywdy podejrzanemu. Całkowite pomini cie tych okoliczno ci skutkowało wydaniem orzeczenia dotkni tego wad polegaj c na uchybieniu tre ci art. 5 § i art. 4 § KPK.

Protokół przesłuchania świadka

Miasto, 7. . . . r. godz. 5. . . . St. post. [...]

świadek **Józef Posłuszny**, [...] wykształcenie średnie, zatrudniony KMP Miasto, [...] na stanowisku st. policjant [...]; stosunek do stron – obcy. Uprzedzony o odpowiedzialności karnej z art. § **KK, zeznaje, co następuje**

Jestem funkcjonariuszem policji [...]. 5. . . . r. pełniłem służbę w godz. – oznakowanym radiowozem policyjnym. O godz. . . . drog radiowozem od dyżurnego MSK dostaliśmy polecenie udania się [...], gdzie miało miejsce użycie broni. Do ww. miejsca dojechaliśmy my [...]. Tam zastaliśmy następującą sytuację na ziemi siedział szczupły wysoki mężczyzna, miał zakrwawioną twarz i ubranie, krew również była widoczna na ziemi. Mężczyzna siedział sam, o własnych siłach, nie był przez nikogo w jakikolwiek sposób trzymany. Obok niego w odległości około 10 m stał drugi mężczyzna, dosyć gęsto zbudowany, który stwierdził, że to on zgłaszał interwencję. Na ziemi między nimi leżał drugi mężczyzna z pistoletem. Po wylegitymowaniu mężczyzny, który twierdził, iż zgłaszał interwencję, okazało się, że jest nim Zenon Płytecki [...]. Poinformowałem nas, że gdy wychodził z terenu posesji [...], jako mężczyzna wycelował do niego broń. Stwierdził dalej, iż sam osobiście wystrzelił broń z ręki napastnika, ale nie podawał żadnych szczegółów całego zajścia. Zenon Płytecki powiedział, że kiedy był bokserem i bronił się, parokrotnie uderzył siedzącego na ziemi napastnika. W tym czasie zabezpieczyli my broń, chowając ją przy pomocy długopisów do torebki reklamówki, a tak e nadjechało pogotowie, które zajęło się pokrwawionym mężczyzną. Mężczyzna siedzący na ziemi cały czas od naszego przyjazdu był przytomny, prowadził rozmowy z sanitariuszami i lekarzem. Gdy lekarz poinformował nas, iż zachodzi konieczność przewiezienia tego zakrwawionego mężczyzny do szpitala zapytałem go o jego dane, na co on stwierdził, iż nazywa się Artur Oferski [...], nie posiadał on przy sobie żadnych dokumentów, wiem to stwierdziłem, że sanitariusze udzielają mu pomocy, zdjęli z niego kurtkę i sprawdzili kieszenie, w których miał tylko jakieś pieniądze w banknotach i klucze. Po zdjęciu kurtki okazało się, że mężczyzna miał założony szeroki pas i kabur z kajdankami, pas ten wraz z pozostałymi ww. przedmiotami również zabezpieczyli my do sprawy. Oprócz podania danych pytałem tego mężczyznę co się tutaj stało, ale on nic na to nie odpowiedział. Tak jak mówiłem, gdy podjęli my interwencję nic mi nie mówili tymi dwoma mężczyznami już się nie działo, gdy zobaczyłem, że siedzący na ziemi mężczyzna jest zakrwawiony spojrzałem na tego drugiego, ale na jego ubraniu ani na butach nie zauważyłem śladów krwi, miał nieco pobrudzone spodnie, wyglądało to tak, jakby się gdzieś przewrócił. Chciałbym jeszcze dodać, że za mną przyjechało na wskazane miejsce jeszcze kilka radiowozów i jeden z kolegów, nie potrafi nawet powiedzieć który, chciał własną ręką bezpodstawnie pistolet, a wówczas Zenon Płytecki odpchnął pistolet dalej i stwierdził, że trzeba go tak podnieść, aby nie zatrze na nim śladów. Na miejscu zdarzenia oprócz ww. mężczyzn znajdowali się jeszcze jakaś kobieta

i kilkunastoletni chłopak, których Zenon Płytecki przedstawił jako on i syna. Zwróciłem uwagę na tego chłopaka, bo Zenon Płytecki mówił, że to właśnie z nim wychodził z bramy, gdy został napadnięty, na jego ubraniu nie było żadnych śladów krwi i takich śladów nie było na obuwiu. Całe zdarzenie znam tylko z relacji Zenona Płyteckiego, gdy Artur Oferski oprócz podania danych, mimo naszych pytań, nic nie chciał powiedzieć. Chciał jeszcze dodać, że wokół tych mężczyzn z chwilą naszego przyjazdu stało kilka osób, ale gdy zaczęli my ich rozpytywać na temat zajścia, wszyscy twierdzili, że wiadkami zdarzenia nie byli, toteż nie są w stanie podać żadnych faktów ani okoliczności, które go dotyczą, i w związku z tym odmówili podania swoich personaliów. Zenon Płytecki w międzyczasie stwierdził jeszcze, że nie zna tego mężczyzny, ale zaobserwował, że od kilku dni krążył w okolicy ww. posesji. To wszystko.

Protokół przesłuchania świadka

Miasto, r. godz. 8. St. post. [...] z Komisariatu KMP w Mieście przesłuchał świadka [...] **Władysława Szybkiego** [...], wykształcenie wyższe, zatrudniony [...] na stanowisku lekarza rodzinnego [...], stosunek do stron obcy. Uprowadzony o odpowiedzialności karnej z art. § KK wiadek zeznaje co następuje

Jestem lekarzem rodzinnym, ale także dyżuruję w pogotowiu ratunkowym. W dniu r. miałem dyżur w pogotowiu od godz. 5. do 8. Około godz. otrzymaliśmy zlecenie wyjazdu na ul. Ciemną, gdzie miał się znajdować człowiek ranny w głowę, był postrzelony, policja na miejscu. Na ul. Ciemnej przy Wypadkowej zastaliśmy siedzącego w własnych siłach na betonowych płytach mężczyzny, obficie krwawiącego z nosa i z rany głowy, okolicy czołowo ciemieniowej. Mężczyzna był przytomny, podał swoje dane osobowe, lecz w trakcie udzielania pomocy stał się coraz bardziej spowolniony. Stwierdziłem ranę tłuczoną nasady nosa z jej złamaniem oraz rozległe popęknięcie kości czaszki okolicy czołowo ciemieniowej (typu „skorupka popęknięta tego jajka”), także rozległe rany tłuczone tych okolic. Ponadto stwierdziłem złamanie lub złamanie prawego nadgarstka, trudno określić, czy powstałe w czasie tego zdarzenia.

W odległości około 10 m z lewej strony zobaczyłem leżący na podłożu pistolet. Nie wiem, czy była to broń ostra, czy gazowa. W trakcie zakładania opatrunku poprosiłem policjantów o przeszukanie rannego. Znaleźli skórzany pas z jakimiś kabinami i kajdanki. Pacjent był w stanie ogólnym ciężkim, wydawał się po spożyciu alkoholu, ogólna jego kondycja mogła wskazywać na wyniszczenie spowodowane chorobami alkoholowymi. Podjąłem decyzję o natychmiastowym przewiezieniu pacjenta na oddział ratownictwa (z tomografem komputerowym) do szpitala z oddziałem neurochirurgii. Towarzyszyłem pacjentowi do momentu wykonania tomografii

komputerowej. Stan pacjenta cały czas pogarszał się, a do utraty kontaktu w **trakcie** badania tomografem. Chciałem jeszcze dodać, że pacjent oprócz podania danych osobowych nie udzielił mi żadnych informacji dotyczących zajścia, prosił jedynie o **udzielenie pomocy. Był w szoku, w stanie przedwstrząsu. Na miejscu była** już policja, a **także z boku stał jakiś mężczyzna, który przedstawił się jako właściciel posesji.** Słyszałem, jak policjanci wypytywali tego mężczyznę o okoliczności zajścia, ale nie potrafił podać żadnych szczegółów, bo skupiłem się na pacjencie. To wszystko, co mam do zeznania w tej sprawie.

Protokół przesłuchania świadka

W Mieście..., dnia... r., godz. ... 5. [...] Prokurator przesłuchał w **charakterze** świadka [...] **Katarzyn Płyteck** [...], bezrobotną, wykształcenie zasadnicze, niekarana. Stosunek do stron... ona podejrzanego.

Zapoznana z **treścią art. 8 o wiadczeniach, została uprzedzona o prawie do** odmowy składania zeznań w niniejszej sprawie. Nie korzystam z tego prawa i chcę złożyć zeznanie.

Jestem on Zenona Płyteckiego. 5... r. mój mąż przez cały dzień przewoził płyty chodnikowe [...]. Parę minut po godz. ... m przyszedł do naszego mieszkania na ul. Wypadkowej po syna Adama, aby pomógł mu ładować płytę do samochodu i **uprzedził mi, że mój mąż jedynie wszedł do mieszkania i polecił synowi udanie się razem z nim. Mój mąż wyszedł pierwszy, syn zaraz za nim. [...] Nie słyszałam tego,** co dzieje się na zewnątrz budynku. [...] Po około... minutach do mieszkania wpadł mój syn Adam, krzywiąc, abym telefonowała po policję i **pogotowie ratunkowe,** gdyż na tacie napadł mężczyzna, który miał przy sobie broń. Chwyciłam słuchawkę telefonu bezprzewodowego i **wybiegłam na ulicę Ciemną. Zobaczyłam leżącego,** na betonowych płytach, którymi wyłożona jest ulica, nieznanego mi mężczyznę. Widziałam krew na twarzy tego mężczyzny. Mężczyzna stał nad nim, trzymając stopniem jego klatkę piersiową. Ten mężczyzna próbował się podnieść. Mój mąż uniemożliwił mu to, przyciskając go stopniem. Widziałam, że obok tego mężczyzny leży pistolet koloru czarnego, z **brązowymi okładzinami. Najpierw zadzwoniłam na policję,** zgłaszając, że mój mąż został zaatakowany przez mężczyznę z **pistoletem. Pytano mnie,** czy broń została ujęta, ale nie potrafiłam udzielić odpowiedzi na to pytanie, gdyż nie widziałam zajścia. Zaraz potem wezwałam pogotowie ratunkowe, gdyż mój mąż mi to polecił. Nie wiem, czy obezwładniony przez mój mąż mężczyzna mógł się podnieść, czy też nie. Na pewno jednak, mężczyzna, szarpał się i **starał się podnieść.** Ocierał sobie krew z twarzy. **Policja i pogotowie przyjechały bardzo szybko. Jeden z policjantów próbował podnieść pistolet, ale mój mąż zrobił ruch nogi, aby mu to uniemożliwić, mówi c, że to jest dowód w sprawie. Dopiero drugi policjant podniósł** ten pistolet na długopis i **włożył go do worka foliowego, który przyniósł mój syn.**

Widziałam, e b d c ju na noszach, m czyzna, który zaatakował m a, szarpał si , nie pozwalał zapi si pasami. Nawet lekarz zwrócił si do niego, aby si uspokoił, bo b dzie musiał da mu co na uspokojenie.

Mój m był bardzo zdenerwowany całym zdarzeniem. Zdenerwowanie m a objawiło si reakcj na zachowanie policjanta, który gołymi r koma chciał podnie bro . M podniósł na niego głos, co zdarza si rzadko, w szczególno ci do obcej osoby, a tym bardziej do funkcjonariusza w mundurze. Pó niej m nie był ju tak zdenerwowany. Policjant spytał m a, czy b dzie wnosił oskar enie o napa . M stwierdził, e ten m czyzna swoje dostał, jest pewnie psychicznie chory i da sobie z nim spokój, nie b dzie si włóczył po s dach. Mimo to m pojechał z policjantem i synem do komisariatu, aby zło y zeznania. Policjanci go o to poprosili, mówi c, e trzeba dopełni formalno ci zwi zanych ze zdarzeniem. Pó niej m opisał mi przebieg tego zdarzenia. Z tej relacji wynikało, e gdy wychodził z bramy, poczuł przystawion luf pistoletu do głowy. Próbował wyrwa bro . M mówił, e szarpał si z tym m czyzn i w ko cu udało mu si go obezwładni . Nie opisywał mi szczegółów zdarzenia. Nie mówił, ile razy go uderzył i w jaki sposób. M mówił mi, e nie zna tego człowieka, ale ostatnio widział go przechodz cego gdzie w pobli u. Nie sprecyzował, którego dnia go widział, czy w dniu zdarzenia, czy troch wczesniej. M powiedział mi, e przestraszył si tego m czyzny, gdy nie wiedział, czy ma on bro ostr . Obawiał si przy tym o id cego za nim syna. To wszystko, co mam do zeznania w sprawie.

Postanowienie

Dnia . . . r.

S d Okr gowy w Mie cie [...] przy udziale Prokuratora [...] po rozpoznaniu w sprawie przeciwko Zenonowi Płyteckiemu podejrzanemu z art. 5 § KK za alenia wnie-sionego przez obro c podejrzanego na postanowienie S du Rejonowego w Mie cie z 7. . . r. w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania [...] postanawia

-) zmieni zaskar one postanowienie i uchyli tymczasowe aresztowanie zastosowane wobec Zenona Płyteckiego;
-) zastosowa w stosunku do Zenona Płyteckiego rodek zapobiegawczy w postaci dozoru Policji, zobowi zuj c podejrzanego do meldowania si w Komendzie Rejonowej Policji wła ciwej dla jego miejsca zamieszkania.

Uzasadnienie

[...] Na obecnym etapie przedwczę nie rozważa, tak, jak chce skarżący, czyn podejrzanego w aspekcie art. 5 § KK. Zgromadzony materiał dowodowy w postaci wyjaśnień samego podejrzanego, w szczególności dokumentacji medycznej, wskazuje na duże prawdopodobieństwo, że Zenon Płytecki popełnił zarzucane mu przestępstwo, które jest zagrożone surową karą. [...]

Wobec takiego skompletowania materiału dowodowego – brak podstaw, aby twierdzić, że dla prawidłowego toku postępowania konieczne jest stosowanie tymczasowego aresztowania. [...]

4. Materiały z pierwszej rozprawy

Podczas pierwszej rozprawy oskarżony wyjaśnia: Otrzymałem odpis aktu oskarżenia. Zrozumiałem treść zarzutu i pouczenie. Chcę składać wyjaśnienia.

W tej chwili nie pamiętam dokładnie daty. W tym dniu nie zdarzyło się nic szczególnego, byłem tylko trochę zapracowany i zmęczony. Nastroj miałem dobry. Wszedłem do mieszkania. Poprosiłem syna o pomoc. Wtedy syn miał niecałe 5 lat. Ja pierwszy wyszedłem z budynku, syn szedł za mną w odległości około 5 metrów. To jest kamienica, która jest ogrodzona betonowym płotem. Wyjście z kamienicy znajduje się w odległości około 5 metrów od furтки w ogrodzeniu prowadzącej na ulicę. Płot jest zbudowany z litych płyt betonowych, widocznie ci na ulicę z podwórka nie ma. Płot ma wysokość ponad 2 metry. Doszedłem do furтки, która jest wykonana w całości z jednolitej blachy. Furтка była uchylona, ponieważ wcześniej wchodziłem na posesję i nie zamknąłem jej. Gdy doszedłem do krawędzi płotu wychyliłem głowę poza granicę płotu. Ja wychodziłem z posesji – nie było tak, aby wychylił głowę celem obserwowania ulicy. Gdy przekraczałem wyjście, poczułem, że do lewej skroni mam przyłożony jakby metal. Kiedyś dostrzegłem typowy metalowy cichości pistolet trzymany w dłoni. Od razu dostrzegłem również osobę trzymającą ten pistolet. Był to mężczyzna z brodą – do szyi, wysoki. Poczułem w tym momencie ciarki na plecach, to był moment, że mnie sparaliżowało. Ja tego człowieka nigdy wcześniej nie widziałem. Przestraszyłem się, bo byłbym idiotą, gdybym się nie przestraszył. Na ułamek sekundy mnie sparaliżowało, a następnie jakaś wiadomość powiedziała mi, że za mną idzie syn i nie wiadomo, co się będzie działo. Miałem moment oszołomienia, przeszedłem jeszcze pół kroku do przodu.

W pewnym momencie wyzwoliła się we mnie wola obrony – tym bardziej, że media cięgle donoszą o napadach, morderstwach. Otworzyła mi się „klapka”, i chciały. Ja w tym momencie byłem przekonany, że on chce mnie zabić, że jest to jakiś nasłany rozbójnik. Sprawca był z mojej lewej strony, ja dałem krok do przodu i odwróciłem się do niego twarzą. Usiłowałem go chwycić, on dał lekko krok do tyłu i wyprzył prawe ramię z pistoletem – tak jakby chciał strzelać.

Ja podniosłem ręce, żeby go chwycić, zasłonił – nie udało mi się go chwycić. Chciałem go uderzyć pięcią w twarz, żeby go obezwładnić. Najpierw uderzyłem go lewą ręką gdzieś na odcinku między podbródkiem a klatką piersiową. Następnie uderzyłem go prawą ręką – na pewno uderzyłem go w głowę w okolicę ucha. Na tym etapie jeszcze się nie przemieszczaliśmy. Po tych dwóch ciosach on się zachwiał, przykucał, ale się nie przewrócił. Wówczas chwyciłem go za ubranie z przodu – prawą ręką chwyciłem na wysokość klatki piersiowej, a lewą gdzieś w okolicach pasa. W tym momencie nie miałem sprecyzowanego planu co do sposobu obezwładniania, chciałem go tylko obezwładnić. Nie wiem, jak to się stało, ale „majątnie” nim tak, że przeleciał na odległość – metrów, jak tak nim rzuciłem. Uderzył głową o stojącą latarnię. Gdy leżał, bo upadł na wznak na betonowe płyty, to z prawej ręki wysunął mu się broń, otworzył dół i pistolet mu się wysunął. Ja wykopałem mu ten pistolet na odległość – 4 metrów. On się od razu zerwał, tak jakby ten moment uderzenia o latarnię nie wywarł na niego wrażenia. Ja nie wiem, jak ja się wtedy czułem, to były sekundy. Miałem wolę działania, bo to była konieczność, i miałem chęć przejęcia. Gdy on wstał, to rozpiął czy rozerwał na sobie koszulę i zobaczyłem, że ma na sobie pas szerokości – 5 cm. Zauważyłem w tym pasie kajdanki, nóż, rozkładaną pałkę metalową. On wykonywał gest, jakby się rozpinął – rozrywał, nie potrafił tego opisać. Stałem między napastnikiem a pistoletem. On po rozpięciu się natarł na mnie. Chciał coś wyszarpnąć z tego pasa prawą ręką, a lewą usiłował mnie złapać. Jak ten pistolet kopnąłem, to zwróciłem się w jego stronę, może chciałem pistolet zabrać, może podnieść, co chciałem z nim zrobić. Gdy on wykonywał ten gest chwycenia mnie, to był w odległości – metrów. Ja jego twarzy nie pamiętam do dzisiaj. Pamiętam tylko dziko w oczach, siwą brodę, był wysoki, do szczypty – co najmniej mojego wzrostu bądź wyższy. Ja mam wzrost 177 cm. Cały czas ważyłem około 80 kg i wówczas te tyle ważyłem.

Ja wówczas nie dokonywałem ocen w kontekście jego wagi i wzrostu oraz mojej wagi i wzrostu, nie miałem na to czasu. Kiedy zobaczyłem ten pas wyposazony w różne urządzenia, to po raz drugi włos zjeżył mi się na głowie ze strachu. Wtedy wszystko potoczyło się bardzo szybko. On usiłował chwycić mnie lewą ręką, dałem krok do przodu i złapaliśmy się za ubrania, stojąc do siebie twarzami. Ja, trzymając go za ubranie, oderwałem go od ziemi i wykonałem co

najmniej jeden pełny obrót wokół swojej osi. On mnie wtedy pu cił i ja go te wypu ciłem. Wtedy wpadł na płyty chodnikowe. Upadł i próbował si wygramoli . Wyci gn łem go stamt d, pomagaj c mu si wydosta . Nie wiedziałem, co b dzie dalej, ale chciałem by szybszy od niego. Ja na pewno nie chciałem mu pomóc. My l , e chciałem go obezwładni i poodbiera mu te przedmioty. Nie widziałem za sob syna.

On w dalszym ci gu si szamotał. Chwyciłem go za pas jedn r k , a drug w okolicach klatki piersiowej, jestem pewien, e trzymałem go za ubranie, a nie za szyj . Gdy ju wyci gn łem go stamt d, pami tam swoje słowa „czego si szarpiesz – o co ci chodzi”. Nie słyszałem, by on do tego etapu cokolwiek mówił. Wywlokłem go z tych płyt i poło yłem na betonie, i poło yłem go plecami na wznak. Nie było potrzeby, eby go rzuca – był na tyle wiotki, e nie musiałem stosowa wobec niego du ej siły. Kiedy ju le ał, zacz ł si odzywa – pierwszy raz usłyszałem jego głos. Kilkakrotnie powtórzył „zabij ci skurwysynu”. Postawiłem mu nog na klatce piersiowej i si gn łem po telefon komórkowy. W tym momencie wybiegła moja ona, te z telefonem komórkowym. On tylko blu nił, usiłował mnie gry w nog , ale tak jakby stracił wol walki.

Nie było takiego momentu w całym przebiegu zdarzenia, ebym napastnika chwycił jedn lub obiema r koma za szyj i dusił lub ciskał. Mo liwe, e uderzyłem go pi ci w szyj w tym momencie, gdy wychodziłem z bramy – chodzi o ten cios na odcinku między podbródkiem a klatk piersiow . Uszkodzenie szyi mogło nast pi wył cznie w tym momencie.

Jak przyjechało pogotowie i policja, i ja zdj łem z niego nog , to on si zerwał na nogi – to znaczy próbował wsta , ale chwycili go lekarze, sanitariusze. Cały czas si odgra ał – wyzywał mnie, lekarzy.

W zwi zku z tym zdarzeniem wydaje mi si , e wyja niłem ju wszystko. Jako młody człowiek uprawiałem boks. Umiej tno zadawania ciosów to dla boksera s odruchy. Ja nie my lałem, jakie mu ciosy zadaj . Pó niej to oceniałem, e zestarzałem si , bo on powinien ju le e po tych dwóch uderzeniach. Uwa am si za człowieka opanowanego, ostateczno ci jest wyprowadzenie mnie z równowagi. Ja nie jestem wybuchowy. Ja stresów pozbywam si , pracuj c. Nie mam stresów.

Na pytanie obro cy – w okolicy mojej ulicy wiadomo, e jestem człowiekiem zamo nym. Zdarzało si , e jestem zaczepiany przez lumpów o złotówk i rozbójników, którzy chcieli wykupi okup. Cztery tygodnie wcze niej wtargn ło czterech m czyzn na moją posesj i o wiadczyli, e je eli nie b d płacił haraczu, z tego co mam, to mnie spal . Nie zgłaszałem tego faktu, bo nie mam zaufania do policji, która by mnie nie ochroniła – tylko wci gn łyby w kłopoty. Umówiłem si z nimi na termin płatno ci, ale poprosiłem kilku kolegów z frm

ochroniarskich i **gdy tamci przyjechali, zorientowali się, o co chodzi, i odjechali.** Innych przypadków takich nie miałem. Gdy zobaczyłem ten cie pistoletu, to pomyślałem, że jest nasłany osobnik, żeby mnie wykończyć.

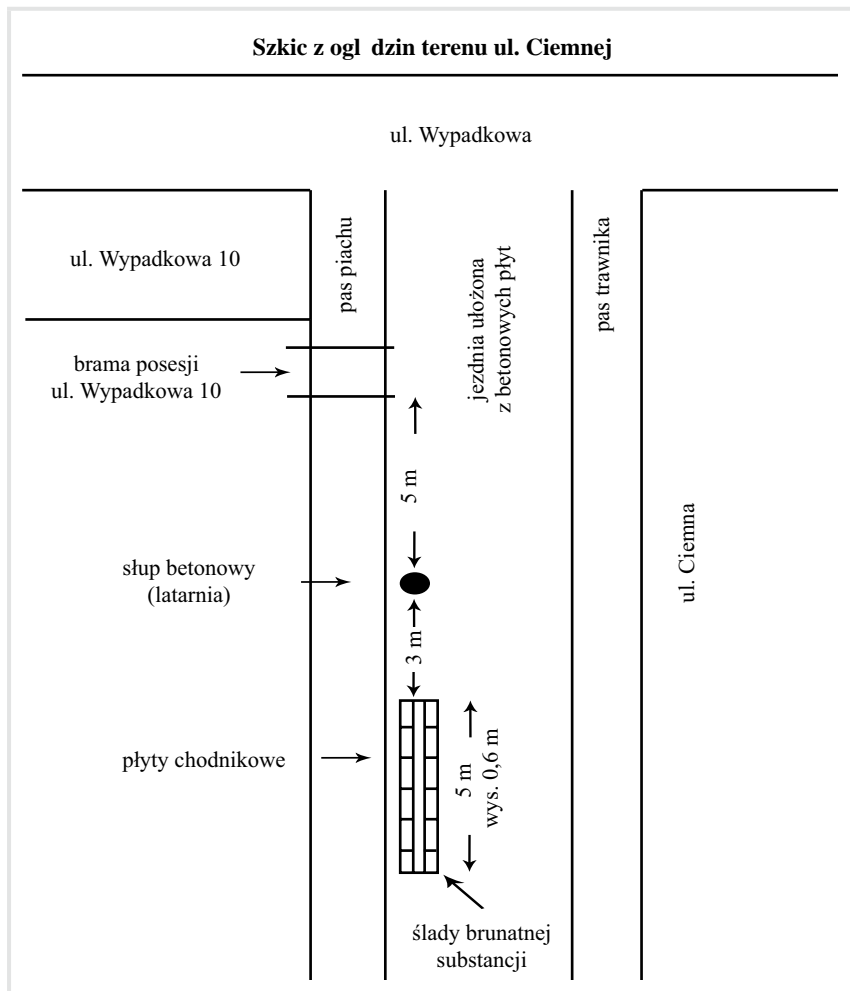
Ja od lat nie uprawiam boksu. Gdybym nie był byłym bokserem i ochroniarzem, to bym „narobił w portki” w takiej sytuacji. Dla mnie bro kojarzy się jednoznacznie w czasach, w których żyjemy. **Jeżeli ktoś ma bro – to tylko w celu zabicia.** Uważałem, że jest to bro ostra. Nie uważałem się za osobę lekką. Było kilka sytuacji w życiu, **ale musiałem się sprawdzić i sprawdziłem się.** Motorem mojego postępowania w tej sprawie był strach, a nie złość.

Wobec tego, że oskarżony nie pamięta szczegółów a czytając wyjaśnienia odmiennie Przewodniczy odczytał jego wyjaśnienia w stosownym zakresie.

Po odczytaniu W odczytanych moich wyjaśnieniach nie ma tego fragmentu, że „napastnik rozerwał lub rozpiął na sobie ubranie i zobaczyłem pas z nożem, pałką i kajdankami”, ponieważ uważałem podawanie tego faktu za nieistotne dla całej sprawy. Wyjaśnienia odczytane są bardziej ogólne, ale moim zdaniem nie odbiegają w istotny sposób od tego, co dzieje się zeznałem. Odczytane zeznania są bardziej ogólne, bo tak mnie przesłuchiowano. Uważałem za nieistotne, aby mówić o pałce i nożu, **ale potwierdzam, że takie przedmioty były u napastnika.**

Biegły dr Karolina Skalpelska po przypomnieniu o złoŹonym przyrzeczeniu podaje Słyszałam wyjaśnienia oskarżonego. Podtrzymuję nadal w całości swoją opinię złoŹony na piśmie. Przebieg zdarzenia przedstawiony przez oskarżonego nie tłumaczy w pełni stwierdzonych sekcyjnie obrażeń Arura Oferskiego. Obrażeń wydaje się być więcej niż urazów, które miałyby nastąpić wg wersji oskarżonego. Tyczy to zarówno złamania kości czaszki, jak i złamania kości gnykowej. Podejrzewam, że były również szarpania za kość czyny, a nie tylko za odzież. Rozmieszczenie tych obrażeń nie pasuje do tego, by powstały w przebiegu tylko dwóch upadków i dwóch uderzeń.

5. Szkic z ogł dzin tereny

6. Przebieg rozprawy

Rozprawa zaczyna się od wywołania sprawy przez protokolanta. Staje on przed drzwiami sali, w której odbywają się rozprawy, i donośnym głosem informuje, jaka sprawa będzie rozpoznawana, np. *przeciwko Z. Płyteckiemu o czyn z art. 156 § 3 KK*, i prosi osoby oczekujące o wejście do sali rozpraw. **Wywołanie sprawy jest elementem części wstępnej.** Po wejściu ludzi do sali słychać dźwięk dzwonka – wszyscy wstają, a skład sądowy zajmuje miejsce.

Przewodniczący składu informuje ponownie, co będzie przedmiotem rozpoznawania przez Sąd. *Otwieram rozprawę przed Sądem Okręgowym. Będzie rozpoznana sprawa przeciwko Z. Płyteckiemu o czyn z art. 156 § 3 KK.*

Sąd sprawdza, czy wszyscy wezwani do stawiennictwa są obecni, kolejno odczytuje nazwiska oskarżonego, obrońców i świadków. **Uzyskane informacje dyktuje do protokołu.** *Stawił się oskarżony Zenon Płytecki z wolności oraz jego obrońca adwokat X... z urzędu (lub z wyboru). Stawili się świadkowie X Y Z.... Stawili się biegli. Stawili się przedstawiciele prasy, radia i telewizji i wnoszą o zezwolenie na utrwalenie obrazu i dźwięku z przebiegu rozprawy z wizerunkiem oskarżonego.*

Prokurator: *pozostawiam wniosek do uznania Sądu.*

Obrońca oskarżonego *oponuje rejestracji wizerunku oskarżonego, w pozostałej części pozostawiam wniosek do uznania Sądu.*

Oskarżony *prosi o nieutrwalanie swojego wizerunku.*

Postanowienie Sąd postanowił na podstawie art. 357 §1 KPK i art. 13 prawa prasowego zezwolił przedstawicielom prasy, radia i telewizji na dokonywanie za pomocą aparatury utrwalenie obrazu i dźwięku z przebiegu rozprawy, uznając, że przemawia za tym interes społeczny. *Mając na uwadze charakter sprawy i prośbę oskarżonego – bez jego wizerunku.*

Wszystkich świadków prosi o opuszczenie sali rozpraw. Informuj pokrzywdzonego, a także Pana pozostałego na sali. Biegli pozostają na sali rozpraw.

Przewodniczący pyta oskarżonego o jego dane osobowe – imiona, nazwisko, imiona rodziców, nazwisko panię skie matki, datę i miejsce urodzenia, stan cywilny, miejsce pracy, stan rodzinny, dochody, uprzedni karalność. Przewodniczący pyta *czy która z osób obecnych na sali chciałaby złożyć jakiś wniosek przed otwarciem przewodu sądowego?*

Możliwe jest np. złożenie wniosku o dopuszczenie do udziału powoda cywilnego, przedstawiciela społecznego, zwrot sprawy prokuratorowi celem uzupełnienia postępowania dowodowego itp.

Pokrzywdzony składa o wiadczenie w trybie art. 54 § 1 KPK. *O wiadczeniu, a także działającym w charakterze oskarżyciela posiłkowego.*

Następnie Przewodniczący otwiera przewód słuchowy i **prosi Prokuratora o odczytanie aktu oskarżenia. Prokurator odczytuje akt oskarżenia. Otwieram przewód słuchowy, udzielam głosu Pani Prokurator.**

Przewodniczący poucza oskarżonego o **jego prawach – o prawie do milczenia**, odmowie odpowiedzi na pytania. Pyta, czy rozumiał pouczenie. Następnie pyta, czy oskarżony rozumiał zarzuty z **aktu oskarżenia i czy chce w tej sprawie** złożyć wyjaśnienia, czy będzie odpowiadał na pytania. *Pouczam oskarżonego, że przysługuje Panu prawo do składania wyjaśnień przed Sędzią, może Pan również bez podania przyczyny odmówić składania wyjaśnień, będzie odmówił odpowiedzi na poszczególne pytania. Czy oskarżony otrzymał odpis aktu oskarżenia, czy rozumie treść stawianych zarzutów, czy chce złożyć wyjaśnienia?*

Oskarżony wyjaśnia – opowiada swoją wersję wydarzeń.

Następnie zadaje oskarżonemu pytania kolejno prokurator, oskarżyciel posiłkowy, biegły, obrońca i **sędziowie. Z uwagi na to, że oskarżony nie wszystko pamięta, Przewodniczący ujawnia jego wyjaśnienia złożone w toku postępowania przygotowawczego – art. 38 KPK.**

Po ujawnieniu. *Proszę oskarżonego o wypowiedzenie się co do treści odczytanych wyjaśnień.*

Przewodniczący otwiera postępowanie dowodowe. *Zarządzam postępowanie dowodowe, pouczam oskarżonego, że przysługuje mu prawo do zadawania pytań oraz składania wyjaśnień co do każdego dowodu.*

Do sali protokolant kolejno wzywa świadków. Najpierw przeprowadzane są dowody wnioskowane w **akcie oskarżenia przez Prokuratora. Przesłuchanie** świadka rozpoczynają pytania Przewodniczącego o **imię, nazwisko, wiek i stosunek** do oskarżonego (obcy lub krewny). Jest to niezbędne, gdy bliskim krewnym przysługuje prawo do odmowy składania zeznań. Konieczne jest także pouczenie świadków o **odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań** (art. § KK – kara do lat pozbawienia wolności).

Przewodniczący pyta strony o **stanowisko co do składania przez świadka** przyrzeczenia. Można od tego odstąpić, jeżeli strony nie sprzeciwiają się (norma). **W innym przypadku przyrzeczenie można odebrać** (w polskich słowach), *treść – art. 88 KPK (poniżej), wszyscy wstają.*

Następnie świadek opowiada, co wie w **tej sprawie. Po fazie zeznań** spontanicznych odpowiada na pytania stawiane wcześniej kolejno przez oskarżyciela, obrońcę, sędziego. Zadaje pytania, może też oskarżony bezpośrednio na pytaniach obrońcy.

Przewodniczący może uchylić pytanie, jeżeli zawiera ono sugestie treści odpowiedzi lub jest niestosowne, czuwa też nad utrzymaniem porządku i **spokoju** na sali obrad, wydając stosowne zarządzenia.

Je eli wiadek nie pami ta pewnych szczegóów lub zeznae odmiennie, Przewodnicz cy mo e ujawni tre jego zezna zło onych w post powaniu przygotowawczym, odczytuj c fragmenty. Podobnie dzieje si , je eli oskar ony wyja nia co odmiennie lub sprzecznie z **poprzednio zło onymi wyja nieniami**. Wówczas Przewodnicz cy pyta dan osob czy potwierdza to, co zostało odczytane, i **prosi o wyja nienie rozbie no ci**.

Po przesłuchaniu wszystkich osób, w **tym biegłych, S d ujawnia inne dowody** – odczytuje dokumenty, ogł da dowody rzeczowe, odtwarza nagrania audio i wideo itp. Strony mog zło y do chwili zamkni cia post powania dowodowego wnioski o **przeprowadzenie jeszcze innych dowodów** – dlatego Przewodnicz cy przed ogłoszeniem zamkni cia post powania dowodowego zapyta, czy s takie wnioski, a **w przypadku ich zło enia S d zastanowi si , czy dowody te dopu ci**. Je eli uzna, e nie maj zwi zku ze spraw , zamknie post powanie dowodowe. *Zamykam przewód s dowy, udzielam głosu Pani Prokurator.*

Wówczas nast pi przemówienia kolejno prokuratora, innych oskar ycieli, przedstawiciela społecznego, obro cy i oskar onego. **Po ich wysłuchaniu S d uda si na narad , gdzie najpierw przedyskutuje kwestie winy i kwali fkcji prawnej, a na zako czenie – kary. Wyrok zostanie sporz dzony na pi mie i publicznie ogłoszony.** Przewodnicz cy ustnie poda motywy wyroku, zapyta oskar onego, czy zrozumiał wyrok i **pouczy o sposobie jego zaskar enia**.

Przyrzeczenie wiadka (art. 88 KPK) „, wiadomy znaczenia moich słów i odpowiedzialno ci przed prawem przyrzekam uroczy cie, e b d mówił szczer prawd , niczego nie ukrywaj c z tego, co mi jest wiadome”.

Oczywi cie wy ej przedstawiony opis wiele spraw upraszcza lub pomija – znajduj si one w **grubych tomach podr czników procedury karnej, oraz w komentarzach do kodeksów**.

III. Wybrane przepisy

KK

Ci kie uszkodzenie ciała

Art. 156

§ . Kto powoduje ci ki uszczerbek na zdrowiu w postaci

-) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolno ci płodzenia,
-) innego ci kiego kalectwa, ci kiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagra aj cej yciu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolno ci do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolno ci od roku do lat .

§ . Je eli sprawca działa nieumylnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat .

§ . Je eli następstwem czynu określonego w § jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat .

Obrona konieczna

Art. 25

§ . Nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpodstawnie bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem.

§ . W razie przekroczenia granic obrony koniecznej, w szczególności ci, gdy sprawca zastosował sposób obrony niewspółmierny do niebezpieczeństwa zamachu, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ . Sąd odstępuje od wymierzenia kary, je eli przekroczenie granic obrony koniecznej było wynikiem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu.

Wina umyślna i nieumyślna

Art. 9

§ . Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, je eli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo, przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi.

§ . Czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, je eli sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że mógł przewidzieć albo mógł przewidzieć .

§ . Sprawca ponosi surowszą odpowiedzialność, którą ustawa uzależnia od określonego następstwa czynu zabronionego, je eli następstwo to przewidywał albo mógł przewidzieć .

Zasady wymiaru kary

Art. 53

§ . Sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacznie, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

§ . Wymierzając karę, sąd uwzględnia w szczególności motywację i sposób zachowania się sprawcy. [...]

Art. 58

§ . Je eli ustawa przewiduje możliwość wyboru rodzaju kary, sąd orzeka karę pozbawienia wolności ci bez warunkowego zawieszenia jej wykonania tylko wtedy, gdy inna kara lub środek karny nie może spełnić celów kary.

Nadzwyczajne złagodzenie kary

Art. 60

§ 1. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w wypadkach przewidzianych w ustawie oraz w stosunku do młodocianego, jeżeli przemawiają za tym względy określone w art. 54 § 1. [...]

§ 2. Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia albo kary łagodniejszego rodzaju według następujących zasad [...]

-) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicę ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nie niższa od roku, sąd wymierza grzywnę, karę ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności. [...]

Warunkowe zawieszenie wykonania kary

Art. 69

§ 1. Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat, kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobiegnięcia powrotowi do przestępstwa.

§ 2. Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa.

KPK

Oskarżyciel posiłkowy

Art. 53

W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego pokrzywdzony może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego obok oskarżyciela publicznego lub zamiast niego.

Art. 54

§ 1. Jeżeli akt oskarżenia wniosł oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony może a do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć o wiadczenie, o bieżące działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Przedstawiciel społeczny

Art. 90

§ 1. W postępowaniu sądowym do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego udział w postępowaniu może zgłosić przedstawiciel organizacji społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub własnego interesu indywidualnego, objętego zadaniami statutowymi tej organizacji, w szczególności ochrony wolności i praw człowieka.

§ 2. W zgłoszeniu organizacja społeczna wskazuje przedstawiciela, który ma reprezentować organizację, a przedstawiciel przedkłada sądowi pisemne upoważnienie.

§ . Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, jeżeli to w interesie wymiaru sprawiedliwości.

Art. 91

Dopuszczony do udziału w postępowaniu sądowym przedstawiciel organizacji społecznej może uczestniczyć w rozprawie, wypowiada się i składa oświadczenia na piśmie.

Udział w rozprawie przedstawicieli mediów

Art. 357

§ . Sąd może zezwolić przedstawicielom radia, telewizji, filmu i prasy na dokonywanie za pomocą aparatury utrwalającej obrazu i dźwięku z przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia, dokonywanie tych czynności nie będzie utrudniać prowadzenia rozprawy, a w inny interes uczestnika postępowania temu się nie sprzeciwia.

§ . Sąd może określić warunki, od których uzależnia wydanie zezwolenia przewidzianego w § .

Art. 360

§ . Sąd wyłącza jawność rozprawy w całości albo w części, jeżeli jawność mogłaby

- 1) wywołać zakłócenie spokoju publicznego,
- 2) obrazić dobre obyczaje,
- 3) ujawnić okoliczności, które ze względu na ważny interes państwa powinny być zachowane w tajemnicy,
- 4) naruszyć ważny interes prywatny.

§ . Sąd wyłącza jawność całości lub części rozprawy także na danie osoby, która złożyła wniosek o ścisłość.

§ . Sąd może wyłączyć jawność całości albo części rozprawy, jeżeli choćby jeden z oskarżonych jest nieletni.

Art. 361

§ . W razie wyłączenia jawności mogą być obecne na rozprawie, oprócz osób biorących udział w postępowaniu, po dwie osoby wskazane przez oskarżyciela publicznego, oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciela prywatnego i oskarżonego. Jeżeli jest kilku oskarżycieli lub oskarżonych, każdy z nich może zostać pozostawiony na sali rozpraw po jednej osobie.

§ . Przepisu § nie stosuje się, jeżeli zachodzi obawa ujawnienia tajemnicy państwowej.

§ . W razie wyłączenia jawności przewodniczący może zezwolić poszczególnym osobom na obecność na rozprawie.

Art. 362

Przewodniczący poucza obecnych o obowiązku zachowania w tajemnicy okoliczności ujawnionych na rozprawie toczącej się z wyłączeniem jawności i uprzedza o skutkach niedopełnienia tego obowiązku (art. 4 § KK).

Art. 389

§ . Je eli oskar ony odmawia wyja nie lub wyja nia wyra nie odmiennie ni poprzednio albo o wiadcza, e pewnych okoliczno ci nie pami ta, wolno na rozprawie odczytywa tylko w odpowiednim zakresie protokoły jego wyja nie zło onych poprzednio w charakterze oskar onego w tej lub innej sprawie w post powaniu przygotowawczym albo przed s dem.

PrPras

Art. 13

. Nie wolno wypowiada w prasie opinii co do rozstrzygni cia w post powaniu s dowym przed wydaniem orzeczenia w I instancji.

. Nie wolno publikowa w prasie danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy si post powanie przygotowawcze lub s dowe, jak równie danych osobowych i wizerunku wiadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych, chyba e osoby te wyra na to zgod .

. Ograniczenie, o którym mowa w ust. , nie narusza przepisów innych ustaw. Wła ciwy prokurator lub s d mo e zezwoli , ze wzgl du na wa ny interes społeczny, na ujawnienie danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy si post powanie przygotowawcze lub s dowe.

IV. Informacje metodologiczne

W powy szej sprawie nie odgrywamy scenki, cała wiedza, jak dysponujemy, pochodzi z **akt sprawy i nie powinna by zmieniana. Aktorzy powinni zosta poinstruowani, e musz si trzyma scenariusza i zezna , które wcze niej złożyły odgrywane przez nich osoby. Oczywi cie podczas symulacji, i zwłaszcza składania wyja nie czy zezna , jest miejsce na spontaniczno , jednak w zakresie lonych przez scenariusz i akta sprawy ramach – na nich bowiem opieraj si wszyscy i zmiana zezna czy wprowadzenie nowych elementów zaburza cało scenariusza.**

Wanym elementem sprawy s zeznania (wyja nienia) Zenona Płyteckiego, od pewnego momentu oskar onego w **sprawie – uwa na ich lektura pokazuje, e s to trzy ró ni ce si od siebie historie (do zezna i wyja nie zło onych podczas post powania przygotowawczego dochodzi bowiem zapis wyja nie zło onych podczas pierwszej rozprawy). Osoba odgrywaj ca oskar onego powinna wi c szczególnie starannie przygotowa si do swej roli. Podczas symulacji odgrywamy spraw od pocztku, a wi c zał czone wyja nienia z pierwszej rozprawy słu tylko oskar onemu do przygotowania jego roli.**

Wszystkie osoby zaangażowane w zajęcia mogą poznać całość materiałów od początku, mogą się nimi także posiłkować podczas symulacji. Poszczególne osoby muszą się przygotować do swoich ról w ramach pracy w grupach, opracować strategię oskarżenia, obrony, pytania itd.

Czego można nauczyć za pomocą tej sprawy? Głównym ciarą było ono zostało na przestępstwo ciężkiego uszkodzenia ciała, którego następstwem jest śmierć (choć może być i inne kwalifikacje czynu – nieumyślne spowodowanie śmierci, zabójstwo), zagadnienia winy oraz obrony koniecznej. Dodatkowo wymienił zasady wymiaru kary, udział w procesie oskarżyciela posiłkowego, przedstawiciela społecznego (może to być zarówno osoba występująca „po stronie” oskarżonego, reprezentująca np. stowarzyszenie „Brońmy się”, jak i osoba występująca „po stronie” oskarżenia, reprezentująca środowisko przeciwne „samodział”). Z powodów opisanych w części wstępnej akcent został położony na udział mediów w rozprawie, natomiast, rzecz jasna, uwzględniono dni, tygodnie.

Do akt dołączony został materiał „Przebieg rozprawy” ułatwiający, zwłaszcza niefachowcom, jej przeprowadzenie. Zasugerowano tam złożenie przez aktorów pewnych wniosków i pewne rozstrzygnięcia. Dołączono także „Szkielet do oglądania terenu ul. Ciemnej”, który pomoże aktorom zorientować się w sytuacji oraz jest dodatkowym elementem do wykorzystania podczas rozprawy.

Symulacja może poprowadzić podczas jednego dnia zajęć lub podzielić na etapy i przeprowadzić podczas kilku kolejnych zajęć.

V. Przykładowy scenariusz zajęć

(wersja jednodniowa, na około 8 godzin)

Wstęp (0,5 godz.)

- wstęp do procesu pokazowego (cele) – 5 minut
- podział ról – 5 minut
- wprowadzenie w sprawę – przedstawienie i krótkie omówienie akt sprawy i podstawowych problemów – 10 minut.

Praca w grupach (1 godz.)

Analiza akt, opracowanie strategii, przygotowanie do procesu. Sędziowie pracują w jednej grupie, adwokaci pracują w drugiej grupie, prokuratorzy pracują w trzeciej grupie (także oskarżyciel posiłkowy i jego pełnomocnik). Przez ostatnie np. 10 minut obrońcy mogą się kontaktować z oskarżonym, aby ustalić linię obrony. Oskarżony i świadkowie osobno przygotowują swoje indywidualne zeznania, biegli zapoznają się z opiniami, które mają przedstawić. Inni aktorzy przygotowują się do swoich ról (np. przedstawiciel społeczny pisze wniosek

z uzasadnieniem o dopuszczenie do rozprawy i przygotowuje swoje wystąpienie, dziennikarze przygotowują materiały do wykorzystania w relacji z procesem itp.).

Proces (ok. 5 godz.)

- wywołanie sprawy, sprawdzenie obecności – 5 minut
- odczytanie aktu oskarżenia – 5 minut
- o wiadczenie oskarżonego – 5 minut
- przesłuchanie świadków – każdy przesłuchiwany przez oskarżenie, sędzię i obrońcę – 5 minut na wiadka – $\times 5$ minut (oskarżony, 5 świadków, biegłych)
- przerwa na przygotowanie mów końcowych
- mowy końcowe – 5 minut
- repliki – 5 minut
- obrady sędziów – 5 minut
- ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem – 5 minut.

Podsumowanie zajęć (minimum 1 godz.)

Omówienie symulacji procesu (psychologiczne, prawne, metodologiczne).

Przykładowe pytania i zagadnienia do podsumowania zajęć

Uzasadnienie sędziów – czy trudno było wydać wyrok i dojść do porozumienia, czy i jak w pełni ci mieli sędziowie?

Jak poszczególni „aktorzy” czuli się w swoich rolach? Kolejną kwestią jest osoba powinna mieć szansę wypowiedzenia o swoim osobistym doświadczeniu.

Obrona – jakie argumenty podniesione przez oskarżycieli były najlepsze (pytanie pozwala na zmianę perspektywy, rozpoczęcie wychodzenia ze swojej roli, jest to testem na to, czy uczestnicy słuchają drugiej strony)?

Oskarżenie – jakie argumenty podniesione przez obrońcę były najlepsze?

Czy to był rzetelny proces? Ocena sposobu prowadzenia sprawy z punktu widzenia rzetelnego procesu.

Ocena praktyków (ekspertów) – czy i co było inaczej niż w rzeczywistości ci, jak aktorzy wypełnili role sędziów, oskarżycieli i obrońcy.

Ocena wyroku wydanego przez uczestników procesu.

Relacje dziennikarskie.

Opinia obserwatora z ramienia organizacji społecznej.

Pytania uczestników do siebie nawzajem.

Analiza prawna sprawy dokonana przez zaproszonego eksperta/koordynatora.

Ewaluacja zajęć, informacja zwrotna od uczestników dla trenerów i od trenerów dla uczestników.

Dodatkowe zadania dla koordynatora:

- ewentualne przygotowanie szerszego wyboru przepisów,
- przygotowanie wyboru odpowiedniego orzecznictwa ,
- przygotowanie *fip-chartów* – przygotowana wczesniej lista aktorów i rozpisanie scenariusza procesu,
- przygotowanie gadeł procesowych – narządzie popełnienia przestępstwa, dowody – togi itp.,
- podział uczestników na grupy robocze z przyporządowaniem ekspertów.

Symulacja 6. „Rozwód”. Materiały do inscenizacji rozprawy w post powaniu cywilnym

Opracowanie *Barbara Namysłowska-Gabrysiak, Anna Zientara*

1. Uwagi wprowadzające

Poni sze materiały opracowano na podstawie fakcyjnego stanu faktycznego. Inspiracją do ich przygotowania była symulacja przeprowadzona w języku angielskim przez Klinik Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego podczas międzynarodowej konferencji zorganizowanej w lipcu 2014 r. w Krakowie przez organizację Global Alliance for Justice Education.

Symulacja ta była wielokrotnie organizowana dla studentów Sekcji „Dyskryminacja ze względu na płeć” oraz dla studentów Sekcji Prawa Cywilnego Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Materiał spełnia różne cele. Po pierwsze, materiały są skierowane do studentów (w kontekście sekcji prawa cywilnego) na przybliżeniu studentom wiedzy na temat toku całego post powania przed sądem cywilnym pierwszej instancji w **sprawach rozwodowych i/lub na problematyce mediacji w sprawach rozwodowych**. Po drugie, materiały są skierowane do studentów, którzy stawiają sobie za cel zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności w **pisaniu pism procesowych w post powaniu cywilnym**. Wówczas należy zredukować poni sze materiały do samych wytycznych dla aktorów post powania, a **kolejne dwa zajęcia poświęcić na ich pisanie i omówienie**. Materiały są skierowane również do studentów na problematyce dyskryminacji ze względu na płeć, odnosząc się zarówno do stanu faktycznego, jak i do **sposobu prowadzenia przez sąd post powania rozwodowego**. Dodatkowo materiały mogą zawierać skróty plan przebiegu post powania cywilnego (rozwodowego). Oczywiście w trakcie symulacji podstaw jej odgrywania są dla wszystkich uczestników odpowiednie przepisy Kodeksu post powania cywilnego.

Przed rozpoczęciem odegrania niniejszej symulacji wskazane byłoby zorganizowanie studentom uczestnictwa w **autentycznej rozprawie w sądzie cywilnym**.

W symulacji może wziąć udział wiele osób (do około 5). Czas potrzebny na przeprowadzenie całej symulacji to około 8 godzin (zob. przykładowy scenariusz zajęcia).

Aktorzy

Powódka

- Anna Kowalska

Pozwany

- Jan Kowalski

wiadkowie:

- Maria Laskowska
- Wiesław Nowak
- Magdalena Czajkowska
- Andrzej Sitawski

Sędzi

- osoba

Pełnomocnicy powódki

- osoby

Pełnomocnicy powoda

- osoby

Protokolant

- osoba

II. Materiały w sprawie

1. Pozew cywilny o rozwód

Warszawa, 5.5. 7 r.

S d Okr gowy
w Warszawie
Wydział Cywilny

Powódka Anna Kowalska
zam. w **Warszawie**,
przy ul. Kruczej /5
reprezentowana przez
adwokata

Pozwany Jan Kowalski,
zam. w **Warszawie**
przy ul. Kruczej /5

Pozew o rozwód z winy pozwanego

Wnosz o

- . Rozwi zanie mał e stwa Anny Kowalskiej z pozwanym Janem Kowalskim, zawartego w **Urz dzie Stanu Cywilnego w Warszawie, Nr aktu mał e stwa 44/** – przez rozwód z **winy pozwanego**.
 - . Powierzenie powódce władzy rodzicielskiej nad córk Ew , urodzon .5. r.
 - . Zobowi zanie pozwanego do ponoszenia kosztów utrzymania córki w **kwocie 5 zł** miesi cznie.
4. Zwolnienie pozwanej od kosztów s dowych w **cało ci**.

Nadto wnosz o

- 5. Wezwanie na rozpraw i **przesłuchanie wiadków**
 - Marii Laskowskiej, zam. w **Warszawie, przy ul. Puławskiej** / ;
 - Wiesława Nowaka, zam. w **Warszawie, przy ul. Kruczej** / .

Uzasadnienie

Strony zawarły zwi zek mał e ski w **Warszawie** . . r.

Dowód: akt mał e stwa stron.

Z tego mał e stwa .5. r. urodziła si córka Ewa Kowalska.

Dowód: akt urodzenia córki.

Na pocz tku wspólnego po ycia stosunki mi dzy pozwanym i powódk **układały** si prawidłowo. Jednak od prawie dwóch lat zachowanie pozwanego czyni wspólne po ycie niemo liwym. Pozwany nadu ywa alkoholu. Regularnie, około dwóch razy

w tygodniu, przychodzi do domu bardzo późno i wrzaskami budzi powódka oraz ich córkę. Ponadto bez konsultacji z on bardzo często zaprasza do ich wspólnego mieszkania nieznaną powódce osobę, z którymi pije w nocy alkohol. W takich warunkach powódka nie jest w stanie spać. Często, aby spędzić spokojnie noc, zmuszona jest prosić o nocleg znajomych z córką Ewą. Powódka zatrudniona jest w sklepie Marcpol i zaczyna pracę o siódmej rano.

Dowód: zeznanie świadków Marii Laskowskiej i Wiesława Nowaka oraz powódki.

Powódka wielokrotnie prosiła pozwanego o zaprzestanie takiego zachowania, ale pozwany ignorował jej prośby.

Dowód: zeznanie powódki.

Jednocześnie z nadużywaniem alkoholu pozwany zaczął w domu urządzać awantury, podczas których krzyczał, używał wulgarnych słów, a także, z czasem coraz częściej, stosował przemoc fizyczną i psychiczną. Swoim zachowaniem pozwany spowodował, że między stronami nie ma żadnej więzi uczuciowej. Powódka nie dostrzega możliwości wspólnego życia, również ze względu na córkę, która coraz bardziej przeżywa tę sytuację, mając od pewnego czasu takie same stany lękowe.

Dowód: zeznanie powódki.

Powódka zarabia 84 zł miesięcznie i nie posiada żadnych oszczędności. Obecnie córka powódki i pozwanego ma 5 lat i chodzi do przedszkola. Na samo zaspokojenie potrzeb córki powódce niezbędne jest 8 zł miesięcznie. Pozwany jest taksówkarzem, zatrudnionym w firmie „Grosik Taxi” i zarabia około 100 zł miesięcznie.

Wobec powyższego wnosi o zwolnienie powódki od kosztów sądowych ponieważ nie jest ona w stanie ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania siebie i córki.

Dowód: za wiadczenie o zarobkach powódki.

W tych warunkach uzasadnione jest całkowite danię o orzeczeniu rozwodu stron z winy pozwanego, przyznanie powódce władzy rodzicielskiej i zobowiązanie pozwanego do ponoszenia kosztów utrzymania córki w danej wysokości oraz eksmisja pozwanego z mieszkania.

adwokat

Załączniki:

- . Odpis skrócony aktu małżeństwa.
- . Odpis skrócony aktu urodzenia córki.
- . Za wiadczenie o zarobkach.

2. Odpowiedź na pozew

Warszawa, 5. . . 7 r.

Sąd Okręgowy
dla Warszawy
Wydział Cywilny

Powódka Anna Kowalska
zam. w **Warszawie**,
przy ul. Kruczej /5
reprezentowana przez adwokata
.....

Pozwany Jan Kowalski,
zam. w **Warszawie**
przy ul. Kruczej /5
reprezentowany przez adwokata
.....

Odpowiedź na pozew

W imieniu pozwanego wnoszę o

-) oddalenie powództwa w całości,
-) wezwanie na wiadków
 - a) Magdaleny Czajkowskiej, zam. w **Warszawie**, ul. **Krucza** /7,
 - b) Andrzeja Sitarskiego, zam. w **Warszawie**, ul. **Wiejska** / .

Uzasadnienie

Podanie powódki jest bezzasadne. Pozwany Jan Kowalski jest spokojnym człowiekiem oraz dobrym mężem i ojcem. Pozwany nigdy nie wszczyna kłótni z żoną i nigdy też nie uderzył żony, a tym bardziej nie stosował wobec niej przemocy. Pozwany jest taksówkarzem i nie ma wyznaczonych godzin pracy. Z powodu konkurencji na rynku warszawskim zmuszony jest często pracować także w wieczorem. Powódka i pozwany mieszkają w lokalu składającym się tylko z jednego pokoju. Dlatego zdarza się, że pozwany wracając późno do domu budzi żonę i ich dziecko. Jednak za każdym razem po powrocie pozwany stara się zachowywać cicho, aby nikogo nie obudzić.

Dowód: zeznanie świadka Magdaleny Czajkowskiej i pozwanego.

Pozwany nie nadużywa alkoholu. Pije tylko okazjonalnie i tylko wtedy, kiedy następnego dnia ma dzień wolny w pracy, co zdarza się bardzo rzadko. Pozwany organizował w mieszkaniu kilka uroczystości: urodziny, imieniny, otrzymanie zezwolenia na prowadzenie taksówki. Pozwany próbował uzgodnić organizację tych przyjęć z żoną, ale powódka odnosi się niechętnie do wszystkich znajomych

Symulacja 6. „Rozwód”

pozwanego. Kiedy pozwany próbował przedstawić swoich kolegów, ona, ta opuszczała z córką na całą noc mieszkanie.

Dowód: zeznanie świadka Andrzeja Sitarskiego i zeznanie pozwanego.

Pozwany kocha swoją żonę i córkę i nie zgadza się na orzeczenie rozwodu.

Pozwany nie ma oszczędności i zarabia mniej niż tysiąc złotych miesięcznie. Nie jest on w stanie ponieść kosztów sądowych, dlatego wnioski o zwolnienie z kosztów jest zasadny.

adwokat

3. Wytyczne dla aktorów postępowania (zeznania stron i świadków)

Wytyczne dla powódki

Razem ze swoim mężem mieszkasz w małym mieszkaniu (pokój, łazienka i kuchnia) przy ul. Kruczej 15 w Warszawie. Mąż ma nieregularne godziny pracy, ponieważ jest taksówkarzem.

Mąż Jan Kowalski nadużywa alkoholu i zaprasza do mieszkania obce tobie osoby. Nigdy nie brała udziału w tych przyjęciach. Często jednak musisz wyjść wtedy z domu, zabierając ze sobą córkę Ewę. Ponieważ twój mąż i matka rodzice mieszkają w Katowicach i nie masz w Warszawie żadnej rodziny, za każdym razem idziesz do swojej przyjaciółki Marii Laskowskiej (mieszka ona niedaleko, na piechotę droga zajmuje jakieś 5 minut). W przyjęciach urządzanych przez twojego męża uczestniczy najczęściej około 5–10 osób. To są zwykle sami mężczyźni, którzy piją bardzo dużo alkoholu. Wiadomo, że niektórzy z nich pali papierosy (twój mąż nie pali).

Po przyjęciach znajdowałaś w domu około 10 butelek po wódce i po piwie. Zdarzało się, że kiedy przychodziła około 4–5 nad ranem do domu, znajdowałaś w mieszkaniu obcych mężczyzn (nawet w łóżku!!!).

Czasami, mniej więcej raz na miesiąc, zdarza mu się stosować wobec ciebie przemoc fizyczną (uderzenia). Nigdy nie byłaś u lekarza na obdukcję. Uderzenia spowodowały u ciebie siniaki i ból głowy. Twoja przyjaciółka Maria Laskowska widziała siniaki. Ponieważ mąż coraz częściej używa wobec ciebie przemocy, martwisz się coraz bardziej o waszą córkę, która już kilka razy była świadkiem waszej awantury i bardzo to przeżywała.

Libacje twojego męża spowodowały, że była zmuszona kilkakrotnie wychodzić z mieszkania, zabierając córkę Ewę i prosić Marię Laskowską o przeno-

cowanie. (Twoja przyjaciółka dała ci klucz do mieszkania). W pierwszym roku małżeństwa zdarzało ci się spać w pracy.

Takie zachowanie twojego męża wpływa na zdrowie (jesteś chronicznie niewyspana) i może spowodować zwolnienie ci z pracy (zaczynasz pracować w sklepie o 7 rano, a zmęczenie po nieprzespanej nocy znacznie zmniejsza wydajność twojej pracy. Zdarzyło ci się kilkakrotnie zasnąć w pracy.)

Obecnie nie rozmawiacie dużo o ze swoim mężem. W pierwszym roku małżeństwa mieliście ze sobą dobry kontakt, teraz prawie zupełnie on się urwał. Tylko ty sprzątasz w mieszkaniu, mąż a porządku ogólnie nie interesuje się .

Mąż nie daje ci pieniędzy. Sama płacisz za czynsz. Nie wiesz, czy mąż płaci resztę, a przecież oboje jesteście najemcami mieszkania.

Cały czas miała nadzieję, że jeśli twój mąż przestanie pić, urzędzą przyjdzie ci i stosowa przemoc wobec Ciebie, b dziecie jeszcze razem. Jednak coraz bardziej uważasz, że nie jest to możliwe, a dodatkowo martwisz się o swoje dziecko ze względu na atmosferę, w jakiej się wychowuje. Pomimo powyższego kochasz jeszcze swojego męża i chciałabyś, żeby się zmienił. (Musisz to wyrazić nie powiedz!)!

Jednakże, jeśli mąż się nie zmieni, lepiej będzie dla ciebie i dziecka, jeśli dostaniesz rozwód. Mąż ma wielu przyjaciół, u których czasowo może zamieszkać .

Twój sąsiad to Wiesław Nowak, mieszka przy ul. Kruczej / . Lat 75, emerytowany pułkownik Ludowego Wojska Polskiego. Nie karany za składanie fałszywych zeznań. Nie utrzymuje bliskich stosunków z sąsiadami. Jako starszy, schorowany człowiek (chore serce i nadciśnienie) potrzebuje spokoju i snu. Niestety pozwany Jan Kowalski późnymi powrotami do domu, około w nocy, może nawet trochę później, często budzi Wiesława Nowaka i uniemożliwia mu spokojny sen. Wiesz, że w sądzie potwierdzi hałasy spowodowane przez Twojego męża.

Drugi sąsiad to Maria Laskowska. Mieszka przy ulicy Puławskiej / m. . Pracuje z Tobą w sklepie, jest Twój sąsiad, do której chodzisz często, nie mogąc wytrzymać w domu.

Wytyczne dla pozwanego

Mieszkaś w małym, jednopokojowym mieszkaniu w Warszawie przy ul. Kruczej / m. 5. Jesteś taksówkarzem, dlatego masz nienormowany czas pracy i zdarza ci się wracać do domu około godz. . w nocy. Ale zawsze zachowujesz się wtedy cicho. ona prawie zawsze się budzi, gdy wchodzisz do mieszkania, gdy cierpi na zaburzenia snu, ma bardzo płytki sen i ka dy najmniejszy szmer ją budzi. Córka Ewa budzi się bardzo rzadko.

Nigdy nie uderzyłyście się.

Nieprawd jest te , e cz sto organizujesz w domu przyj cia. W ostatnim roku organizowałe w mieszkaniu tylko trzy przyj cia.

Poza przyj ciami organizujesz spotkania. Zapraszasz na nie około –4 osób. Spotkania odbywaj si około trzy razy w miesi cu.

ona nigdy nie uczestniczy w tych przyj ciach i spotkaniach, gdy tego nie chce. Zawsze wychodzi wtedy z domu, zabieraj c wasz córk Ew .

Wytyczne dla Marii Laskowskiej

Mieszkaasz przy ul. Puławskiej m. . Pracujesz w sklepie Marcpol razem z powódk . Nigdy nie była karana za składanie fałszywych zezna .

Wiesz tylko tyle, e jest to sprawa twojej przyjaciółki i chodzi o rozwód. Anna Kowalska nie jest w stanie y dłu ej razem ze swoim m em, gdy on zachowuje si co najmniej niewła ciwie wobec ony i córki. W ostatnim czasie Anna Kowalska przychodziła do ciebie bardzo cz sto, poniewa nie mogła spa w swoim mieszkaniu. O całej sytuacji Anny Kowalskiej, tzn. przyj ciach organizowanych przez jej m a, przemocy psychicznej i fycznej, wiesz tylko z jej opowiada . Czasami kole anka płakała, opowiadaj c ci, co si wydarzyło. Bywała wyczerpana. Zawsze była bardzo pi ca. Przychodziła do ciebie około północy, mo e pó niej, nie wiesz dokładnie kiedy, bo dała jej klucz (aby ciebie nie budziła). Zawsze przychodziła ze swoj córeczk Ew .

Uwa asz, e twoja przyjaciółka kocha swojego m a, ale bardzo trudno jest jej z nim y . Jej m stosuje wobec niej przemoc, ci gle urz dza przyj cia i nadu ywa alkoholu.

W sklepie Marcpol zaczynacie prac o 7. rano i pracujecie godzin.

Wytyczne dla Wiesława Nowaka

Mieszkaasz przy ul. Kruczej m. . Lat 75, emerytowany pułkownik Ludowego Wojska Polskiego. Niekarany za składanie fałszywych zezna .

Nie utrzymujesz bliskich stosunków z s siadami. To s młodzi ludzie, to nie jest towarzystwo dla ciebie.

Jako starszy, schorowany człowiek (chore serce i nadci nienie) potrzebujesz spokoju i snu. Niestety pozwany Jan Kowalski pó nymi powrotami do domu, ok. godz. . w nocy, mo e nawet troch pó niej, cz sto ci budzi i nie mo esz ju zasnąć .

W mieszkaniu Kowalskich cz sto jest bardzo gło no. Słysza miechy, muzyk , ordynarne słowa, krzyki. Kowalski cz sto sprasza swoich znajomych na całą noc (jego znajomi to takie same podejrzane typy, jaki i ten cały Kowalski). Zachowuj si skandalicznie. Po ich zachowaniach wnioskujeasz, e pij du o alkoholu. Nie widziałe jednak Kowalskiego pijanego, bo w czasie zabawy nie wychodzi z mieszkania.

Poniewa imprezy trwaj cał noc, w ogóle nie mo esz wtedy zmr y oka, nawet leki nasenne nie pomagaj . Po takiej nieprzespanej nocy cierpisz na nadc i nienie i odbija si to na twoim zdrowiu. Kowalski wp dza ci do grobu.

Widzisz, e Kowalska tego stanu nie aprobeuje. Słyszale wielokrotnie, jak wychodziła z domu, gdy zaczynało si przyj cie, zabieraj c za ka dym razem ich wspóln córeczk . Czasami Kowalska plakała.

Nie widziałe jej pobitej. Ale słyszale czasami jak Kowalscy na siebie krzy czeli.

Kowalska jest miła. Zawsze mówi dzie dobry. Kowalski to gbur.

Próbowałe rozmawia z Kowalsk na temat tej sytuacji, ale si rozplakała i powiedziała, e ona nic nie mo e na to poradzi , cho sama ju tej sytuacji nie mo e znie .

Kowalski stwierdził natomiast, e urz dza przyj cia bardzo rzadko, zawsze wtedy gdy ma powód (urodziny, imieniny itp.) wi c mu wolno, a poza tym wszyscy s cicho.

Nie wiesz co robi Kowalska. Kowalski to taksówkarz (na pewno oszukuje na taksometrze, bo to taki typ, co oszukuje porz dnych ludzi i im spa nie daje).

Wytyczne dla Magdaleny Czajkowskiej

Mieszkasz przy ul. Kruczej m. 7. Masz lat, jeste kasjerk w supermarkecie. Nigdy nie była karana za składanie fałszywych zezna .

Nie wiesz dokładnie co to za sprawa, dostała wezwanie z s du i st d dowiedziała si o kłopotach Kowalskich.

Mieszkacie w tym samym budynku, nie utrzymujecie ze sob bliskich kontaktów. Zwykle pracujesz w nocy. wi ta i dni wolne sp dzasz albo w mieszkaniu chłopaka, albo w domu rodziców w Zakopanem.

Raz albo dwa zdarzyło ci si słysze jakie hałasy. Raz nawet były one na tyle gło ne, e nie mogła zasn i poszła do mieszkania Kowalskich. Kowalski powiedział, e ma imieniny i zaprosił ci do rodka. Nie przył czyła si do zabawy, bo była bardzo zm czona. Było to ok. północy. Po twoim odej ciu zabawa trwała dalej, ale było znacznie ciszej.

Kowalski jest bardzo miły i go cinny, jego ona jest nieuprzejma, patrzy na ciebie z góry.

Nie widziała wielu ludzi wychodz cych lub wchodz cych do mieszkania s siadów. W czasie tego jednego gło nego przyj cia było w mieszkaniu mo e ok. 5 osób.

Nigdy nie słyszała adnych kłótni mi dzy Kowalskimi, a ciany waszych mieszka s siaduj ze sob i s bardzo cienkie, dzi ki temu słycha wiele z tego, co si dzieje w mieszkaniu obok.

Nigdy nie widziała pozwanego pijanego. Nie widziała powódki pobitej.

Nie wiesz, czy mo na kupi alkohol w sklepie na parterze.

Uwa asz, e masz gł boki sen.

Musisz da s dowi odczu , e podkochujesz si w pozwanym. Nie jest on ci oboj tny. Mów, e go lubisz, e jest miły, powiedz co złego o jego onie.

Wytyczne dla Andrzeja Sitawskiego

Jeste taksówkarzem. Masz 8 lat. Nigdy nie byłe karany za składanie fałszywych zezna .

Wiesz o sprawie tylko tyle, e ona twojego kolegi – pozwanego chce si z nim rozwie , chocia twój kolega zapewnia, e j bardzo kocha. Powiedział ci o tym pozwany. Powiedział ci, e ma problemy z on .

Byłe w mieszkaniu stron kilkakrotnie na spotkaniach z koleg – raz na dwa tygodnie. Było tam wi cej osób, tylko kilka, a nie kilkana cie. Rozmawiacie zwykle ok. godzin. Pijecie piwo – butelki, nie wi cej.

ona kolegi zawsze wychodzi po jakim czasie, zabieraj c ze sob ich córk . Próbowale z ni porozmawia , ale ona nigdy nie odpowiadała nawet na powitanie.

Oprócz tych normalnych, kole e skich wizyt było te około trzech imprez. Miały one miejsce do pó na w nocy. Nie wiesz, do której dokładnie. Grała wtedy muzyka, ale głównie siedzieli cie w kuchni, nie w pokoju.

Pozwanego znasz od ok. lat, to twój dobry znajomy. Jest bardzo miły i kole e ski, jest lubiany. Rozumiesz, e wraca pó no do domu, to jest normalne w pracy taksówkarza.

III. Wybrane przepisy

KPC

Tytuł VII. Post powania odr bne.

Dział I. Post powanie w sprawach mał e skich

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 425

Przepisy niniejszego rozdziału stosuje si w sprawach o uniewa nienie mał e stwa, o ustalenie istnienia lub nieistnienia mał e stwa i o rozwód oraz o separacj na danie jednego z mał onków.

Art. 426

Do reprezentowania strony konieczne jest pełnomocnictwo udzielone do prowadzenia danej sprawy.

Art. 427

Posiedzenia odbywaj si przy drzwiach zamkni tych, chyba e obie strony daj publicznego rozpoznania sprawy, a s d uzna, e jawno nie zagra a moralno ci.

Art. 428

§ . **Rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron.** Jednak w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda na pierwsze posiedzenie sądowne wyznaczone w celu przeprowadzenia rozprawy, post powanie ulega zawieszeniu, chyba że prokurator popiera powoda i nie wnosi o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa.

§ . **Podjęcie post powania następuje na wniosek powoda, nie wcześniej jednak niż po upływie trzech miesięcy od dnia zawieszenia post powania.** W razie niezgłoszenia takiego wniosku w ciągu roku po zawieszeniu, sąd umorzy post powanie. Umorzenie wywołuje takie same skutki, jak umorzenie post powania zawieszonego na zgodny wniosek stron lub z powodu ich niestawiennictwa.

Art. 429

Jeżeli strona wezwana do osobistego stawiennictwa nie stawia się bez usprawiedliwionych powodów na posiedzenie, sąd może skierować ją na grzywnę według przepisów o karach za niestawiennictwo świadka, nie może jednak nakazać przymusowego sprowadzenia jej do sądu.

Art. 430

Małoletni, którzy nie ukończyli lat trzynastu, a zstąpieni stron, którzy nie ukończyli lat siedemnastu, nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków.

Art. 431

W sprawach przewidzianych w rozdziale niniejszym nie może na oprze rozstrzygnięcia wyłączenie na uznaniu powództwa lub przyznaniu okoliczności faktycznych. W sprawach tych nie stosuje się art. 321 § 1.

Art. 432

W każdej sprawie o rozwód lub o separację sąd zarządza przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. W innych sprawach sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeżeli strona go powołała. Art. 321 § 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 433

Protokół rozprawy powinien zawierać oświadczenie małżonków co do liczby, wieku i płci dzieci żyjących, stosunków majątkowych i zarobkowych obu małżonków, szczególnych obowiązków utrzymania osób niebędących ich wspólnymi dziećmi oraz co do treści umowy majątkowej, jeżeli małżonkowie umowę taką zawarli.

Art. 434

Sąd może zarządzić przeprowadzenie przez wyznaczoną osobę wywiadu rodowodowego w celu ustalenia warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron.

Art. 434¹. (uchylony)

Art. 435

§ . **Wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich.**

§ . **Nie dotyczy to części orzeczeń o prawach i roszczeniach majątkowych poszukiwanych wyłącznie z prawami niemajątkowymi.**

Rozdział 2. Sprawy o rozwód i o separację**Art. 436**

§ . Je eli istniej widoki na utrzymanie mał e stwa, s d mo e skierowa strony do mediacji. Skierowanie to jest mo liwe tak e wtedy, gdy post powanie zostało zawieszzone.

§ . Przepisy o mediacji stosuje si odpowiednio, z tym e przedmiotem mediacji mo e by tak e pojednanie mał onków.

§ . Mediatorami mog by tak e kuratorzy s dowi oraz osoby wskazane przez rodzinne o rodki diagnostyczno konsultacyjne.

§ 4. Je eli strony nie uzgodniły osoby mediatora, s d kieruje je do mediacji prowadzonej przez mediatora, o którym mowa w § , albo do stałego mediatora posiadaj cego wiedz teoretyczn i umiej tno ci praktyczne w zakresie prowadzenia mediacji w sprawach rodzinnych.

Art. 439

§ . Powództwo wzajemne o rozwód lub o separację jest niedopuszczalne.

§ . W czasie trwania procesu o rozwód lub o separację nie mo e by wszcz ta odr bna sprawa o rozwód albo o separację .

§ . Strona pozwana w sprawie o rozwód mo e jednak równie da rozwodu albo separacji. Strona pozwana w sprawie o separację mo e równie da separacji albo rozwodu.

Art. 440

§ . Je eli s d nabierze przekonania, e istniej widoki na utrzymanie po ycia mał e skiego, zawiesza post powanie. Zawieszenie takie mo e nast pi tylko raz w toku post powania.

§ . Podj cie post powania nast puje na wniosek jednej ze stron; poza tym stosuje si odpowiednio art. 4 8 § .

Art. 441

Post powanie dowodowe ma przede wszystkim na celu ustalenie okoliczno ci dotycz cych rozkładu po ycia, jak równie okoliczno ci dotycz cych dzieci stron i ich sytuacji, a w razie uznania powództwa – tak e przyczyn, które skłoniły do tego stron pozwana .

Art. 442

Je eli pozwany uznaje danie pozwu a mał onkowie nie maj wspólnych małoletnich dzieci, s d mo e ograniczy post powanie dowodowe do przesłuchania stron.

Art. 443. (uchylony).

Art. 444

Mał onek mo e dochodzi roszcze alimentacyjnych od drugiego mał onka na wypadek orzeczenia rozwodu, jak równie na wypadek orzeczenia separacji. Dochodzenie nast puje przez zgłoszenie wniosku na rozprawie w obecno ci drugiego mał onka albo w pi mie, które nale y dor czy drugiemu mał onkowi.

Art. 445

§ . W czasie trwania procesu o rozwód lub o separację nie może być wszczęta odrębna sprawa o zaspokojenie potrzeb rodziny i o alimenty pomiędzy małżonkami albo pomiędzy nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi co do wiadczeń za okres od wytoczenia powództwa o rozwód lub o separację. Pozew lub wnioszek o zabezpieczenie w takiej sprawie sąd przekazuje, w którym toczy się sprawa o rozwód lub o separację, w celu rozstrzygnięcia według przepisów o postępowaniu zabezpieczającym.

§ . Postępowanie w sprawie o zaspokojenie potrzeb rodziny lub o alimenty, wszczęte przed wytoczeniem powództwa o rozwód lub o separację, ulega z urzędu zawieszeniu z chwilą wytoczenia powództwa o rozwód lub o separację co do wiadczeń za okres od jego wytoczenia. Z chwilą wydania w sprawie o rozwód lub o separację postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wykonania obowiązków zaspokajania potrzeb rodziny lub o alimenty wstrzymuje się także z mocy prawa wykonanie nieprawomocnych orzeczeń o obowiązkach tych wiadczeń, wydanych w poprzednio wszczętej sprawie, za okres od wytoczenia powództwa o rozwód lub o separację.

§ . Po prawomocnym zakończeniu sprawy o rozwód lub o separację zawieszono postępowanie podejmuje się z mocy prawa, orzeczenia za, których wykonanie było wstrzymane, podlegają wykonaniu, jednak tylko co do okresu, za który w sprawie o rozwód

lub o separację nie orzeczono o roszczeniach objętych zawieszonym postępowaniem. W pozostałym zakresie postępowanie ulega z mocy prawa umorzeniu.

Art. 445¹

§ . Jeżeli sprawa o rozwód lub o separację jest w toku, nie może być wszczęte odrębne postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron. W razie potrzeby orzeczenia o władzy rodzicielskiej, stosuje się przepisy o postępowaniu zabezpieczającym.

§ . Postępowanie w sprawie dotyczącej władzy rodzicielskiej wszczęte przed wytoczeniem powództwa o rozwód lub o separację ulega z urzędu zawieszeniu, a o władzy rodzicielskiej przez cały czas trwania sprawy o rozwód lub o separację sąd orzeka w postępowaniu zabezpieczającym. Sąd postanowi podjąć postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej, jeżeli w prawomocnym orzeczeniu ko z czym postępowanie w sprawie o rozwód lub o separację nie orzeczono o władzy rodzicielskiej. W przeciwnym wypadku postępowanie ulega umorzeniu.

Art. 445²

W każdym stanie sprawy o rozwód lub separację sąd może skierować strony do mediacji w celu ugodowego załatwienia spornych kwestii dotyczących zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów, sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi oraz spraw majątkowych podlegających rozstrzygnięciu w wyroku orzekającym rozwód lub separację. Przepisy art. 4 § i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 446

W razie śmierci jednego z małonków post powanie umarza się .

KRO**Dział II. Prawa i obowiązki małonków****Art. 23**

Małonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożytku, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli.

Art. 24

Małonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny; w braku porozumienia każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu.

Art. 27

Oboje małonkowie obowiązani są, każdy według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli. Zadanie uczynienie temu obowiązku może polegać także, w całości lub w części, na osobistych staraniach o wychowanie dzieci i na pracy we wspólnym gospodarstwie domowym.

Dział IV. Ustanie małżeństwa**Art. 56**

§ 1. Jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, aby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód.

§ 2. Jednakże mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

§ 3. Rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo jego odmowa zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Art. 57

§ 1. Orzekając o rozwodzie, sąd orzeka także, czy i który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia.

§ 2. Jednakże na zgodne żądanie małżonków sąd zaniecha orzekania o winie. W tym wypadku następują skutki takie, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy.

Art. 58

§ 1. W wyroku orzekającym o rozwodzie sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków obowiązany jest do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy jednemu

z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka.

§ . Je li mał onkowie zajmują wspólne mieszkanie, s d w wyroku rozwodowym orzeka tak e o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych mał onków. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z mał onków swym racjonalnym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, s d mo e nakazać jego eksmisję na danię drugiego mał onka. Na zgodny wniosek stron s d mo e w wyroku orzec o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z mał onków, je li drugi mał onek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział b d jego przyznanie jednemu z mał onków s mo liwe.

§ . Na wniosek jednego z mał onków s d mo e w wyroku orzec o rozwód dokona podziału majątku wspólnego, je li przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

§ 4. Orzekaj c o wspólnym mieszkaniu mał onków, s d uwzględniając przede wszystkim potrzeby dzieci i mał onka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej.

Art. 59

W cięgu trzech miesięcy od chwili uprawomocnienia się orzeczenia rozwodu mał onek rozwiedziony, który wskutek zawarcia mał e stwa zmienił swoje dotychczasowe nazwisko, mo e przez o wiadczenie złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego powrócić do nazwiska, które nosił przed zawarciem mał e stwa.

Art. 60

§ . Mał onek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pojęcia i który znajduje się w niedostatku, mo e dać od drugiego mał onka rozwiedzonego dostarczanie środków utrzymania w zakresie odpowiadającym potrzebom uprawnionego oraz mo liwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

§ . Je li jeden z mał onków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pojęcia, a rozwód pocięga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej mał onka niewinnego, s d na danię mał onka niewinnego mo e orzec, e mał onek wyłącznie winny obowiązyany jest przyczyniając się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb mał onka niewinnego, chocia by ten nie znajdował się w niedostatku.

§ . Obowiązek dostarczania środków utrzymania mał onkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego mał onka nowego mał e stwa. Jednak e gdy zobowiązany jest mał onek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pojęcia, obowiązek ten wygasa tak e z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba e ze względu na wyjątkowe okoliczności s d, na danię uprawnionego, przedłużyć wymieniony termin pięcioletni.

Art. 61

Z zastrzeżeniem przepisu artykułu poprzedzającego do obowiązków dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków rozwiedzionych drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy o obowiązku alimentacyjnym między krewnymi.

Dział V. Separacja

Art. 61¹

§ 1. Jeeli małżonkami nastąpi zupełny rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, aby sąd orzekł separację.

§ 2. Jednakże mimo zupełnego rozkładu pożycia orzeczenie separacji nie jest dopuszczalne, jeżeli wskutek niej miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie separacji byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

§ 3. Jeeli małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci, sąd może orzec separację na podstawie zgodnego żądania małżonków.

Art. 61²

§ 1. Jeeli jeden z małżonków żąda orzeczenia separacji, a drugi orzeczenia rozwodu i żądanie to jest uzasadnione, sąd orzeka rozwód.

§ 2. Jeeli jednak orzeczenie rozwodu nie jest dopuszczalne, a żądanie orzeczenia separacji jest uzasadnione, sąd orzeka separację.

Art. 61³

§ 1. Przy orzekaniu separacji stosuje się przepisy art. 57 i art. 58.

§ 2. Orzekając separację na podstawie zgodnego żądania małżonków, sąd nie orzeka o winie rozkładu pożycia. W tym wypadku następują skutki takie, jak gdyby żądania z małżonków nie ponosiły winy.

Art. 61⁴

§ 1. Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć małżeństwa.

§ 3. Jeeli wymagają tego względnie słusznie, małżonkowie pozostający w separacji obowiązują się do wzajemnej pomocy.

§ 4. Do obowiązku dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków pozostających w separacji drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy art. 60, z wyjątkiem § 2.

§ 5. Przepisu art. 5 nie stosuje się.

Art. 61⁶

§ 1. Na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka o zniesieniu separacji.

§ 2. Z chwilą zniesienia separacji ustają jej skutki.

§ 3. Znosząc separację, sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem małżonków.

Dział III. Obowi zek alimentacyjny

Art. 128

Obowi zek dostarczania rodków utrzymania, a w miar potrzeby tak e rodków wychowania (obowi zek alimentacyjny) obci a krewnych w linii prostej oraz rodze stwo.

Art. 130

Obowi zek jednego mał onka do dostarczania rodków utrzymania drugiemu mał onkowi po rozwi zaniu lub uniewa nieniu mał e stwa albo po orzeczeniu separacji wyprzedza obowi zek alimentacyjny krewnych tego mał onka.

Art. 133

§ . Rodzice obowi zani s do wiadcze alimentacyjnych wzgl dem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzyma si samodzielnie, chyba e dochody z maj tku dziecka wystarczaj na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.

§ . Poza powy szym wypadkiem uprawniony do wiadcze alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje si w niedostatku.

Art. 135

§ . Zakres wiadcze alimentacyjnych zale y od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i maj tkowych mo liwo ci zobowi zanego.

§ . Wykonanie obowi zku alimentacyjnego wzgl dem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzyma si samodzielnie, mo e polega tak e, w cało ci lub w cz ci, na osobistych staraniach o jego utrzymanie lub wychowanie.

Ustawa z 21.6.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego

Art. 13

. Je eli lokator wykracza w sposób ra cy lub uporczywy przeciwko porz dkowi domowemu, czyni c uci liwym korzystanie z innych lokali w budynku, inny lokator lub wła ciciel innego lokalu w tym budynku mo e wytoczy powództwo o rozwi zanie przez s d stosunku prawnego uprawniaj cego do u ywania lokalu i nakazanie jego opró nienia.

. Współlokator mo e wytoczy powództwo o nakazanie przez s d eksmisji mał onka, rozwiedzionego mał onka lub innego współlokatora tego samego lokalu, je eli ten swoim ra co nagannym post powaniem uniemo liwia wspólne zamieszkiwanie.

IV. Przykładowy scenariusz zaj z uwagami metodologicznymi

Uwagi ogólne

Co najmniej 5 zaj akademickich po minut, koordynator. W niniejszej symulacji, ze wzgl du na przygotowane w materiałach rozbie ne zeznania stron i wiadków, koordynator powinien zdecydowa przed przyst pieniem do jej poprowadzenia, czyja wersja jest prawdziwa, a kto zeznaje nieprawd i dlaczego. Po przyj ciu jednej z wybranych wersji, koordynator podczas pierwszych zaj powinien odpowiednio przygotowa uczestników, instruuj c ich, która wersja jest prawdziwa, a któr wersj maj przedstawia przed s dem i dlaczego. Oczywi cie ka dy uczestnik powinien zachowa swoj wersj dla siebie, nie dziel c si ni z innymi. Dopiero na zako czenie symulacji, podczas jej omawiania, ka dy ze studentów mo e przedstawi cał przez siebie odgrywan rol .

Niniejsza symulacja, ze wzgl du na przyj ty stan faktyczny, daje te bardzo du e mo liwo ci ró nych rozwi za prawnych. W zale no ci od jej odgrywania przez studentów mo liwe jest np. przeprowadzenie mediacji (wtedy oczywi cie rozprawa jest odraczana, a jedne, nast pne, zaj cia nale y po wi ci przeprowadzeniu mediacji). W takim te przypadku mediatorem powinien by kto do tego przygotowany, aby podczas jej symulowania studenci nauczyli si jak najwi cej o instytucji mediacji. Wszystkie symulowane zdarzenia powinny by odpowiednio przygotowane i nadzorowane przez koordynatora, wiadomego celu dydaktycznego, jaki chce on osi gn poprzez przeprowadzenie danej symulacji.

Zaj cia 1

Rozdanie wszystkim uczestnikom symulacji przygotowanych materiałów, podział ról, a nast pne praca w grupach nad przygotowaniem do rozprawy cywilnej. W zale no ci od liczby studentów w danej sekcji przy podziale ról powinno si bra pod uwag mo liwo wzajemnej pracy co najmniej dwojga studentów w ramach jednej grupy. W omawianej symulacji oznacza to np., e co najmniej dwoje studentów powinno otrzyma rol pełnomocników powódki, pracuj cych pó niej w grupie z powódk , dwoje studentów rol pełnomocników pozwanego, pracuj cych pó niej w grupie z pozwanym. Co do okre lenia składu s du najlepiej, je li jest to skład taki sam, jaki wyst piłby w rzeczywistej sprawie. Je li jednak jest to niemo liwe, nale y zawsze pami ta , aby omówi ze studentami zagadnienie składu s du w kontek cie danej sprawy w rzeczywistym s dzie. Role wiadków mo na przydzieli jednej osobie, pami taj c, aby w ci gu całego roku ka dy student miał mo liwo uczestniczenia w ka dej roli w przeprowadzanych symulacjach. Po rozdzieleniu wszystkich ról nast puje około godzinny

pracy w grupach (pełnomocnicy razem, ustalajcie wspólnie swój wersję stanu faktycznego wraz z analizą prawną, a sędziowie razem, przygotowujcie się do poprowadzenia rozprawy zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego, świadkowie przygotowujcie swoje zeznania).

Zajęcia 2, 3 i ewentualnie 4

Przeprowadzenie symulacji przed sądem cywilnym – I instancja, otwarcie rozprawy, przesłuchanie wstępnie stron, przesłuchanie świadków i na końcu stron. Wszystkie czynności w trybie Kodeksu postępowania cywilnego. W trakcie przeprowadzania symulacji koordynator może, zatrzymując jej bieg, omawiać krótko najważniejsze jej elementy, omawiając przeprowadzony etap (co było dobrze, jakie błędy zostały popełnione i co można było zrobić lepiej). Oczywiście można również omawiać przeprowadzony fragment symulacji pod koniec każdej z zajęć, zapisując sobie w trakcie wszystkie uwagi. Dobrym rozwinięciem jest także nagranie na kamerę całego lub niektórych fragmentów przeprowadzanej symulacji. Po jej zakończeniu można razem ze studentami na kolejnych zajęciach, odtwarzać po kolei całą symulację (lub wybrane jej fragmenty), przeanalizować i omówić wszystkie elementy.

Zajęcia 5

Wygłoszenie mów końcowych. W zależności od liczby osób wygłaszających mowy końcowe można podzielić odpowiednio cały czas zajęć między wszystkich uczestników, zostawiając jeszcze po 5 minut dla każdego na repliki i na omówienie całego ci.

Zajęcia 6

Ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem. Podsumowanie całej symulacji procesu (psychologiczne, prawne, metodologiczne).

Symulacja 7. „Dyskryminacja ze względu na płe”.

Materiały do inscenizacji w postępowaniu cywilnym nieprocesowym

Opracowanie *Barbara Namysłowska-Gabrysiak*

I. Uwagi wprowadzające

Materiały opracowano na podstawie autentycznego stanu faktycznego sprawy, prowadzonej przez Klinik Prawa UW w latach 5–, z uwzględnieniem opracowanych w sprawie pism procesowych oraz wydanych orzeczeń. Niektóre elementy zostały jednak zmienione dla potrzeb niniejszej symulacji. Była ona przeprowadzona dla studentów Sekcji „Dyskryminacja ze względu na płe” Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Przeprowadzenie niniejszej symulacji ma na celu przybliżenie jej uczestnikom problematyki polskiego i międzynarodowego prawa antidyskryminacyjnego, prawa o stowarzyszeniach, a także stosowania powyższych regulacji prawnych w praktyce. Poprowadzenie symulacji, ze względu na skomplikowany i ogromny objętościowo stan prawny, wymaga od prowadzącego dokładnego przestudiowania całości materiałów, jak i rzetelnego przygotowania się do jej poprowadzenia.

Przed rozpoczęciem odegrania niniejszej symulacji wskazane jest poprowadzenie (aktywnymi metodami) kilku zajęć wprowadzających uczestników do tematyki prawa antidyskryminacyjnego, jak i prawa o stowarzyszeniach. Na przykład jedne z zajęć mogą na poziomie merytorycznym przybliżyć (aktywnymi metodami) regulacji zawartych w międzynarodowych i polskich aktach prawnych dotyczących problemu dyskryminacji, następnie problematyce odpowiednich przepisów prawa – ustawa o stowarzyszeniach, lub/i następnie rozwiązaniu, przygotowanych przez koordynatora, krótkich stanów faktycznych dotyczących dyskryminacji.

W symulacji może wziąć udział wiele osób (do około 10), podzielonych na trzy grupy. Czas potrzebny na przeprowadzenie całej symulacji to około 7 godzin (zob. przykładowy scenariusz zajęć).

II. Materiały w sprawie

1. Stan faktyczny

Zofia B. była wielokrotnie mistrzyni Polski w ski alpinie, i w związku z tym brała wielokrotnie udział na zawodach międzynarodowych i mistrzostwach świata. Od 8 r. posiada Kartę Taternika. Od 5 r. jest przewodnikiem tatrzańskim. Ponadto Zofia B. jest instruktorem narciarskim i instruktorem narciarstwa wysokogórskiego.

Od grudnia 7 r. Zofia B. jest członkiem kandydatem Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich (dalej PSPW) w Zakopanem. W okresie od 8 r. do r. Zofia B. uczestniczyła w wielu kursach i szkoleniach w Polsce i za granicą.

10 r. Zofia B. złożyła do PSPW podanie o członkostwo zwyczajne. Do podania dołączony został zgodny z wymogami regulaminu wykaz przejazdami drogami wspinaczkowymi (było to udokumentowanie umiejętności i przebytych szkoleń). PSPW nakazało Jej uzupełnić ten wykaz o 5 nowych dróg wspinaczkowych (7 w zimie, 5 na drogach skalnych i wspinaczkowe w Alpach). Nie dyskutując z tą decyzją, Zofia B. zaliczyła dodatkowe drogi.

Wobec powyższego w r. otrzymała statut przewodnika aspiranta i została dopuszczona do egzaminów końcowych. Z trzech egzaminów Zofia B. zdała dwa. Nie zaliczyła egzaminu lodowego w Chamonix. W r. miał się odbyć egzamin poprawkowy.

W r. w lipcu Zofia B. przedstawiła wykaz ponad dróg wspinaczkowych. Przedłożyła przez Zofię B. wykaz dróg był zgodny z regulaminem kwalifikacyjnym stowarzyszenia i spełniał wszystkie jego wymogi.

15 r. Pani Zofia B. została zaproszona na posiedzenie Komisji Technicznej Stowarzyszenia, na którym zostały Jej przedstawione całkowicie nowe wymagania w zakresie niezbędnych przejazdów. Wobec powyższego 4. 15 r. Zofia B. przedłożyła poprawiony wykaz przejazdów. Po jego złożeniu przewodniczący Komisji Technicznej przyjął go i zaakceptował, zalecając dorobienie jednej drogi w skali IV, UIAA (o deniwelacji 5 m). Pani Zofia B., nie wdając się w spór co do słuszności takiej decyzji, dorobiła wskazane drogi w ciągu 4 dni.

Dwukrotnie, we wrześniu r. i w lutym 4 r. Zofia B. wysyłała pisma do Zarządu PSPW z prośbą o wyznaczenie terminu egzaminu poprawkowego. Na żadne z pism nie otrzymała odpowiedzi. Natomiast już w marcu 4 r. nakazano Zofii B. uzupełnić wykaz przejazdów o kolejne siedem dróg bardzo trudnych fizycznie i psychicznie, wyznaczając na to tylko miesiąc.

W lutym 4 r. Zofia B. zaczęła chorować na silne zapalenie i nadciśnienie tętnicze, leczenie rozpoczęła w kwietniu 4 r., po rozpoznaniu choroby.

5. 4 r. Pani Zofia B. złożyła pismo do Komisji Technicznej o wydanie decyzji uznającej przedstawiony i uzupełniony we wrześniu r. wykaz dróg lub o przedłużeniu terminu do ich uzupełnienia ze względu na zaistniałe choroby.

W czerwcu 4 r. zarządził decyzją pozbawiając Pani Zofię B. statusu przewodnika aspiranta i uniemożliwił zdawanie egzaminu poprawkowego. Walne Zebranie . . . 4 r. potwierdziło powyższe decyzje.

We wrześniu 5 r., z pomocą Kliniki Prawa Starosta Tatrzański złożył do Sądu Rejonowego w Zakopanem wniosek o uchylenie obu uchwał stowarzyszenia, pozbawiających Zofię B. praw przewodnika aspiranta. Po jego przyjęciu przez sąd do tego nieprocesowego postępowania cywilnego dołączyła się Klinika Prawa, natomiast Zofia Bachleka była reprezentowana przez pełnomocnika.

2. Pismo pełnomocnika Zofii B. będącej uczestnikiem postępowania złożone w sprawie z wniosku Starosty Tatrzańskiego w trybie ustawy o stowarzyszeniach

Warszawa, . . . 5 r.

Sąd Rejonowy w Zakopanem
I Wydział Cywilny
ul. Gimnazjalna
4-5 Zakopane

**Wnioskodawca: Starosta Tatrzański
ul. Chramcówki 15
34-500 Zakopane**

Uczestnik Zofia B.
ul. Budzówka
4-5 Kościelisko
reprezentowana przez adwokata
.....

Uczestnik Polskie Stowarzyszenie
Przewodników Wysokogórskich
ul. Droga na Wierch 4
skr. pocztowa 8
4-5 Zakopane

sygn. akt I Ns 5 / 5

Pismo

Działając w imieniu Zofii B., na podstawie udzielonego mi pełnomocnictwa, którego odpis załączam, popieram wniosek złożony przez Starostę Tatrzańskiego (dalej tak e „Wnioskodawca”) i przedstawiam poniższe stanowisko w sprawie.

W pierwszej kolejności wnosi o dopuszczenie dowodu z zeznań następujących świadków

- Pana Edwarda L., zam. ul. Witkiewicza, 4-5 Zakopane;
- Pana Andrzeja B., zam. ul. Brzozowa 7, 4-5 Zakopane;
- Pana Mariusza K., zam. ul. Wałowa Góra, 4-5 Zakopane;
- Pana Włodzimierza S., zam. ul. Partyzantów, 4-5 Zakopane;
- Pana Petera F., wezwanie na adres Zofii B.;
- Pana Petera S., wezwanie na adres Zofii B.

Na okoliczności szczegółowo wskazane w treści uzasadnienia niniejszego pisma.

Ponadto wnosi o dopuszczenie dowodów z dokumentów załączonych do niniejszego pisma.

Uzasadnienie

W pierwszej kolejności pragnę wskazać, że obaj świadkowie wskazani w pkt. 5 i *petitum* pisma, władają językiem polskim, co pozwoli bez przeszkód przeprowadzić ich przesłuchanie w tym języku.

Ponadto, z uwagi na fakt, że obaj ww. świadkowie zamieszkują poza granicami Polski, ich wezwanie na adres Zofii B. uzasadnione jest zasadami ekonomii procesowej, szczególnie, że Uczestnik zobowiązuje się niniejszym powiadomieniem wskazanym świadkom o terminie ich przesłuchania.

Wstęp

Popierając w całości wniosek złożony przez Starostę Tatrzańskiego, pragnę – działając na podstawie udzielonego mi pełnomocnictwa – przedstawić argumentację faktyczną i prawną, na poparcie tezy, że Pani Zofia B. była w okresie od sierpnia 2014 r. do grudnia 2014 r. ofiarą dyskryminacji ze względu na płeć, ze strony władz Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich, co w efekcie doprowadziło do naruszenia wskazanych we Wniosku przepisów prawa a w konsekwencji uzasadnia uchylene powołanej tam uchwały pozbawiającej Pani Zofii B. praw przewodnika aspiranta.

Na poparcie powyższego stanowiska przytaczam następującą argumentację.

1. Okoliczności uzasadniają tezę o dyskryminowaniu Pani Zofii B.

W pierwszej kolejności pragnę wskazać, iż dyskryminowanie Pani Zofii B. przez władze Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich (dalej tak e „PSPW”), przejawiało się przede wszystkim w

- A. Bezpodstawnym i bezprawnym związkaniu wymagań stawianych Pani Zofii B., jako kandydatowi na profesjonalnego przewodnika wysokogórskiego i uniemożliwieniu jej przystąpienia do jednego z trzech wymaganych egzaminów.
- B. Bezpodstawnym kwestionowaniu jej umiejętności i predyspozycji do pełnienia funkcji profesjonalnego przewodnika wysokogórskiego.

- C. Wielokrotnych próbach dyskredytowania jej osoby, w szczególności poprzez
 - stawianie jej nieprawdziwych zarzutów dotyczących chociażby fałszowania przez nią wykazu jej dróg wspinaczkowych;
 - stawiania jej nieprawdziwych zarzutów dotyczących tego, że nielegalnie odbywa ona praktyki aspiranckie, realizując je poza granicami kraju;
 - bezpodstawne przekazywanie „siostrzanym” zagranicznym stowarzyszeniom przewodników wysokogórskich – nieprawdziwych informacji o nielegalnym odbywaniu przez Panią Zofię B. stażu aspiranckiego.
- D. Bezprawnym zawieszeniu Pani Zofii B. w prawach przewodnika aspiranta w dniu . . . r., a następnie bezprawnym skreśleniu Pani Zofii B. z listy członków PSPW;
- E. Wielokrotnych próbach przedstawiania działań Pani Zofii B. – zmierzających do ochrony jej naruszanych praw – jako prób mających na celu jedynie zdyskredytowanie i zszarganie dobrego imienia PSPW.

Skutkiem wszystkich powyższych działań ze strony władz PSPW, było doprowadzenie do podjęcia – objętej *petitum* wniosku – uchwały, która w bezprawny sposób pozbawiła Panią Zofię B. możliwość uzyskania uprawnień przewodnika wysokogórskiego.

Uchwała ta została bowiem podjęta na podstawie przesłanki przekroczenia maksymalnego 5 letniego terminu przewidzianego na odbycie kursu i zdanie egzaminu przewodnickiego. Uchwała ta została jednak podjęta na podstawie fałszywej przesłanki, a mianowicie to zaniechania ze strony Pani Zofii B. doprowadziły do przekroczenia wskazanego terminu. Oczywiście jest jednak, że bezpodstawnym tego powodem nie były jakiegokolwiek zaniechania ze strony Pani Zofii B., ale okoliczności dyskryminowania jej osoby przez władze PSPW. Wskazane powyżej działania władz PSPW powodowały z jednej strony konieczność odroczenia realizacji podjętych zobowiązań wobec Pani Zofii B. wymaga (choćby w zakresie wykazu dróg), a z drugiej strony konieczność udowodnienia przez Panią Zofię B. swojej „niewinności” jak w przypadku bezprawnego pozbawienia jej praw aspiranta. Wszystkie te okoliczności powodowały, że czas potrzebny do odbycia kursu i zdania egzaminu przewodnickiego Pani Zofia B. musiała poświęcić na walkę z dotychczasową dyskryminacją.

2. Przedstawienie szczegółowego uzasadnienia w odniesieniu do wskazanych powyżej konkretnych przejawów dyskryminacji stosowanych wobec Pani Zofii B.

Ad A i B

Jak wskazano w uzasadnieniu wniosku, podstawowym przejawem dyskryminacji było odroczenie podjętych zobowiązań w zakresie wymaganych dróg wspinaczkowych tylko wobec Pani Zofii B.

Wskazano także, że w tym samym czasie, w którym kurs przewodnicki, rozpoczęła Pani Zofia B., przystąpiło do niego także dwóch innych kandydatów – mianowicie . . .

Obaj uzyskali uprawnienia przewodników wysokogórskich, a władze PSPW nie podważyły wymagań stawianych w takim stopniu w jakim robiły to w stosunku do Pani Zofi B.

Jedną z tych osób jest zawnioskowany w pkt *petitum* pisma wiadek, Pan Edward L.

Dowód: Przesłuchanie Edwarda L. na okoliczność ci () stosowanych kryteriów oceny wykazu dróg złożonych zarówno przez wiadka, jak i Zofi B., () przeprowadzenia niezaliczonego przez Zofi B. egzaminu lodowego, () notorycznego udzielania nagan Zofi B. przez władze PSPW, (4) tego czy wobec wiadka były stosowane takie same ograniczenia w odbywaniu praktyk za granic, jakie władze PSPW stosowały wobec Zofi B., (5) sytuacji zdrowotnej Zofi B., która uniemożliwiła jej przystąpienie do egzaminu poprawkowego, () porównania poziomu umiejętności przewodnickich wiadka oraz Zofi B.

Niejako równoległe z działaniami polegającymi na zwężeniu wymagań w stosunku do Pani Zofi B., władze Stowarzyszenia w sposób nieuzasadniony i bezpodstawny kwestionowały jej umiejętności i predyspozycje do tego, aby pełniła funkcje profesjonalnego przewodnika wysokogórskiego.

Działania te były o tyle niezrozumiałe i dotkliwe dla Pani Zofi B., że w okresie, kiedy praktykowała ona jako aspirant, odbyła cały szereg wypraw, w których – pod opieką i nadzorem innego przewodnika – prowadziła turystów po często trudnych trasach. Nigdy w tym okresie nie doszło do żadnej sytuacji zagrożenia czy zdrowia prowadzonych przez nią turystów, nie mówiła o jakimkolwiek wypadku. Dodatkowo wskazała, że Pani Zofia B. stała się bardzo „popularnym” przewodnikiem i wielu turystów było bardzo zainteresowanych tym, aby to właśnie ona prowadziła ich wyprawy.

Dowód: Przesłuchanie wiadków Andrzeja B., Petera F. oraz Petera S. na okoliczność umiejętności i predyspozycji Pani Zofi B. do tego, aby być profesjonalnym przewodnikiem wysokogórskim oraz przesłuchanie wiadka Petera S. na okoliczność odbywania wspólnych wypraw.

Ad C i D

Jedną z najbardziej dotkliwych metod dyskryminacji były dla Zofi B. próby dyskredytowania jej osoby poprzez formułowanie nieprawdziwych zarzutów oraz przedstawianie jej zarówno innym członkom Stowarzyszenia, jak i innym stowarzyszeniom jako osoby łamiącej prawo, osoby, której nie można ufać.

Najbardziej spektakularnym przykładem takich działań była akcja zapoczątkowana pod koniec 2011 r., która w efekcie doprowadziła do pozbawienia Pani Zofi B. członkostwa w PSPW. Ta całkowicie bezprawna decyzja Zarządu PSPW została cofnięta dopiero po licznych interwencjach, nie wyłączając również interwencji Pana Petera G. prezydenta organizacji IVBV, pod auspicjami której działa PSPW. Podstawowymi elementami tej akcji było publiczne głoszenie przez Pana Piotra K. nieprawdziwych informacji o fałszowaniu przez Panią Zofi B. wykazu dróg wspinaczkowych oraz wskazywaniu, że w sposób nielegalny odbywa ona staż aspirancki

za granic. Dopiero wyrok S du Kole e skiego przy Polskim Zwi zku Alpinizmu oczy cił Pani Zof i B. od zarzutu fałszerstwa, a interwencja wspomnianego ju Petera G. unaoczniała władzom PSPW, i odbywanie praktyk z przewodnikami zagranicznymi nie ma nielegalnego charakteru.

Wobec powy szego wszystkie zarzuty – b d ce podstaw zawieszenia w prawach aspiranta, a nast pnie usuni cia z list członków stowarzyszenia – okazały si bezprawne i bezpodstawne. To pozwoliło przywróci Pani Zof i B. członkostwo w PSPW.

Przedstawione okoliczno ci unaoczniaj , e powy sze bardzo przecie dotkliwe działania były podejmowane tylko w celu szykany. Oczywiście jest, e kierowanie wobec Pani Zof i B. istotnych zarzutów – jak cho by rzekome fałszerstwo – musiało mie bardzo negatywny wpływ zarówno na ni sam , jak i na jej wizerunek w rodowisku. Działanie to zasługuje na szczególne pot pienie, gdy tak powa ne zarzuty były stawiane pomimo braku jakichkolwiek uzasadnionych podstaw do ich wysuwania.

Dowód: Dokumentacja przebiegu procesu „usuwania i przywracania” Pani Zof i B. do Stowarzyszenia. Przesłuchanie wiadków Pana Mariusza K. oraz Pana Włodzimierza S., obaj na okoliczno ci () przebiegu procesu „usuwania i przywracania” Pani Zof i B. do stowarzyszenia, () sposobu działania władz PSPW w trakcie tego procesu, () transparentno ci i przejrzysto ci prac Zarz du PSPW, (4) kontaktów z Prezydentem IVBV Peterem G., (5) informowania innych zwi zków o rzekomej nielegalnej działalno ci Pani Zof i B. polegaj cej na praktykowaniu za granic oraz wiadka Petera S. równie na okoliczno ci informowania w szczególno ci zwi zku słowackiego o rzekomej nielegalnej działalno ci Pani Zof i B. polegaj cej na praktykowaniu za granic

W tym miejscu Uczestnik pragnie wskaza , e jednym z dokumentów wchodz cym w skład dokumentacji uwidaczniaj cym proces „usuwania i przywracania” Pani Zof i B. do stowarzyszenia stanowi tłumaczenie listu Pana Petera G. skierowanego do wszystkich członków PSPW, które zostało przygotowane przez Pana Zbigniewa M. inicjatora zało enia PSPW w Polsce i wieloletniego współpracownika Pana Petera G. Tłumaczenie to nie było kwestionowane co do rzetelno ci przez władze PSPW. Niemniej jednak na wypadek ewentualnego kwestionowania jego rzetelno ci Uczestnik zastrzega sobie prawo zło enia do akt sprawy potwierdzenia przez tłumacza przysi głego tego dokumentu.

Ad E

Kolejnym przykładem dyskryminuj cego zachowania ze strony władz PSPW, było przedstawianie działa Pani Zof i B., podj tych przez ni w obronie jej praw, jako wysiłków maj cych za cel zdyskredytowanie samego PSPW. Takie stanowisko zostało wyra nie sformułowane w pi mie, jakie władze PSPW wystosowały do Starosty Tatrza skiego, który, działaj c w trybie nadzoru, zwrócił si do Stowarzyszenia o wyja nienie nieprawidłowo ci, do jakich doszło na gruncie dyskryminowania Pani Zof i B.

Po pierwsze, wskaza trzeba, że Pani Zofia B. ma pełne prawo dochodzić tego, aby jej prawa do równego traktowania – zagwarantowane nie tylko w Konstytucji RP, ale i całym szeregu wiążących RP umów międzynarodowych – były w pełni respektowane. Dlatego te próba przedstawiania jej starań o wyeliminowanie zjawiska dyskryminacji w działaniach władz PSPW jako działań jedynie dyskredytujących Stowarzyszenie jest nieporozumieniem i dobitnie świadczy o braku zrozumienia przez Uczestnika elementarnych instytucji ochrony prawnej.

Po drugie, argument ten jest o tyle zaskakujący, że przez te wszystkie lata Pani Zofia B. podejmowała cały szereg prób polubownego załatwienia sprawy. Próby te pomimo dobrej woli i cierpliwości ze strony Pani Zofii B. nigdy nie przyniosły pożądanego rezultatu.

Po trzecie wreszcie, organizacje pozarządowe, a także instytucje rządowe w tym Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn – z własnej inicjatywy oferowały pomoc Pani Zofii B., która często odmawiała tej pomocy, właśnie dlatego aby nie prowokować sytuacji powstawania złej atmosfery wokół stowarzyszenia, cały czas licząc na zmianę stanowiska władz PSPW. Oczekiwana zmiana stanowiska jednak nie nastąpiła, tym samym podjęcie kroków prawnych stało się konieczne.

Dowód Przesłuchanie świadka Petera F. w szczególności na okoliczności przebiegu konfliktu powstałego na tle dyskryminowania Pani Zofii B., () prób ugodowego rozwiązania tego konfliktu, w szczególności poprzez rozmowy z Panem Piotrem K. – Prezesem Zarządu PSPW, () informowania instytucji i organizacji krajowych i międzynarodowych o fakcie dyskryminowania Pani Zofii B., (4) przedstawiania wizerunku PSPW w kontekście tego konfliktu.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyżej wskazane okoliczności wniosek złożony przez Starostę Tatrzańskiego należy uznać za konieczny i zasadny.

advokat

Załączniki:

- . Pełnomocnictwo;
- . Dwa odpisy pisma wraz z załącznikami;
- . Dokumenty powołane w uzasadnieniu pisma.

3. Orzeczenie s du cywilnego I instancji

Sygn.akt I Ns 5 / 5

Postanowienie

Dnia 8. . . 5 r.

S d Rejonowy w Zakopanem
Wydział I Cywilny
w składzie nast. puj cym

Przewodnicz cy SSR Jacek S.
Ławnicy Małgorzata K., Adam P.
Protokolant st. sekr. Beata K.

po rozpoznaniu 8. . . 5 r. w Zakopanem
na rozprawie
sprawy z wniosku Starosty Tatrz. skiego

przy uczestnictwie Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich
w Zakopanem, Zofi B., Fundacji „Studencki O rodek Pomocy Prawnej przy Wy-
dziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – Klinika Prawa”

o uchylenie Uchwały Zarz. du Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysoko-
górskich nr 4/4 z 4. . . 4 r.

oraz Uchwały Walnego Zebrania Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wyso-
kogórskich z . . . 4 r.

postanawia

- I. Uchyli Uchwał. Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich
z . . . 4 r. rozpoznaj c odwołanie Zofi B. od Uchwały Zarz. du Stowa-
rzyszenia nr 4/4 z 4. . . 4 r.
- II. W pozostałym zakresie wniosek odrzuci .
- III. Koszty post. powania znie .

Podpisy

Uzasadnienie

Wnioskodawca Starosta Tatrzański domagał się uchylenia Uchwały 4/4 Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich z czerwca 2004 r. oraz Uchwały Walnego Zgromadzenia Członków Stowarzyszenia z 2004 r., moc której pozbawiono Zofię B. praw aspiranta.

W uzasadnieniu wniosku stwierdzono, iż skarga na Uchwałę Stowarzyszenia jest niezgodna z § 10 ust. 1 Statutu Stowarzyszenia oraz niezgodna jest z art. 10 i 11 Konstytucji RP w zw. z art. 10 ust. 1 ustawy Prawo o Stowarzyszeniach, art. 10 i 11 Konwencji ONZ z 1979 r. o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, z art. 14 oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r., art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych z 1966 r. oraz z art. 8 i 14 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowej Wolności z 1950 r.

W uzasadnieniu wniosku ujawniono, że Zofia B. jest członkiem kandydatem Stowarzyszenia od 4. 10. 2007 r. Od 2008 r. rozpoczęła realizację kursów, szkoleń oraz przebieg wymaganych dla dopuszczenia jej do egzaminu przyznającego uprawnienia przewodnika wysokogórskiego. W 2008 r. otrzymała status aspiranta przewodnika. Realizując plan przebiegnięć i szkoleń, uczestniczka przedłożyła wykaz wymaganych dla dopuszczenia jej do egzaminu. W czerwcu 2004 r. Zarząd Stowarzyszenia miał podjąć decyzję pozbawiającą Zofię B. statutu przewodnika aspiranta. Walne Zebranie Stowarzyszenia rozpoznając odwołanie Zofii B. potwierdziło decyzję Zarządu.

Wnioskodawca w dalszej części uzasadnienia wskazał, że działania Stowarzyszenia podejmowane wobec Zofii B. nie są jednakowymi, które były stawiane innym osobom płci męskiej, którzy aspirowali do uzyskania tytułu przewodnika wysokogórskiego. W fakcie dyskryminacji Zofii B. jako kobiety wnioskodawca ujawnił podstawy merytoryczne uzasadnienia wniosku.

To samo stanowisko w sprawie zajęła uczestniczka Zofia B., jak również Fundacja Studencka O Rodek Pomocy Prawnej przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – Klinika Prawa.

Polskie Stowarzyszenie Przewodników Wysokogórskich wniosło o oddalenie wniosku, powołując się na fakt niespełnienia przez uczestniczkę Zofię B. kryteriów wymaganych dla dopuszczenia do egzaminu przyznającego uprawnienia przewodnika wysokogórskiego.

Uczestnik ten wskazał propozycje ugodowe załatwienia sporu poprzez określenie czasu, w którym uczestniczka mogłaby spełnić warunki dla dopuszczenia jej do egzaminu konkursowego. Propozycja ta nie znalazła jednak uznania w stanowisku Zofii B.

S d ustalił nast puj cy stan faktyczny

Polskie Stowarzyszenie Przewodników Wysokogórskich działa w oparciu o postanowienia ustawy z 7.4. 8 r. – Prawo o Stowarzyszeniach oraz statutu. Zgodnie z § 7 władzami Stowarzyszenia jest Walne Zgromadzenie Członków, Zarz d, Komisja Rewizyjna, S d Kole e ski. Zgodnie z § statutu uchwały wszystkich władz Stowarzyszenia zapadaj zwykł wi kszo ci głosów, przy obecno ci, co najmniej połowy Członków uprawnionych do głosowania, o ile statut nie stanowi inaczej. Do wył cznych kompetencji Walnego Zgromadzenia Członków Stowarzyszenia, które jest najwy sz władz tego podmiotu nale y m.in. rozpatrywanie odwoła oraz uchwał Zarz du wniesionych przez członków Stowarzyszenia. Tyczy to równie skarg członków Stowarzyszenia na działalno Zarz du. Zgodnie z zapisem § statutu w walnym Zgromadzeniu winna uczestniczy połowa członków uprawnionych do głosowania (w pierwszym terminie Zgromadzenia).

Dowód statut – k. 8 –8

4. . 4 r. Zarz d Stowarzyszenia w Uchwale Nr 4/4 w obecno ci 4 Członków Zarz du podj ł decyzj o nieprzedłu aniu Zof i B. czasu dla spełnienia przez ni warunków koniecznych dla dopuszczenia do zdania ko cowego egzaminu przyznaj cego status przewodnika wysokogórskiego.

Dowód: Uchwała – k. 8

Od tej decyzji Zof a B. odwołała si do Walnego Zebrania Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich. Zebranie takie odbyło si . . 4 r. Uprawnionych członków Stowarzyszenia do udziału w zebraniu było , obecnych . W trakcie tego Walnego Zebrania przeprowadzono pi głosowa Uchwał Walnego Zebrania, w którym uczestniczyło Członków. Po podj ciu owych Uchwał Zebranie przyst piło do rozpatrzenia odwołania Zof i B. od decyzji Stowarzyszenia. W trakcie dyskusji nad tym odwołaniem osób uprawnionych do głosowania opu ciło sal obrad Stowarzyszenia. Walne Zebranie Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich podj ło Uchwał o podtrzymaniu decyzji Zarz du Stowarzyszenia nr 4/4 z czerwca 4 r. W głosowaniu brało udział 5 Członków Stowarzyszenia, 8 głosów było „za”, 4 głosy „przeciw”, osoby wstrzymały si od głosu. W chwili głosowania tycz cego statusu Zof i B. w zebraniu uczestniczyło 5 Członków Stowarzyszenia uprawnionych do głosowania na uprawnionych.

Dowód: sprawozdanie z Walnego Zebrania Stowarzyszenia – k. –

Przedstawiony stan faktyczny S d ustalił na podstawie dowodów powołanych w przypisach. S one logiczne, wzajemnie koresponduj ze sob , pozwalaj na rzeczowe odtworzenie przebiegu wydarze .

S d zwa ył, co nast puje

Art. . . . ustawy z 7.4. . . . 8 r. – Prawo o Stowarzyszeniach daje uprawnienie s dowi powszechnemu do uchylecia niezgodnej z prawem lub statutem uchwały stowarzyszenia.

Takow Uchwał w przedmiotowej sprawie była decyzja Walnego Zebrania Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich z l. . . . 4 r., moc której Stowarzyszenie podtrzymało decyzj Zarz du o nieprzedłu aniu Zofi B. okresu aspiranckiego dla uzyskania tytułu przewodnika wysokogórskiego. Uchwała Walnego Zebrania Polskiego Stowarzyszenia Przewodników Wysokogórskich z 4 r. została podj ta z naruszeniem § statutu, który stanowi, e uchwały Stowarzyszenia zapadaj zwykł wi kszo ci głosów, przy obecno ci co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Poniewa było to Walne Zgromadzenie wyznaczone w pierwszym terminie – zgodnie z § pkt statutu odwołanie Zofi B. winno zosta rozpoznane przy obecno ci co najmniej członków Stowarzyszenia. W głosowaniu wzi ło udział 5 członków. Podj ta Uchwała odno nie Zofi B. z przyczyn formalnych (nie spełnienia wymogów § statutu) została uznana przez S d jako podj ta z naruszeniem tre ci statutu i z przyczyn formalnych S d na podstawie art.) Prawa o Stowarzyszeniach uchylił ow Uchwał .

Wnioskodawca domagał si równie uchylecia Uchwały Zarz du Nr 4/4 z czerwca 4 r. W zakresie tego dania S d wnioski odrzucił – art. . . . § pkt KPC. Prawo o Stowarzyszeniach bowiem w art. . . . daje uprawnienie s dowi powszechnemu do uchylecia niezgodnej z prawem lub statutem uchwały stowarzyszenia. Tak decyzj Stowarzyszenia nie jest w ocenie S du uchwała Zarz du Stowarzyszenia, od której zło ono odwołanie do Walnego Zebrania. Dopiero uchwała Walnego Zebrania Stowarzyszenia jest decyzj , któr s d powszechny mo e bada .

Poniewa Uchwała Stowarzyszenia była dotkni ta wad formaln , której fakt zaistnienia przyznało Stowarzyszenie, bezprzedmiotowym było przeprowadzenie dowodów z zawioskowanych wiadków.

Po my li art. 5 KPC koszty post powania zniesiono.

III. Wybrane przepisy**Konstytucja RP****Art. 32**

. . . . Wszyscy s wobec prawa równi. Wszyscy maj prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

. . . . Nikt nie mo e by dyskryminowany w yciu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Art. 33

. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawa do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

PrStow**Rozdział 1. Przepisy ogólne****Art. 1**

. Obywatele polscy realizują prawo zrzeszania się w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami Konstytucji oraz porządkiem prawnym określonym w ustawach.

. Prawo zrzeszania się w stowarzyszeniach może podlegać ograniczeniom przewidzianym jedynie przez ustawy, niezbędnym do zapewnienia interesów bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego oraz ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo ochrony praw i wolności innych osób.

. Stowarzyszenia mają prawo wypowiedzania się w sprawach publicznych.

Art. 2

. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych.

. Stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności.

. Stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej członków; do prowadzenia swych spraw może zatrudniać pracowników.

Art. 3

. Prawo tworzenia stowarzyszeń przysługuje obywatelom polskim mającym pełną zdolność do czynności prawnych i niepozbawionym praw publicznych.

. Mniejszoletni w wieku od 13 do 18 lat, którzy mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą należeć do stowarzyszeń i korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego, z tym że w składzie zarządu stowarzyszenia musi stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych.

. Mniejszoletni poniżej 18 lat mogą, za zgodą przedstawicieli ustawowych, należeć do stowarzyszeń według zasad określonych w ich statutach, bez prawa udziału w głosowaniu na walnych zebraniach członków oraz bez korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego do władz stowarzyszenia. Jeżeli jednak jednostka organizacyjna stowarzyszenia zrzesza wyłącznie mniejszoletnich, mogą oni wybierać i być wybierani do władz tej jednostki.

Art. 4

. Cudzoziemcy mający miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mogą zrzeszać się w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami obowiązującymi dla obywateli polskich.

. Cudzoziemcy niemający miejsca zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mogą występować do stowarzyszeń, których statuty przewidują także możliwość.

Art. 5

. Stowarzyszenia międzynarodowe mogą być tworzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej według zasad określonych w ustawie.

. Stowarzyszenia mogą należeć do organizacji międzynarodowych na warunkach określonych w ich statutach, jeżeli nie naruszają zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną.

Art. 6

. Tworzenie stowarzyszeń przyjmujących zasady bezwzględnego posłuszeństwa ich członków wobec władz stowarzyszenia jest zakazane.

. Nikogo nie wolno zmuszać do udziału w stowarzyszeniu lub ograniczać jego prawa do wystąpienia ze stowarzyszenia. Nikt nie może ponosić ujemnych następstw z powodu przynależności do stowarzyszenia albo pozostawiania poza nim.

Art. 7

. Przepisom ustawy nie podlegają

-) organizacje społeczne działające na podstawie odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną,
-) kościoły i inne związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne,
-) organizacje religijne, których sytuacja prawna jest uregulowana ustawami o stosunku państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych, działające w obrębie tych kościołów i związków,
- 4) komitety wyborcze utworzone w związku z wyborami do Sejmu, do Senatu, wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborami do Parlamentu Europejskiego lub wyborami do organów samorządu terytorialnego,
- 5) partie polityczne.

. Do organizacji, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, w sprawach niuregulowanych odrębnie stosuje się przepisy ustawy.

Art. 8

. Stowarzyszenie podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, o ile przepis ustawy nie stanowi inaczej.

.-4. (skreślone)

5. Nadzór nad działalnością stowarzyszenia należy do
-) wojewody właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia – w zakresie nadzoru nad działalnością stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
 -) starosty właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia – w zakresie nadzoru nad innymi niż wymienione w pkt 1) stowarzyszeniami – zwanych dalej „organami nadzorującymi”.
- . Przepisy ustawy nie naruszają uprawnień prokuratora wynikających z innych ustaw.

Rozdział 2. Tworzenie stowarzyszenia

Art. 9

Osoby w liczbie co najmniej piętnastu, pragnące założyć stowarzyszenie, uchwalają statut stowarzyszenia i wybierają komitet założycielski.

Art. 10

- . Statut stowarzyszenia określa w szczególności
-) nazwę stowarzyszenia, odróżniającą je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji,
 -) teren działania i siedzibę stowarzyszenia,
 -) cele i sposoby ich realizacji,
- 4) sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków,
- 5) władzę stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje,
-) sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki wnoszenia jego uchwał,
- 7) sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich,
- 8) zasady dokonywania zmian statutu,
-) sposób rozwijania się stowarzyszenia.

. Stowarzyszenie, które zamierza tworzyć terenowe jednostki organizacyjne, jest obowiązane określić w statucie struktur organizacyjnych i zasady tworzenia tych jednostek.

. Osoba prawna może być jedynie wspierającym członkiem stowarzyszenia.

Art. 11

. Najwyższą władzą stowarzyszenia jest walne zebranie członków. W sprawach, w których statut nie określa właściwego zebrania stowarzyszenia, podejmuwane uchwały należy do walnego zebrania członków.

. Statut może przewidywać zamiast walnego zebrania członków zebranie delegatów lub zastąpienie walnego zebrania członków zebraniem delegatów, jeżeli liczba członków przekroczy określony w statucie wielkość. W takich przypadkach statut określa zasady wyboru delegatów i czas trwania ich kadencji.

. Stowarzyszenie jest obowiązane posiadać zarząd i organ kontroli wewnętrznej.

Art. 12

Komitet założycielski składa się do siedziby rejestrowego wniosek o rejestrację wraz ze statusem, list założycieli, zawierający imiona i nazwiska, daty i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania oraz własnoręczne podpisy założycieli, protokół z wyboru komitetu założycielskiego, a także informacje o adresie tymczasowej siedziby stowarzyszenia.

Art. 13

Wniosek o zarejestrowanie stowarzyszenia siedziby rejestrowy rozpoznaje niezwłocznie, a rozstrzygnięcie powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca od dnia złożenia wniosku.

Siedziby rejestrowy doręcza organowi nadzoru odpis wniosku o rejestrację wraz z załącznikami wymienionymi w art. 12. Organ ten ma prawo wypowiedzieć się w sprawie wniosku w terminie 4 dni, licząc od dnia doręczenia, a także przystąpić, za zgodą siedziby, do postępowania jako zainteresowany.

Art. 14

Siedziby rejestrowy odmawia zarejestrowania stowarzyszenia, jeżeli nie spełnia ono warunków określonych w ustawie.

Art. 15

Siedziby rejestrowy przed wydaniem postanowienia o zarejestrowaniu stowarzyszenia, jeżeli uzna za niezbędne dokonanie dodatkowych ustaleń, wyznacza w tym celu posiedzenie wyjątkowe.

Na posiedzenie wyjątkowe siedziby rejestrowy wzywa uczestników postępowania.

Art. 16

Siedziby rejestrowy wydaje postanowienie o zarejestrowaniu stowarzyszenia po stwierdzeniu, że jego statut jest zgodny z przepisami prawa i założyciele spełniają wymagania określone w ustawie.

Art. 17

Stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną i może rozpocząć działalność z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego.

a. Terenowa jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 18 ust. 1, może uzyskać osobowość prawną, jeżeli statut stowarzyszenia to przewiduje.

(skreślony)

O wpisaniu stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego siedziby rejestrowy zawiadamia założycieli oraz organ nadzoru, przesyłając jednocześnie temu organowi statut.

4. Postępowanie w sprawach o wpis stowarzyszenia do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej do Krajowego Rejestru Sądowego jest wolne od opłat sądowych.

Art. 20

. Zarząd terenowej jednostki organizacyjnej stowarzyszenia jest obowiązany, w terminie 4 dni od chwili jej powołania, zawiadomić o tym organ nadzorujący właściwy ze względu na siedzibę tej jednostki, podając skład zarządu i adres siedziby jednostki, oraz doręczyć statut stowarzyszenia.

. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio w razie zmian w składzie zarządu i adresie siedziby terenowej jednostki organizacyjnej stowarzyszenia oraz w statucie stowarzyszenia.

Art. 21

Zarząd stowarzyszenia ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić sąd rejestrowy o zmianie statutu. W sprawie wpisania do rejestru zmiany statutu stowarzyszenia stosuje się odpowiednio zasady i tryb przewidziane dla rejestracji stowarzyszenia.

Art. 22

. Stowarzyszenia w liczbie co najmniej trzech mogą założyć związki stowarzyszeń. Założycielami i członkami związku mogą być także inne osoby prawne, z tym że osoby prawne mogą być członkami wspierającymi.

. Do związków, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy.

Rozdział 3. Nadzór nad stowarzyszeniami**Art. 25**

Organ nadzorujący ma prawo

-) żąda dostarczenia przez zarząd stowarzyszenia, w wyznaczonym terminie, odpisów uchwał walnego zebrania członków (zebrania delegatów),
-) (skreśleń),
-) żąda od władz stowarzyszenia niezbędnych wyjaśnień.

Art. 26

W razie niezastosowania się stowarzyszenia do wymagań określonych w art. 5, sąd na wniosek organu nadzorującego może nałożyć grzywnę w wysokości jednorazowo nie wyższej niż 5 zł. Od grzywny można zwolnić, jeżeli po jej wymierzeniu stowarzyszenie niezwłocznie zastosuje się do wymagań organu nadzorującego. Stowarzyszenie, w terminie 7 dni, może wystąpić do sądu o zwolnienie od grzywny.

Art. 27

Organem nadzorującym terenowych jednostek organizacyjnych stowarzyszenia jest organ określony w art. 8 ust. 5, właściwy ze względu na siedzibę tej jednostki.

Art. 28

W razie stwierdzenia, że działalność stowarzyszenia jest niezgodna z prawem lub narusza postanowienia statutu w sprawach, o których mowa w art. 10 ust. 1, organ nadzorujący, w zależności od rodzaju i stopnia stwierdzonych nieprawidłowości, może wystąpić o ich usunięcie w określonym terminie, udzielić ostrzeżenia władzom stowarzyszenia, wystąpić do sądu o zastosowanie środków określonych w art. 11.

Art. 29

- . S d, na wniosek organu nadzoruj cego lub prokuratora, mo e
 -) udzieli upomnienia władzom stowarzyszenia,
 -) uchyli niezgodn z prawem lub statutem uchwał stowarzyszenia,
 -) rozwi za stowarzyszenie, je eli jego działalno wykazuje ra ce lub uporczywe naruszanie prawa albo postanowie statutu i nie ma warunków do przywrócenia działalno ci zgodnej z prawem lub statutem.

. S d rozpoznaj c wniosek, o którym mowa w ust. pkt , mo e na wniosek lub z własnej inicjatywy wyda zarz dzenie tymczasowe o zawieszeniu w czynno ciach zarz du stowarzyszenia, wyznaczaj c przedstawiciela do prowadzenia bie cych spraw stowarzyszenia.

. Rozpoznaj c wniosek o rozwi zanie stowarzyszenia, s d mo e zobowi za władze stowarzyszenia do usuni cia nieprawidłowo ci w okre lonej terminie i zawiesi post powanie. W razie bezskutecznego upływu terminu, s d, na wniosek organu nadzoruj cego lub z własnej inicjatywy, podejmie zawieszony post powanie.

Art. 30

. Je eli stowarzyszenie nie posiada zarz du zdolnego do działa prawnych, s d, na wniosek organu nadzoruj cego lub z własnej inicjatywy, ustanawia dla niego kuratora.

. Kurator jest obowi zany do zwołania w okresie nie dłu szym ni miesi cy walnego zebrania członków (zebrania delegatów) stowarzyszenia w celu wyboru zarz du. Do czasu wyboru zarz du, kurator reprezentuje stowarzyszenie w sprawach maj tkowych wymagaj cych bie cego załatwienia.

. Wynagrodzenie kuratora pokrywa si z majtku stowarzyszenia.

Art. 31

Na wniosek organu nadzoruj cego s d wydaje postanowienie o rozwi zaniu stowarzyszenia, w razie gdy

-) liczba członków stowarzyszenia zmniejszyła si poni ej liczby członków wymaganych do jego założenia,
-) stowarzyszenie nie posiada przewidzianych w ustawie władz i nie ma warunków do ich wyłonienia w okresie nie dłu szym ni rok.

Art. 32

Wnioski, o których mowa w art. ust. i art. , s d rozpoznaje na rozprawie w post powaniu nieprocesowym – rejestrowym.

KPC**Księga druga. Postępowanie nieprocesowe****Tytuł I. Przepisy ogólne****Art. 506**

Sąd wszczyna postępowanie nieprocesowe na wniosek; w wypadkach wskazanych w ustawie sąd może wszcząć postępowanie także z urzędu.

Art. 507

Sprawy należące do postępowania nieprocesowego rozpoznaje sąd rejonowy, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.

Art. 508

§ 1. Jeżeli właściwość miejscowa nie jest oznaczona w przepisie szczególnym, właściwość właściwy jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jego pobytu. Do postępowania z urzędu właściwy jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie będące podstawą wszczęcia postępowania. W braku wskazanych wyżej podstaw właściwy będzie sąd dla m.st. Warszawy.

§ 2. W wypadku, gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawę lub podjąć innej czynności albo, gdy wymagającego względu celowość, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części.

§ 3. Wyznaczenie następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej, po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych.

Art. 509

Sprawy o przysposobienie, o pozbawienie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej w pierwszej instancji sąd rozpoznaje w składzie jednego sędziego i dwóch ławników.

Art. 509¹

§ 1. Czynności w sprawach o wpis w księgę wieczystej może wykonywać referendarz sądowy.

§ 2. Czynności w postępowaniu rejestrowym może wykonywać referendarz sądowy, z wyjątkiem prowadzenia rozprawy.

Art. 510

§ 1. Zainteresowanym w sprawie jest każda, czyich praw dotyczy wynik postępowania, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli nie miał udziału, staje się uczestnikiem. Na odmowę dopuszczenia do udziału w sprawie przysługuje zażalenie.

§ 2. Jeżeli osoba i się, zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu.

Art. 511

§ . Wniosek o wszczęcie postępowania powinien czyni zgodnie przepisom o pozwie, z tym zmianami, a zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie.

§ . Do wniosków prokuratora o wszczęcie postępowania nie stosuje się przepisów art. 55 i 56 .

Art. 511¹

§ . W postępowaniu wieczystoksięgowym oraz w postępowaniach rejestrowych wniosek podlega opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie tej opłaty. W zarządzeniu o zwrocie pisma należy wskazać wysokość należnej opłaty stałej.

§ . Przepis art. 202 § 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 512

§ . Po rozpoczęciu posiedzenia albo po złożeniu przez któregokolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie cofnięcie wniosku jest skuteczne tylko wtedy, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w terminie wyznaczonym.

§ . Cofnięcie wniosku o wszczęcie postępowania jest bezskuteczne w sprawie, której wszczęcie mogło nastąpić z urzędu.

Art. 513

Niestawiennictwo uczestników nie tamuje rozpoznania sprawy. Przepisów o wyroku zaocznym nie stosuje się .

Art. 514

§ . Rozprawa odbywa się w wypadkach wskazanych w ustawie. W innych wypadkach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. Mimo niewyznaczenia rozprawy sąd przed rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zająć od nich oświadczenia na piśmie.

§ . Jednakże nawet w wypadkach, gdy ustawa wymaga przeprowadzenia rozprawy, sąd może, bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie, oddalić wniosek na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z treści wniosku wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy.

Art. 515

Sąd może, stosownie do okoliczności, przesłuchać świadków i biegłych bez przyzwolenia oraz w nieobecności uczestników, może również zająć od osób, które nie są uczestnikami, oświadczenia na piśmie.

Art. 516

Orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Art. 517

Sąd uzasadnia i doręcza postanowienia stosownie do art. 57, jednakże nie doręcza się postanowienia uczestnikowi, który był obecny na posiedzeniu, po ogłoszeniu postanowienia zrzekł się jego doręczenia.

Art. 518

Od postanowienia sądu pierwszej instancji orzekającego co do istoty sprawy przysługuje apelacja. Na inne postanowienia sądu pierwszej instancji, w wypadkach wskazanych w ustawie, przysługuje zażalenie.

Art. 518¹

§ 1. W razie wniesienia skargi na wpis w księgę wieczystą wpis nie traci mocy. Rozpoznaje sprawę, sąd zmienia zaskarżony wpis przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie, którym zaskarżony wpis utrzymuje w mocy albo uchyla go w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala lub odrzuca, względnie postępowanie umarza.

§ 2a. W postępowaniu rejestrowym o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz rejestru zastawów w razie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza zarządcy wpis, pozostaje ono w mocy do chwili rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy rozpoznający sprawę jako sąd pierwszej instancji. Rozpoznaje sprawę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis utrzymuje w mocy albo uchyla w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala lub odrzuca, względnie postępowanie umarza.

§ 4. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym

-) od dnia czynności, gdy uczestnik był przy niej obecny lub był o jej terminie zawiadomiony,
-) w innych wypadkach niż wymienione w pkt – od dnia doręczenia zawiadomienia uczestnika o dokonaniu czynności,
-) w przypadku braku zawiadomienia – od dnia dowiedzenia się o dokonaniu czynności, z tym że w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego dla uczestników postępowania, którym postanowienia co do istoty sprawy nie doręcza się, termin do wniesienia skargi biegnie od daty wpisu w Rejestrze.

Art. 519

Dla uczestnika, który zrzekł się doręczenia, termin do wniesienia środka odwoławczego biegnie od ogłoszenia postanowienia.

Art. 519¹

§ 1. Od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kołacyjnych postępowanie w sprawie – w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego – przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. W sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych.

§ 3. W postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji.

- § 4. Skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach dotyczących
-) przepadku rzeczy,
 -) zarządzenia zaniechanego ze współwłasności lub uytkowaniem,
 -) zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządzenia spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu,
- 4) zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych,
- 5) likwidacji niepodlegających depozytów.

Art. 520

§ 1. Każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

§ 2. Jeżeli jednak uczestnicy w różnym stopniu zainteresowani w wyniku postępowania lub interesy ich są sprzeczne, sąd może stosunkowo rozdzielić obowiązek zwrotu kosztów lub włożyć go na jednego z uczestników w całości. To samo dotyczy zwrotu kosztów postępowania wyłożonych przez uczestników.

§ 3. Jeżeli interesy uczestników są sprzeczne, sąd może włożyć na uczestnika, którego wnioski zostały oddalone lub odrzucone, obowiązek zwrotu kosztów postępowania poniesionych przez innego uczestnika. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio, jeżeli uczestnik postępowania działa niesumienne lub oczywicie niewłaściwie.

Art. 521

§ 1. Jeżeli przepis szczególny inaczej nie stanowi, postanowienie orzekające co do istoty sprawy staje się skuteczne, a jeżeli wymaga wykonania – tak jest wykonalne, po uprawomocnieniu się.

§ 2. Jeżeli postanowienie takie ulega z mocy ustawy wykonaniu przed uprawomocnieniem się, sąd, który wydał postanowienie, może stosownie do okoliczności wstrzymać jego wykonanie.

Art. 522

Postanowienia wydane w sprawie, która może być wszczęta z urzędu, podlegają wykonaniu z urzędu.

Art. 523

Prawomocne postanowienie orzekające co do istoty sprawy nie może być zmienione ani uchylone, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jednakże prawomocne postanowienie oddalające wniosek sąd może zmienić w razie zmiany okoliczności sprawy.

Art. 524

§ 1. Uczestnik postępowania może żądać wznowienia postępowania jako czynnego prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, jednakże wznowienie postępowania nie jest dopuszczalne, jeżeli postanowienie kończące postępowanie nie zostało zmienione lub uchylone.

§ . Zainteresowany, który nie był uczestnikiem post powania zako czonego prawomocnym postanowieniem orzekaj cym co do istoty sprawy, mo e da wznowienia post powania, je eli postanowienie to narusza jego prawa. W takim wypadku stosuje si przepisy o wznowieniu post powania z powodu pozbawienia mo no ci dziaania.

Art. 525

Akta sprawy dost pne s dla uczestników post powania oraz za zezwoleniem przewodnicz cego dla ka dego, kto potrzeb przejrzenia dostatecznie usprawiedliwi. Na tych samych zasadach dopuszczalne jest sporz dzanie i otrzymywanie odpisów i wyci gów z akt.

IV. Przykładowy scenariusz zaj

1. Uwagi ogólne

Niniejsza symulacja jest przykładem cywilnego post powania nieprocesowego przed s dem II instancji przeprowadzanego na posiedzeniu niejawnym. Ze wzgl du na niejawno tego post powania symulacj t mo na zaplanowa na kilka kolejnych zaj prowadzonych przez jednego koordynatora.

Zaj cia 1

Rozdanie wszystkim uczestnikom przygotowanych materiałów oraz dokładne ich przeczytanie. Podział studentów na trzy grupy (z tak sam liczb uczestników)

- Grupa s d – opracowanie postanowienia z uzasadnieniem,
- Grupa pełnomocnicy Zo fi B. – opracowanie za alenia,
- Grupa pełnomocnicy PSPW – opracowanie odpowiedzi na za alenie.

Po rozdzieleniu wszystkich ról nale y ogólnie przedstawi studentom cały plan symulacji. Ze wzgl du na całkowit pisemno tego post powania jedne zaj cia nale y po wi ci na pisanie za alenia, wówczas w zaj ciach uczestniczy tylko grupa druga. Podczas kolejnych zaj grupa trzecia otrzymuje za alenie i opracowuje odpowied na za alenie i na kolejnych zaj ciach grupa pierwsza opracowuje postanowienie z uzasadnieniem. Na ostatnich zaj ciach obie grupy pełnomocników odczytuj postanowienie, po czym koordynator przeprowadza ogóln dyskusj . W miar mo liwo ci danej Kliniki Prawa dobrze jest zapewni pracuj cej grupie studentów jeden komputer z dost pem do aktualnego stanu prawnego wraz z orzecznictwem i pi miennictwem. Je eli jest to niemo liwe, koordynator powinien sam opracowa w trzech egzemplarzach wszystkie potrzebne

akty prawne, poglądy doktryny, orzecznictwo. W czasie dotyczącej wybranych przepisów przygotowano najważniejsze akty lub ich fragmenty potrzebne przy analizie opracowanej symulacji.

Zajęcia 2 (też czasami można być jednym lub dwoma zajęciami)

W tych zajęciach uczestniczy tylko grupa druga, która opracowuje zaopiniowanie wraz z uzasadnieniem.

Zajęcia 3 (też czasami można być jednym lub dwoma zajęciami)

W tych zajęciach uczestniczy tylko grupa trzecia, która opracowuje odpowiedź na zaopiniowanie wraz z uzasadnieniem.

Zajęcia 4 (też czasami można być jednym lub dwoma zajęciami)

W tych zajęciach uczestniczy tylko grupa pierwsza, która opracowuje postanowienie sądu z uzasadnieniem.

Zajęcia 5

Zapoznanie się grupy drugiej i trzeciej z postanowieniem sądu z uzasadnieniem. Podsumowanie całej symulacji procesy psychologiczne, prawne i metodologiczne.

Sumulacja 8. „Ojciec wi ty nie daj si zwi obłud polityków”. Materiały do inscenizacji rozprawy

Opracowanie: *Lukasz Bojarski, Claudia Frendler-Bielicka*

Inspiracją dla opracowanej sprawy były autentyczne wydarzenia podczas wizyty Papieża Jana Pawła II w Polsce w 1983 r. Tytuł symulacji to sformułowanie sloganu z omawianej sprawy. Zapis oryginalny.

I. Uwagi wprowadzające

Poniższe materiały zostały opracowane na kanwie autentycznego zdarzenia, które było przedmiotem badania przez prokuraturę i sąd. Niektóre elementy zostały zmienione, niektóre, w tym akt oskarżenia, opracowano na potrzeby symulacji.

Materiały pozwalają na organizację samej symulacji lub symulacji poprzedzonej scenką – podczas szkoleń wykorzystywane były obie formy. Symulacja była także przetłumaczona na język rosyjski i wykorzystana w ramach międzynarodowego Wyższego Kursu Praw Człowieka dla liderów organizacji pozarządowych organizowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka. Odegranie scenki przed symulacją pozwala na wytworzenie dodatkowego materiału dowodowego (nowi świadkowie), choć ramy scenariusza są wyraźnie ustalone.

Przedmiotem symulacji jest rozprawa karna, jednak sprawa dotyczy także wielu aspektów ochrony praw człowieka i daje możliwość nauki i dyskusji na temat chronionych konstytucyjnie i przez prawo międzynarodowe wolności m.in. wolności osobistej, wolności wypowiedzi, wolności zgromadzenia.

W symulacji (scenka, rozprawa) może wziąć udział wiele osób (do ok. 15-20). Czas potrzebny na przeprowadzenie całego programu (scenka i symulacja) to około 7 godzin, choć można na poprzedzić analizę akt sprawy i samej symulacji, co skróci wymagany czas (zob. informacje metodologiczne i przykładowy scenariusz zajęć).

Aktorzy**Pierwsza grupa**

- s. dzia (s. dziowie)
- prokuratorów (Katarzyna Przepowietrzna, Drugi, Trzeci)
- obro. ców (Pierwszy, Drugi, Trzeci)
- przedstawiciel społeczny – obserwuje rzetelno. procesu
- protokolant s. dowy – pilnuje czasu
- dziennikarzy – Super Express i Rzeczpospolita – pisz. relacj. z procesu

Druga grupa

- dwaj pokrzywdzeni – Leszek Armijny, Piotr Zwyci. ski
- oskar. ony – Janusz Zdecydowany, inspektor (dowódca zabezpieczenia)
- wiadkowie
 - osoby przebywaj. ce w okolicy, nie wi. cej ni. trzy x, y, z;
 - policjant, który pozwolił powiesi. transparent – Jan Dobroduszny;
 - członek stra. y ko. cielnej, który pozwolił powiesi. transparent – Mirosław Sumienny;
 - dowódca patrolu, który kazał zdj. transparent i zatrzymał pokrzywdzo- nych – Zenon Posłuszny oraz dwóch funkcjonariuszy;
 - fotoreporterka miesi. cznika „Dziwny jest ten. wiat” – Anna Klisza;
 - wiadek z Komisariatu Nr. (złodziej radia samochodowego) – Lidia Zakr. cona;
 - funkcjonariusze z Komisariatu Nr. – komentuj. cy spraw. w drugim pokoju;
 - policjant, który przewoził pokrzywdzonych z Komisariatu Nr. do Komi- sariatu Nr. ;
 - dy. urny w Komisariacie Nr. ;
 - funkcjonariusz Komisariatu Nr. – asp. Joanna Pi. mienna.
- reszta uczestników scenki – pielgrzymi.

II. Materiały w sprawie**1. Stan faktyczny – scenariusz**

W dniu . . . r. u. zbiegu ulicy Matejki i Alej Ujazdowskich w Warsza- wie znajdowała si. liczna grupa osób oczekuj. cych w pobli. u pomnika Armii Krajowej na przyjazd papie. a Jana Pawła II. W ród zebranych znajdowali si. dwaj 7- letni kombatanci Armii Krajowej, panowie dr Leszek Armijny i Piotr Zwyci. ski. Była. rano. Wymienieni podeszli do policjantów i przedstawi-

ciela ko cielnej słu by porz dkowej i zapytali, czy mog wywiesi transparent przez nich przygotowany. Uzyskali na to zgod . Transparent o tre ci „Ojciec wi ty nie daj si zwi obud polityków” umie cili w widocznym miejscu. Program wizyty papieskiej przewidywał po wi cenie wspomnianego pomnika Armii Krajowej, a nast pnie wizyt w parlamencie.

Około 7. nast piło wyra ne poruszenie w ród umundurowanych policjantów, którzy prowadzili rozmow przy u yciu radiostacji. Trzyosobowy patrol dowodzony przez aspiranta Zenona Posłusznego otrzymał za po rednictwem radiotelefonu polecenie usuni cia transparentu. Policjanci podeszli do transparentu z wyra nym zamiarem zdj cia go. Wówczas panowie Armijny i Zwyci ski ze zdziwieniem, acz uprzejmie, wszcz li spór z policjantami, pokazali im Konstytucj i o wiadczyli, e polecenie zdj cia transparentu narusza ich prawa obywatelskie gwarantowane przez Konstytucj (wolno wyra ania swoich pogl dów, art. 54). Wówczas dowódca patrolu ponownie poł czył si ze swoim zwierzchnikiem – dowódc zabezpieczenia Inspektorem Januszem Zdecydowanym. Powiadomił go o konstytucyjnych argumentach kombatantów. Inspektor Zdecydowany polecił jednak policjantom jak najszybsze zdj cie transparentu, zatrzymanie kombatantów i przewiezienie ich do komisariatu.

Wykonuj c polecenie, Zenon Posłuszny nie umiał poda przyczyny i podstawy prawnej zatrzymania mimo kilkakrotnych pró b kombatantów o uzasadnienie post powania Policji. Jednak, na wyra ny rozkaz, bez wdawania si w dalsze dyskusje, kombatanci zdj li transparent. Po chwili podeszło do nich dwóch policjantów i poprosiło o zaj cie miejsca w podstawionym mikrobusie, informuj c, e zostan przewiezieni do Komisariatu Policji Nr .

Po przybyciu do komisariatu panowie Armijny i Zwyci ski oczekiwali w pomieszczeniu na parterze. Oprócz nich przebywała tam, zatrzymana pod zarzutem kradzie y radia samochodowego, zakuta w kajdanki, Lidia Zakr - cona. W s siednim pomieszczeniu znajdowali si inni funkcjonariusze, którzy rozmawiali o zatrzymanych. Zatrzymani zapami tali, mi dzy innymi, słowa „w tre ci tego transparentu nie widz nic obra liwego ani dla Ojca wi tego, ani dla uczu religijnych”. Po pół godzinie oczekiwania podeszedł policjant i powiedział, e otrzymał polecenie przewiezienia kombatantów do Komisariatu Nr . Po przyje dzie tam kombatanci czekali w zamkni tym pomieszczeniu kolejn godzin , a nast pnie zostali przesłuchani przez Aspirant Joann Pi mienn . Przesłuchanie dotyczyło przebiegu wydarzenia i trwało do godziny . , kiedy to, po podpisaniu protokołu przesłuchania, kombatantów zwolniono, oddaj c im dowody osobiste. Przed opuszczeniem komisariatu kombatanci kolejn raz poprosili o podanie przyczyn zatrzymania ich na dwie i pół godziny. Nie uzyskali odpowiedzi.

2. Protokół z przesłuchania pokrzywdzonych (streszczenie)

W kilka dni po zdarzeniu pokrzywdzeni sporządzili pismo do Komendanta Komisariatu z prośbą o wydanie kserokopii dokumentów urzędowych dotyczących ich zatrzymania. Komendant Komisariatu odpowiedział, że na podstawie art. 14a ustawy o Policji, jest zobowiązany do zapewnienia ochrony danych, dlatego nie może udostępnić dokumentów urzędowych dotyczących doprowadzenia do komisariatu.

Wówczas kombatanci powiadomili prokuraturę rejonową, podnosząc w swoim zawiadomieniu, że naruszono art. 4 ust. 1 Konstytucji „Kiedy zatrzymany powinien być niezwłocznie i w sposób dla niego zrozumiały poinformowany o przyczynach zatrzymania”. Nakazanie zdjęcia transparentu naruszyło ich zdaniem art. 17 ust. 1 Konstytucji „Kiedy jest obowiązany szanować wolność i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo nie nakazuje” oraz art. 54 ust. 1 „Kiedy zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”.

Kombatanci stwierdzili również, że pozbawiając ich wolności na dwie i pół godziny, naruszono art. 17 ust. 1 Konstytucji „Wolność człowieka podlega ochronie prawnej”, a ponadto uniemożliwiono im wzięcie udziału w poświęceniu pomnika przez Ojca w tym tego, co stanowi naruszenie art. 57 „Kiedy zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich”. Podali także, że publiczne i bezzasadne zatrzymanie naruszyło ich godność osobistą (art. 17 Konstytucji) a także art. 76 Konstytucji, w którym mówi się, że „Rzeczpospolita Polska specjalną troską otacza weteranów walk o niepodległość”. Było to dla nich szczególnie bolesne, jako że walczyli całym życiem o niepodległość i demokrację.

Prokuratura wszczęła dochodzenie, a następnie sformułowała akt oskarżenia przeciwko inspektorowi Januszowi Zdecydowanemu. Akt oskarżenia wpłynął do sądu, wyznaczono termin rozprawy.

3. Akt oskarżenia

Warszawa . . . r.

Syg. X/1999/II

Akt oskarżenia

przeciwko Januszowi Zdecydowanemu podejrzanemu o czyn z art. § KK.

Oskarżony

Janusza Zdecydowanego – **s. Wiesława i Haliny z d. Weselak, ur. 15.04.1958 r. w Warszawie, o wykształceniu wyśszym, inżyniera mechanika, z zawodu policjanta, ojca 2 dzieci w wieku 10 i 16 lat, niekaranego.**

o to, że

. . . r., w Warszawie, będąc inspektorem Policji – dowódcą zabezpieczenia, odpowiedzialnym za bezpieczeństwo osób zgromadzonych na trasach przejazdu i w miejscach spotkania z Papieżem Janem Pawłem II, w Warszawie, przekroczył swoje uprawnienia, wydając podległym funkcjonariuszom polecenie usunięcia transparentu o treści „Ojciec wi ty nie daj si zwie obłud polityków”, stanowiącego własność Leszka Armijnego i Piotra Zwyciskiego. Transparent umieszczono w pobliżu pomnika Armii Krajowej. Bez uzasadnionej podstawy prawnej i faktycznej oskarżony polecił zatrzymanie Leszka Armijnego i Piotra Zwyciskiego, oczekujących na poświęcenie pomnika, i nakazał przewiezienie ich do komisariatu Policji, przez co uniemożliwił im wzięcie udziału w uroczystościach o charakterze religijno-państwowym. Jest to działanie na szkodę interesu publicznego i prywatnego, tj. czyn z art. § KK.

Na podstawie art. 4 § KPK sprawa podlega rozpoznaniu przez Sąd dla m.st. Warszawy, VI Wydział Karny.

Uzasadnienie

Do Prokuratury Rejonowej Warszawa również wpłynęło zawiadomienie Leszka Armijnego, z treści którego wynikało, że został on wraz z Piotrem Zwyciskim bezprawnie zatrzymany i pozbawiony wolności na dwie godziny i minut przez funkcjonariuszy Policji. W sprawie tej wszczęto i przeprowadzono śledztwo, w toku którego ustalono, co następuje. . . r. Piotr Zwyciski i Leszek Armijny o godzinie . . . rano przybyli w pobliżu pomnika Armii Krajowej u zbiegu ulicy Matejki i Aleja Ujazdowskich. Wraz z liczną grupą osób oczekiwali na uroczystość poświęcenia przez Papieża Jana Pawła II tego pomnika. Przynieśli ze sobą transparent o treści „Ojciec wi ty nie daj

si zwie obłud polityków” i za zgod znajduj cych si na miejscu policjantów oraz przedstawiciela ko cielnej słu by porz dkowej umie cili go w widocznym miejscu. Transparent ten był widoczny dla osób oczekuj cych na trasie przejazdu Papie a do Parlamentu.

Około godz. 7. trzyosobowy patrol Policji dowodzony przez Zenona Posłusznego otrzymał za po rednictwem radiotelefonu polecenie usuni cia transparentu wydane przez oskar onego. Policjanci podeszli do transparentu z wyra nym zamiarem zdj cia go, co widoczne było dla zgromadzonych tam osób. Wówczas pokrzywdzeni o wiadczyli, e mo liwo jego wywieszenia gwarantuje im Konstytucja RP i pokazali stosowne przepisy. W zwi zku z tym dowódca patrolu Zenon Posłuszny ponownie skontaktował si z odpowiedzialnym za bezpiecze stwo tego zgromadzenia publicznego inspektorem Januszem Zdecydowanym i powiadomił go o konstytucyjnych argumentach w tej sprawie. Słyszeli to tak pokrzywdzeni, jak i ludzie znajduj cy si w pobli u. Jednak Janusz Zdecydowany polecił policjantom jak najszybsze zdj cie transparentu i zatrzymanie osób, do których nale ał, jak równie przewiezienie ich do komisariatu. Wykonuj cy polecenie Zenon Posłuszny nie umiał poda przyczyny i podstawy prawnej zatrzymania i wyja nił pokrzywdzonym, e wykonuje tylko rozkaz przeło onych. Armijny i Zwyc ski zdj li transparent, co zostało utrwalone na fotografii wykonanej przez fotoreporterkę miesi cznika „Dziwny jest ten wiat” Ann Klisz .

Nast pnie pokrzywdzeni zostali wylegitymowani a ich dowody osobiste zatrzymane. Po upływie kilku minut poproszono ich o zaj cie miejsca w nieoznakowanym radiowozie i zawieziono do komisariatu Policji Nr . Tam umieszczono ich w pomieszczeniu na parterze. W tym pomieszczeniu znajdowała si tak e Lidia Zakr cona, zatrzymana o godz. . rano pod zarzutem kradzie y radia samochodowego. Po upływie pół godziny do pomieszczenia tego wszedł nieustalony funkcjonariusz Policji, który oznajmił, e otrzymał polecenie przewiezienia ich do Komisariatu Nr . W Komisariacie Nr pokrzywdzeni przebywali kolejn godzin w zamkni tym pomieszczeniu, a nast pnie zostali przesłuchani przez urz duj c tam aspirant Joann Pi mienn na okoliczno ci dotycz ce przebiegu wydarzenia. Zwolniono ich o godz. . rano, to jest w czasie, kiedy zako czyły si ju uroczysto ci po wi cenia pomnika. Nie podano im przyczyny zatrzymania i nie wydano odpisu protokołu zatrzymania. W sprawie tych uchybie wobec odpowiedzialnych funkcjonariuszy, zostały wyci gni te konsekwencje słu bowe w toku prowadzonych post powa dyscyplinarnych.

Przesłuchani w charakterze wiadków pokrzywdzeni Armijny i Zwyc ski zeznali zgodnie z wy ej ustalonym stanem faktycznym. Nadto podali, i opisane działania Policji pozbawiły ich mo liwo ci wzi cia udziału w uroczysto ci po wi cenia pomnika wzniesionego mi dzy innymi ku ich uczczeniu. Wymienieni byli bowiem członkami specjalnej grupy dywersyjnej Armii Krajowej, a za swoj działalno w okresie okupacji hitlerowskiej zostali odznaczeni orderami pa stwowymi i wojskowymi. Reprezentowali w tym uroczystym dniu nie tylko siebie, lecz tak e

poległych towarzyszy broni oraz organizacje kombatanckie, do których nale . Ponadto utracili mo liwo zobaczenia na własne oczy Ojca wi tego, a taka mo liwo z uwagi na ich wiek, obaj maj po 7 lat, mo e si ju nie powtórzy . Je eli za chodzi o tre transparentu, nie był on obra liwy i nie naruszał niczych uczu religijnych, a jedynie wyra ał ich osobiste rozczarowanie postaw etyczn niektórych parlamentarzystów.

Przesłuchana w charakterze wiadka Anna Klisza – fotoreporterka – zeznała, e wykonała na miejscu zdarzenia kolorow fotograf przedstawiaj c starszusków zmuszonych przez Policj do usuni cia transparentu.

Przesłuchany w charakterze wiadka, w trybie art. 8 § KPK, Zenon Posłuszny zeznał, e ok. godz. 7. dowódca zabezpieczenia obje d ał rejon zabezpieczenia i zauwa ył w ród innych transparent, którego tre obudziła jego w tpiwo ci. Drog radiow nakazał patrolom znajduj cym si najbli ej jego usuni cie. Przyst pili do wykonania rozkazu i wówczas dwóch m czynz w wieku ok. 7 lat zaprotestowało, pokazuj c przepisy Konstytucji RP. M czy ni ci zachowywali si spokojnie i kulturalnie, jednak e stanowczo nalegali na pozostawienie transparentu, argumentuj c, e wywiesili go za zgod Policji i słu by ko cielnej. W zwi zku z tym drog radiow skontaktował si z przeło onym i zameldował o sytuacji. Inspektor Janusz Zdecydowany stanowczo nakazał zatrzymanie osób przyznaj cych si do wywieszenia transparentu i jego usuni cie. Zatrzymanych polecił przewie do komisariatu.

Przesłuchana w charakterze wiadka Lidia Zakr cona zeznała, e nie pami ta w jakim dniu, ale e została „zgarni ta za radio” i przebywała w godzinach rannych w Komisariacie Nr , oczekuj c na przewiezienie do prokuratury. Wraz z ni przez jaki czas przebywali dwaj „dziadkowie”, którzy nie kryli oburzenia, e znale li si na Policji zamiast wita Papie a. Po jakim czasie tych dziadków zabrano.

Przesłuchana w charakterze wiadka w trybie art. 8 § KPK asp. Joanna Pi mienna podała, e pełniła w dniu zdarzenia dy ur w Komisariacie Nr , gdzie przywieziono panów Armijnego i Zwyci skiego. Dy urny polecił jej przeslu cha ww. w zwi zku z okoliczno ciami zatrzymania i zwolni nie wcze niej ni o godzinie . rano. Nadto dy urny powiedział, e tak nakazał dowódca zabezpieczenia.

Przesłuchany w charakterze podejrzanego insp. Janusz Zdecydowany nie przyznał si do zarzuconego mu czynu i wyja nił, e pokrzywdzeni nie byli zatrzymani przez funkcjonariuszy Policji, a fakt przewiezienia ich do komisariatu i wykonywanie z ich udziałem czynno ci słu bowych nie był pozbawieniem wolno ci. Takie post - powanie miało przede wszystkim na celu zapewnienie, by na trasie przejazdu Papie a panował „idealny spokój” i by nie było adnych „ognisk zapalnych”. W jego przekonaniu skar cy ocenili postanowienia Konstytucji subiektywnie, a on był zobowi zany z racji pełnionej funkcji do zabezpieczenia godnych i bezpiecznych warunków pobytu Papie a w okolicy Sejmu i pomnika. Janusz Zdecydowany nie

był dotychczas karany, ma nienaganną opinię służebną po 5 latach pracy w Policji. Nadto wielokrotnie był wyróżniany z uwagi na wzorowe pełnienie obowiązków.

Prokurator
Katarzyna Przepowietrzna

Wykaz osób do wezwania i przesłuchania na rozprawie

Oskarżony

- Janusz Zdecydowany

Obrońcy

Pierwszy, Drugi, Trzeci

wiadkowie

- Leszek Armijny
- Piotr Zwycięski
- Zenon Posłuszny
- Anna Klisza
- Lidia Zakrzewna
- Joanna Piemienna
- Jan Dobroduszny
- Mirosław Sumienny

Wykaz dowodów

- zawiadomienie o przestępstwie
- protokół oględzin transparentu
- fotografia udostępniona przez redakcję „Dziwny jest ten świat”
- karta karna
- akta ZW/ /
- nadto do dyspozycji Sędziemu przekazuje dowód rzeczowy transparent

Prokurator
Katarzyna Przepowietrzna

4. Przebieg rozprawy¹

Rozprawa zaczyna si od wywołania sprawy przez protokolanta. Staje on przed drzwiami sali, w której odbywaj si rozprawy i dono nym głosem informuje jaka sprawa b dzie rozpoznawana, np. przeciwko J. Zdecydowanemu o czyn z art. § KK, i prosi osoby oczekuj ce o wej cie do sali rozpraw. Wywołanie sprawy jest elementem cz ci wst pnej. Po wej ciu ludzi do sali słyca d wi k dzwotka – wszyscy wstaj , a skład s dowy zajmuje miejsce.

Przewodnicz cy składu informuje ponownie o tym, co b dzie przedmiotem rozpoznawania przez S d. S d sprawdza czy wszyscy wezwani do stawiennictwa s obecni, kolejno odczytuj c nazwiska oskar onego, obro ców i wiadków. Uzyskane informacje dyktuje do protokołu, nast pnie pyta strony, czy przed rozpocz ciem przewodu chc zło y wnioski.

Mo liwe jest np. zło enie wniosku o dopuszczenie do udziału oskar yciela posiłkowego, powoda cywilnego, przedstawiciela społecznego, zwrot sprawy prokuratorowi celem uzupełnienia post powania dowodowego itp.

Nast pnie Przewodnicz cy otwiera przewód s dowy i prosi Prokuratora o odczytanie aktu oskar enia. Prokurator odczytuje akt oskar enia.

Przewodnicz cy zapytuje oskar onego o jego dane osobowe – imiona, nazwisko, imiona rodziców, dat i miejsce urodzenia, stan cywilny, miejsce pracy, dochody, liczb osób na utrzymaniu, karalno . Nast pnie pytania co do informacji o oskar onym zadaj Prokurator, Obro ca oskar onego i pozostali członkowie składu S du.

Przewodnicz cy poucza oskar onego o jego prawach – o prawie do milczenia, odmowie odpowiedzi na pytania. Pyta, czy zrozumiał pouczenie. Nast pnie pyta, czy zrozumiał zarzuty z aktu oskar enia i czy chce w tej sprawie zło y wyja nienia, czy b dzie odpowiadał na pytania.

Oskar ony wyja nia, co oznacza, e opowiada swoj wersj wydarze .

Nast pnie zadaj oskar onemu pytania kolejno Prokurator, Obro ca i S dzio wie.

Przewodnicz cy otwiera post powanie dowodowe. Do sali protokolant kolejno wzywa wiadków. Najpierw przeprowadzane s dowody wnioskowane w akcie oskar enia przez Prokuratora.

Przesłuchanie wiadka rozpoczynaj pytania Przewodnicz cego o imi , nazwisko, wiek i stosunek do oskar onego (obcy lub krewny). Jest to niezbdne, gdy bliskim krewnym przysuguje prawo do odmowy składania zezna .

¹ Cz „Przebieg rozprawy” została opracowana na podstawie materiałów do inscenizacji rozprawy „Oskar ony Zenon Płytecki”.

Konieczne jest także pouczenie świadków o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań (art. 232 § 1 KK – kara do 3 lat pozbawienia wolności). Przewodniczący pyta strony o stanowisko co do składania przez świadka przyrzeczenia. Można od tego odstąpić, jeżeli strony nie sprzeciwiają się (norma). W innym przypadku przyrzeczenie można odebrać (w polskich sądach rzadko), art. 232 § 2 KK, wszyscy wstają.

Następnie świadek opowiada, co wie w tej sprawie. Po fazie zeznań spontanicznych odpowiada na pytania stawiane wg wcześniejszej kolejności. Zadawane pytania można też oskarżony bezpośrednio po pytaniach obrońcy. Przewodniczący może uchylić pytanie, jeżeli zawiera ono sugestie treści odpowiedzi lub jest niestosowne, czuwa też nad utrzymaniem porządku i spokoju na sali obrad, wydając stosowne zarządzenia.

Jeżeli świadek nie pamięta pewnych szczegółów lub zeznaje odmiennie, Przewodniczący może ujawnić treść jego zeznań w postaci powołania przygotowanego, odczytać fragmenty. Podobnie dzieje się, jeżeli oskarżony wyraża odmiennie lub sprzecznie z poprzednimi zeznaniami. Wówczas Przewodniczący pyta osobę, czy potwierdza to, co zostało odczytane, i prosi o wyjaśnienie różnic.

Po przesłuchaniu wszystkich osób, w tym biegłych, Śd ujawnia inne dowody – odczytuje dokumenty, ogląda dowody rzeczowe, odtwarza nagrania audio i wideo itp. Strony mogą zgłosić do chwili zamknięcia postępowania dowodowego wnioski o przeprowadzenie jeszcze jakichś innych dowodów – dlatego Przewodniczący przed ogłoszeniem zamknięcia postępowania dowodowego pyta, czy są takie wnioski, a w przypadku ich zgłoszenia Śd zastanawia się, czy dowody te dopuścić. Jeżeli uzna, że nie mają związku ze sprawą, zamknie postępowanie dowodowe. Wówczas nastąpi przemówienie kolejno prokuratora, innych oskarżycieli, przedstawiciela społecznego, obrońcy i oskarżonego.

Po wysłuchaniu głosów Śd udaje się na naradę, gdzie najpierw przedyskutuje kwestie winy i kwalifikacji prawnej, a następnie – kary. Wyrok zostanie sporządzony na piśmie i publicznie ogłoszony. Przewodniczący ustnie poda motyw wyroku, zapyta oskarżonego, czy rozumiał wyrok i pouczy o sposobie jego zaskarżenia.

III. Wybrane przepisy

KPK

Art. 5

§ . Oskar onego uwa a si za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym orzeczeniem s du.

§ . Niedaj ce si usun w tpliwo ci rozstrzyga si na korzy oskar onego.

KK

Przest pstwo nadu ycia władzy

Art. 231

§ . Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczaj c swoje uprawnienia lub nie dopełniaj c obowi zków, działa na szkod interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolno ci do lat .

Uwaga Zakres obowi zków funkcjonariusza Policji okre laj inne ni KK przepisy. Trzeba wi c sprawdzi , jakie uprawnienia w nich podane zostały przekroczone, a w szczególno ci, czy policjant był uprawniony do działania, a w dalszej kolejno ci, czy to, co zrobił, było uzasadnione okoliczno ciami faktycznymi i miało podstaw prawn . Nast pnie badamy, czy spełniona jest przesłanka „działania na szkod ”, co oznacza realne zagro enie wyst - pienia szkody maj tkowej lub nast pienie szkody maj tkowej lub moralnej.

PoU

Art. 1

2. Do podstawowych zada Policji nale

-) ochrona ycia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszaj cymi te dobra,
 -) ochrona bezpiecze stwa i porz dku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w rodkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania,
 -) inicjowanie i organizowanie działań maj cych na celu zapobieganie popełnianiu przest pstw i wykrocze oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami pa stwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi, [...]
- 4) wykrywanie przest pstw i wykrocze , ciganie sprawców, [...]
-) kontrola przestrzegania przepisów porz dkowych i administracyjnych zwi zanych z działalno ci publiczn lub obowi zuj cych w miejscach publicznych [...].

Art. 14

. Policjanci w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka.

Art. 15

. Zatrzymanie osoby może być zastosowane tylko wówczas, gdy inne środki okazały się bezcelowe lub nieskuteczne.

**Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie trybu legitymowania,
zatrzymywania osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeglądania
bagażu i sprawdzania ładunku przez policjantów**

Rozdział 1. Przepisy ogólne

§ 1

Policjanci w toku wykonywania czynności operacyjno rozpoznawczych, dochodzeniowo ledczych i administracyjno porządkowych, podejmowanych w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz wypełniania poleceń sądu, prokuratora, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego, zwanych dalej „czynnościami służbowymi”, mają prawo

-) legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości,
-) zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpodstawnie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia [...].

§ 2

Policjanci, przystępując do czynności służbowych określonych w § 1, są zobowiązani

-) podać stopień, imię i nazwisko; policjanci nieumundurowani okazują ponadto legitymację służbową w taki sposób, aby zainteresowany miał możliwość odczytania i zanotowania nazwiska policjanta i nazwy organu, który wydał legitymację,
-) podać podstaw prawnych oraz przyczyn podjęcia czynności służbowej.

Rozdział 3. Zatrzymywanie osób

§ 8

Przystępując do zatrzymania osoby, o której mowa w § 1 pkt 1, policjant jest zobowiązany

-) sprawdzić, czy osoba zatrzymana posiada broń lub inne niebezpieczne przedmioty mogące służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia albo stanowiące dowody rzeczowe lub podlegające przepakowaniu,
 -) odebrać broń i przedmioty, o których mowa w pkt 1,
 -) poinformować osobę o zatrzymaniu i jego przyczynach oraz uprzedzić o obowiązku zastosowania się do wydanych poleceń,
- 4) doprowadzi osobę zatrzymaną do jednostki Policji.

§ 10

- . Po doprowadzeniu osoby zatrzymanej do jednostki Policji policjant
-) sporządza protokół zatrzymania osoby według wzoru stanowi tego załącznik nr do rozporządzenia,
 -) doręcza kopie protokołu osobie zatrzymanej,
 -) poucza osobę zatrzymaną, o której mowa w § pkt , o prawie
- a) wniesienia, w terminie 7 dni, zaalenia do sądu na zatrzymanie,
- b) nadania zawiadomienia przez Policję osobie najbliższej lub innej wskazanej przez zatrzymanego osoby, zakładu pracy lub szkoły o zatrzymaniu,
- 4) podejmuje czynności mające na celu realizację uprawnień zatrzymanego [...].

§ 11

W razie wniesienia przez osobę zatrzymaną zaalenia na zatrzymanie należy niezwłocznie przekazać do właściwego sądu rejonowego kopie protokołu zatrzymania osoby oraz materiały uzasadniające zatrzymanie.

§ 12

. Czas zatrzymania liczy się od chwili faktycznego pozbawienia człowieka wolności, choćby poinformowanie o zatrzymaniu nastąpiło później.

. Osoba zatrzymana umieszcza się w pomieszczeniu jednostki Policji przeznaczonym dla osób zatrzymanych, z tym że osoba, o której mowa w § pkt , przetrzymuje się do czasu usunięcia przeszkody uniemożliwiającej konwojowanie do właściwego aresztu leżącego lub zakładu karnego, stosownie do art. 5 § Kodeksu karnego wykonawczego.

. Osoba zatrzymana, o której mowa w § pkt , należy niezwłocznie zwolnić, gdy

-) ustanie przyczyna zatrzymania,
-) sąd wydał postanowienie o zwolnieniu,
-) z opinii lekarza wynika, że zatrzymanie może spowodować zagrożenie życia lub zdrowia osoby zatrzymanej – jednak nie później niż przed upływem 48 godzin od chwili zatrzymania, chyba że zostało wydane postanowienie o tymczasowym aresztowaniu.

§ 13

Każdy przypadek zatrzymania dokumentuje się w ewidencji osób zatrzymanych, prowadzonej w jednostce Policji przez dyżurnego lub upoważnionego policjanta.

KK

Błąd usprawiedliwiony

Art. 29

Nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionym błędem przekonania, jeżeli zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność albo winę; jeżeli błąd sprawcy jest nieusprawiedliwiony, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Uwaga. Usprawiedliwiony błąd był cząstką zarzut, a sprawca działał w sposób niezgodny z prawem. Błąd nie był dziełem urojenia polegającym na przekonaniu, a co ma miejsce lub nastąpi. Przedmiotem błędów mogą być wszystkie okoliczności mające znaczenie dla odpowiedzialności karnej.

KK

Nie wiadomo bezprawno ci

Art. 30

Nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionej nie wiadomości jego bezprawności; jeżeli błąd sprawcy jest nieusprawiedliwiony, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Uwaga. Nie wiadomo bezprawno ci to najczęściej nieznanom przepisów z określonej branży – jednak nieznanom przez osoby zatrudnione w tej dziedzinie stanowi winę.

Konstytucja RP

Art. 7

Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Art. 8

. Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpodmiotowo, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Art. 19

Rzeczypospolita Polska specjalną opieką otacza weteranów walk o niepodległość, zwłaszcza inwalidów wojennych.

Rozdział II. Wolność, prawa i obowiązki człowieka i obywatela

Zasady ogólne

Art. 30

Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Art. 31

. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.

. Każdy jest obowiązany szanować wolność i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 41

. Ka demu zapewnia si nietykalno osobist i wolno osobist . Pozbawienie lub ograniczenie wolno ci mo e nast pi tylko na zasadach i w trybie okre lonych w ustawie.

. Ka dy pozbawiony wolno ci nie na podstawie wyroku s dowego ma prawo odwołania si do s du w celu niezwłocznego ustalenia legalno ci tego pozbawienia. O pozbawieniu wolno ci powiadamia si niezwłocznie rodzin lub osob wskazane przez pozbawionego wolno ci.

. Ka dy zatrzymany powinien by niezwłocznie i w sposób zrozumiały dla niego poinformowany o przyczynach zatrzymania. Powinien on by w ci gu 48 godzin od chwili zatrzymania przekazany do dyspozycji s du. Zatrzymanego nale y zwolni , je eli w ci gu 4 godzin od przekazania do dyspozycji s du nie zostanie mu dor zczone postanowienie s du o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami.

4. Ka dy pozbawiony wolno ci powinien by traktowany w sposób humanitarny.

5. Ka dy bezprawnie pozbawiony wolno ci ma prawo do odszkodowania.

Art. 54

. Ka demu zapewnia si wolno wyra nia swoich pogl dów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

. Cenzura prewencyjna rodków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy s zakazane. Ustawa mo e wprowadzi obowi zek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

Wolno ci i prawa polityczne**Art. 57**

Ka demu zapewnia si wolno organizowania pokojowych zgromadze i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolno ci mo e okre la ustawa.

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolno ci**Art. 5**

. Ka dy ma prawo do wolno ci i bezpiecze stwa osobistego. Nikt nie mo e by pozbawiony wolno ci, z wyj tkiem nast puj cych przypadków i w trybie ustalonym przez prawo

- a) zgodnego z prawem pozbawienia wolno ci w wyniku skazania przez wła ciwy s d;
- b) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w przypadku niepodporz dkowania si wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu s du lub w celu zapewnienia wykonania okre lonego w ustawie obowi zku;
- c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed wła ciwym organem, je eli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagro onego kar , lub, je li jest to konieczne, w celu zapobie nia popełnieniu takiego czynu lub uniemo liwienia ucieczki po jego dokonaniu;

- d) pozbawienia nieletniego wolności na podstawie zgodnego z prawem orzeczenia w celu ustanowienia nadzoru wychowawczego lub zgodnego z prawem pozbawienia nieletniego wolności w celu postawienia go przed właściwym organem;
- e) zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby w celu zapobieżenia szkodzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umyślowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;
- f) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania osoby w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa, lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję.

. Każdy, kto został zatrzymany, powinien zostać niezwłocznie i w zrozumiałym dla niego języku poinformowany o przyczynach zatrzymania i o stawianych mu zarzutach.

. Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu lit. c) niniejszego artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sądem lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowniej i ma prawo być przesłuchany w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.

4. Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.

5. Każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania.

Art. 10

. Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państwa do poddania procedurze zezwoleń przedsięwzięciom radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych.

. Korzystanie z tych wolności, pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność, może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowniej.

Art. 11

. Ka dy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania si oraz do swobodnego stowarzyszania si , włą cznie z prawem tworzenia zwi zków zawodowych i przyst powania do nich dla ochrony swoich interesów.

. Wykonywanie tych praw nie mo e podlega innym ograniczeniom ni te, które okre la ustawa i które s konieczne w społecze stwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpiecze stwa pa stwowego lub publicznego, ochron porz dku i zapobieganie przest pstwu, ochron zdrowia i moralno ci lub ochron praw i wolno ci innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ogranicze w korzystaniu z tych praw przez członków si zbrojnych, policji lub administracji pa stwowej.

KK**Zasady wymiaru kary****Art. 37**

Kara pozbawienia wolno ci trwa najkrócej miesi c (...).

Art. 53

§ . S d wymierza kar według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustaw , bacz c, by jej dolegliwo nie przekraczała stopnia winy, uwzgl dnia c stopie społecznej szkodliwo ci czynu oraz bior c pod uwag cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osi gn w stosunku do skazanego, a tak e potrzeby w zakresie kształtowania wiadomo ci prawnej społecze stwa.

§ . Wymierzaj c kar , s d uwzgl dnia w szczególno ci motywacj i sposób zachowania si sprawcy, popełnienie przest pstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopie naruszenia ci cych na sprawcy obowi zków, rodzaj i rozmiar ujemnych nast pstw przest pstwa, wła ciwo ci i warunki osobiste sprawcy, sposób ycia przed popełnieniem przest pstwa i zachowanie si po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zado uczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwo ci, a tak e zachowanie si pokrzywdzonego.

§ . Wymierzaj c kar , s d bierze tak e pod uwag pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomi dzy pokrzywdzonym a sprawc albo ugod pomi dzy nimi osi gni t w post powaniu przed s dem lub prokuratorem.

Art. 58

§ . Je eli ustawa przewiduje mo liwo wyboru rodzaju kary, s d orzeka kar pozbawienia wolno ci bez warunkowego zawieszenia jej wykonania tylko wtedy, gdy inna kara lub rodek karny nie mo e spełni celów kary.

Nadzwyczajne złagodzenie kary**Art. 60**

§ . S d mo e zastosowa nadzwyczajne złagodzenie kary w wypadkach przewidzianych w ustawie oraz w stosunku do młodocianego, je eli przemawiaj za tym wzgl dy okre lone w art. 54 § . [...]

§ . Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia albo kary łagodniejszego rodzaju według następujących zasad [...]

-) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicę ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nie niższa od roku, sąd wymierza grzywnę, karę ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności [...].

Warunkowe zawieszenie wykonania kary

Art. 69

§ . Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat, kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.

§ . Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa.

Art. 70

§ . Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia i wynosi

-) od do 5 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności,
-) od roku do lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania grzywny lub kary ograniczenia wolności.

Przepisy dodatkowe

KPK

Oskarżyciel posiłkowy

Art. 53

W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego pokrzywdzony może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego obok oskarżyciela publicznego lub zamiast niego.

Art. 54

§ . Jeżeli akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony może a) do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć o wiadczenie, a b) gdzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Przedstawiciel społeczny

Art. 90

§ . W postępowaniu sądowym do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego udział w postępowaniu może zgłosić przedstawiciel organizacji społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub własnego interesu indywidualnego,

obj tego zadaniemi statutowymi tej organizacji, w szczegłno ci ochrony wolno ci i praw człowieka.

§ . W zgłoszeniu organizacja społeczna wskazuje przedstawiciela, który ma reprezentowa t organizacj , a przedstawiciel przedkłada s dowi pisemne upowa nienie.

§ . S d dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, je eli le y to w interesie wymiaru sprawiedliwo ci.

Art. 91

Dopuszczony do udziału w post powaniu s dowym przedstawiciel organizacji społecznej mo e uczestniczy w rozprawie, wypowiada si i składa o wiadczenia na pi mie.

Udział w rozprawie przedstawicieli mediów

Art. 357

§ . S d mo e zezwoli przedstawicielom radia, telewizji, flmu i prasy na dokonywanie za pomoc aparatury utrwalę obrazu i d wi ku z przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia, dokonywanie tych czynno ci nie b dzie utrudnia prowadzenia rozprawy, a wa ny interes uczestnika post powania temu si nie sprzeciwia.

§ . S d mo e okre li warunki, od których uzale nia wydanie zezwolenia przewidzianego w § .

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolno ci

Art. 6

. Ka dy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozs dnym terminie przez niezawisły i bezstronny s d ustanowiony ustaw przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowi zkach o charakterze cywilnym albo o zasadno ci ka dego oskar enia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Post powanie przed s dem jest jawne, jednak prasa i publiczno mog by wył czone z cało ci lub cz ci rozprawy s dowej ze wzgl dów obyczajowych, z uwagi na porz dek publiczny lub bezpiecze stwo pa stwowe w społeczę stwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy słu y to ochronie ycia prywatnego stron albo te w okoliczno ciach szczególnych, w granicach uznanych przez s d za bezwzgl dnie konieczne, kiedy jawno mogłaby przynie szkod interesom wymiaru sprawiedliwo ci.

. Ka dego oskar onego o popełnienie czynu zagro onego kar uwa a si za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustaw .

- . Ka dy oskar ony o popełnienie czynu zagro onego kar ma co najmniej prawo do
- a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w j zyku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskar enia;
 - b) posiadania odpowiedniego czasu i mo liwo ci do przygotowania obrony;

- c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeżeli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
- d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz – dania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
- e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sprawie.

IV. Informacje metodologiczne

Pierwsza decyzja jak trzeba podjąć, to czy przeprowadzić samą symulację rozprawy, czy poprzedzić odegraniem scenki. W tej sprawie scenka nie jest kluczowa, ale uczestnicy zawsze lubią takie uatrakcyjnienie zajęć. Daje to możliwość udziałowi w większej liczbie osób, bezpośredniego „przeżycia” omawianej sytuacji i wytworzenia dodatkowego materiału dowodowego – niektórzy świadkowie mogą zeznać, co rzeczywiście widzieli. Scenki można zaaranżować w plenerze lub w sali. Można na to ograniczyć się do odegrania części scenki – na przykład tylko pobyt pokrzywdzonych w komisariatach z wyłączeniem sceny pod pomnikiem, która jest trudniejsza do odegrania. Aktorzy powinni trzymać się scenariusza i nie wprowadzać dodatkowych elementów, które zmieniłyby istotnie przebieg zdarzenia, a tym samym jego konsekwencje prawne.

Uczestników podzielić można na dwie grupy, w trakcie przygotowania i odgrywania scenki grupa sędziów (prawnicy) może analizować stan faktyczny i inne materiały w sprawie, przygotowując się do niej.

Czego można uczyć za pomocą tej sprawy? Występuje tu wiele ciekawych elementów. Po pierwsze, przestępstwo błądów istotnych oskarżenia – tzw. nadużycie władzy (przekraczanie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków i działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego). W sprawie można wykorzystać przepisy dotyczące tzw. błędów usprawiedliwionych czy „nie wiadomo bezprawności czynu” i wyjaśnić dokładnie te instytucje. Jako że sprawa dotyczy funkcjonariusza Policji, w grę wchodzi odpowiednie przepisy o Policji regulujące jej uprawnienia i sposób działania (w tym zatrzymanie). Można zrezygnować z symulacji sprawy karnej i znać fakty sprawy, skupić się na przykład na przygotowaniu zarządzenia o zatrzymanie (w rzeczywistości Policja twierdziła, że zatrzymania nie było).

Sprawa ma jednak szerszy wymiar i daje szans analizy szeregu przepisów Konstytucji oraz EKPC i podstawowych wolno ci dotycz cych wolno ci osobistej, wolno ci wypowiedzi, wolno ci zgromadze . Jest te wietn okazj do poruszenia problematyki korzystania z argumentacji konstytucyjnej i konwencyjnej w procesie przed s dem krajowym. Jak ka da symulacja sprawa daje tak e okazj do nauki procedury s dowej, a w przypadku skazania – tak e zasad wymiaru kary. Dla uatwienia do materiałów doł czono informacji nt. przebiegu rozprawy, która uatwi jej przeprowadzenie.

V. Przykładowy scenariusz zaj

(co najmniej 7 godzin)

Wst p (godz.)

- wst p do symulacji procesu (cele) – 5 minut
- podział ról – 5 minut
- wst p do procesu karnego z punktu widzenia praktyka – ekspert – etapy sprzed rozprawy – dochodzenie, post powanie przygotowawcze – rola policji, prokuratury, s du – 10 minut.

Wst pne spotkanie w grupach (15 minut)

Pierwsza grupa – trener A spotyka si z „aktorami”. Indywidualne instrukcje dot. scenki – pokrzywdzeni, policjanci i inni aktorzy. Przygotowanie miejsca scenki – scena wokół pomnika, scenki w dwóch komisariatach.

Druga grupa – trener P spotyka si z „prawnikami”. Instrukcje ogólne dot. rozprawy – s dziowie, ławnicy, prokuratorzy, obro cy, przedstawiciel społeczny, protokolant s dowy i inni. Uwagi na temat ról procesowych. Omówienie przebiegu rozprawy. Omówienie akt sprawy – akt oskar enia, omówienie problemów prawnych, które pojawiaj si w sprawie – na kim spoczywa ci ar dowodu, co musi udowodni prokurator (elementy przest pstwa z art. 157 § 1 KK), co powinna udowodni obrona itp.

Scenka (do 15 minut)

W tym czasie osoby nieobecne na sali otrzymuj scenariusz do zapoznania si (stan faktyczny).

Przygotowanie do procesu (15 godz.)

Trenerzy A i P asystuj . Prawnicy otrzymuj akt oskar enia, stan faktyczny, wyci gi z przepisów prawa karnego, list wiadków i dowodów, inne materiały (np. wyci g z orzecznictwa).

Praca w podgrupach. S. dziowie pracuj w jednej grupie, adwokaci pracuj w drugiej, prokuratorzy w trzeciej. Wiadkowie osobno przygotowuj swoje indywidualne zeznania. Przez ostatnie np. 5 minut obrona mo e ustali lini obrony z oskar onym.

Proponowany przebieg rozprawy (ok. 1 godz.)

- wywołanie sprawy – 5 minut
- sprawdzenie obecno ci – 5 minut
- odczytanie aktu oskar enia – 5 minut
- o wiadczenie oskar onego – 5 minut
- przesłuchanie wiadków – ka dy przesłuchiwany przez oskar enie, s d i obro n – 5 minut na wiadka – 5 × 5 minut (oskar ony, 5 wiadków)
- mowy ko cowe – 5 minut
- repliki – 5 minut
- obrady s du – 5 minut
- ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem – 5 minut.

Podsumowanie zaj (minimum 1 godz.)

Omówienie symulacji procesu (psychologiczne, prawne, metodologiczne). Przykładowe pytania i zagadnienia do podsumowania zaj – zob. symulacj „Oskar ony Zenon Płytecki”.

Dodatkowe zadania dla koordynatora

Ewentualne przygotowanie wyci gu z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka lub/i polskich s dów. Na przykład kazus mówi cy o tym, e nawet zatrzymanie na krótko jest pozbawieniem wolno ci. Z drugiej strony kazus dla obrony mówi cy o tym, e w szczególnych sytuacjach szczególne rodki s dopuszczalne.

Przygotowanie *fip-chartów* – przygotowana wczesniej lista aktorów i rozpi-sanie scenariusza procesu.

Przygotowanie gad etów procesowych – transparent, zdj cie, mundurowych – policja, s dowych – togi, itp.

Podział uczestników na grupy z przyporz dkowaniem ekspertów.

Symulacja 9. „Europejski Trybunał Praw Człowieka”. Materiały do symulacji rozprawy s dowej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka

Opracowanie *Barbara Namysłowska-Gabrysiak*

I. Uwagi wprowadzaj ce

Symulacja ta została opracowana na podstawie materiałów przygotowanych (w wersji angielskiej) podczas szkolenia dotycz cego problematyki praw reprodukcyjnych w polskim i mi dzynarodowym prawie, zorganizowanego przez Federacj na rzecz Planowania Rodziny, Center for Reproductive Rights i Klinik Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Inspiracj do opracowania niniejszej symulacji było wiele ró nych stanów faktycznych, dotycz cych problematyki praw reprodukcyjnych, rozstrzyganych w ostatnim czasie przed polskimi i mi dzynarodowymi s dami. Symulacja ta była przeprowadzona dla studentów sekcji „Dyskryminacja ze wzgl du na ple ”, Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Przeprowadzenie symulacji spełnia wiele celów. Po pierwsze, mo e stanowi podstaw do przybli enia studentom wiedzy i umiej tno ci w opracowywaniu skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Po drugie, celem jej jest tak e zapoznanie uczestników z odpowiednimi przepisami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz z ich interpretacj . Dodatkowo w trakcie opracowywania skargi studenci poznaj i analizuj orzecznictwo Trybunału w danym zakresie. Kolejnym celem mo e by dokładne zapoznanie si uczestników z polskim prawem, a tak e orzecznictwem, dotycz cym poruszonych w symulacji zagadnie . Dodatkowo w ramach odgrywania symulacji studenci poznaj przebieg post powania przed Trybunałem Praw Człowieka.

Poprowadzenie symulacji, ze wzgl du na skomplikowany i ogromny obj - to ciowo stan prawny, wymaga od prowadz cego dokładnego przestudiowania cało ci materiałów, jak i rzetelnego przygotowania si do jej poprowadzenia.

Przed rozpoczęciem odegrania niniejszej symulacji wskazane jest poprowadzenie (aktywnymi metodami) kilku zajęć wprowadzających uczestników do tematyki podstaw prawnych opracowywania skargi oraz opracowywania odpowiedzi państwa na skargę, a także wykładni odpowiednich przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Na przykład jednym z zajęć może być cykl merytoryczny przybliżający (aktywnymi metodami) regulacji zawartych w tej Konwencji lub/i następujących w tym zakresie, przygotowanych przez koordynatora, krótkich stanów faktycznych dotyczących problematyki praw reprodukcyjnych w kontekście Konwencji.

W symulacji może wziąć udział wiele osób (do około 20), podzielonych na trzy grupy. Czas potrzebny na przeprowadzenie całej symulacji to około 90 godzin (zob. przykładowy scenariusz zajęć).

II. Materiał w sprawie

1. Stan faktyczny

Na jesieni 2014 r., czterdziestopięcioletnia Ewa L., matka dwójki dzieci (szesnastoletniej córki i dwunastoletniego syna), zgłosiła się na wizytę ginekologiczną do przychodni rejonowej w P. W trakcie wizyty ginekologicznej, lekarka Alicja B. stwierdziła ciążę i wypisała skierowanie na kontrolne badanie USG. Ponieważ Ewa L. miała już skończony 45 lat oraz od kilku lat cierpiała na powikłania chorób oczu i zgodnie z zaleceniami lekarza okulisty nie powinna była zachodzić w kolejną ciążę, która mogłaby narazić na całkowitą utratę wzroku, zapytała lekarkę o możliwość przeprowadzenia badań prenatalnych, a także o istniejące przesłanki kwalifikujące dany przypadek do usunięcia płodu. W tym momencie lekarka, oburzona jej pytaniami, zaczęła wykrzykiwać, że jak ona może myśleć o usunięciu płodu i że zgodnie z polskimi przepisami usunięcie ciąży jest zabronione, a lekarz, który tego zabiegu dokonuje jest przestępcą. Ponadto, co do badań prenatalnych, to w jej przypadku wystarczy regularne dokonywanie badania USG podczas całej ciąży, a zwłaszcza w dwudziestym tygodniu życia płodu, natomiast przeprowadzenie badań prenatalnych nie jest konieczne. Odnosząc się do stanu wzroku Ewy L., lekarka stwierdziła, iż jest on wskazaniem wyłącznie do wykonania cesarskiego cięcia. Wobec powyższego zdarzenia, Ewa L. udała się, już tydzień po wizycie u ginekolog Alicji B. (tj. 7 października), na przeprowadzenie badania USG w celu stwierdzenia wieku płodu, a także w celu skonsultowania się u innego lekarza, przynajmniej o możliwość przeprowadzenia badań prenatalnych. Podczas badania USG u lekarza

Piotra N., również ginekologa położnika, poinformowała go, o swoich obawach i wyraziła chęć wykonania genetycznych badań prenatalnych w celu wykluczenia wad rozwojowych płodu. Lekarz bardzo się obruszył i powiedział, że nie rozumie jak kobieta, może dokonywać selekcji dzieci w ten sposób, a także, że Pani Ewie nie przysługują żadne niestandardowe badania genetyczne. Jednocześnie lekarz, po przeprowadzonym badaniu USG, określił wiek płodu na około ósmy tydzień. Już następnego dnia Ewa L. stawiała się na wizytę do swojego lekarza okulisty, którego zapytała o konsekwencje ciąży i porodu, nawet przez cesarskie cięcie, na swój stan zdrowia. Lekarz okulista poinformował ją, że istnieje wysokie prawdopodobieństwo pogorszenia się jej wzroku w czasie ciąży i porodu, a może nawet jego utrata. Jednak, poproszony o wypisanie za wiadczenia kierującego pacjenta na zabieg usunięcia ciąży, odmówił jego wypisania. Po wszystkich powyższych wizytach Ewa L. czuła się bezradna, jednocześnie nie zależała jej bardzo na przeprowadzeniu badań prenatalnych, celem stwierdzenia stanu zdrowia płodu. Udała jej się do lekarza ginekologa-położnika w szpitalu rejonowym w W. ju 5 października. Po wstępnym wywiadzie i poinformowaniu lekarza Jana W. o zaistniałej sytuacji Ewa L. zażądała przeprowadzenia badań prenatalnych. Lekarz Jan W. uznał, że musi się skonsultować z ordynatorem tego szpitala i obiecał, że da Ewie L. odpowiedź za tydzień. Po tygodniu lekarz Jana W. nie było na dyżurze, zastąpił go inny lekarz, któremu Ewa L. po raz kolejny przedstawiła swoją sytuację. Lekarz ten zdecydowanie powiedział Ewie L., że nie przysługują jej żadne badania prenatalne ponieważ najwyraźniej chciałaby ona usunąć ciążę, natomiast przeprowadzane w dwudziestym tygodniu badanie USG na pewno wykazuje, że dziecko jest zdrowe. Takie stanowisko lekarz oparł na swojej wieloletniej praktyce, podczas której nie spotkał się on jeszcze z kobietą w wieku 45 lat, która urodziłaby dziecko z jakkolwiek wadą. Ewa L. stawiała się więc na badanie USG w dwudziestym tygodniu życia płodu. Lekarz po przeprowadzonym badaniu stwierdził podejrzenie wady genetycznej płodu, określając, że najprawdopodobniej jest to zespół Downa. Przerażona kobieta zgłosiła się ponownie w szpitalu rejonowym, gdzie podczas wizyty, znowu u Jana W., domagała się przeprowadzenia badań prenatalnych. Lekarz Jan W. odpowiedział jej stanowczo, że nawet jeśli wyniki badań prenatalnych potwierdziłyby diagnozę choroby płodu, Ewa L. i tak nie miałyby prawa do dokonania zabiegu usunięcia ciąży, ponieważ na to jest już za późno, a poza tym wykryty zespół Downa nie jest wskazaniem do tego zabiegu. Ewa L. w czterdziestym pierwszym tygodniu urodziła dziewczynkę chorą na zespół Downa, a po 4 tygodniach od porodu jej wzrok znacznie się pogorszył.

2. Post powanie karne

We wrześniu 5 r. Ewa L., wraz z mężem, złożyła zawiadomienie do prokuratury o popełnieniu przez lekarzy ze szpitala rejonowego w W. przestępstwa z art. 171 § 1 KK. Po przeprowadzonym postępowaniu przygotowawczym prokurator umorzył postępowanie. W uzasadnieniu prokurator oparł się na opinii biegłych, którzy stwierdzili, że lekarze nie popełnili błędów w sztuce lekarskiej. Ponadto prokurator uznał także, że lekarze ci nie mogliby być uznani za funkcjonariusza publicznego w rozumieniu art. 171 § 1 KK. Wobec umorzenia postępowania Ewa L., złożyła zażalenie w trybie przepisów Kodeksu postępowania karnego. Zażalenie to, zgodnie z art. 455 § 1 KPK zostało przekazane do sądu, który w lutym 6 r. utrzymał powyższe postanowienie w mocy.

3. Post powanie cywilne

Jednocześnie ze złożeniem zawiadomienia o popełnionym przestępstwie Ewa L., również we wrześniu 5 r., złożyła pozew cywilny o ochronę dóbr osobistych i odszkodowanie oraz zadośćuczynienie od ww. lekarzy ze szpitala i od samego szpitala. Pocztykowo sąd cywilny zawiesił postępowanie do czasu rozstrzygnięcia postępowania karnego. Po umorzeniu sprawy karnej (lutym 6 r.), w kwietniu 6 r. sąd cywilny wyznaczył termin rozprawy na maj 6 r. Pierwszy wyrok oddalający powództwo zapadł w grudniu 6 r. Od tego wyroku powódka wniosła apelację, a sąd okręgowy odwoławczy uchylił wyrok, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania. W drugim rozpoznaniu odbyły się dopiero dwie rozprawy w maju i październiku 7 r.

4. Post powanie przed Rzecznikiem Odpowiedzialności Zawodowej Lekarzy

W październiku 6 r. Ewa L. złożyła skargę do dyrekcji szpitala w W. na działanie lekarzy i lekceważenie całej jej sytuacji zdrowotnej i życiowej. Na powyższą skargę 5. listopada 6 r. Ewa L. otrzymała odpowiedź, w której szpital nie ustosunkował się do jej skargi. Wobec powyższego 6 grudnia skarżąca złożyła skargę do Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej Lekarzy, który po przeprowadzonym postępowaniu umorzył ją, nie dopatrując się żadnych przewinień w zachowaniu lekarzy ze szpitala w W.

III. Wybrane przepisy

Konstytucja RP

Art. 9

Rzeczpospolita Polska przestrzega wi ęcego j ę prawa mi ędzynarodowego.

Art. 30

Przyrodzona i niezbywalna godno ść człowieka stanowi ęródło wolno ci i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowi ęzkim władz publicznych.

Art. 31

Wolno ść człowieka podlega ochronie prawnej.

Ka dy jest obowi ęzany szanowa ę wolno ci i prawa innych. Nikogo nie wolno zmusza ę do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolno ci i praw mog ę by ę ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy s ę konieczne w demokratycznym pa ęstwie dla jego bezpiecze ęstwa lub porz ędku publicznego, b ęd ę dla ochrony ęrodowiska, zdrowia i moralno ci publicznej, albo wolno ci i praw innych os ęb. Ograniczenia te nie mog ę narusza ę istoty wolno ci i praw.

Art. 32

Wszyscy s ę wobec prawa równi. Wszyscy maj ę prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

Nikt nie mo ę by ę dyskryminowany w ęyciu politycznym, społecznym lub gospo ędarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Art. 33

Kobieta i m ęczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej maj ę równe prawa w ęyciu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospo ędarczym.

Kobieta i m ęczyzna maj ę w szczególno ci równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awans ęw, do jednakowego wynagradzania za prac ę jednakowej warto ci, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pe ęnienia funkcji oraz uzyskiwania godno ci publicznych i odznacze ę.

Art. 34

Obywatelstwo polskie nabywa si ę przez urodzenie z rodziców b ęd ęcych obywatelami polskimi. Inne przypadki nabycia obywatelstwa polskiego okre ęla ustawa.

Obywatel polski nie mo ę utraci ę obywatelstwa polskiego, chyba ę sam si ę go zrzeknie.

Art. 35

Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim nale ęcym do mniejszo ci narodowych i etnicznych wolno ę zachowania i rozwoju własnego j ęzyka, zachowania obyczaj ęw i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.

Mniejszo ci narodowe i etniczne maj ę prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji s ęcych ochronie to samo ci religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzygni ęciu spraw dotycz ęcych ich to samo ci kulturowej.

Art. 36

Podczas pobytu za granic obywatel polski ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 37

Kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji.

Wyjtki od tej zasady, odnoszące się do cudzoziemców, określa ustawa.

Art. 38

Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.

Art. 39

Nikt nie może być poddany eksperymentom naukowym, w tym medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody.

Art. 40

Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Art. 47

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Art. 53

Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.

Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitw, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie w świątyniach i innych miejscach kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.

Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.

Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.

Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego wiatopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

Art. 68

Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.

Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa.

Władze publiczne są zobowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.

Władze publiczne są zobowiązane do zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

Władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

**Ustawa z 7.1.1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego
i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży**

Art. 1

Prawo do życia podlega ochronie, w tym również w fazie prenatalnej w granicach określonych w ustawie.

Art. 2

Organami administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, w zakresie swoich kompetencji określonych w przepisach szczególnych, są zobowiązane do zapewnienia kobietom w ciąży opieki medycznej, socjalnej i prawnej w szczególności poprzez

-) opieką prenatalną nad płodem oraz opieką medyczną nad kobietą w ciąży,
-) pomocą materialną i opieką nad kobietami w ciąży, znajdującymi się w trudnych warunkach materialnych, przez czas ciąży, porodu i po porodzie,
-) dostęp do szczegółowych informacji na temat uprawnień, zasiłków i świadczeń przysługujących kobietom w ciąży, matkom, ojcom oraz ich dzieciom oraz do informacji dotyczących instytucji i organizacji pomagających w rozwiązywaniu problemów psychologicznych i społecznych, a także zajmujących się sprawami przysposobienia.

Organami administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego w zakresie swoich kompetencji określonych w przepisach szczególnych, są zobowiązane zapewnić obywatelom swobodny dostęp do metod i środków służących dla wiadomej prokreacji.

a. Organami administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, w zakresie swoich kompetencji określonych w przepisach szczególnych, są zobowiązane zapewnić swobodny dostęp do informacji i badań prenatalnych, szczególnie wtedy, gdy istnieje podwyższone ryzyko bądź podejrzenie wystąpienia wady genetycznej lub rozwojowej płodu lub nieuleczalnej choroby zagrażającej życiu płodu.

. Szkoła ma obowiązek udzielić uczniom w czasie urlopu oraz innej pomocy niezbędnej do ukończenia przez nich edukacji, w miarę możliwości nie powodując opóźnień w zaliczaniu przedmiotów. Jeżeli ciąża, poród lub połóg powoduje niemożliwość zaliczenia w terminie egzaminów wstępnych dla kierunku nauki, szkoła zobowiązana jest do wyznaczenia dodatkowego terminu egzaminu dogodnego dla kobiety, w okresie nie dłuższym niż miesiąc.

4. Zakres i formy oraz tryb udzielania pomocy, o której mowa w ust. 1, określa, w drodze rozporządzenia, Rada Ministrów.

Art. 3

. Organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego współdziałają i udzielają pomocy Kościołowi Katolickiemu, innym kościołom i związkom wyznaniowym oraz organizacjom społecznym, które organizują opiekę nad kobietami w ciąży, jak również organizują rodziny zastępcze lub udzielają pomocy w przysposabianiu dzieci.

. Zakres, formy oraz tryb udzielania pomocy, o której mowa w ust. 1, określa, w drodze rozporządzenia, Rada Ministrów.

Art. 4

. Do programów nauczania szkolnego wprowadza się wiedzę o życiu seksualnym człowieka, o zasadach wiadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach wiadomej prokreacji.

. (skreślony)

. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania ustali, w drodze rozporządzenia sposób nauczania szkolnego i zakres treści, o których mowa w ust. 1, zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego oraz wprowadzi do systemu dokształcania nauczycieli tematyk określonych w ust. 1.

Art. 4a

. Przerwanie ciąży może być dokonane wyłącznie przez lekarza, w przypadku gdy

- 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej,
 - 2) badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu,
 - 3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego,
- 4)¹ kobieta ciężarna znajduje się w ciężkich warunkach życiowych lub trudnej sytuacji osobistej (utracił moc z dniem ... 7 r.).

¹ Art. 4a ust. 1 pkt 4 ustawy został przez Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 8.5. 2017 r. uznany za sprzeczny z konstytucją i utracił moc z dniem ... 7 r. (Dz.U. Nr 57, poz. ... 4).

. W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 1 przerwanie ciąży jest dopuszczalne do chwili osiągnięcia przez płód zdolności do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciążowej; w przypadku określonym w ust. 1 pkt 4, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż tygodni.

. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przerwania ciąży dokonuje lekarz w szpitalu.

4. Do przerwania ciąży wymagana jest pisemna zgoda kobiety. W przypadku małoletniej lub kobiety ubezwłasnowolnionej całkowicie wymagana jest pisemna zgoda jej przedstawiciela ustawowego. W przypadku małoletniej powyżej roku życia wymagana jest również pisemna zgoda tej osoby. W przypadku małoletniej poniżej roku życia wymagana jest zgoda sędziego opiekuńczego, a małoletnia ma prawo do wyrażenia własnej opinii. W przypadku kobiety ubezwłasnowolnionej całkowicie wymagana jest także pisemna zgoda tej osoby, chyba że na wyrażenie zgody nie pozwala stan jej zdrowia psychicznego. W razie braku zgody przedstawiciela ustawowego, do przerwania ciąży wymagana jest zgoda sędziego opiekuńczego.

5. Wystąpienie okoliczności, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, stwierdza inny lekarz niż dokonujący przerwania ciąży, chyba że ciąża zagraża bezpośrednio życiu kobiety. Okoliczności, o których mowa w ust. 1 pkt 3, stwierdza prokurator.

¹ W przypadku o którym mowa w ust. 1 pkt 4, kobieta składa pisemne oświadczenie, a ponadto za oświadczenie o odbytej konsultacji u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, innego niż dokonujący przerwania ciąży, lub u innej wybranej przez siebie uprawnionej osoby. Przerwanie ciąży może być dokonane, jeżeli kobieta podtrzymuje zamiar przerwania ciąży po upływie dni od konsultacji.

7.¹ Celem konsultacji, o której mowa w ust. 2, jest w szczególności ustalenie sytuacji zdrowotnej i życiowej kobiety, pomoc w rozważaniu jej problemów, między innymi poprzez wskazanie dostępnych form pomocy przysługujących kobietom w związku z ciążą po urodzeniu dziecka, poinformowanie kobiety o ochronie prawnej życia w fazie prenatalnej, o aspektach medycznych ciąży oraz przerwania ciąży, a także o środkach i metodach antykoncepcyjnych. Za zgodą kobiety w konsultacji może wziąć udział jej partner, członekowie rodziny lub inna bliska osoba.

8. Do prywatnych gabinetów lekarskich, w których dokonuje się przerwania ciąży, w zakresie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia gabinetu prywatnego, oraz w zakresie dotyczącym dokumentacji medycznej i sprawowania kontroli nad tymi gabinetami stosuje się odrębne przepisy.

. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Lekarskiej określi, w drodze rozporządzenia, kwalifikacje zawodowe lekarzy, uprawniające do dokonania przerwania ciąży, oraz kwalifikacje lekarzy, o których mowa w ust. 5.

¹ Art. 4a ust. 1 i 7 nie zostały uchylone, lecz z uwagi na utratę mocy przez art. 4a ust. 1 pkt 4 ustawy stały się bezprzedmiotowe.

. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, kwalifikacje innych niż lekarz osób uprawnionych do przeprowadzenia konsultacji, o których mowa w ust. 1, sposób tworzenia list osób konsultujących oraz sposób i tryb przeprowadzania konsultacji.

Art. 4b

Osobom objętym ubezpieczeniem społecznym i osobom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów do bezpłatnej opieki leczniczej przysługuje prawo do bezpłatnego przerwania ciąży w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej.

Art. 4c

. Osoby wykonujące czynności wynikające z ustawy stosownie do zachowania w tajemnicy wszystkiego o czym powzięły wiadomość w związku z wykonywaniem tych czynności, stosownie do odrębnych przepisów.

. W razie zawinonego ujawnienia wiadomości, o których mowa w ust. 1, sąd może przyznać osobie poszkodowanej odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznane krzywdy.

Art. 5–7.

Pominięte (patrz ustawa z dnia 18. 10. 2013 r. o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz zmianie niektórych innych ustaw Dz.U. z dnia 10. 10. 2013 r. Nr 247, poz. 1473).

Art. 8

W ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 47, poz. 25, Nr 48, poz. 26, Nr 49, poz. 27 i Nr 80, poz. 58, z późn. zm., Nr 4, poz. 8 i nr 10, poz. 4) oraz z dnia 18. 10. 2013 r. Nr 247, poz. 1473 i nr 248, poz. 1474) w art. 7 w ust. 1 dodaje się pkt 1 w brzmieniu „1) zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej.”

Art. 9

Rada Ministrów przedkłada Sejmowi corocznie, w terminie do dnia 31 lipca, sprawozdanie z wykonywania ustawy oraz o skutkach jej stosowania.

Art. 10

Traci moc ustawa z dnia 7. 4. 2013 r. o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 77, poz. 45) i z dnia 18. 10. 2013 r. Nr 247, poz. 1473).

Art. 11

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 22.1.1997 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych lekarzy, uprawniających do dokonania przerwania ciąży oraz stwierdzenia, że ciąża zagraża życiu lub zdrowiu kobiety lub wskazuje na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jej życiu.

Na podstawie art. 4a ust. 1 ustawy z 7. . . r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerwania ciąży (Dz.U Nr 7, poz. 78, z 5 r. Nr ., poz. 4 i z . r. Nr ., poz. 4) zarządza się, co następuje

§ 1

1. Przerwanie ciąży może dokonać, z zastrzeżeniem ust. 2, lekarz posiadający) pierwszego stopnia specjalizację w zakresie położnictwa i ginekologii, 2) tytuł specjalisty w zakresie położnictwa i ginekologii.

3. Lekarz odbywający szkolenie specjalizacyjne, w celu uzyskania pierwszego stopnia specjalizacji w zakresie położnictwa i ginekologii, dokonuje przerwania ciąży w obecności i pod kierunkiem lekarza uprawnionego do dokonywania przerwania ciąży, o którym mowa w ust. 1 pierwszym.

§ 2

1. Wystąpienie okoliczności wskazujących, że ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej, stwierdza lekarz posiadający tytuł specjalisty w zakresie medycyny właściwej ze względu na rodzaj choroby kobiety ciężarnej.

2. Wystąpienie okoliczności wskazujących na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jej życiu stwierdza lekarz posiadający tytuł specjalisty, orzekający o wadzie genetycznej płodu na podstawie badań genetycznych, lub lekarz posiadający tytuł specjalisty w zakresie położnictwa i ginekologii, orzekający o wadzie rozwojowej płodu na podstawie obrazowych badań ultrasonograficznych wykonanych u kobiety ciężarnej.

§ 3

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia.

Ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry

Rozdział 5. Zasady wykonywania zawodu lekarza

Art. 30

Lekarz ma obowiązek udzielać pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, oraz w innych przypadkach niecierpiących zwłoki.

Art. 31

. Lekarz ma obowiązek udzielać pacjentowi lub jego ustawowemu przedstawicielowi przystępnej informacji o jego stanie zdrowia, rozpoznaniu, proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych, leczniczych, dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania, wynikach leczenia oraz rokowaniu.

Art. 32

. Lekarz może przeprowadzić badanie lub udzielić innych wiadomości zdrowotnych, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, po wyrażeniu zgody przez pacjenta.

[...]

7. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, zgoda osób wymienionych w ust. 1, i 4 może być wyrażona ustnie albo nawet poprzez takie ich zachowanie, które w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje na wolną poddanie się proponowanemu przez lekarza czynności medycznej.

Art. 38

. Lekarz może nie podjąć lub odstąpić od leczenia pacjenta, o ile nie zachodzi przypadek, o którym mowa w art. 32, z zastrzeżeniem ust. 3.

. W przypadku odstąpienia od leczenia, lekarz ma obowiązek dostatecznie wcześniej uprzedzić o tym pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego bądź opiekuna faktycznego i wskazać realne możliwości uzyskania tego wiadczenia u innego lekarza lub w zakładzie opieki zdrowotnej.

. Jeżeli lekarz wykonuje swój zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby, może nie podjąć lub odstąpić od leczenia, jeżeli istnieje poważna ku temu powód, po uzyskaniu zgody swojego przełożonego.

4. W przypadku odstąpienia od leczenia lekarz ma obowiązek uzasadnić i odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej.

Art. 39

Lekarz może powstrzymać się od wykonania wiadomości zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem, z zastrzeżeniem art. 32, z tym że ma obowiązek wskazać realne możliwości uzyskania tego wiadczenia u innego lekarza lub w innym zakładzie opieki zdrowotnej oraz uzasadnić i odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej. Lekarz wykonujący swój zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby ma ponadto obowiązek uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego.

Prawo mi dzynarodowe

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolno ci z 4.11.1950 r.

Art. 1

Obowi zek przestrzegania praw człowieka

Wysokie Uktadaj ce si Strony zapewniaj ka demu człowiekowi, podlegaj temu ich jurysdykcji, prawa i wolno ci okre lone w rozdziale I niniejszej konwencji.

Art. 2

Prawo do ycia

. Prawo ka dego człowieka do ycia jest chronione przez ustaw . Nikt nie mo e by umy lnie pozbawiony ycia, wyj wszy przypadki wykonania wyroku s dowego, skazuj cego za przest pstwo, za które ustawa przewiduje tak kar .

. Pozbawienie ycia nie b dzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, je eli nast pi w wyniku bezwzgl dnie koniecznego u ycia siły

- a) w obronie jakiegłkolwiek osoby przed bezprawn przemoc ;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemo liwienia ucieczki osobie pozbawionej wolno ci zgodnie z prawem,
- c) w działaniach podj tych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.

Art. 3

Zakaz tortur

Nikt nie mo e by poddany torturom ani nieludzkiemu lub poni aj temu traktowaniu albo karaniu.

Art. 6

Prawo do rzetelnego procesu s dowego

. Ka dy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozs dnym terminie przez niezawisły i bezstronny s d ustanowiony ustaw przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowi zkach o charakterze cywilnym albo o zasadno ci ka dego oskar enia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Post powanie przed s dem jest jawne, jednak prasa i publiczno mog by wył czone z cało ci lub cz ci rozprawy s dowej ze wzgl dów obyczajowych, z uwagi na porz dek publiczny lub bezpiecze stwo pa stwowe w społecze stwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub

gdy słu y to ochronie ycia prywatnego stron albo te w okoliczno ciach szczególnych, w granicach uznanych przez s d za bezwzgl dnie konieczne, kiedy jawno mogłaby przynie szkod interesom wymiaru sprawiedliwo ci.

. Ka dego oskar onego o popełnienie czynu zagro onego kar uwa a si za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustaw .

- . Ka dy oskar ony o popełnienie czynu zagro onego kar ma co najmniej prawo do
- a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w j zyku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskar enia;
 - b) posiadania odpowiedniego czasu i mo liwo ci do przygotowania obrony;
 - c) bronięcia si osobi cie lub przez ustanowionego przez siebie obro c , a je li nie ma wystarczaj cych rodków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obro cy wyznaczonego z urz du, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwo ci;
 - d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania wiadków oskar enia oraz - dania obecno ci i przesłuchania wiadków obrony na takich samych warunkach jak wiadków oskar enia;
 - e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, je eli nie rozumie lub nie mówi j zykiem u ywanym w s dzie.

Art. 8

Prawo do poszanowania ycia prywatnego i rodzinnego

. Ka dy ma prawo do poszanowania swojego ycia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyj tkiem przypadków przewidzianych przez ustaw i koniecznych w demokratycznym społecze stwie z uwagi na bezpiecze stwo pa stwowe, bezpiecze stwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochron porz dku i zapobieganie przest pstwom, ochron zdrowia i moralno ci lub ochron praw i wolno ci innych osób.

Art. 10

Wolno wyra ania opinii

. Ka dy ma prawo do wolno ci wyra ania opinii. Prawo to obejmuje wolno posiadania pogl dów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez wzgl du na granice pa stwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Pa stw do poddania procedurze zezwole przedsi biorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych.

. Korzystanie z tych wolno ci poci gaj cych za sob obowi zki i odpowiedzialno mo e podlega takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie s przewidziane przez ustaw i niezb dne w społecze stwie demokratycznym w interesie bezpiecze stwa pa stwowego, integralno ci terytorialnej lub bezpiecze stwa publicznego ze wzgl du na konieczno zapobie enia zakłóceniu porz dku lub przest pstwu, z uwagi na ochron zdrowia i moralno ci, ochron dobrego imienia i praw innych osób oraz ze wzgl du na zapobie enie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronno ci władzy s dowej.

Art. 13

Prawo do skutecznego środka odwoławczego

Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwa, w którym naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.

Art. 14

Zakaz dyskryminacji

Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikających z takich powodów, jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.

IV. Przykładowy scenariusz zaj z uwagami metodologicznymi

1. Uwagi ogólne

Niniejsza symulacja jest przykładem rozprawy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Tak jak w przypadku każdej symulacji przed jakimkolwiek sądem odwoławczym, kiedy z zasady nie ma postępowania dowodowego, najlepiej jest zaplanować przeprowadzenie symulacji na cały jeden dzień (około 6 godzin). Jeżeli jednak koordynator nie ma takich możliwości, można na poszczególne jej części podzielić na kilka kolejnych zajęć. Symulacja ta powinna być także przeprowadzana, przez co najmniej trzech koordynatorów. Przy tej symulacji bardzo ważne jest wcześniejsze merytoryczne zapoznanie studentów z następującymi zagadnieniami: problematyka praw reprodukcyjnych, problematyka odpowiednich norm Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, struktura skargi na podstawie EKPC. Dodatkowo studenci na miesiąc przed symulacją powinni otrzymać do przeczytania wykaz odpowiednich spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

30 minut

Rozdanie wszystkim uczestnikom przygotowanych materiałów oraz dokładne ich przeczytanie (jeżeli symulacja jest przeprowadzana na kolejnych zajęciach można studentom rozdać przygotowane materiały do przeczytania w domu). Podział studentów na trzy grupy (z taką samą liczbą uczestników)

1) sędziowie (ETPC) – opracowanie orzeczenia z uzasadnieniem,

-) pełnomocnicy Ewy L. – opracowanie skargi,
-) reprezentacja państwa – opracowanie odpowiedzi na skargę.

Po rozdzieleniu wszystkich ról należy ogólnie przedstawić studentom cały plan symulacji, a następnie każda grupa powinna udać się do oddzielnej sali, w której będzie pracowała do czasu rozpoczęcia rozprawy przed sądem. W miarę możliwości danej Kliniki Prawa dobrze jest zapewnić każdej pracującej grupie studentów jeden komputer z dostępem do aktualnego stanu prawnego wraz z orzecznictwem i piśmiennictwem. Dodatkowo w przypadku tej symulacji studenci powinni mieć dostęp do strony internetowej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Jeżeli jest to niemożliwe koordynator powinien sam opracować w egzemplarzach wszystkie potrzebne akty prawne, poglądy doktryny, orzecznictwo. W części dotyczącej wybranych przepisów przygotowano najważniejsze akty lub ich fragmenty potrzebne przy analizie opracowanej symulacji.

3 godziny

Praca w grupach nad przygotowaniem skargi, stanowiska państwa oraz opracowaniem orzeczenia. Właśnie ze względu na pracę studentów w trzech grupach w różnych salach wskazane jest, aby w symulacji brało udział trzech koordynatorów, którzy równie rozdzielają się na trzy grupy, nadzorując pracę studentów. Przed przeprowadzeniem symulacji koordynatorzy powinni wcześniej wspólnie się do niej przygotować, analizując wszystkie możliwe rozważania, a także przyjętą metodologię pracy. Oczywiście nie chodzi o to, aby w trakcie przeprowadzania symulacji wskazywać studentom, jakie rozważania powinni przyjmować jako własne, ale aby móc rzetelnie i całościowo asystować danej grupie w pracy. Oznacza to również wskazywanie ewentualnych błędów, ale nie w sposób bezpośredni, lecz w drodze wspólnej analizy przyjętej tezy. W trakcie tych pierwszych trzech godzin grupa pisząca skargę powinna opracować główne jej zarzuty, aby przekazać je grupie przygotowującej stanowisko państwa. Grupa opracowująca stanowisko państwa może już przez trzy godziny przygotowywać swoją argumentację, opierając się na posiadanych materiałach, a także na przewidywaniu argumentów drugiej strony. Grupa sądziów powinna przeanalizować wszystkie możliwe rozważania i argumentację przemawiającą za każdym rozważaniem.

3 godziny

Praca w grupach. Grupa pisząca skargę, po przekazaniu jej głównych zarzutów grupie przygotowującej stanowisko państwa, opracowuje dalej całą skargę z uzasadnieniem. Grupa druga przygotowuje cały czas stanowisko państwa. Grupa sądziów dalej opracowuje możliwe rozważania, ich uzasadnienie, decydując o powoli, które i dlaczego należy odrzucić. Pod koniec tego etapu obie grupy piszące swoje pisma przekazują ich nieostateczną wersję grupie sądziów.

1 godzina

Praca w grupach. Ostateczne ko czenie pism procesowych. Grupa s dziów zapoznaje si ze skarg i stanowiskiem pa stwa oraz przygotowuje si do rozprawy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Pod koniec tego etapu obie grupy przekazuj ostateczn wersj swoich pism grupie s dziów i grupie swoich s dowych przeciwników.

1 godzina

Przeprowadzenie rozprawy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka.

1 godzina

Grupa s dziów przygotowuje wyrok z uzasadnieniem. W tym czasie obie pozostałe grupy mog ze swoimi koordynatorami przeanalizowa sam symulacj rozprawy przed ETPC.

30 minut

Ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem

30 minut

Podsumowanie całej symulacji procesu (psychologiczne, prawne i metodologiczne).

Symulacja 10. „Międzynarodowe i krajowe prawo antydyskryminacyjne”. Materiały do inscenizacji rozprawy sądowej przed sądem II instancji

Opracowanie *Krzyszyna Burska, Karolina Kędziora, Anna Lazari, Barbara Namysłowska-Gabrysiak, Emilia Naumann, Krzysztof Miszek, Justyna Flankowska*

I. Uwagi wprowadzające

Poniższe materiały zostały przygotowane podczas zorganizowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka oraz Interights szkolenia trenerów z zakresu polskiego i europejskiego prawa antydyskryminacyjnego. Materiały oparto na stanie faktycznym, wiele elementów jednak zmieniono. Symulacja ta była przeprowadzona dla uczestników polskiego szkolenia dotyczącego prawa antydyskryminacyjnego, a także dla studentów Sekcji „Dyskryminacja ze względu na płeć”, Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Przeprowadzenie niniejszej symulacji ma na celu przybliżenie jej uczestnikom problematyki polskiego i europejskiego prawa antydyskryminacyjnego, a także stosowania tego prawa w praktyce. Poprowadzenie symulacji, ze względu na skomplikowany i ogromny objętościowo stan prawny, wymaga od prowadzących dokładnego przestudiowania całego materiału, jak i rzetelnego, wspólnego, przygotowania się do jej poprowadzenia.

Przed rozpoczęciem odegrania niniejszej symulacji wskazane jest poprowadzenie (aktywnymi metodami) kilku zajęć wprowadzających uczestników do tematyki prawa antydyskryminacyjnego. Na przykład jednym z zajęć może być poświęcone merytorycznemu przybliżeniu (aktywnymi metodami) regulacji zawartych w dyrektywach Unii Europejskiej (dotyczących problemu dyskryminacji), a następnie rozwiązaniu, przygotowanych przez koordynatora, krótkich stanów faktycznych dotyczących dyskryminacji.

W symulacji może wziąć udział wiele osób (do około 20), podzielonych na trzy grupy. Czas potrzebny na przeprowadzenie całej symulacji to około 90 minut (zob. przykładowy scenariusz zajęć).

Aktorzy**Strony**

Andrzej Nowak przeciwko Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu

II. Materiały w sprawie**1. Stan faktyczny**

Andrzej Nowak z wykształcenia jest informatykiem. Z powodu wszczepionej w biodrze endoprotezy ma orzeczony umiarkowany stopie niepełnosprawno ci. B d c osob niepełnosprawn aplikował na stanowisko starszego referenta w Zespole ds. Ł czno ci i Informatyki w Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu – stanowisko cywilne. Konkurs został ogłoszony przez Szefa Słu by Cywilnej w Warszawie w maju 4 r.

Przed przyst pieniem do konkursu Andrzej Nowak dokładnie zapoznał si z wymogami przedstawionymi w ogłoszeniu o prac , jakie musi spełnia potencjalny kandydat na nowe stanowisko. Po jego analizie Andrzej Nowak uznał, e spełnia wszystkie wymagane kryteria, zawarte w ogłoszeniu, które ukazało si w Biuletynie Szefa Słu by Cywilnej. Były to umiej tno bieglej obsługi komputera oraz co najmniej letnie do wiadczenie zawodowe (Andrzej Nowak miał letnie do wiadczenie jako cywilny pracownik w Komendzie Policji w Poznaniu), gdzie zajmował si ewidencj komputerowej bazy danych z zakresu ruchu drogowego). Ponadto jako wymagania po dane do pracy w Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu, wskazano samodzielno , komunikatywno i dyspozycyjno .

Andrzej Nowak uzyskał najpierw informacj ustn od przewodnicz cego Komisji, i nie zakwalifikował si do rozmowy kwalifikacyjnej, a nast pnie wystosował oficjalne pismo do Komendanta Powiatowej Policji w Poznaniu z pro b o podanie powodu, dla którego nie przeszedł etapu wst pnego rekrutacji. W odpowiedzi z Komendy Powiatowej Policji, Komendant poinformował go, i „przebrane post powanie kwalifikacyjne na stanowisko starszego referenta w Zespole ds. Ł czno ci i Informatyki w Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu, stawia konkretne wymogi formalne, których Pan Nowak nie spełnia”.

Pismem z 4. . 4 r., Andrzej Nowak wyst pił z pozwem przeciwko Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu o zas dzenie na jego rzecz kwoty 5 zł tytułem odszkodowania za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu poprzez dyskryminowanie go jako osoby niepełnosprawnej.

W trakcie post powania s dowego w I instancji Komendant nie zgadzał si z zarzutami dotycz cymi dyskryminacji pracownika, wyja niał, e kandydatur

Andrzeja Nowaka odrzucono, bo chodziło o wyłonienie osoby zatrudnionej na cały etat, w pełni dyspozycyjnej i samodzielnej, która w czasie ewentualnej awarii sieci, np. w nocy, bydzie mogła dokonać naprawy, a zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 7.8. 7 r., czas pracy osób niepełnosprawnych jest ograniczony do 5 godzin tygodniowo i nie uwzględnia dnia pracy w nocy. Andrzej Nowak podnosił, że ta sama ustawa zezwala na omińnięcie tych przepisów w sytuacji, gdy zgadza się na to sam niepełnosprawny. Twierdzi, że gdyby chciano z nim rozmawiać, zrezygnowałby z przywileju siedmiogodzinnego czasu pracy w ciągu dnia.

2. Problemy do rozpatrzenia

- . Czy zaistniała dyskryminacja bezpo rednia?
- . Czy zaistniała dyskryminacja po rednia?
- . Czy w polskim Kodeksie pracy prawidłowo została zaimplementowana definicja dyskryminacji po redniej zawarta w dyrektywie /78?
- 4. Czy regulacje art. 5 i ustawy o zatrudnieniu niepełnosprawnych zapewniają w pełni prawo Nowaka do równego traktowania w zatrudnieniu i czy są zgodne z przepisami dyrektywy /78?
- 5. Racjonalne usprawnienie – czy przepis art. 5 Dyrektywy /78 jest implementowany poprawnie do polskiego ustawodawstwa?
- . W jaki sposób dyrektywa /78 określa kwestie ciaru dowodu, czy Kodeks pracy implementował włąciwie t regulację?

3. Orzeczenie s du I instancji

Sygn. akt IV P 5/ 4

Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

S d Rejonowy w Poznaniu
Wydział IV Pracy i Ubezpiecze Społecznych
w składzie

Przewodnicz cy SSR Jan Kowalski
Ławnicy Janina Łepkowska
Tadeusz Pomidor
Protokolant Józef Ogórek

po rozpoznaniu w dniu . . . 5 r. w Poznaniu
na posiedzeniu jawnym

sprawy z powództwa Andrzeja Nowaka

przeciwko Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu

o odszkodowanie

- I. oddala powództwo;
- II. zas dza od powoda Andrzeja Nowaka na rzecz strony pozwanej – Komendy Powiatowej Policji w Poznaniu pozwanej kwot 8 5 złotych, tytułem zwrotu kosztów post powania.

Uzasadnienie

Pozwem wniesionym 4. . . 4 r., przeciwko Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu powód – Andrzej Nowak wniósł o zas dzenie na jego rzecz kwoty 5 zł tytułem odszkodowania za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu poprzez dyskryminowanie go jako osoby niepełnosprawnej.

W uzasadnieniu wskazał, e w lipcu 4 r. przyst pił do konkursu organizowanego przez Szefa Słu by Cywilnej w Warszawie na stanowisko starszego referenta w Zespole ds. Ł czno ci i Informatyki w Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu (stanowisko cywilne). Krótko potem uzyskał od Przewodnicz ego Komisji informacj ustn , i nie został dopuszczony do rozmowy kwalifikacyjnej, wobec czego zwrócił si z ofcjalnym pismem do Komendanta Powiatowego Policji w Poznaniu, z pro b o wskazanie przyczyn, dla których nie przeszedł etapu wst pnego rekrutacji. Komendant Powiatowej Policji wyja nił mu w odpowiedzi, i „(...) prowadzone post powanie kwalifikacyjne na stanowisko starszego referenta w Zespole ds. Ł czno ci i Informatyki w Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu stawia konkretne wymogi formalne, których Pan Nowak nie spełnia”.

Zdaniem powoda wskazuje to na dyskryminację jego osoby z powodu niepełnosprawno ci umiarkowanej, albowiem spełnił wszystkie kryteria stawiane w ogłoszeniu o konkursie kandydatom, a nawet je przewy szał, z uwagi na posiadane wy sze wykształcenie i letnie do wiadczenie w pracy w policji na stanowisku informatyka. Nadmieniał te , e zdarzało si , e w okresie swego zatrudnienia u strony pozwanej, pracował zarówno w godzinach nadliczbowych, jak równie w godzinach nocnych, a tak e w dni wolne od pracy i był dyspozycyjny w pełnym tego słowa znaczeniu, gdy prac t wykonywał ch tnie i bez wzgl du na por dnia, czy nocy.

Nadto powód twierdził, e zgodnie z ustaw z 7.8. 7 r., osoba niepełnosprawna mo e by zatrudniana w porach nocnych i w wymiarze nadliczbowym po osobistym wyra eniu na to zgody. Wywodził te , e jego roszczenie znajduje uzasadnienie w art. Konstytucji RP, przepisach Kodeksu pracy, a w szczególno ci art. 8^{3a} KP, przepisach Konwencji Mi dzynarodowej Organizacji Pracy Nr , a tak e w judykaturze.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zas dzenie od powoda na jej rzecz kosztów zast pstwa procesowego wg norm przepisanych.

Zdaniem strony pozwanej nie zostały naruszone przepisu Kodeksu pracy nakazuj ce równe traktowanie kandydatów do pracy. Sam za fakt, e powód jest zatrudniony u strony pozwanej od lat , nie mo e dawa mu adnych preferencji w konkursie ofert i wyborze pracownika na nowe stanowisko pracy.

Pozwany wskazał, e wprawdzie powołany przez powoda przepis art. 8^{3a} Kodeksu pracy wprowadził zakaz dyskryminowania pracowników ze wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , narodowo , przekonania polityczne, przynale - no zwi zkow , pochodzenie etniczne i orientacj seksualn , jednak w art. 8^b KP ustawodawca okre lił, jakie działania pracodawcy nie s naruszeniem zasady równego traktowania. Zgodnie z tym przepisem niezatrudnienie pracownika z jednej lub kilku przyczyn okre lonych w art. 8³, uzasadnione ze wzgl du na rodzaj pracy oraz warunki jej wykonywania, nie jest dyskryminacj .

Ponadto strona pozwana wyja niła, e kandydatur powoda odrzucono, gdy chodziło o wyłonienie w drodze konkursu kandydata, który miał by zatrudniony na pełnym etacie (w wymiarze 4 godzin tygodniowo), w pełni dyspozycyjnego i samodzielnego, który w czasie ewentualnej awarii sieci, np. w nocy, b dzie mógł dokona niezb dnej naprawy, a zgodnie z ustaw o rehabilitacji zawodowej i spo łecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 7.8. 7 r., czas pracy osób niepełnosprawnych jest ograniczony do 5 godzin tygodniowo i nie uwzgl dnia pracy w nocy. Wskazała równie , e wymaganego warunku dyspozycyjno ci w przypadku konieczno ci wykonywania dodatkowej pracy powód równie spełni nie mo e, gdy zgodnie z tre ci art. 5 ust. i ustawy z 7.8. 7 r. o rehabilitacji zawodowej i spo łecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr , poz. 77 ze zm.) jego maksymalny wymiar czasu pracy jako osoby umiarkowanie

niepełnosprawnej wynosi 7 godzin na dobę i 5 godzin tygodniowo, jak również, powód jako osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniany w godzinach nadliczbowych.

Zdaniem strony pozwanej powód nie spełnia warunku dyspozycyjności tak i z tego względu, że często przebywa na zwolnieniach lekarskich, co w sposób zdecydowany utrudnia zatrudnienie go na stanowisku starszego referenta.

Dodatkowo strona pozwana zarzuciła, że wysokość danego odszkodowania nie została przez powoda w pełni uzasadniona.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód jest zatrudniony u strony pozwanej od . . . 4 r., na stanowisku informatyka. Do podstawowych jego obowiązków należy prowadzenie komputerowej bazy danych z zakresu ruchu drogowego. Powód jest osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym. Stan jego zdrowia wymaga zabiegów krioterapii, fizykoterapii, regularnych (× w tygodniu) masaży i codziennej gimnastyki.

W okresie ostatnich lat powód korzystał ze zwolnień lekarskich w wymiarze dni w roku , dni w roku 4 oraz dni w roku 5. Pozostaje pod stałą opieką specjalisty chirurga ortopedy w Poradni Ortopedycznej ZOZ Nr 5. Powód cieszy się dobrą opinią przełożonych, w okresie zatrudnienia był kilkakrotnie nagradzany nagrodami uznaniowymi .

Dowód

- akta osobowe powoda,
- orzeczenie o niepełnosprawności powoda, k. ,
- za wiadczenie Poradni Ortopedycznej, k. .

W maju 4 r., w Biuletynie Szefa Słubicy Cywilnej Nr V/ 4 r. został ogłoszony przez Szefa Słubicy Cywilnej w Warszawie konkurs na cywilne stanowisko starszego referenta w Zespole ds. Łączności i Informatyki w Komendzie Powiatowej Policji w Poznaniu. Wymagania stawiane kandydatom to umiejętność biegłej obsługi komputera oraz co najmniej trzyletnie doświadczenie zawodowe, a także samodzielność, komunikatywność i dyspozycyjność .

Dowód ogłoszenie w Biuletynie Szefa Słubicy Cywilnej Nr V/ 4 r., k. 5.

Powód przystąpił do tego konkursu w lipcu 4 r. Nie przeszedł jednak już wstępnego etapu rekrutacji, o czym został poinformowany ustnie 8.7. 4 r. przez przewodniczącą komisji rekrutacyjnej – Antoniego Gul bez wskazania przyczyn, a następnie, na swoje piśmie, datowane z .7. 4 r., przez stronę pozwaną, która powołała się na treść ogłoszenia w Biuletynie Szefa Słubicy Cywilnej, wskazując, iż prowadzone postępowanie kwalifikacyjne na stanowisko starszego referenta K.S.C. na samodzielnym stanowisku do spraw Łączności i Informatyki stawiało konkretne wymagania formalne, nie przewidując w nim udziału osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Dowód

- pismo powoda z 7.7. 4 r., k. ,

- pismo Komendanta Powiatowego Policji z .7. 4 r., k.7,
- zeznanie świadka Antoniego Guli k. 5,
- przesłuchanie powoda k. 7– 8.

Stanowisko starszego referenta w Zespole ds. Ł czno ci i Informatyki, na które rozpisano konkurs, jest stanowiskiem samodzielnym. Podstawowym zadaniem starszego referenta jest prowadzenie działu administratora sieci informatycznej i telefonicznej, w tym prowadzenie i organizacja serwisu sprz tu ł czno ci, nadzór bie cy w zakresie eksploatacji i utrzymania systemów i dokumentacji ł czno ci, ewidencja sprz tu i urz dze ł czno ci, utrzymanie systemów ł czno ci niejawnej.

Przy realizacji tych zada niezb dne jest podejmowanie pracy o ka dej porze z uwagi na nagł awari sprz tu, przemieszczanie sprz tu informatycznego i telekomunikacyjnego, z uwagi na zaopatrzenie i przekazywanie tego sprz tu do naprawy.

Dowód

- opis stanowiska pracy starszego referenta w Zespole ds. Ł czno ci i Informatyki, k. ,
- zeznania świadka Tomasza Kozery, k. .

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny, S d zwa ył, co nast puje:

Powództwo nie zasługuje na uwzgl dnienie.

W pierwszej kolejno ci wska za nale y, e przepisy art. 8^{3a}– 8^{3c} zostały wprowadzone do Kodeksu pracy ustaw nowelizuj c z 4. . r. celem dostosowania polskiego prawa pracy do wymaga Unii Europejskiej, okre lonych w dyrektywach nr 75. 7, 7 . 7, 7.8 , .4 , .78 oraz .7 . Obowi zuj od dnia . . 4 r. Tak wi c S d brał je pod uwag przy ocenie zasadno ci roszcze powoda.

Przepisy te zawieraj szczegóów regulacj obowi zku pracodawcy równego traktowania pracowników w zakresie okre lonym w art. 8^{3a} § . Pracodawca jest tak e obowi zany przeciwdziała dyskryminacji w zatrudnieniu (art. 4 pkt b KP).

Podstawowym wi c zagadnieniem przy tak ustalonym stanie faktycznym sprawy było wyja nienie, czy w niniejszej sprawie zaistniała dyskryminacja w rozumieniu ww. przepisów i czy była to dyskryminacja bezpo rednia, czy po rednia.

Zachodzi ona wówczas, gdy pracodawca w sposób niekorzystny dla pracownika w porównaniu z innymi pracownikami ró nicuje jego sytuacj z przyczyny okre lonej w art. 8^{3a} § (przykładowe wyliczenie dyskryminuj cych zachowa pracodawcy zawiera art. 8^b §).

Dyskryminacja bezpo rednia dotyczy indywidualnej relacji mi dzy pracownikiem a pracodawc lub mi dzy osob zamierzaj c nawi za stosunek pracy a potencjalnym pracodawc .

Zgodnie z art. 78¹ KP w zw. z art. 78² KC na pracowniku ci y obowi zek udowodnienia faktu, z którego wywodzi skutki prawne. Zdaniem s du powód nie udowodnił w dostateczny sposób zaistnienia dyskryminacji po redniej w stosunku do jego osoby.

Powód zarzucał pozwanemu naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu poprzez dyskryminowanie go jako osoby niepełnosprawnej. Okoliczno , e powód na mocy orzeczenia wła ciwego organu orzekaj cego został zakwalifikowany do znacznego stopnia niepełnosprawno ci jest niesporna. Orzeczenie o niepełnosprawno ci wywołuje ten skutek, e do pozwanego, w zawieranych przez niego stosunkach pracy, maj zastosowanie przepisy ustawy z 7.8. 7 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr , poz. 77 ze zm.); por. art. 5 pkt 1 ustawy.

Artykuł 5 ustawy o osobach niepełnosprawnych w ust pie wprowadza skrócon tygodniow norm czasu pracy dla pracowników niepełnosprawnych, za w ust pie skrócone dobowe i tygodniowe normy czasu pracy dla pracowników niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawno ci. S to normy czasu pracy wyznaczaj ce „pełny” jego wymiar dla tych grup zatrudnionych.

Regulacja zawarta w art. 5 ust. 1 ustawy ma charakter regulacji szczególnej; stanowi ona, e czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawno ci nie mo e przekracza 7 godzin na dob i 5 godzin tygodniowo. Ponadto z dyspozycji art. 5 ust. 1 wynika, e osoba niepełnosprawna nie mo e by zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.

W niniejszej sprawie bezsporne tak e jest, e powód przedstawił pozwanemu orzeczenie o niepełnosprawno ci, ergo, zgodnie z art. 5 ust. 4 cytowanej ustawy, ten wymiar czasu pracy obowi zuje strony umowy o prac od dnia nast puj cego po przedstawieniu pracodawcy orzeczenia o niepełnosprawno ci w okresie trwania umowy o prac .

W tym miejscu wskaza nale y, e wy ej wymienione przepisy maj charakter bezwzgl dnie obowi zuj cy, a zatem w przypadku powoda wymiar czasu pracy mo e by zmieniony przez strony jedynie w sytuacjach przewidzianych w art. 5 ust. 1 ww. ustawy, który stanowi, i na wniosek osoby zatrudnionej, lekarz przeprowadzaj cy badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawuj cy opiek nad t osob wyrazi na to zgod .

Z analizy tego przepisu wynika, e warunkiem *sine qua non* zmian czasu pracy jest uprzednia zgoda lekarska, wyra ona na wniosek pracownika, który to warunek w niniejszej sprawie, co jest bezsporne, spełniony nie był. Nie mo na te zakłada *a priori*, e powód z takim wnioskiem wyst piłby po zawarciu umowy o prac na tym stanowisku, jako e nie składał w dokumentach aplikacyjnych adnego o wiadczczenia woli w tym wzgl dzie. Nadto z uwagi na fakt, e przepis art. 5 ww. ustawy jest rdłem nieograniczonego w czasie uprawnienia pracownika do skróconego

czasu pracy, nie może na wykluczyć, a po wygraniu konkursu i zawarciu umowy o pracę, pracownik w przyszłości skorzystałby z niego w przyszłości, jednak sam fakt zawarcia umowy prawa tego go nie pozbawia.

Ponadto Sąd wydał orzeczenie, miało na uwadze okoliczności, i stanowisko, na które aplikował powód istotnie wymagało dyspozycyjności zatrudnionego na nim pracownika.

Zgodzi się na to z powodów, a jego dyspozycyjność jest jego nieostrym i nie zostało zdefiniowane w ogłoszeniu o przetargu. Wymogi dyspozycyjności jednak zdaniem Sądu winny być wnikliwie oceniane indywidualnie, przez pryzmat potrzeb pracodawcy, który to stanowisko stworzył, i specyfiki czynności powierzonych pracownikowi na nim zatrudnionemu. Analiza szczegółowego zakresu zadań na samodzielnym stanowisku ds. informatyki i łączności, a składających się na obowiązki administratora sieci informatycznej i telefonicznej strony pozwanej prowadzi do uzasadnionego wniosku, że uznać można na stawiany wymóg dyspozycyjności i samodzielności za spełniony, gdyż kandydat na to stanowisko jest w stanie utrzymać system łączności, gdy pracodawca nie może być w dni ustawowo wolne od pracy, a także w porze nocnej, z uwagi na potrzeby usuwania skutków awarii sieci i sprzętu. Musi także mieć nieograniczone możliwości przemieszczania sprzętu informatycznego i telekomunikacyjnego, z uwagi na zaopatrzenie i przekazywanie tego sprzętu do naprawy.

Sąd Sąd podzieliła stanowisko strony pozwanej, że niedopuszczenie powoda do rozmowy kwalifikacyjnej jest uzasadnione przyczynami niedyskryminacyjnymi pracownika. Wynika to nie tylko z art. 8^b § 1 pkt 1, ale także z art. 2² oraz art. 3³. Sąd dał w tym względzie wiary wnioskowanym przez stronę pozwana dowodom w postaci dokumentacji dot. zakresu zadań na stanowisku starszego referenta oraz zeznań świadków Antoniego Guli i Tomasza Kozery, oceniając je jako spójne i logiczne na okoliczności, i działania strony pozwanej były niedyskryminacyjne. Mając na uwadze powyższe, Sąd stwierdził, że przyczyny, dla których strona pozwana nie dopuściła powoda do dalszych etapów rekrutacji, są uzasadnione ze względu na rodzaj pracy oraz warunki jej wykonywania, wyczerpują dyspozycję art. 8^b KP, w którym pracodawca określił, jakie działania pracodawcy nie są naruszeniem zasady równego traktowania i w niniejszej sprawie nie miała miejsca żadna postać dyskryminacji. Konsekwencją dokonania takich ustaleń było uznanie powoda do powoda, za nieuzasadnione i oddalenie powództwa.

Orzeczenie o kosztach procesu oparto na art. 8 KPC i § 1 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 8.10.2017 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2017 r. Nr 197, poz. 148 ze zm.).

Zgodnie z art. 8 § 1 strona przegrywająca sprawę obowiązuje zana jest wrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Na wysokość kosztów składa się opłata skarbową od pełnomocnictwa – 5 zł i koszty zastępstwa adwokackiego w kwocie 8 zł. Takie kwoty należało zasądzić od powoda na rzecz pozwanego.

III. Wybrane przepisy

Konstytucja RP

Ogólny zakaz dyskryminacji

Art. 32

. Wszyscy s wobec prawa równi. Wszyscy maj prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

. Nikt nie mo e by dyskryminowany w yciu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Ustawa z 27.8.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1

Ustawa dotyczy osób, których niepełnosprawno została potwierdzona orzeczeniem

-) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności określonych w art. 13
-) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów, lub
-) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem roku życia – zwanych dalej „osobami niepełnosprawnymi”.

Art. 15

. Czas pracy osoby niepełnosprawnej nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 4 godzin tygodniowo.

. Czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 5 godzin tygodniowo.

. Osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.

4. Wymiar czasu pracy ustalony zgodnie z ust. 1 lub 2 obowiązuje od dnia następującego po przedstawieniu pracodawcy orzeczenia o niepełnosprawności.

Art. 16

- . Przepisów art. 15 nie stosuje się
-) do osób zatrudnionych przy pilnowaniu oraz
-) gdy, na wniosek osoby zatrudnionej, lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad osobami wyrazi na to zgodę.
- . Koszty badań, o których mowa w ust. 1 pkt 1, ponosi pracodawca.

Art. 17

Osoba niepełnosprawna ma prawo do dodatkowej przerwy w pracy na gymnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy wynosi 5 minut i jest wliczany do czasu pracy. Nie narusza to przepisu art. 17 § 1 Kodeksu pracy.

Art. 18

1. Stosowanie norm czasu pracy, o których mowa w art. 17, nie powoduje obniżenia wysokość wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości.

2. Godzinowe stawki wynagrodzenia zasadniczego, odpowiadające osobistemu zaszerzegowaniu lub zaszerzegowaniu wykonywanej pracy, przy przejściu na normy czasu pracy, o których mowa w art. 17, ulegają podwyższeniu w stosunku, w jakim pozostaje dotychczasowy wymiar czasu pracy do tych norm.

KP

Rozdział IIa. Równe traktowanie w zatrudnieniu

Art. 18^{3a}

§ 1. Pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwoju stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także bez względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy.

§ 2. Równe traktowanie w zatrudnieniu oznacza niedyskryminowanie w jakikolwiek sposób, bezpośrednio lub pośrednio, z przyczyn określonych w § 1.

§ 3. Dyskryminowanie bezpośrednio istnieje wtedy, gdy pracownik z jednej lub z kilku przyczyn określonych w § 1 był, jest lub mógłby być traktowany w porównywalnej sytuacji mniej korzystnie niż inni pracownicy.

§ 4. Dyskryminowanie pośrednio istnieje wtedy, gdy na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują dysproporcje w zakresie warunków zatrudnienia na niekorzyść wszystkich lub znacznej liczby pracowników należących do grupy wyróżnionej ze względu na jedną lub kilka przyczyn określonych w § 1, jeżeli dysproporcje te nie mogą być uzasadnione innymi obiektywnymi powodami.

§ 5. Przejawem dyskryminowania w rozumieniu § 1 jest także

-) działanie polegające na zachęcaniu innej osoby do naruszania zasady równego traktowania w zatrudnieniu,
-) zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności albo powagi lub upokorzenie pracownika (molestowanie).

§ 6. Dyskryminowaniem ze względu na płeć jest także każde nieakceptowane zachowanie o charakterze seksualnym lub odnoszące się do płci pracownika, którego

celem lub skutkiem jest naruszenie godności lub poniżenie albo upokorzenie pracownika; na zachowanie to mogą składać fizyczne, werbalne lub pozawerbalne elementy (molestowanie seksualne).

Art. 18^b

§ . Za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu, z zastrzeżeniem § 4, uważa się różnicowanie przez pracodawcę sytuacji pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 8^{3a} § , którego skutkiem jest w szczególności

-) odmowa nawiązania lub rozwinięcia stosunku pracy,
-) niekorzystne ukształtowanie wynagrodzenia za pracę lub innych warunków zatrudnienia albo pominięcie przy awansowaniu lub przyznawaniu innych świadczeń związanych z pracą,
-) pominięcie przy typowaniu do udziału w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe

– chyba że pracodawca udowodni, że kierował się obiektywnymi powodami.

§ . Zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie naruszają działania polegające na

-) niezatrudnianiu pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 8^{3a} § , jeżeli jest to uzasadnione ze względu na rodzaj pracy, warunki jej wykonywania lub wymagania zawodowe stawiane pracownikom,
-) wypowiedzeniu pracownikowi warunków zatrudnienia w zakresie wymiaru czasu pracy, jeżeli jest to uzasadnione przyczynami nie dotyczącymi pracowników,
-) stosowaniu rodków, które różnicują sytuację prawną pracownika ze względu na ochronę rodzicielstwa, wiek lub niepełnosprawność pracownika,
- 4) ustalaniu warunków zatrudniania i zwalniania pracowników, zasad wynagradzania i awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych – z uwzględnieniem kryterium stażu pracy.

§ . Nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu działania podejmowane przez określony czas, zmierzające do wyrównywania szans wszystkich lub znacznej liczby pracowników wyróżnionych z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 8^{3a} § , przez zmniejszenie na korzyść takich pracowników faktycznych nierówności, w zakresie określonym w tym przepisie.

§ 4. Różnicowanie pracowników ze względu na religię lub wyznanie nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, jeżeli w związku z rodzajem i charakterem działalności prowadzonej w ramach kościołów i innych związków wyznaniowych, a także organizacji, których celem działania pozostaje w bezpośrednim związku z religią lub wyznaniem, religia lub wyznanie pracownika stanowi istotne, uzasadnione i usprawiedliwione wymaganie zawodowe.

Art. 18^c

§ . Pracownicy mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę lub za pracę o jednakowej wartości.

§ . Wynagrodzenie, o którym mowa w § , obejmuje wszystkie składniki wynagrodzenia, bez względu na ich nazwę i charakter, a także inne świadczenia związane z pracą, przyznawane pracownikom w formie pieniężnej lub w innej formie pieniężnej.

§ . Pracami o jednakowej wartości są prace, których wykonywanie wymaga od pracowników porównywalnych kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych dokumentami przewidzianymi w odrębnych przepisach lub praktyki do świadczeniem zawodowym, a także porównywalnej odpowiedzialności i wysiłku.

Art. 18^{3d}

Osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalane na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 18^{3e}

Skorzystanie przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie może stanowić przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie przez pracodawcę stosunku pracy lub jego rozwiązanie bez wypowiedzenia.

Art. 114

Pracownik, który wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków pracowniczych ze swojej winy wyrządził pracodawcy szkody, ponosi odpowiedzialność materialną według zasad określonych w przepisach niniejszego rozdziału.

Art. 115

Pracownik ponosi odpowiedzialność za szkody w granicach rzeczywistej straty poniesionej przez pracodawcę i tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego wynikła szkoda.

Art. 300

W sprawach nieuregulowanych przepisami prawa pracy do stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego, jeżeli nie są one sprzeczne z zasadami prawa pracy.

Prawo międzynarodowe

TUE

Art. 220 (dawny art. 164)

Trybunał Sprawiedliwości czuwa nad poszanowaniem prawa w wykładni i stosowaniu niniejszego Traktatu.

Art. 221 (dawny art. 165)

Trybunał Sprawiedliwości składa się z trzynastu sędziów.

Trybunał Sprawiedliwi ci obraduje na posiedzeniach plenarnych. Mo e jednak tworzy izby zło one z trzech, pi ciu lub siedmiu s dziów, b d w celu przeprowadzenia niektórych czynno ci dowodowych, b d rozstrzygania niektórych kategorii spraw, na warunkach przewidzianych w ustanowionym w tym celu regulaminie.

Trybunał Sprawiedliwi ci obraduje na posiedzeniach plenarnych, gdy Pa stwo Członkowskie lub instytucja Wspólnoty, które s stron w post powaniu, tego za daj .

Je eli Trybunał Sprawiedliwi ci tego za da, Rada, stanowi c jednomy lnie, mo e zwi kszy liczb s dziów oraz wprowadzi niezb dne zmiany w drugim i trzecim akapicie niniejszego artykułu oraz w drugim akapicie artykułu .

Art. 227 (dawny art. 170)

Ka de Pa stwo Członkowskie mo e wniesie spraw do Trybunału Sprawiedliwi ci, je li uznaje, e inne Pa stwo Członkowskie uchybiło jednemu z zobowi za , które na nim ci na mocy niniejszego Traktatu.

Zanim Pa stwo Członkowskie wniesie przeciwko innemu Pa stwu Członkowskiemu skarg opart na zarzucanym naruszeniu zobowi zania, które na nim ci y na podstawie niniejszego Traktatu, powinno wniesie spraw do Komisji.

Komisja wydaje uzasadnion opini , po umo liwieniu zainteresowanym Pa stwom przedstawienia na zasadzie spornej uwag pisemnych i ustnych.

Je li Komisja nie wyda opinii w terminie trzech miesi cy od wniesienia sprawy, brak opinii nie stanowi przeszkody we wniesieniu sprawy do Trybunału Sprawiedliwi ci.

Art. 228 (dawny art. 171)

. Je li Trybunał Sprawiedliwi ci stwierdza, e Pa stwo Członkowskie uchybiło jednemu z zobowi za , które na nim ci na mocy niniejszego Traktatu, Pa stwo to jest zobowi zane podj rodki, które zapewni wykonanie wyroku Trybunału Sprawiedliwi ci.

. Je li Komisja uznaje, e dane Pa stwo Członkowskie nie podj ło takich rodków, wydaje, po umo liwieniu temu Pa stwu przedstawienia uwag, uzasadnion opini precyzuj c punkty, w których Pa stwo Członkowskie nie zastosowało si do wyroku Trybunału Sprawiedliwi ci.

Je li dane Pa stwo Członkowskie nie podj ło rodków, które zapewni wykonanie wyroku Trybunału w terminie okre lonym przez Komisj , mo e ona wniesie spraw do Trybunału Sprawiedliwi ci. Czyni c to, wskazuje ona wysoko ryczałtu lub okresowej kary pienię nej do zapłacenia przez dane Pa stwo Członkowskie, jak uzna za odpowiedni do okoliczno ci.

Je eli Trybunał Sprawiedliwi ci stwierdza, e dane Pa stwo Członkowskie nie zastosowało si do jego wyroku, mo e na nie nało y ryczałt lub okresow kar pienię n .

Procedura ta nie narusza artykułu 7.

Art. 230 (dawny art. 173)

Trybunał Sprawiedliwości kontroluje legalność aktów uchwalonych wspólnie przez Parlament Europejski i Radę, aktów Rady, Komisji i EBC, innych niż zalecenia i opinie, oraz aktów Parlamentu Europejskiego zmierzających do wywarcia skutków prawnych wobec podmiotów trzecich.

W tym celu Trybunał jest właściwy do orzekania w zakresie skarg wniesionych przez Państwa Członkowskie, Radę lub Komisję, podnoszących zarzut braku kompetencji, naruszenia istotnych wymogów proceduralnych, naruszenia niniejszego Traktatu lub jakiegokolwiek reguły prawnej związanej z jego stosowaniem lub nadużycia władzy.

Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy, na tych samych warunkach, do orzekania w zakresie skarg wniesionych przez Parlament Europejski, przez Trybunał Obrachunkowy i przez EBC, zmierzających do zapewnienia ochrony ich prerogatyw.

Każda osoba fizyczna lub prawna może wnieść, na tych samych warunkach, skargę na decyzje, których jest adresatem oraz na decyzje, które mimo przyjęcia w formie rozporządzenia lub decyzji skierowanej do innej osoby dotyczą jej bezpośrednio i indywidualnie.

Skargi przewidziane w niniejszym artykule powinny być wniesione w terminie dwóch miesięcy, stosownie do przypadku, od daty publikacji aktu lub jego notyfikowania skarżącemu lub, w razie ich braku, od daty powzięcia przez niego wiadomości o tym akcie.

Art. 232 (dawny art. 175)

Jeżeli Parlament Europejski, Rada lub Komisja, z naruszeniem niniejszego Traktatu, zaniechała działania, Państwa Członkowskie i inne instytucje Wspólnoty mogą wnieść skargę do Trybunału Sprawiedliwości w celu stwierdzenia tego naruszenia.

Skarga ta jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy dana instytucja została uprzednio wezwana do działania. Jeżeli w terminie dwóch miesięcy od tego wezwania instytucja nie zajęła stanowiska, skarga może być wniesiona w ciągu następujących dwóch miesięcy.

Każda osoba fizyczna lub prawna może wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości, na warunkach określonych w poprzednich akapitach, stawiając zarzut jednej z instytucji Wspólnoty, i zaniechała wydania aktu skierowanego do niej, innego niż zalecenie lub opinia.

Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania, na tych samych warunkach, w zakresie skarg wniesionych przez EBC w dziedzinach podlegających jego kompetencji lub wniesionych przeciwko niemu.

Art. 234 (dawny art. 177)

Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym

- a) o wykładni niniejszego Traktatu;
- b) o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje Wspólnoty i EBC;
- c) o wykładni statutów organów utworzonych aktem Rady, gdy te statuty to przewidują.

W przypadku gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sędzią jednego z Państw Członkowskich, sędzią ten może, jeżeli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezgodna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania.

W przypadku gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawieszanej przed sędzią krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sędzią ten jest zobowiązany wniesić sprawę do Trybunału Sprawiedliwości.

Art. 243 (dawny art. 186)

W sprawach, które rozpatruje, Trybunał Sprawiedliwości może zarządzić niezbędne środki tymczasowe.

Art. 244 (dawny art. 187)

Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości podlegają wykonaniu na warunkach określonych w artykule 5.

Art. 245 (dawny art. 188)

Statut Trybunału Sprawiedliwości jest określony w odrębnym protokole.

Rada, stanowiąc jednomyślnie na podstawie Trybunału Sprawiedliwości i po konsultacji z Komisją i Parlamentem Europejskim, może zmienić postanowienia tytułu III Statutu.

Trybunał Sprawiedliwości uchwała swój regulamin proceduralny. Wymaga on jednomyślnego zatwierdzenia przez Radę.

Art. 256 (dawny art. 192)

Decyzje Rady lub Komisji, które nakładają zobowiązanie pieniężne na podmioty inne niż Państwa stanowią tytuł wykonawczy.

Postępowanie egzekucyjne jest regulowane przez przepisy procedury cywilnej obowiązujące w Państwie, na terytorium którego ma ono miejsce. Klauzula wykonalności jest nadawana, bez jakiegokolwiek kontroli innej niż weryfikacja autentyczności tytułu, przez wyznaczony w tym celu przez rząd Państwa Członkowskiego organ krajowy, o którym zostanie powiadomiona Komisja i Trybunał Sprawiedliwości.

Po dopełnieniu tych formalności na wniosek zainteresowanego, może on przystąpić do egzekucji zgodnie z ustawodawstwem krajowym, wnosząc sprawę bezpośrednio do właściwego organu.

Postępowanie egzekucyjne może być zawieszona wyłącznie na mocy orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości. Jednakże, kontrola prawidłowości przeprowadzenia egzekucji podlega właściwemu sądom krajowym.

Dyrektywa Rady 2000/78/WE ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy

Art. 1. Cel

Celem niniejszej dyrektywy jest wyznaczenie ogólnych ram dla walki z dyskryminacją ze względu na religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w odniesieniu do zatrudnienia i pracy, w celu realizacji w Państwach Członkowskich zasady równego traktowania.

Art. 2. Pojęcie dyskryminacji

Do celów niniejszej dyrektywy „zasada równego traktowania” oznacza brak jakichkolwiek form bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji z przyczyn określonych w art. 1.

Do celów ust.

- a) dyskryminacja bezpośrednia występuje, w przypadku gdy osoba traktuje się mniej przychylnie niż traktuje się, traktowano lub traktowano by inną osobę w porównywalnej sytuacji, z jakiegokolwiek przyczyny wymienionej w art. 1;
- b) dyskryminacja pośrednia występuje, w przypadku gdy przepis, kryterium lub pozornie neutralna praktyka może doprowadzić do szczególnej niekorzystnej sytuacji dla osób danej religii lub przekonań, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej, w stosunku do innych osób, chyba że
 - i) taki przepis, kryterium lub praktyka jest obiektywnie uzasadniona zgodnym z prawem celem, a środki mające służyć osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne, lub
 - ii) jeżeli w przypadku osób w określony sposób niepełnosprawnych, pracodawca lub każda osoba, do której odnosi się niniejsza dyrektywa, jest zobowiązany, na mocy przepisów krajowych, podejmować właściwe środki zgodnie z zasadami określonymi w art. 5, w celu zlikwidowania niedogodności spowodowanych tym przepisem, kryterium lub praktyką.

Molestowanie uważa się za formę dyskryminacji w rozumieniu ust. 1, jeżeli ma miejsce niepożądane zachowanie mające związek z jedną z przyczyn określonych w art. 1, a jego celem lub skutkiem jest naruszenie godności osoby i stworzenie nieprzyjemnej, wrożej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery. W tym znaczeniu pojęcie molestowania może być definiowane zgodnie z ustawodawstwem i krajowymi praktykami Państw Członkowskich.

Każde zachowanie polegające na zmuszaniu kogokolwiek do praktykowania wobec osób zachowań dyskryminacyjnych z jednej z przyczyn określonych w art. 1, uważa się za dyskryminację w rozumieniu ust. 1.

Niniejsza dyrektywa nie narusza środków przewidzianych przepisami krajowymi, które w społeczeństwie demokratycznym są niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, utrzymania porządku i zapobiegania działaniom podlegającym sankcjom karnym, ochrony zdrowia i ochrony praw i wolności innych osób.

Art. 3. Zakres

. W granicach kompetencji Wspólnoty, niniejsz dyrektyw stosuje si do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego, wł cznie z instytucjami publicznymi, w odniesieniu do

- a) warunków dost pu do zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, w tym równie kryteriów selekcji i warunków rekrutacji, niezale nie od dziedziny działalno ci i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej, równie w odniesieniu do awansu zawodowego;
- b) dost pu do wszystkich rodzajów i szczebli poradnictwa zawodowego, kształce nia zawodowego, doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego, ł cznie ze zdobywaniem praktycznych do wiadczze ;
- c) warunków zatrudnienia i pracy, ł cznie z warunkami zwalniania i wynagradzania;
- d) członkostwa i działania w organizacjach pracowników lub pracodawców b d jakiegokolwiek organizacji, której członkowie wykonuj okre lony zawód, ł cznie z korzy ciami, jakie daj tego typu organizacje.

. Celem niniejszej dyrektywy nie jest zró nicowane traktowanie ze wzgl du na przynalno pa stwow i nie narusza ona przepisów oraz warunków odnosz cych si do wjazdu i pobytu obywateli pa stw trzecich oraz bezpa stwowców na terytorium Pa stw Członkowskich i wszelkiego traktowania zwi zanego ze statusem prawnym danych obywateli pa stw trzecich i bezpa stwowców.

. Niniejszej dyrektywy nie stosuje si do wszelkiego rodzaju płatno ci dokonanych z systemów publicznych lub podobnych, wł czaj c w to systemy zabezpieczenia społecznego i ochrony socjalnej.

4. Pa stwa Członkowskie mog ustali , e niniejsza dyrektywa w kwestii dyskryminacji ze wzgl du na niepełnosprawno lub wiek, nie znajduje zastosowania wobec sił zbrojnych.

Art. 4. Wymagania zawodowe

. Niezale nie od przepisów art. ust. i , Pa stwa Członkowskie mog uzna , e odmienne traktowanie ze wzgl du na cechy zwi zane z jedn z przyczyn wymienionych w art. nie stanowi dyskryminacji, w przypadku gdy ze wzgl du na rodzaj działalno ci zawodowej lub warunki jej wykonywania, dane cechy s istotnym i determinuj cym wymogiem zawodowym, pod warunkiem e cel jest zgodny z prawem, a wymóg jest proporcjonalny.

. Pa stwa Członkowskie mog utrzyma w mocy swoje ustawodawstwo krajowe, które obowi zuje w dniu przyj cia niniejszej dyrektywy, lub przewidzie w przyszłym ustawodawstwie, uwzgl dniaj cym praktyk krajow istniej c w dniu przyj cia niniejszej dyrektywy, przepisy na mocy których, w przypadku działalno ci zawodowej ko ciołów albo innych organizacji publicznych b d prywatnych, których etyka opiera si na religii lub przekonaniach, odmienne traktowanie ze wzgl du na religii lub przekonania osoby nie stanowi dyskryminacji, w przypadku gdy ze wzgl du na charakter tego rodzaju działalno ci lub kontekst, w którym jest prowadzona, religia lub przekonania stanowi podstawowy, zgodny z prawem

i uzasadniony wymóg zawodowy, uwzględniający etykę organizacji. Tego rodzaju odmienne traktowanie powinno być realizowane z poszanowaniem zasad i postanowień konstytucyjnych Państwa Członkowskich oraz zasad ogólnych prawa wspólnotowego, i nie powinno być usprawiedliwieniem dla dyskryminacji, u podstaw której leżą inne przyczyny.

Pod warunkiem że jej przepisy są przestrzegane, niniejsza dyrektywa nie narusza wiarygodności praw kościołów i innych organizacji publicznych lub prywatnych, których etyka opiera się na religii lub przekonaniach, działających zgodnie z krajowymi przepisami konstytucyjnymi i ustawodawczymi, do wymagania od osób pracujących dla nich działania w dobrej wierze i lojalności wobec etyki organizacji.

Art. 5. Racjonalne usprawnienia dla osób niepełnosprawnych

W celu zagwarantowania przestrzegania zasady równego traktowania osób niepełnosprawnych, przewiduje się wprowadzenie racjonalnych usprawnień. Oznacza to, że pracodawca podejmuje właściwe środki, z uwzględnieniem potrzeb konkretnej sytuacji, aby umożliwić osobie niepełnosprawnej dostęp do pracy, wykonywanie jej lub rozwój zawodowy bądź kształcenie, o ile środki te nie nakładają na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń. Obciążenia te nie są nieproporcjonalne, jeżeli są w wystarczającym stopniu rekompensowane ze środków istniejących w ramach polityki prowadzonej przez dane Państwo Członkowskie na rzecz osób niepełnosprawnych.

Art. 7. Działanie pozytywne

W celu zapewnienia całkowitej równości w życiu zawodowym, zasada równości traktowania nie stanowi przeszkody dla utrzymywania lub przyjmowania przez Państwo Członkowskie szczególnych środków mających zapobiegać lub wyrównywać niedogodności, u podstaw których leży jedna z przyczyn określonych w art. 2.

W odniesieniu do osób niepełnosprawnych, zasada równego traktowania nie stanowi przeszkody dla prawa Państwa Członkowskich do utrzymywania lub przyjmowania przepisów dotyczących ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy, ani środków mających na celu stworzenie lub utrzymanie przepisów bądź ułatwień w celu ochrony lub wspierania integracji w środowisku pracy.

Art. 8. Wymagania minimalne

Państwa Członkowskie mogą przyjmować lub utrzymywać przepisy bardziej korzystne w celu ochrony zasady równego traktowania od przepisów ustanowionych w niniejszej dyrektywie.

Stosowanie niniejszej dyrektywy nie może być w żadnym wypadku powodem obniżenia poziomu ochrony przed dyskryminacją, który już zapewnia Państwo Członkowskie w zakresie regulowanym niniejszą dyrektywą.

Rozdział II. Rodki odwoławcze oraz stosowanie prawa

Art. 9. Ochrona praw

Państwa Członkowskie zapewnią, aby procedury sądowe i/lub administracyjne oraz, w przypadku gdy uznają to za właściwe, procedury pojednawcze, których celem jest doprowadzenie do stosowania zobowiązań wynikających z niniejszej

w związku z naruszeniem wobec nich zasady równego traktowania, nawet po dyrektywy, były dostępne dla wszystkich osób, które uważają się za pokrzywdzone zakazem cenzury związku, w którym przypuszczalnie miała miejsce dyskryminacja.

Państwa Członkowskie zapewni, aby stowarzyszenia, organizacje lub osoby prawne, które mają, zgodnie z przewidzianymi prawem krajowym kryteriami, uzasadniony interes w zapewnieniu, aby przestrzegane były postanowienia niniejszej dyrektywy, mogły wszczynać, na rzecz osoby występującej z powództwem lub jej wspierającej, za jej zgodą, postępowania sądowe i/lub procedury administracyjne przewidziane w celu spowodowania stosowania niniejszej dyrektywy.

Przepisy ust. 1 nie naruszają przepisów krajowych dotyczących terminów składania odwołań w odniesieniu do zasady równego traktowania.

Art. 10. Ciar dowodu

Zgodnie z ich krajowymi systemami sądowymi, Państwa Członkowskie podejmują niezbędne środki dla zapewnienia, aby strona pozwana musiała udowodnić, że nie wystąpiło pogwałcenie zasady równego traktowania, w przypadku gdy osoby, które uważają się za pokrzywdzone w związku z nieprzestrzeganiem wobec nich zasady równego traktowania, ustalił przed sądem lub innym właściwym organem fakty, które nasuwają przypuszczenie o zaistnieniu bezpodstępnie i po niedziej dyskryminacji.

Ustępie nie stanowi przeszkody dla ustanawiania przez Państwa Członkowskie zasad dowodowych korzystniejszych dla strony skarżącej.

Ustępie nie ma zastosowania do postępowań karnych.

4. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do każdej procedury sądowej wszczętej zgodnie z art. 10 ust. 1.

5. Państwa Członkowskie nie mogą stosować przepisu ust. 1 do procedur sądowych, w których ustalenie okoliczności faktycznych sprawy należy do sądu lub właściwego organu.

IV. Przykładowy scenariusz zajęć z uwagami metodologicznymi

Uwagi ogólne

Niniejsza symulacja jest przykładem rozprawy przed sądem II instancji. Z tego powodu najlepiej jest zaplanować jej przeprowadzenie na cały jeden dzień (około 60 godzin). Jeśli jednak koordynator nie ma takich możliwości, można na poszczególne jej części podzielić na kilka kolejnych zajęć. Symulacja ta powinna być także przeprowadzana przez co najmniej trzech koordynatorów. Przy tej symulacji bardzo ważne jest wcześniejsze merytoryczne zapoznanie studentów z problematyką dyskryminacji w prawie krajowym i w prawie Unii Europejskiej.

Dodatkowo studenci na miesiąc przed symulacją mogą otrzymać do przeczytania wykaz odpowiednich spraw Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

30 minut

Rozdanie wszystkim uczestnikom przygotowanych materiałów oraz dokładne ich przeczytanie (jeżeli symulacja jest przeprowadzana na kolejnych zajęciach, to na studentom rozdane przygotowane materiały do przeczytania w domu).

Podzielenie studentów na trzy grupy (z taką samą liczbą uczestników)

-) sędziowie – opracowanie orzeczenia z uzasadnieniem,
-) pełnomocnicy Andrzeja Nowaka – opracowanie apelacji,
-) pełnomocnicy Komendy Powiatowej Policji w Poznaniu – opracowanie odpowiedzi na apelację.

Po rozdzieleniu wszystkich ról należy ogólnie przedstawić studentom cały plan symulacji, a następnie każda grupa powinna udać się do oddzielnej sali, w której będzie pracowała do czasu rozpoczęcia rozprawy przed sądem. W miarę możliwości danej Kliniki Prawa dobrze jest zapewnić każdej pracującej grupie studentów jeden komputer z dostępem do aktualnego stanu prawnego wraz z orzecznictwem i piśmiennictwem. Jeżeli jest to niemożliwe, koordynator powinien sam opracować w trzech egzemplarzach wszystkie potrzebne akty prawne, poglądy doktryny, orzecznictwo. Wówczas dotyczących wybranych przepisów przygotowano najważniejsze akty lub ich fragmenty potrzebne przy analizie opracowanej symulacji.

3 godziny

Praca w grupach nad przygotowaniem apelacji, odpowiedzi na apelację oraz opracowaniem orzeczenia. Właśnie ze względu na pracę studentów w trzech grupach w różnych salach wskazane jest, aby w symulacji brało udział trzech koordynatorów, którzy również rozdzielają się na trzy grupy nadzorujące pracę studentów. Przed przeprowadzeniem symulacji koordynatorzy powinni wcześniej wspólnie się do niej przygotować, analizując wszystkie możliwe rozwiązania, a także przyjąć metod pracy. Oczywiście nie chodzi o to, aby w trakcie przeprowadzania symulacji wskazywać studentom, jakie rozwiązania powinni przyjmować jako własne, ale aby móc rzetelnie i całościowo asystować danej grupie w jej pracy. Oznacza to również wskazywanie popełnianych błędów, ale nie w sposób bezpośredni, lecz w drodze wspólnej analizy. Przeprowadzenie niniejszej symulacji przez jednego koordynatora jest możliwe, ale wówczas wymaga od koordynatora wcześniejszego przygotowania całej grupy do tematyki zawartej w symulacji. Można aktywnymi metodami przeprowadzić, przez dwa zajęcia przed symulacją, warsztaty przygotowujące merytorycznie studentów do tematyki dyskryminacji w prawie krajowym i międzynarodowym.

W trakcie tych pierwszych trzech godzin grupa pisz ca apelacj powinna opracowa glówne jej zarzuty, aby przekaza je grupie przygotowuj cej odpowied na apelacj . Grupa pisz ca odpowied na apelacj mo e ju przez trzy godziny przygotowywa swoj argumentacj , opieraj c si na orzeczeniu s du, a tak e na przewidywaniu argumentów drugiej strony. Grupa s dziów powinna przeanalizowa wszystkie mo liwe rozwi zania i argumentacj przemawiaj c za ka dym rozwi zaniem.

3 godziny

Praca w grupach. Grupa pisz ca apelacj , po przekazaniu jej glównych zarzutów grupie przygotowuj cej odpowied , opracowuje dalej ca apelacj z uzasadnieniem. Grupa druga przygotowuje odpowied na apelacj . Grupa s dziów dalej opracowuje mo liwe rozwi zania, ich uzasadnienie, decyduj c powoli, które i dlaczego nale y odrzuci . Pod koniec tego etapu obie grupy pisz ce pisma procesowe przekazuj ich nieostateczn wersj grupie s dziów.

1 godzina

Praca w grupach. Ostateczne ko czenie pism procesowych. Grupa s dziów zapoznaje si z apelacj i odpowiedzi na apelacj oraz przygotowuje si do rozprawy odwoławczej. Pod koniec tego etapu obie grupy pełnomocników przekazuj ostateczn wersj swoich pism grupie s dziów i grupie swoich s dowych przeciwników.

1 godzina

Przeprowadzenie rozprawy odwoławczej.

1 godzina

Grupa s dziów przygotowuje wyrok z uzasadnieniem. W tym czasie obie grupy pełnomocników mog ze swoimi koordynatorami przeanalizowa sam symulacj rozprawy odwoławczej.

30 minut

Ogłoszenie wyroku z uzasadnieniem

30 minut

Podsumowanie całej symulacji procesu (psychologiczne, prawne i metodologiczne).

